

บรรณาธิการโดย ทิพย์พาพร ดันตีสุนทร

ข้อมูลพื้นฐาน

75 ปี

ประชาธิปไตยไทย
2475-2550

เชาวนะ ไตรมาศ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

เชาวนะ ไตรมาศ.

ข้อมูลพื้นฐาน 75 ปี ประชาธิปไตยไทย 2475-2550. -- พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม.

-- กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา, 2550.

242 หน้า

1. ไทย -- การเมืองและการปกครอง. I. ชื่อเรื่อง

320·9593

ISBN 978-974-04-7206-3

ชื่อหนังสือ	ข้อมูลพื้นฐาน 75 ปี ประชาธิปไตยไทย 2475 - 2550
ผู้เขียน	เชาวนะ ไตรมาศ
บรรณาธิการ	ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร
พิมพ์ครั้งที่	5 (แก้ไขเพิ่มเติม) ธันวาคม 2550
จำนวนพิมพ์	1,000 เล่ม
เจ้าของ	สถาบันนโยบายศึกษา : 99/146 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 02 9411832-3 โทรสาร 02 9411834 E-mail : ipps_fpps@yahoo.com ; info@fpps.or.th www.fpps.or.th
สนับสนุนโดย	มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์
ดำเนินการพิมพ์	บริษัท พี.เพรส จำกัด โทร. 02 331-5107
พิมพ์ที่	บริษัท สุขุมและบุตร จำกัด
จัดจำหน่ายโดย	ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 ศาลาพระเกี้ยว โทร. 02 255-4433, 02 218-7000 โทรสาร 02 255-4441 สยามสแควร์ โทร. 02 251-6141, 02 218-9888 โทรสาร 02 254-9495 E-mail : cubook@chula.ac.th www.cubook.chula.ac.th
ราคา	200.- บาท

คำนำ

จากสถาบันนโยบายศึกษา

75 ปี ประชาธิปไตยไทย อาจเรียกว่าเป็นกึ่งศตวรรษของการพัฒนาประชาธิปไตยที่ได้บรรลุข้อมูลและเรื่องราว ทั้งบุคคลและเหตุการณ์ทางการเมืองชนิดที่ลุ่มลึกคลุกคลานมาอย่างต่อเนื่อง หนังสือ “ข้อมูลพื้นฐาน 75 ปี ประชาธิปไตยไทย 2475-2550” ได้ทำหน้าที่บันทึก รวบรวม จัดระเบียบ และสังเคราะห์ข้อมูลและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศไว้อย่างละเอียดและครบถ้วน

การจัดทำบันทึกและรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ถือเป็นการพัฒนาคลังข้อมูลความเคลื่อนไหวทางการเมือง-การปกครองในรอบทุก 10 ปี ของสถาบันนโยบายศึกษาเพิ่มเติมจากการจัดพิมพ์ครั้งที่ผ่านมามาในอดีตตั้งแต่ปี 2523 ที่ริเริ่มโดย ศ.ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช จนกระทั่งถึงปี 2541 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญภายหลังจากที่ได้รับรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ซึ่งถือได้ว่าประชาชนมีการตื่นตัวสูงในการมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ และมีความหวังว่ารัฐธรรมนูญฉบับที่สมบูรณ์นี้จะนำพาให้ประชาธิปไตยของไทยมีความก้าวหน้า จนกระทั่งมีอุบัติเหตุทางการเมืองเมื่อมีการรัฐประหารครั้งล่าสุด ปี 2549 และเราได้มีรัฐธรรมนูญใหม่อีกครั้งในปีล่าสุดนี้ คือ ปี 2550 อันจะนำไปสู่จุดเปลี่ยนทางการเมืองไทยอย่างไรในอนาคต เป็นสิ่งที่คาดเดาได้ยาก

สถาบันฯ ขอขอบคุณ ดร.เชวณะ ไตรมาศ ที่ได้ให้ความสำคัญและเกะติดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและระบอบประชาธิปไตยของประเทศจนทำให้เรามีข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษการเมืองไทยอย่างต่อเนื่อง และขอขอบคุณมูลนิธิคอนราต อาเดนาวร์ ที่ให้การสนับสนุนการพิมพ์ในครั้งนี้

สถาบันนโยบายศึกษา

ธันวาคม 2550

คำนำ

จากสถาบันนโยบายศึกษา

รัฐธรรมนูญ มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนและประเทศชาติอย่างไร คงไม่ใช่ประเด็นของการถกเถียงอีกต่อไปแล้ว เนื่องจากการก่อเกิดรัฐธรรมนูญใหม่ได้เป็นเครื่องประจักษ์ถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมได้อย่างดียิ่ง

หนังสือข้อมูลพื้นฐาน 66 ปี รัฐธรรมนูญไทย ได้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงความเคลื่อนไหวทางการเมืองของประเทศไทยที่ย้อนหลังไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน ที่รวบรวมหลักฐานและข้อมูลเบื้องต้นที่เป็นประโยชน์แก่การศึกษา เพื่อให้ทราบถึงจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ ของการเมืองไทย

หนังสือเล่มดังกล่าวเป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม จากหนังสือข้อมูลพื้นฐาน กิ่งศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทย ซึ่ง ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคุณพีรศักย จันทรินทร์ ได้ทำการศึกษา นำร่องไว้ก่อนแล้ว และจำเป็นที่จะได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการศึกษาการเมืองไทยให้สมบูรณ์ และทันต่อเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น

สถาบันฯ ขอขอบคุณ ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ที่เป็นบุคคล “จุดประกาย” การศึกษา ข้อมูลพื้นฐานการเมืองไทยตั้งแต่ต้น ขอขอบคุณ คุณพีรศักย จันทรินทร์ ที่มีส่วนสำคัญให้เกิดการศึกษาต่อเนื่อง และขอขอบคุณ ดร.เชวณะ ไตรมาศ ที่ทำหน้าที่สานต่อการจุดประกายเพื่อศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมอย่างละเอียด และเป็นระบบยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อการค้นคว้าทางวิชาการต่อไป

ขอขอบคุณ มูลนิธิคอนราด อาเดนาัวร์ ที่ให้การสนับสนุนการพิมพ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ของสถาบันฯ อันยังประโยชน์แก่ประชาชนไทยตลอดมา

ทิพย์พาพร ตันติสุนทร
ผู้อำนวยการ
สถาบันนโยบายศึกษา
กันยายน 2541

คำแถลง

(การจัดพิมพ์ครั้งที่ 4)

การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย หากนับย้อนหลังไปตั้งแต่เมื่อ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน ก็นับเป็นเวลาถึง 66 ปีแล้ว ถ้าเทียบกับช่วงอายุของคนถือว่าอยู่ในวัยชราแล้ว แต่ถ้ามองในแง่ของการพัฒนาทางการเมืองการปกครองก็นับว่าเป็นเวลาที่ยังไม่ยาวนานนัก โดยเฉพาะหากมองเฉพาะในแง่ของการพัฒนาในกรอบที่เรียกว่าเป็นประชาธิปไตยด้วยแล้ว ก็ะยังมีความอ่อนเยาว์อยู่มากทีเดียว ทั้งนี้เพราะ หากเราได้ติดตามข้อมูลความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองมาตั้งแต่ต้นแล้ว จะเห็นได้ว่า ความเคลื่อนไหวที่เรียกว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงนั้น เพิ่งจะเกิดจุดหักเหของความเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญต่อการปกครองขึ้นในระยะหลังๆ เพียงไม่กี่ครั้งเท่านั้น

การบันทึกข้อมูลการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยที่จัดพิมพ์ขึ้นในครั้งนี้เป็นข้อมูลความเคลื่อนไหวทางการเมืองการปกครองในรอบ 6 ปี ต่อจากการจัดพิมพ์ในคราวที่แล้ว ซึ่งเป็นช่วงทศวรรษที่สองของกึ่งศตวรรษหลังของการเปลี่ยนแปลง ที่นัยของความเปลี่ยนแปลงนั้นเคลื่อนไหวไปในทิศทางและแนวโน้มใหม่ๆ ที่เรียกได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนก้าวสำคัญอยู่หลายประการ อาทิ รัฐธรรมนูญใหม่ ความต่อเนื่องและบทบาทที่กว้างขวางขึ้นของกลไกสถาบันทางการเมืองของพลเมือง กระบวนการทางการเมืองที่เปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น และกลไกการควบคุมตรวจสอบอำนาจรัฐของประชาชน ขณะที่การปฏิวัติรัฐประหาร และอำนาจอิทธิพลของกองทัพและทหารเริ่มลดน้อยถอยลง และถ่ายเทออกไปนอกระบบการเมืองมากขึ้น

จุดเปลี่ยนในช่วงทศวรรษที่สองของกึ่งศตวรรษหลัง จึงมีความน่าสนใจอย่างยิ่งในแง่ของการเริ่มต้นศักราชใหม่ของประชาธิปไตยไทยที่เริ่มตั้งรกรากจากหน่อกล้าของประชาชนพลเมือง อันเป็นนวัตภาวะใหม่ทางการเมืองการปกครองที่ชวนให้ต้องติดตามต่อไปว่าในช่วงทศวรรษถัดไป ประชาธิปไตยไทยจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่เข้มแข็ง หรือจะกลับไปเป็นทารกหัดคลานใหม่ตามรอยเดิมของวัฏจักรการเมืองไทยในอดีต

ชัยอนันต์ สมุทวณิช

กันยายน 2541

คำแถลง

(การจัดพิมพ์ครั้งที่ 3)

การจัดพิมพ์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นในช่วง 10 ปีหลังของรอบ 60 ปีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทย โดยผนวกเข้ากับฐานข้อมูลเดิมเมื่อคราวจัดพิมพ์ในครั้งที่ 2

ข้อมูลใหม่ที่บรรจุเข้าไว้ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ จะช่วยเชื่อมโยงภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลา 60 ปี ให้เกิดการต่อเนื่อง มองเห็นทิศทางและแนวโน้มเพียงของการเปลี่ยนแปลง

ประกอบกับเหตุการณ์ทางการเมืองในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา เป็นความเปลี่ยนแปลงในสาระและอัตราเร่งที่แตกต่างไปจากเดิมมาก สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยเห็นว่าข้อมูลที่รวบรวมไว้ในการจัดพิมพ์ครั้งที่ 2 ได้ผ่านกึ่งศตวรรษแรกมาถึงหนึ่งทศวรรษแล้วจึงได้จัดพิมพ์หนังสือข้อมูลพื้นฐานกึ่งศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งที่ 3 ขึ้น เพื่อให้ข้อมูลความเปลี่ยนแปลงในช่วง 10 ปีหลังกึ่งศตวรรษไม่ต้องขาดตอนลง และจะได้เป็นฐานข้อมูลของการเปลี่ยนแปลงในช่วงกึ่งศตวรรษหลังต่อไปด้วย

ชัยอนันต์ สมุทวณิช

ตุลาคม 2535

คำแถลง

(ในการพิมพ์ครั้งที่ 2)

การรวบรวมข้อมูลดังกล่าวนี้ ได้จัดทำอย่างรีบเร่ง โดยอาศัยผลงานของผู้รวบรวมที่เคยทำไว้บ้าง จากผลงานของท่านผู้อ่านบ้าง ความสมบูรณ์คงไม่มี แต่ผู้รวบรวมก็ได้พยายามนำข้อมูลหลักๆ มาแสดงไว้ ทั้งนี้ก็ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากคุณพีรศักดิ์ จันทวรินทร์ และการสนับสนุนจากสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของสำนักเลขาธิการฯ ซึ่งผู้รวบรวมขอขอบคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

หนังสือ ข้อมูลพื้นฐาน กิ่งศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทย ซึ่งสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ได้จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน 2524 ได้หมดลงอย่างรวดเร็ว และได้มีผู้ติดต่อสอบถามมามาก สมาคมสังคมศาสตร์ฯ จึงได้จัดพิมพ์ขึ้นใหม่เป็นครั้งที่สอง ในครั้งนี้ผู้รวบรวมได้เพิ่มเติมข้อมูลที่สำคัญอีกมาก

ชัยอนันต์ สมุทวณิช
ธันวาคม 2525

คำแถลง

(ในการพิมพ์ครั้งที่ 1)

ในการประชุมสามัญประจำปีของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยที่ผ่านมา สมาคมฯ ได้จัดให้มีการแสดงปาฐกถา หรือไม่ก็มีการอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่สำคัญทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งได้รับความสนใจจากสมาชิกสมาคมฯ และสาธารณชนมากพอสมควร

สำหรับการประชุมสามัญประจำปี พ.ศ. 2524 นี้ คณะกรรมการบริหารสมาคมฯ พิจารณาเห็นว่า เป็นวาระใกล้กับการเวียนมาบรรจบครบกึ่งศตวรรษของการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นจุดสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เป็นจุดเริ่มต้นของความพยายามที่จะสถาปนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้นเพื่อปวงชนชาวไทย อย่างไรก็ตาม นับแต่ปี พ.ศ. 2475 จนถึงบัดนี้ เป็นที่ปรากฏอย่างชัดเจนแล้วว่าความพยายามเช่นนั้น ยังมิได้ลุล่วงสู่เป้าหมายที่บุคคลหลายฝ่ายตั้งไว้ การหมุนเวียนของสิ่งที่เรียกว่า “วงจรอุบาทว์ของการเมืองไทย” ยังดำเนินอยู่ เหตุการณ์ทางการเมืองอันเป็นแบบฉบับ ได้ปรากฏขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนสามารถกล่าวได้ว่า ปัญหาหลักของสังคมการเมืองไทยเราคือ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างความชอบธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังคงแก้ไม่ตก

ในปีหน้า (2525) นี้จะถึงกึ่งศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย ถ้าจะเปรียบเทียบกับเวลาทางประวัติศาสตร์ ก็อาจจะเป็นช่วงเวลาที่ยาวนาน แต่เมื่อคำนึงถึงทรัพยากรทั้งด้านกำลังคน ทรัพยากร และเวลาที่สูญเสียบไปกับความพยายามที่จะ “เป็นประชาธิปไตย” แล้ว เราก็น่าจะมีการทบทวนและประเมินร่วมกัน ถึงเหตุการณ์ในรอบ 50 ปีที่ผ่านมา เพื่อแสวงหาทัศนะ และข้อเสนอแนะต่อการมุ่งหน้าเข้าสู่กึ่งศตวรรษของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ในการนี้ สมาคมสังคมศาสตร์ฯ ได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าทำการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพการณ์ทางการเมืองไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน โดยไม่มีการแสดงทัศนะต่อเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้นแล้ว ด้วยหวังว่าผู้ที่ได้รับเชิญมาแสดงความคิดเห็นในการอภิปรายในหัวข้อ “กึ่งศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” จะได้มีข้อมูลประกอบในการอภิปราย ข้อมูลที่รวบรวมนี้ก็จะแจกจ่ายเป็นอนินันทนาการแก่สมาชิกของสมาคมฯ และผู้สนใจอื่นๆ ที่เข้าร่วมฟังการอภิปรายด้วย

ชัยอนันต์ สมุทวณิช

24 มิถุนายน 2523

สารบัญ

หน้า

ประกาศของคณะราษฎร ฉบับที่ 1	1
พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศสละราชสมบัติ	4
รายชื่อสมาชิกคณะราษฎร	7
ชีวประวัติของผู้นำคณะราษฎร	11
รายชื่อหัวหน้าคณะรัฐบาลชุดต่างๆ ของไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550 และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง	18
รายชื่อนายกรัฐมนตรีของไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550 แสดงจำนวนครั้ง และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง	20
การเข้าสู่ตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของ นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีไทย	21
วงจรรูปภาพของการเมืองไทย	25
เปรียบเทียบจำนวนรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง และการกบฏ การปฏิวัติ การรัฐประหารในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550	26
เหตุการณ์สำคัญทางการเมืองไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550	27
รัฐธรรมนูญฉบับต่างๆ ของไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550	117
ระยะเวลาที่ใช้รัฐธรรมนูญฉบับต่างๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550	118
รูปแบบของรัฐสภาไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550	119
เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ 17 ฉบับ ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550	120
พัฒนาการของพรรคการเมืองในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550	122
การออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตั้งทั่วไป ตั้งแต่ พ.ศ. 2476-2550	137
สถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 22 ครั้ง	138
การใช้กำลังทหารเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550	139

	หน้า
ทหารกับการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาประเภทแต่งตั้ง ในระหว่าง พ.ศ. 2475-2550	140
สาเหตุที่อ้างในการก่อการกบฏ การปฏิวัติ และการรัฐประหาร ครั้งสำคัญๆ ในประเทศไทย	142
จำนวนทหาร ตำรวจ และพลเรือนในคณะรัฐมนตรีแต่ละชุด ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550	161
รายชื่อผู้บัญชาการทหารบก และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550	163
การดำรงตำแหน่งทางทหารของจอมพล สฤษดิ์ จอมพล ถนอม และจอมพล ประภาส ระหว่างปี พ.ศ. 2490-2500	164
การก้าวขึ้นสู่อำนาจทางทหารและอำนาจทางการเมืองของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์	165
การดำรงตำแหน่งทางการเมืองควบคู่กับตำแหน่งทางทหารของ จอมพล สฤษดิ์ จอมพล ถนอม กับจอมพล ประภาส และพลเอก เปรม	166
การดำรงตำแหน่งทางทหารควบคู่กับตำแหน่งทางการเมืองของ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์	167
การก้าวขึ้นสู่อำนาจทางทหาร และอำนาจทางการเมืองของ พลเอก สุจินดา คราประยูร	168
การก้าวขึ้นสู่อำนาจทางทหาร และอำนาจทางการเมืองของ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ	169
การก้าวขึ้นสู่อำนาจทางทหาร และอำนาจทางการเมืองของ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์	170
จดหมาย พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ถึง พระยามโนปกรณนิติธาดา	171
แถลงการณ์ - ประกาศ	
แถลงการณ์ของคณะรัฐประหาร 9 พฤศจิกายน 2490	172
แถลงการณ์ของคณะรัฐประหาร 29 พฤศจิกายน 2494	173
แถลงการณ์ของคณะรัฐประหาร 16 กันยายน 2500	175

	หน้า
ประกาศของคณะปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501	176
ประกาศของคณะปฏิวัติ 16 พฤศจิกายน 2514	179
แถลงการณ์ของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน 6 ตุลาคม 2519	181
ประกาศของคณะปฏิวัติ 29 มีนาคม 2520	183
แถลงการณ์ของคณะปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2520	184
แถลงการณ์ของคณะปฏิวัติ 1 เมษายน 2524	185
แถลงการณ์ของคณะปฏิวัติ 9 กันยายน 2528	188
แถลงการณ์ของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ	
23 กุมภาพันธ์ 2534	190
แถลงการณ์ของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์	
ทรงเป็นประมุข 19 กันยายน 2549	193
แผนภูมิ	
การจัดตั้งพรรคการเมือง	
ตาม พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ. 2498	195
การจัดตั้งพรรคการเมือง	
ตาม พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ. 2511	196
การจัดตั้งพรรคการเมือง	
ตาม พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ. 2517	197
การจัดตั้งพรรคการเมือง	
ตาม พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ. 2524	198
การรวมกันของพรรคการเมือง	
เพื่อจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองใหม่	199
การรวมพรรคการเมือง	
โดยการรวมเข้าเป็นพรรคเดียวกับอีกพรรคที่เป็นหลัก	200

	หน้า
การจัดตั้งพรรคการเมือง	
ตาม พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ. 2541	201
การพิจารณาตรวจสอบคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง	
(กรณีการพิจารณาตาม ม.14)	202
การพิจารณาตรวจสอบคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง	
(กรณีการพิจารณาตาม ม.14 (3) และ ม.15)	203
การพิจารณาตรวจสอบคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง	
(กรณีผู้ขอจัดตั้งไม่ดำเนินการให้ถูกต้องตาม ม.14 (3) และ ม.15)	204
การพิจารณาตรวจสอบคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง	
(กรณีเครื่องหมายและชื่อพรรคซ้ำ พ้อง หรือคล้ายกัน ในการยื่นคำขอพร้อมกัน)	205
ภาคผนวก	
ประวัติย้อนนายกรัฐมนตรียไทย	207

ราษฎรทั้งหลาย

เมื่อกษัตริย์องค์นี้ได้ครองราชสมบัติสืบต่อพระเชษฐาชั้น ในชั้นต้นราษฎรได้หวังกันว่า กษัตริย์องค์ใหม่นี้คงจะปกครองราษฎรให้ร่มเย็น แต่การกระทำเป็นไปตามความหวังที่คิดไม่ กษัตริย์ คงทรงอำนาจอยู่เหนือกฎหมายตามเดิม ทรงแต่งตั้งญาติวงศ์และคนสอพลอไร้คุณงามความรู้ให้ ดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆ ไม่ทรงฟังเสียงราษฎร ปล่อยให้ข้าราชการใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต มีการรับสินบนในการก่อสร้าง ชื่อของใช้ในราชการ ทাকাไรในการเปลี่ยนราคาเงิน ผลาญเงินทอง ของประเทศ ยกพวกเจ้าขึ้น ให้สิทธิพิเศษมากกว่าราษฎร ปกครองโดยขาดหลักวิชา ปล่อยให้ บ้านเมืองเป็นไปตามยถากรรม ดังที่จะเห็นได้ในการตกต่ำในการเศรษฐกิจและความฝืดเคืองทำมาหากิน ซึ่งราษฎรได้รู้กันอยู่ทั่วไปแล้ว รัฐบาลของกษัตริย์เหนือกฎหมายมิสามารถแก้ไขให้ดีขึ้นได้ การที่แก้ไขไม่ได้ก็เพราะรัฐบาลของกษัตริย์นี้มิได้ปกครองเพื่อราษฎรตามที่รัฐบาลอื่น ๆ ได้กระทำกัน รัฐบาลของกษัตริย์ได้ถือเอาราษฎรเป็นทาส (ซึ่งเรียกว่าไพร่บ้างข้าบ้าง) เป็นสัตว์เดรัจฉาน มิใช่ถือว่าเป็นมนุษย์ เพราะฉะนั้นแทนที่จะช่วยราษฎร กลับพากันทำนาบนหลังราษฎร จะเห็นได้ว่า ภาษีอากรที่บีบคั้นเอาจากราษฎรนั้น กษัตริย์ได้หักเอาไว้ใช้ส่วนตัวปีหนึ่งเป็นจำนวนหลายล้าน ส่วนราษฎรสิกว่าจะหาได้แต่เล็กแต่น้อยเลือดตาแทบกระเด็น ถึงคราวเสียภาษีราชการหรือ ภาษีส่วนตัว ถ้าไม่มีเงินรัฐบาลก็ยึดทรัพย์หรือใช้งานโยธา แต่พวกเจ้ากลับนอนกินกันเป็นสุข ไม่มีประเทศใดในโลกจะให้เงินเจ้ามากเช่นนี้ นอกจากพระเจ้าซาร์ และพระเจ้าไกเซอร์เยอรมัน ซึ่งชนชาตินั้นได้โค่นราชบัลลังก์เสียแล้ว

รัฐบาลของกษัตริย์ได้ปกครองอย่างหลอกลวงไม่ซื่อตรงต่อราษฎร มีเป็นต้นว่าจะบำรุง การทำมาหากินอย่างไรโน้นอย่างไร แต่ครั้นคอย ๆ ก็เหลวไป หาทำได้จริงไม่ มีหน้าซำกกล่าวหมิ่น ประมาทราษฎรผู้มีบุญคุณเสียภาษีอากรให้พวกเจ้าได้กินว่า ราษฎรมีเสียงทางการเมืองไม่ได้ เพราะ ราษฎรยังโง่ ถ้าราษฎรโง่ เจ้าก็โง่ เพราะเป็นชาติเดียวกัน ที่ราษฎรรู้เท่าไม่ถึงเจ้านั้นไม่ใช่เพราะโง่ เป็นเพราะขาดการศึกษาที่พวกเจ้าปกปิดไว้ไม่ให้เรียนเต็มที่ เพราะเกรงว่าราษฎรได้มีการศึกษาก็จะ รู้ความชั่วร้ายที่ทำไว้ และคงจะไม่ยอมให้ทำนาบนหลังคน

ราษฎรทั้งหลาย ฟังรู้เถิดว่าประเทศเรานี้เป็นของราษฎร ไม่ใช่ของกษัตริย์ตามที่เขา หลอกลวง บรรพบุรุษของราษฎรเป็นผู้ทำให้ประเทศมีอิสรภาพพ้นมือจากข้าศึก พวกเจ้ามีแต่ ชูบมือเปิบและกวาดทรัพย์สมบัติเข้าไว้ตั้งหลายร้อยล้าน เงินเหล่านี้เอามาจากไหน? ก็เอามาจาก

*จาก ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ชัดติยา กรรณสูต, เอกสารการเมือง-การปกครองของไทย พ.ศ. 2417-2477 (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 209-211.

ราษฎร เพราะวิธีทำนาบนหลังคนนั่นเอง บ้านเมืองกำลังอืดคัดฝืดเคือง ชาวนาและพ่อแม่ทหาร ต้องทิ้งนา เพราะทำไม่ได้ผล รัฐบาลไม่บำรุง รัฐบาลไล่คนงานออกอย่างเกลื่อนกลาด นักเรียนที่ เรียนสำเร็จแล้วและทหารที่ปลดกองหนุนไม่มีงานทำ จะต้องอดอยากไปตามยถากรรม เหล่านี้เป็น ผลของรัฐบาลของกษัตริย์เหี้ยมโหดหมาย บีบคั้นข้าราชการผู้น้อย นายสิบและเสมียน เพื่อให้ออก จากงานแล้วไม่ให้เบี้ยบำนาญ ความจริงควรเอาเงินที่กวาดรวบรวมไว้มาจัดบ้านเมืองให้มีความทำ จิงจะสมควรที่สนองคุณราษฎรซึ่งได้เสียภาษีอากรให้พวกเขาได้ร่ำรวยมานาน แต่พวกเขา ก็หาได้ทำ อย่างใดไม่ คงสูบล้อตกันเรื่อยไป เงินมีเหลือเท่าไรก็เอาฝากต่างประเทศ คอยเตรียมหนีเมื่อ บ้านเมืองทรุดโทรม ปลอ่ยให้ราษฎรอดอยาก การเหล่านี้ย่อมชั่วร้าย

เหตุฉะนั้น ราษฎร ข้าราชการ ทหาร และพลเรือน ที่รู้เท่าถึงการกระทำอันชั่วร้ายของ รัฐบาลดังกล่าวแล้ว จึงรวมกำลังตั้งเป็นคณะราษฎรขึ้น และได้ยึดอำนาจของรัฐบาลของกษัตริย์ไว้ แล้ว คณะราษฎรเห็นว่าการที่จะแก้ความชั่วร้ายก็โดยที่จะต้องจัดการปกครองแบบมีสภา จะได้ช่วย กันปรึกษาหารือหลาย ๆ ความคิดดีกว่าความคิดเดียว ส่วนผู้เป็นประมุขของประเทศนั้น คณะราษฎรไม่มีประสงค์ทำการชิงราชสมบัติ ฉะนั้น จึงขอเชิญให้กษัตริย์องค์นี้ดำรงตำแหน่ง กษัตริย์ต่อไป แต่จะต้องอยู่ใต้กฎหมายธรรมนูญการปกครองของแผ่นดิน จะทำอะไรโดยลำพัง ไม่ได้ นอกจากความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร คณะราษฎรได้แจ้งความเห็นนี้ให้กษัตริย์ทราบ แล้ว เวลานั้นยังอยู่ในความรับตอบ ถ้ากษัตริย์ตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบภายในกำหนด โดยเห็นแก่ ส่วนตนว่าจะถูกลดอำนาจลงมากก็จะชื่อว่าทรยศต่อชาติ และก็จะเป็นการจำเป็นที่ประเทศจะต้องมี การปกครองอย่างประชาธิปไตย กล่าวคือ ประมุขของประเทศจะเป็นบุคคลสำคัญ ซึ่งสภาผู้แทน ราษฎรได้ตั้งขึ้น อยู่ในตำแหน่งตามกำหนดเวลา ตามวิธีนี้ราษฎรพึงหวังเถิดว่าราษฎรจะได้รับ ความบำรุงอย่างดีที่สุด ทุก ๆ คนจะมีงานทำ เพราะประเทศของเราเป็นประเทศที่อุดมอยู่แล้วตาม สภาพ เมื่อเราได้ยึดเงินที่พวกเขารวบรวมไว้จากการทำนาบนหลังคนตั้งหลายร้อยล้านมาบำรุง ประเทศขึ้นแล้ว ประเทศจะต้องเฟื่องฟูขึ้นเป็นแน่มนั้ม การปกครองซึ่งคณะราษฎรจะพึงกระทำก็คือ จำต้องวางโครงการอาศัยหลักวิชา ไม่ทำไปเหมือนคนตาบอด เช่นรัฐบาลที่มีกษัตริย์เหี้ยมโหดหมาย ทำมาแล้ว เป็นหลักใหญ่ ๆ ที่คณะราษฎรวางไว้มีอยู่ว่า

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง การศาล ในทาง เศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง
 2. จะต้องรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
 3. ต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดหางานให้ ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปลอ่ยให้ราษฎรอดอยาก
 4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่พวกเจ้ามีสิทธิยิ่งกว่าราษฎรดังที่เป็นอยู่)
 5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก
- 5 ประการดังกล่าวข้างต้น

6. จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ราษฎรทั้งหลาย จงพร้อมใจกันช่วยคณะราษฎรให้ทำกิจอันคงจะอยู่ชั่วดินฟ้านี้ให้สำเร็จ คณะราษฎรขอให้ทุกคนที่มีได้ร่วมมือเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลกษัตริย์เหนือกฎหมาย พึงตั้งอยู่ในความสงบและตั้งหน้าหากิน อย่าให้ทำการใด ๆ อันเป็นการขัดขวางต่อคณะราษฎรนี้ เท่ากับราษฎรช่วยประเทศและช่วยตัวราษฎร บุตร หลาน หลาน ของตนเอง ประเทศจะมีความเป็นเอกราชอย่างพร้อมบูรณ์ ราษฎรจะได้รับความปลอดภัย ทุกคนจะต้องมีงานทำไม่ต้องอดตาย ทุกคนจะมีสิทธิเสมอกัน และมีเสรีภาพพ้นจากการเป็นไพร่ เป็นข้า เป็นทาสพวกเจ้า หมดสมัยที่เจ้าจะทำนาบนหลังราษฎร สิ่ง que ทุกคนพึงปรารถนาคือ ความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ ซึ่งเรียกเป็นศัพท์ว่า “ศรีอาริย์” นั้น ก็จะมีบังเกิดขึ้นแก่ราษฎรถ้วนหน้า

คณะราษฎร

24 มิถุนายน 2475

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศสละราชสมบัติ*

๒

ป.ป.ร.

บ้านโนล

แครนลี ประเทศอังกฤษ

เมื่อพระยาพลพลพยุหเสนาฯกับพวกได้ทำการยึดอำนาจการปกครองโดยใช้กำลังทหารในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้วได้มีหนังสือมาอัญเชิญข้าพเจ้าให้ดำรงอยู่ในตำแหน่งพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าได้รับคำเชิญนั้น เพราะเข้าใจว่าพระยาพลฯ และพวกจะสถาปนารัฐธรรมนูญตามแบบอย่างประเทศทั้งหลายซึ่งใช้การปกครองตามหลักนั้น เพื่อให้ประชากรราษฎรได้มีสิทธิที่จะออกเสียงในวิธีดำเนินการปกครองประเทศและนโยบายต่าง ๆ อันจะเป็นผลได้เสียแก่ประชาชนทั่วไป ข้าพเจ้ามีความเลื่อมใสในวิธีการเช่นนั้นอยู่แล้ว และกำลังดำริจะจัดการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศสยามให้เป็นไปตามรูปนั้น^๑ โดยมีให้มีการกระทบกระเทือนอันร้ายแรง เมื่อมาเมื่อเหตุรุนแรงขึ้นเสียแล้ว และเมื่อผู้ก่อการรุนแรงนั้น อ้างว่ามีความประสงค์จะสถาปนารัฐธรรมนูญขึ้นเท่านั้น ก็เป็นอันไม่ผิดกับหลักการที่ข้าพเจ้ามีความประสงค์อยู่เหมือนกัน ข้าพเจ้าจึงเห็นควรโน้มตามความประสงค์ของผู้ก่อการยึดอำนาจนั้นได้ เพื่อหวังความสงบราบคาบในประเทศ ข้าพเจ้าได้พยายามช่วยเหลือในการที่จะรักษาความสงบราบคาบ เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงอันสำคัญนั้นเป็นไปโดยราบรื่นที่สุดที่จะเป็นไปได้ แต่ความพยายามของข้าพเจ้าไร้ผลโดยเหตุที่ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองหาได้กระทำให้บังเกิดมีความเสรีภาพในเมืองอย่างบริบูรณ์ขึ้นไม่ และมีได้ฟังความคิดเห็นของราษฎรโดยแท้จริง และจากรัฐธรรมนูญทั้ง ๒ ฉบับ^๒ จะพึงเห็นได้ว่า อำนาจที่จะดำเนินนโยบายต่าง ๆ นั้น จะตกอยู่แก่คณะผู้ก่อการและผู้สนับสนุนเป็นพวกพ้องเท่านั้น มิได้ตกอยู่แก่ผู้แทนซึ่งราษฎรเป็นผู้เลือก เช่นในฉบับชั่วคราวแสดงให้เห็นว่าถ้าผู้ใดไม่ได้รับความเห็นชอบของผู้ก่อการจะไม่ให้เป็นผู้แทนราษฎรเลย ฉบับถาวรได้มีการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นตามคำร้องขอของข้าพเจ้า แต่ก็ยังให้มีสมาชิกซึ่งตนเลือกเองเข้ากำกับอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรถึงครึ่งหนึ่ง การที่ข้าพเจ้าได้ยินยอมให้มีสมาชิก ๒ ประเภท ก็โดยหวังว่า

*จาก ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ชัดติยา กรรณสูต, เอกสารการเมือง-การปกครองไทย พ.ศ. 2417-2477 (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 400-403.

¹พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เคยมีพระราชดำริจะพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ราษฎร โดยทรงมอบให้พระยาตรีวิสารวาจา และนายเรมอน บี. สตีเวนส์ ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ เป็นผู้ร่าง ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง.

²ฉบับชั่วคราวเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2475 และฉบับถาวรเมื่อ 10 ธันวาคม 2477.

สมาชิกประเภทที่ ๒ ซึ่งข้าพเจ้าตั้งนั้น จะเลือกจากบุคคลที่รอบรู้การงานและชำนาญในวิธีดำเนินการปกครองประเทศโดยทั่วๆ ไป ไม่จำกัดว่าเป็นพวกใด คณะใด เพื่อจะได้ช่วยเหลือ นำทางให้แก่สมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา แต่ครั้นเมื่อถึงเวลาที่จะตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ ขึ้น ข้าพเจ้าหาได้มีโอกาสแนะนำในการเลือกเลย และคณะรัฐบาลก็เลือกเอาแต่เฉพาะผู้ที่เป็นพวกของตนเกือบทั้งนั้น มิได้คำนึงถึงความชำนาญ นอกจากนี้ คณะผู้ก่อการบางส่วนได้มีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงโครงการเศรษฐกิจของประเทศอย่างใหญ่หลวง จึงเกิดแตกร้างกันขึ้นเองในคณะผู้ก่อการและพวกพ้อง³ จนต้องมีการปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา โดยคำแนะนำของคณะรัฐบาล ซึ่งถือตำแหน่งอยู่ในเวลานั้น ทั้งนี้เป็นเหตุให้มีการปั่นป่วนในการเมือง ต่อมาพระยาพหลฯ กับพวกก็กลับเข้าทำการยึดอำนาจโดยกำลังทหารเป็นครั้งที่ ๒ และแต่นั้นมาความหวังที่จะให้การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เป็นไปโดยราบรื่นก็ลดน้อยลง

เนื่องจากเหตุที่คณะผู้ก่อการมิได้กระทำให้มีเสรีภาพในการเมืองอันแท้จริง และประชาชนไม่ได้มีโอกาสออกเสียงก่อนที่จะดำเนินนโยบายอันสำคัญต่างๆ จึงเป็นเหตุให้มีการกบฏขึ้นถึงกับต้องต่อสู้ฆ่าฟันกันเองระหว่างคนไทย⁴

เมื่อข้าพเจ้าได้ร้องขอให้เปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเสียให้เข้ารูปประชาธิปไตยอันแท้จริง เพื่อให้เป็นที่พอใจแก่ประชาชน คณะรัฐบาลและพวกซึ่งกุมอำนาจอยู่บริบูรณ์ในเวลานี้ก็ไม่ยินยอม ข้าพเจ้าได้ร้องขอให้ราษฎรได้มีโอกาสออกเสียงก่อนที่จะเปลี่ยนหลักการ และนโยบายอันสำคัญ มีผลได้เสียแก่พลเมือง รัฐบาลก็ไม่ยินยอม และแม้แต่การประชุมในสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องสำคัญ เช่น เรื่องคำร้องขอต่างๆ ของข้าพเจ้า สมาชิกก็มิได้มีโอกาสพิจารณาเรื่องโดยถ่องแท้และละเอียดลออเสียก่อน เพราะถูกเร่งรัดให้ลงมติอย่างรีบด่วนภายในวาระประชุมเดียว นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้ออกกฎหมายใช้วิธีปราบปรามบุคคลซึ่งถูกหาว่าทำความผิดทางการเมือง ในทางที่ผิด

³ รายงานการประชุมกรรมการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ณ วังปารุสกวัน 22 มีนาคม 2475 เสนอต่อผู้ก่อการและคณะรัฐมนตรี สรุปความเห็นแตกเป็น 2 ทาง คือ ทางพระยามโนปกรณนิติธาดา ให้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจอย่างรัฐบาลเก่าและเลือกที่ให้แปลกกว่าตามโอกาสอำนวย ไม่ว่านโยบายเศรษฐกิจไว้ และทางหลวงประดิษฐมนูธรรมให้วางหลักที่จะทำและดำเนินนโยบายตามเค้าโครงการ เมื่อตกลงนโยบายอันใดให้แล้วตั้งสภาเศรษฐกิจแห่งชาติสำรวจและวางแผน เมื่อมีกำลังแรงทุนเพียงพอทำได้ก็ทำเพียงเท่านั้น.

⁴ เช่น การลาออกของ “สีทหารเสือ” (พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์ พระยาพลพลพยุหเสนา และพระประศาสน์พิทยายุทธ์) เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2476 อันเป็นผลให้เกิดรัฐประหาร ในวันที่ 10 มิถุนายน 2476 ภายใต้การนำของพระยาพลพลพยุหเสนา หลวงพิบูลสงคราม และหลวงศุภชลาศัย เพื่อยึดอำนาจจากรัฐบาลชุดพระยามโนปกรณนิติธาดา, กบฏบวรเดช เมื่อวันที่ 11-12 ตุลาคม 2476 ภายใต้การนำของพระองค์เจ้าบวรเดช และพระยาศรีสิทธิสงคราม, กรณีหลวงพิบูลสงคราม ถูกลอบยิงในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2477, กบฏนายสิบ ในปี 2478 และการจับกุมผู้ต้องสงสัยมีความเห็นไม่ตรงกับรัฐบาลจำนวนมากในปี 2481 (กบฏ 2481) อันเป็นผลให้มีผู้ขนานนามการเมืองในยุคนั้นว่ายุคทมิฬ.

ยุติธรรมของโลกคือ ไม่ให้โอกาสต่อสู้คดีในศาล มีการชำระโดยคณะกรรมการอย่างลับไม่เปิดเผย⁵ ซึ่งเป็นวิธีการที่ข้าพเจ้าไม่เคยใช้ในเมื่ออำนาจอันสิทธิขาดยังอยู่ในมือของข้าพเจ้าเอง และข้าพเจ้าได้ร้องขอให้เลิกใช้วิธีนี้ รัฐบาลก็ไม่ยอม

ข้าพเจ้าเห็นว่าคณะรัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในตัวบุคคล และหลักความยุติธรรมตามความเข้าใจและยึดถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้ผู้ใด คณะใดใช้วิธีการปกครองอย่างนั้นในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดและโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร

บัดนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าความประสงค์ของข้าพเจ้าที่จะให้ราษฎรมีสิทธิออกเสียงในนโยบายของประเทศโดยแท้จริง ไม่เป็นผลสำเร็จ และเมื่อข้าพเจ้ารู้สึกว่าการนี้เป็นการอันหมดหนทางที่ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือหรือให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอสละราชสมบัติ และออกจากตำแหน่งพระมหากษัตริย์แต่บัดนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าขอสละสิทธิของข้าพเจ้าทั้งปวง ซึ่งเป็นของข้าพเจ้าอยู่ในฐานะที่เป็นพระมหากษัตริย์ แต่ข้าพเจ้าสงวนไว้ซึ่งสิทธิทั้งปวงอันเป็นของข้าพเจ้าแต่เดิมนั้น ก่อนที่ข้าพเจ้าได้รับราชสมบัติสืบสันตติวงศ์

ข้าพเจ้าไม่มีประสงค์ที่จะบ่งนามผู้หนึ่งผู้ใดให้เป็นผู้รับราชสมบัติสืบสันตติวงศ์ต่อไป ตามที่ข้าพเจ้ามีสิทธิจะทำได้ตามกฎหมายแต่ยกราชสมบัติสืบสันตติวงศ์

อนึ่ง ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะให้ผู้ใดก่อการไม่สงบขึ้นในประเทศ เพื่อประโยชน์ของข้าพเจ้า ถ้าหากมีใครอ้างใช้นามของข้าพเจ้า ฟังเข้าใจว่ามีได้เป็นไปโดยความยินยอม เห็นชอบหรือความสนับสนุนของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้ามีความเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ไม่สามารถจะยังประโยชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศชาติของข้าพเจ้าต่อไปได้ตามความตั้งใจและความหวัง ซึ่งรับสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ยังได้แต่ตั้งสัตยาธิษฐานขอให้ประเทศสยามจงได้ประสบความเจริญ และขอประชาชนชาวสยามจงได้มีความสุขสบาย

(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก พร.

วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เวลา ๑๓ นาฬิกา ๔๕ นาที

(ประกาศทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๔๗๗)

⁵ พระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ ให้อำนาจแก่คณะกรรมการซึ่งรัฐบาลเป็นผู้แต่งตั้ง เป็นผู้พิจารณาคดีแทนที่จะเป็นอำนาจของศาล.

สายทหารบก

1. นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) หัวหน้าสายทหารบก
2. นายพันเอก พระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุมเสน)
3. นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ)
4. นายพันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ (วัน ชูถิ่น)
5. นายพันตรี หลวงพิบูลสงคราม (แปลก ชีตตะสังคะ (พิบูลสงคราม))
6. นายพันตรี หลวงสฤษดิ์ยุทธศิลป์ (เพียร พิริยะโยธิน)
7. นายพันตรี หลวงอำนาจสงคราม (ถม เกษะโกมล)
8. นายร้อยเอก หลวงชำนาญยุทธศิลป์ (เชย รมะนันทน์)
9. นายร้อยเอก หลวงกาจสงคราม (เทียน เก่งระดมยิง)
10. นายร้อยเอก หลวงเกรียงศักดิ์พิชิต (ค้วน จินตะคุณ)
11. นายร้อยเอก หลวงชาญสงคราม (พาน ชาลีจันทร์)
12. นายร้อยเอก หลวงเชวงศักดิ์สงคราม (ช่วง ขวัญเขต)
13. นายร้อยเอก หลวงทัศนายนนิยมศึก (ทัศนัย มิตรภักดี)
14. นายร้อยเอก หลวงพรหมโยธี (มังกร พรหมโยธี)
15. นายร้อยเอก หลวงรณลธิพิชัย (เจือ กาญจนพินทุ)
16. นายร้อยเอก หลวงสวัสดิ์ธรรมรงค์ (สวัสดิ์ ดาระสวัสดิ์)
17. นายร้อยเอก หลวงเสรีเริงฤทธิ์ (จรูญ รัตนกุล)
18. นายร้อยเอก หลวงอดุลเดชาจรัส (บัตร์ พึ่งพระคุณ)
19. นายร้อยโท ขุนสุจริตธนาการ (ผ่อง นาคะนุช)
20. นายร้อยโท ขุนจางงุมิเวท (จางง คิวะแพทย์)
21. นายร้อยโท ขุนนรินทรชัย (สเทวก นีลัญชัย)
22. นายร้อยโท ขุนพิพัฒน์สรการ (เท่ง พัฒนศิริ)
23. นายร้อยโท ขุนปลดปรปักษ์ (ปลด ภาณุสวะ)
24. นายร้อยโท ขุนเรืองวีรยุทธ (บุญเรือง วีระหงส์)
25. นายร้อยโท ขุนวิมลสรกิจ (วิมล เก่งเรียน)
26. นายร้อยโท ขุนศรีศรากร (ชะลอ ศรีธนากร)

*จาก วิภา มโนสิโมกษ์, ความขัดแย้งภายในคณะราษฎร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท แผนกประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), ผนวก ก.

27. นายร้อยโท ไชย ประทีปะเสน
28. นายร้อยโท ทวน วิชัยชัทคะ
29. นายร้อยโท น้อม เกตุนุติ
30. นายร้อยตรี จำรูญ จิตรลักษณ์
31. นายร้อยตรี สมาน เทพหัสติน ณ อยุธยา
32. นายร้อยตรี อุดม พุทธิเกษตริน

สายทหารเรือ

1. นายนาวาตรี หลวงสินธุ์สงครามชัย (สินธุ์ กมลนาวิณ) หัวหน้าสายทหารเรือ
2. นายนาวาตรี หลวงศุภชลาศัย (บุง ศุภชลาศัย)
3. นายนาวาตรี หลวงวิจิตรกลยุทธ (เคียร สู้ศิลป์)
4. นายเรือเอก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ (ถวัลย์ ธารีสวัสดิ์)
5. นายเรือเอก หลวงนาวาวิจิต (ผัน อำไภวัลย์)
6. นายเรือเอก หลวงนิเทศกลกิจ (กลาง โรจนเสนา)
7. นายเรือเอก หลวงสังวรยุทธกิจ (สังวรรณ สุวรรณชีพ)
8. นายเรือเอก สงบ จรูญพร
9. นายเรือเอก ชลิต กุลกำมัธร์
10. นายเรือเอก สงวน รุจิราภา
11. นายเรือโท จิบ ศิริไพบูลย์
12. นายเรือโท ทองหล่อ ขำหิรัญ
13. นายเรือโท ทิพย์ ประสานสุข
14. นายเรือโท ประเสริฐ สุขสมัย
15. นายเรือโท วัน รุยาพร
16. นายเรือโท หลี สินธุ์โสภณ
17. นายเรือตรี กุหลาบ กาญจนสกุล
18. นายเรือตรี ชัน รัศมีทัต
19. นายเรือตรี ทองดี ระงับภัย
20. นายวนิช ปานะนนท์
21. นายจรัส สุวรรณชีพ

สายพลเรือน

1. อำมาตย์ตรี หลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) หัวหน้าสายพลเรือน
2. อำมาตย์ตรี หลวงสิริราชไมตรี (จรูญ สิงหเสนี)
3. รองอำมาตย์เอก หลวงโกวิทอภัยวงศ์ (ควง อภัยวงศ์)

4. เสวกตรี หลวงนฤเบศร์มานิตย์ (สงวน จูฑะเตมีย์)
5. รองอำมาตย์เอก หลวงชำนาญนิติเกษตร (อุทัย แสงมณี)
6. รองอำมาตย์เอก หลวงอรรถสารประสิทธิ์ (ทองเย็น หลีละเมียร)
7. รองอำมาตย์เอก หลวงอรรถกิติกำจร (กลิ้ง พนมยงค์)
8. รองอำมาตย์เอก หลวงสุนทรเทพหัตดิน (สพรั่ง เทพหัตดิน ณ อยุธยา)
9. รองอำมาตย์เอก หลวงเดชาวงศ์รวาวัฒน์ (ม.ล. กรී เตชาติวงศ์)
10. รองอำมาตย์เอก ตั้ว ลพานุกรม
11. รองอำมาตย์เอก ประจวบ บุนนาค
12. รองอำมาตย์เอก ม.ล. อุดม สนิทวงศ์
13. นายแนบ พหลโยธิน
14. รองอำมาตย์โท ทวี บุญยเกตุ
15. นายร้อยโท ประยูร ภมรมนตรี
16. นายวิลาศ โอสถานนท์
17. รองอำมาตย์โท จรูญ สืบแสง
18. นายเล้ง ศรีสมวงศ์
19. นายดิเรก ชัยนาม
20. นายวิเชียร สุวรรณทัต
21. รองอำมาตย์โท ชุณห์ ปิณฑานนท์
22. นายสวัสดิ์ โสทธิทัต
23. นายจิตตะเสน ปัญจะ
24. นายยงค์ เยอร์เกนส์
25. นายเอก สุภโปฏก
26. นายสุรินทร์ ชีโนทัย
27. นายศิริ ชาตินันท์
28. นายเฉลียว ปทุมรส
29. นายบรรจง ศรีจรรยา
30. นายประเสริฐ ศรีจรรยา
31. นายเข้ม มุสตาฟา
32. นายการิม ศรีจรรยา
33. นายสงวน ตูลาร์กัซ
34. นายซิม วีระไวทยะ
35. นายหงวน ทองประเสริฐ
36. นายบุญล้อม พึ่งสุนทร

37. นายเจริญ ปั่นทโร
38. นายทองเปลว ชลภูมิ
39. นายบุญเจือ อังศ์วัฒน์
40. นายชูป ศาလာชีวิน
41. นายกลีน เทพหัสติน ณ อยุธยา
42. นายสอน บุญจุง
43. นายยล สมานนท์
44. นายยิน สมานนท์
45. นายร้อยตำรวจโท เชน กลัญชัย
46. นายร้อยตำรวจตรี เทียง เฉลิมศักดิ์

ชีวประวัติของผู้นำคณะราษฎร*

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน)

เกิด	วันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2430
สถานที่เกิด	บ้านหน้าวัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) พระนคร
บิดา-มารดา	นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา (ถิ่น พหลโยธิน) และคุณหญิงจับ พหลพลพยุหเสนา
วุฒิการศึกษา	วิชาการทหารจากประเทศเยอรมนี
ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง	
28 มิถุนายน 2475 – 10 ธันวาคม 2475	เป็น กรรมการราษฎร
10 ธันวาคม 2475 – 1 เมษายน 2476	เป็น รัฐมนตรี
1 เมษายน 2476 – 20 มิถุนายน 2476	เป็น รัฐมนตรี
21 มิถุนายน 2476 – 16 ธันวาคม 2476	เป็น นายกรัฐมนตรี
16 ธันวาคม 2476 – 22 กันยายน 2477	เป็น นายกรัฐมนตรี
16 ธันวาคม 2476 – 29 มีนาคม 2477	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการและ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
29 มีนาคม 2477 – 22 กันยายน 2477	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
22 กันยายน 2477 – 9 สิงหาคม 2480	เป็น นายกรัฐมนตรี
22 กันยายน 2477 – 1 สิงหาคม 2478	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
1 สิงหาคม 2478 – 12 กุมภาพันธ์ 2478	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
9 สิงหาคม 2580 – 21 ธันวาคม 2480	เป็น นายกรัฐมนตรี
10 สิงหาคม 2480 – 21 ธันวาคม 2480	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ
21 ธันวาคม 2480 – 16 ธันวาคม 2481	เป็น นายกรัฐมนตรี
2 สิงหาคม 2487 – 31 สิงหาคม 2488	เป็น รัฐมนตรี

พันเอก พระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุมเสน)

เกิด	วันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2435
สถานที่เกิด	บ้านริมสวนเจ้าเชษฐ ถนนเจริญกรุง พระนคร

*จากวีณา มโนพิทักษ์, ความขัดแย้งภายในคณะราษฎร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท แผนกประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520) หน้า 60 ข.

บิดา ร้อยโท ไท่

วุฒิการศึกษา วิชาการทหารจากประเทศเยอรมนี

ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง

28 มิถุนายน 2475 - 10 ธันวาคม 2475 เป็น กรรมการราษฎร

10 ธันวาคม 2475 - 1 เมษายน 2476 เป็น รัฐมนตรี

1 เมษายน 2476 - 20 มิถุนายน 2476 เป็น รัฐมนตรี

31 มกราคม 2481 ถูกเนรเทศ

พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ)

เกิด วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2432

บิดา-มารดา พระยามนุสารศาสตรบัณฑิต (ศิริ เอมะศิริ) และ
คุณหญิงเหลือบ เอมะศิริ

วุฒิการศึกษา นายร้อยทหารบก

ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง

28 มิถุนายน 2475 - 10 ธันวาคม 2475 เป็น กรรมการราษฎร

10 ธันวาคม 2475 - 1 เมษายน 2476 เป็น รัฐมนตรี

1 เมษายน 2476 - 20 มิถุนายน 2476 เป็น รัฐมนตรี

12 กุมภาพันธ์ 2478 - 9 สิงหาคม 2480 เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ

21 ธันวาคม 2480 - 16 ธันวาคม 2481 เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ

1 ตุลาคม 2481 ถูกเนรเทศ

พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ (วัน ชูถิ่น)

ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง

28 มิถุนายน 2475 - 10 ธันวาคม 2475 เป็น กรรมการราษฎร

10 ธันวาคม 2475 - 1 เมษายน 2476 เป็น รัฐมนตรี

1 เมษายน 2476 - 20 มิถุนายน 2476 เป็น รัฐมนตรี

จอมพล แปลก พิบูลสงคราม (แปลก ชีตตะสังคะ - หลวงพิบูลสงคราม)

เกิด วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2440

สถานที่เกิด บ้านแพ ปากคลองบางเลน อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี

บิดา-มารดา นายชิต และนางสำอาง ชิตตะสังคะ

วุฒิการศึกษา วิชาเสนาธิการทหารจากประเทศฝรั่งเศส

ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง

28 มิถุนายน 2475 - 10 ธันวาคม 2475	เป็น	กรรมการราษฎร
10 ธันวาคม 2475 - 1 เมษายน 2476	เป็น	รัฐมนตรี
1 เมษายน 2476 - 20 มิถุนายน 2476	เป็น	รัฐมนตรี
24 มิถุนายน 2476 - 16 ธันวาคม 2476	เป็น	รัฐมนตรี
16 ธันวาคม 2476 - 22 กันยายน 2477	เป็น	รัฐมนตรี
22 กันยายน 2477 - 9 สิงหาคม 2480	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
10 สิงหาคม 2480 - 21 ธันวาคม 2480	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
21 ธันวาคม 2480 - 16 ธันวาคม 2481	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
16 ธันวาคม 2481 - 7 มีนาคม 2485	เป็น	นายกรัฐมนตรี
20 ธันวาคม 2481 - 19 สิงหาคม 2484	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
20 ธันวาคม 2481 - 22 สิงหาคม 2484	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
14 กรกฎาคม 2482 - 22 สิงหาคม 2484	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
15 ธันวาคม 2484 - 7 มีนาคม 2485	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
16 กุมภาพันธ์ 2485 - 7 มีนาคม 2485	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
7 มีนาคม 2485 - 1 สิงหาคม 2487	เป็น	นายกรัฐมนตรี
10 มีนาคม 2485 - 15 พฤศจิกายน 2486	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
10 มีนาคม 2485 - 19 มิถุนายน 2485	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
8 เมษายน 2491 - 25 มิถุนายน 2492	เป็น	นายกรัฐมนตรี
15 เมษายน 2491 - 25 มิถุนายน 2492	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
25 มิถุนายน 2492 - 29 พฤศจิกายน 2494	เป็น	นายกรัฐมนตรี
28 มิถุนายน 2492 - 29 พฤศจิกายน 2494	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
28 มิถุนายน 2492 - 13 ตุลาคม 2492	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
13 ตุลาคม 2492 - 18 กรกฎาคม 2493	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
29 พฤศจิกายน 2494 - 6 ธันวาคม 2494	เป็น	นายกรัฐมนตรี
29 พฤศจิกายน 2494 - 6 ธันวาคม 2494	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
6 ธันวาคม 2494 - 24 มีนาคม 2495	เป็น	นายกรัฐมนตรี
8 ธันวาคม 2494 - 24 มีนาคม 2495	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
24 มีนาคม 2495 - 21 มีนาคม 5000	เป็น	นายกรัฐมนตรี
28 มีนาคม 2495 - 21 มีนาคม 2500	เป็น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

28 มีนาคม 2495 - 2 สิงหาคม 2498	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
4 กุมภาพันธ์ 2497 - 23 มีนาคม 2498	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
2 สิงหาคม 2498 - 21 มีนาคม 2500	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
21 มีนาคม 2500 - 16 กันยายน 2500	เป็น นายกรัฐมนตรี
12 กันยายน 2500 - 16 กันยายน 2500	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสหกรณ์

นายปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐมนูธรรม)

เกิด	วันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2443
สถานที่เกิด	ตำบลท่าวาสกรี อำเภอรุ่งเก๋ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
บิดา-มารดา	นายเสียง และนางลูกจันทร์ พนมยงค์
วุฒิการศึกษา	ปริญญาเอกทางนิติศาสตร์ และประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงทาง เศรษฐศาสตร์จากประเทศฝรั่งเศส

ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง

28 มิถุนายน 2475 - 10 ธันวาคม 2475	เป็น กรรมการราษฎร
10 ธันวาคม 2475 - 1 เมษายน 2476	เป็น รัฐมนตรี
1 ตุลาคม 2476 - 16 ธันวาคม 2476	เป็น รัฐมนตรี
29 มีนาคม 2476 - 22 กันยายน 2477	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
22 กันยายน 2477 - 12 กุมภาพันธ์ 2478	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
12 กุมภาพันธ์ 2478 - 9 สิงหาคม 2480	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
10 สิงหาคม 2480 - 21 ธันวาคม 2480	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
21 ธันวาคม 2480 - 16 ธันวาคม 2481	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
20 ธันวาคม 2481 - 17 ธันวาคม 2484	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
24 มีนาคม 2489 - 11 มิถุนายน 2489	เป็น นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลัง
11 มิถุนายน 2489 - 23 สิงหาคม 2489	เป็น นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลัง

พันตรี ควง อกัยวงศ์ (หลวงโกวิทอภัยวงศ์)

เกิด	วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2445
สถานที่เกิด	เมืองพระตะบอง

บิดา-มารดา เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์) และหม่อมรอด อภัยวงศ์
วุฒิการศึกษา วิชาวิศวกรรมโยธาจากประเทศฝรั่งเศส

ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง

10 มีนาคม 2485 - 8 กันยายน 2485	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
8 กันยายน 2485 - 17 กุมภาพันธ์ 2486	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
1 สิงหาคม 2487 - 31 สิงหาคม 2488	เป็น นายกรัฐมนตรี
2 สิงหาคม 2487 - 10 มกราคม 2488	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
2 สิงหาคม 2487 - 31 สิงหาคม 2488	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
10 มกราคม 2488 - 31 สิงหาคม 2488	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
31 มกราคม 2489 - 24 มีนาคม 2489	เป็น นายกรัฐมนตรี
2 กุมภาพันธ์ 2489 - 24 มีนาคม 2489	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
10 พฤศจิกายน 2490 - 21 กุมภาพันธ์ 2491	เป็น นายกรัฐมนตรี
11 พฤศจิกายน 2490 - 18 พฤศจิกายน 2490	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตรธิการ
21 กุมภาพันธ์ 2491 - 8 เมษายน 2491	เป็น นายกรัฐมนตรี
25 กุมภาพันธ์ 2491 - 8 เมษายน 2491	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ (ถวัลย์ ธารีสวัสดิ์ - หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์)

เกิด วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2444
สถานที่เกิด ตำบลหัวรอ อำเภอรอบกรุง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
บิดา-มารดา นายอู่ และนางเงิน ธารีสวัสดิ์
วุฒิการศึกษา วิชากฎหมายและเนติบัณฑิตไทย

ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง

8 สิงหาคม 2476 - 16 ธันวาคม 2476	เป็น รัฐมนตรี
16 ธันวาคม 2476 - 22 กันยายน 2477	เป็น รัฐมนตรี
22 กันยายน 2477 - 12 กุมภาพันธ์ 2478	เป็น รัฐมนตรี
12 กุมภาพันธ์ 2478 - 9 สิงหาคม 2480	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
10 สิงหาคม 2480 - 21 ธันวาคม 2480	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
21 ธันวาคม 2480 - 16 ธันวาคม 2481	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
20 ธันวาคม 2481 - 7 มีนาคม 2485	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
10 มีนาคม 2485 - 1 สิงหาคม 2487	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
11 มิถุนายน 2489 - 23 สิงหาคม 2489	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

- 23 สิงหาคม 2489 – 30 พฤษภาคม 2490 เป็น นายกรัฐมนตรี
- 24 สิงหาคม 2489 – 30 พฤษภาคม 2490 เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
- 6 กุมภาพันธ์ 2490 – 30 พฤษภาคม 2490 เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
- 30 พฤษภาคม 2490 – 8 พฤศจิกายน 2490 เป็น นายกรัฐมนตรี
- 31 พฤษภาคม 2490 – 8 พฤศจิกายน 2490 เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

นายทวี บุญยเกตุ

- เกิด วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2447
- สถานที่เกิด จังหวัดพระนคร
- บิดา-มารดา พระยารณชัยชาญยุทธ (ถนอม บุญยเกตุ) และคุณหญิงรณชัยชาญยุทธ (ทับทิม บุญยเกตุ)
- วุฒิการศึกษา วิชาเกษตรกรรมจากประเทศฝรั่งเศส
- ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง
- 25 กุมภาพันธ์ 2485 – 7 มีนาคม 2485 เป็น รัฐมนตรี
- 10 มีนาคม 2485 – 17 กุมภาพันธ์ 2486 เป็น รัฐมนตรี
- 2 สิงหาคม 2487 – 31 สิงหาคม 2488 เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
- 31 สิงหาคม 2488 – 17 กันยายน 2488 เป็น นายกรัฐมนตรี
- 1 กันยายน 2488 – 17 กันยายน 2488 เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
และรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการ
- 19 กันยายน 2488 – 31 มกราคม 2489 เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
- 24 มีนาคม 2489 – 11 มิถุนายน 2489 เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ
- 11 มิถุนายน 2489 – 23 สิงหาคม 2489 เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ

นายประยูร ภมรมนตรี

- เกิด วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2440
- สถานที่เกิด กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี
- บิดา-มารดา พระชำนัญคุรุวิทย์ (นายแยม) และแพทย์หญิง แอนเนลี (ไฟร์เอ) ชำนัญคุรุวิทย์

วุฒิการศึกษา นายร้อยทหารบก

ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง

28 มิถุนายน 2475 - 10 ธันวาคม 2475	เป็น กรรมการราษฎร
10 ธันวาคม 2475 - 1 เมษายน 2476	เป็น รัฐมนตรี
1 เมษายน 2476 - 20 มิถุนายน 2476	เป็น รัฐมนตรี
20 ธันวาคม 2481 - 19 สิงหาคม 2484	เป็น รัฐมนตรี
19 สิงหาคม 2484 - 7 มีนาคม 2485	เป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
10 มีนาคม 2485 - 1 สิงหาคม 2487	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
29 พฤศจิกายน 2494 - 6 ธันวาคม 2494	เป็น รัฐมนตรี
8 ธันวาคม 2494 - 24 มีนาคม 2495	เป็น รัฐมนตรี
11 ธันวาคม 2494 - 24 มีนาคม 2495	เป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
28 มีนาคม 2495 - 5 สิงหาคม 2498	เป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
13 พฤศจิกายน 2495 - 21 มีนาคม 2500	เป็น รัฐมนตรีสั่งราชการสำนักนายกรัฐมนตรี
22 มีนาคม 2497 - 15 พฤษภาคม 2497	เป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข
15 พฤษภาคม 2497 - 21 มีนาคม 2500	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

รายชื่อหัวหน้าคณะรัฐบาลชุดต่างๆ ของไทย
ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550 และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง

รัฐบาล ชุดที่	นายกรัฐมนตรี	ประเภทอาชีพ		ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง
		ทหาร	พลเรือน	
1	พระยามโนปกรณนิติธาดา		/	28 มิ.ย. 2475 - 10 ธ.ค. 2475
2	”		/	10 ธ.ค. 2475 - 1 เม.ย. 2476
3	”		/	1 เม.ย. 2476 - 20 มิ.ย. 2476
4	พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา	/		21 มิ.ย. 2476 - 16 ธ.ค. 2476
5	”	/		16 ธ.ค. 2476 - 22 ก.ย. 2477
6	”	/		22 ก.ย. 2477 - 9 ส.ค. 2480
7	”	/		9 ส.ค. 2480 - 21 ธ.ค. 2480
8	”	/		21 ธ.ค. 2480 - 16 ธ.ค. 2481
9	พันเอก หลวงพิบูลสงคราม	/		16 ธ.ค. 2481 - 7 มี.ค. 2485
10	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	/		7 มี.ค. 2485 - 1 ส.ค. 2487
11	พันตรี ควง อภัยวงศ์		/	1 ส.ค. 2487 - 31 ส.ค. 2488
12	นายทวี บุญยเกตุ		/	31 ส.ค. 2488 - 17 ก.ย. 2488
13	ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช		/	17 ก.ย. 2488 - 31 ม.ค. 2489
14	นายควง อภัยวงศ์		/	31 ม.ค. 2489 - 24 มี.ค. 2489
15	นายปรีดี พนมยงค์		/	24 มี.ค. 2489 - 7 มิ.ย. 2489
15(1)	”		/	8 มิ.ย. 2489 - 9 มิ.ย. 2489
16	”		/	11 มิ.ย. 2489 - 23 ส.ค. 2489
17	พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์		/	23 ส.ค. 2489 - 30 พ.ค. 2490
18	”		/	30 พ.ค. 2490 - 8 พ.ย. 2490
19	นายควง อภัยวงศ์		/	10 พ.ย. 2490 - 21 ก.พ. 2491
20	”		/	21 ก.พ. 2491 - 8 เม.ย. 2491
21	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	/		8 เม.ย. 2491 - 25 มิ.ย. 2492
22	”	/		25 มิ.ย. 2492 - 29 พ.ย. 2494
23	”	/		29 พ.ย. 2494 - 6 ธ.ค. 2494
24	”	/		6 ธ.ค. 2494 - 24 มี.ค. 2495
25	”	/		24 มี.ค. 2495 - 21 มี.ค. 2500
26	”	/		21 มี.ค. 2500 - 16 ก.ย. 2500
27	นายพจน์ สารสิน		/	21 ก.ย. 2500 - 1 ม.ค. 2501
28	พลโท ถนอม กิตติขจร	/		1 ม.ค. 2501 - 20 ต.ค. 2501
29	จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์	/		9 ก.พ. 2502 - 8 ธ.ค. 2506
30	พลเอก ถนอม กิตติขจร	/		9 ธ.ค. 2506 - 7 มี.ค. 2512
31	จอมพล ถนอม กิตติขจร	/		7 มี.ค. 2512 - 17 พ.ย. 2514
32	”	/		18 ธ.ค. 2515 - 14 ต.ค. 2516
33	นายสัญญา ธรรมศักดิ์		/	14 ต.ค. 2516 - 22 พ.ค. 2517
34	”		/	27 พ.ค. 2517 - 15 ก.พ. 2518

รัฐบาล ชุดที่	นายกรัฐมนตรี	ประเภทอาชีพ		ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง
		ทหาร	พลเรือน	
35	ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช		/	15 ก.พ. 2518 - 14 มี.ค. 2518
36	ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช		/	14 มี.ค. 2518 - 20 เม.ย. 2519
37	ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช		/	20 เม.ย. 2519 - 25 ก.ย. 2519
38	”		/	25 ก.ย. 2519 - 6 ต.ค. 2519
39	นายธานินทร์ กรัยวิเชียร		/	8 ต.ค. 2519 - 20 ต.ค. 2520
40	พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	/		11 พ.ย. 2520 - 12 พ.ค. 2522
41	”	/		12 พ.ค. 2522 - 10 ก.พ. 2523
(41)	”	/		11 ก.พ. 2523 - 3 มี.ค. 2523
42	พลเอก เปรม ติณสูลานนท์	/		3 มี.ค. 2523 - 10 มี.ค. 2524
(42)	”	/		11 มี.ค. 2524 - 19 ธ.ค. 2524
(42)	”	/		19 ธ.ค. 2524 - 30 เม.ย. 2526
43	”	/		30 เม.ย. 2526 - 5 ส.ค. 2529
44	”	/		5 ส.ค. 2529 - 4 ส.ค. 2531
45	พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ		/	4 ส.ค. 2531 - 9 ธ.ค. 2533
46	”		/	9 ธ.ค. 2533 - 23 ก.พ. 2534
48	นายอานันท์ ปันยารชุน		/	2 มี.ค. 2534 - 7 เม.ย. 2535
48	พลเอก สุจินดา คราประยูร	/		7 เม.ย. 2535 - 10 มิ.ย. 2535
49	นายอานันท์ ปันยารชุน		/	10 มิ.ย. 2535 - 23 ก.ย. 2535
50	นายชวน หลีกภัย		/	23 ก.ย. 2535 - 13 ก.ค. 2538
51	นายบรรหาร ศิลปอาชา		/	13 ก.ค. 2538 - 25 พ.ย. 2539
52	พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ		/	25 พ.ย. 2539 - 9 พ.ย. 2540
53	นายชวน หลีกภัย		/	9 พ.ย. 2540 - 17 ก.พ. 2544
54	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร		/	17 ก.พ. 2544 - 11 มี.ค. 2548
55	”		/	11 มี.ค. 2548 - 19 ก.ย. 2549
56	พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์		/	1 ต.ค. 2549 - 6 ก.พ. 2551

หมายเหตุ เฉพาะรัฐบาลชุด นายปรีดี ชุดที่ (15) พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชุดที่ (41) และรัฐบาล พล.อ.เปรม ชุดที่ (42) เป็นการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี โดยไม่ได้มีการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีใหม่แต่อย่างใด ซึ่งในที่นี้ไม่ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาล จึงแยกไว้ให้เห็นเป็นกรณีพิเศษ

รายชื่อนายกรัฐมนตรีของไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550
แสดงจำนวนครั้ง และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง

๖

ลำดับ ที่	นายกรัฐมนตรี	ประเภทอาชีพ		จำนวนครั้งที่ ดำรงตำแหน่ง
		ทหาร	พลเรือน	
1	พระยามโนปกรณนิติธาดา		/	3
2	พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา	/		5
3	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	/		8
4	นายควง อภัยวงศ์		/	4
5	นายทวี บุญยเกตุ		/	1
6	ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช		/	4
7	นายปรีดี พนมยงค์		/	3
8	พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์		/	2
9	นายพจน์ สารสิน		/	1
10	จอมพล ถนอม กิตติขจร	/		4
11	จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์	/		1
12	นายสัญญา ธรรมศักดิ์		/	2
13	ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช		/	1
14	นายธานินทร์ กรัยวิเชียร		/	1
15	พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	/		3
16	พลเอก เปรม ติณสูลานนท์	/		5
17	พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ		/	2
18	นายอานันท์ ปันยารชุน		/	2
19	พลเอก สุจินดา คราประยูร	/		1
20	นายชวน หลีกภัย		/	2
21	นายบรรหาร ศิลปอาชา		/	1
22	พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ		/	1
23	พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร		/	2
24	พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์	/		1

- หมายเหตุ 1. นายปรีดี พนมยงค์ เคยได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2 เมื่อ 8 มิ.ย. 2489 แต่เมื่อวันที่ 9 มิ.ย. 2489 รัชกาลที่ 8 ได้เสด็จสวรรคตท่ามกลางสาเหตุที่เคลือบแคลง นายปรีดี จึงลาออกจากนายกรัฐมนตรี โดยที่ยังไม่ได้แต่งตั้งรัฐมนตรีร่วมคณะรัฐบาลแต่อย่างใด ต่อเมื่อวันที่ 17 มิ.ย. 2489 จึงได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นนายปรีดี พนมยงค์ จึงดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีถึง 3 ครั้ง แต่เป็นหัวหน้าคณะรัฐบาลเพียง 2 ชุด
2. ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 - 2550 ประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีทั้งสิ้น 24 คน นายกรัฐมนตรีที่เป็นพลเรือน 16 คน เป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล 31 ชุด รวมระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 27 ปี 2 เดือน 13 วัน นายกรัฐมนตรีที่เป็นทหาร 8 คน เป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล 28 ชุด รวมระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 46 ปี 6 เดือน 24 วัน

การเข้าสู่อำนาจและการทำงานของนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีไทย

๗

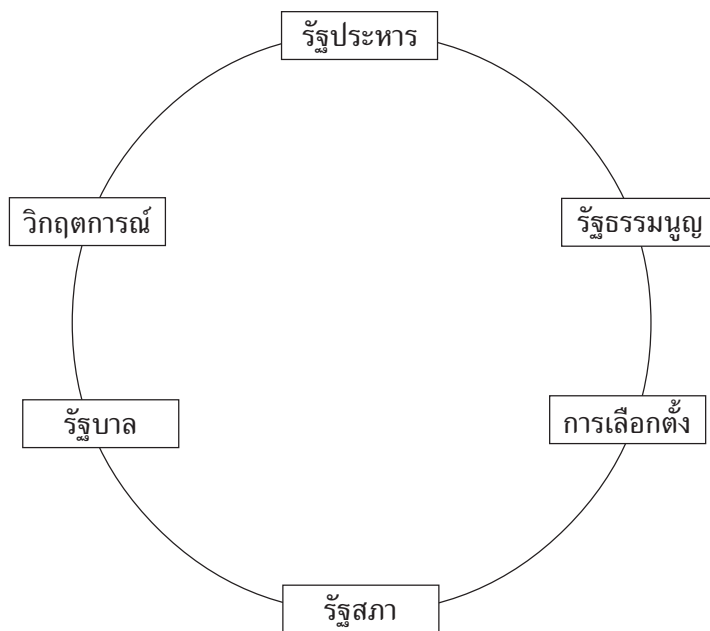
การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี	นายกรัฐมนตรี	คณะรัฐมนตรี	นายกรัฐมนตรี	นายกรัฐมนตรี		นายกรัฐมนตรี		
คนที่	รายชื่อนายกรัฐมนตรี	สมัยที่	ชุดที่	คน	เข้ารับตำแหน่ง	ออกจากตำแหน่ง	เข้าสู่ตำแหน่งโดย	ออกจากตำแหน่งโดย
1	พระยามโนปกรณนิติธาดา	1	1	15	28 มิ.ย. 2475	10 ธ.ค. 2475	มติสภา	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร (10 ธ.ค. 2475)
1	พระยามโนปกรณนิติธาดา	2	2	20	10 ธ.ค. 2475	1 เม.ย. 2476	มติสภา	พ.ร.ฎ. ให้ปลดสภาผู้แทนและตั้ง ครม. ชุดใหม่
1	พระยามโนปกรณนิติธาดา	3	3	18	1 เม.ย. 2476	20 มิ.ย. 2476	พ.ร.ฎ.	รัฐประหาร นำโดย พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา
2	พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา	1	4	14	21 มิ.ย. 2476	16 ธ.ค. 2476	มติสภา	รวม 3 สมัย ของพระยามโนปกรณนิติธาดา
2	พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา	2	5	19	16 ธ.ค. 2476	22 ก.ย. 2477	มติสภา	ลาออกเพราะการเลือกตั้ง ส.ส. ประเภท 1
2	พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา	3	6	17	22 ก.ย. 2477	9 ธ.ค. 2480	มติสภา	ลาออกเพราะการเลือกตั้ง ส.ส. ประเภท 1
2	พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา	4	7	20	9 ธ.ค. 2480	21 ธ.ค. 2480	มติสภา	ลาออกเพราะการเลือกตั้งทั่วไป
2	พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา	5	8	18	21 ธ.ค. 2480	16 ธ.ค. 2481	มติสภา	รัฐบาลยุบสภา 11 ก.ย. 2481 เลือกตั้งทั่วไป...
3	พ.อ. หลวงพิบูลสงคราม	1	9	25	16 ธ.ค. 2481	7 มี.ค. 2485	มติสภา	รวม 5 สมัย ของ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา
3	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	2	10	24	7 มี.ค. 2485	1 ธ.ค. 2487	มติสภา	ลาออกเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรี
4	นายคาง อภัยวงศ์	1	11	22	1 ธ.ค. 2487	31 ธ.ค. 2488	มติสภา	ใหม่
5	นายทวี บุณยเกตุ	1	12	29	31 ธ.ค. 2488	17 ก.ย. 2488	มติสภา	ลาออกเพราะสภาไม่รับพระราชกำหนดนครบาล
6	ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช	1	13	22	17 ก.ย. 2488	31 ม.ค. 2489	มติสภา	เพชรบุรี
4	นายคาง อภัยวงศ์	2	14	21	31 ม.ค. 2489	24 มี.ค. 2489	มติสภา	ลาออกเพื่อให้ผู้เหมาะสมมาแทน (หลังสงคราม

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี		คณะรัฐมนตรี		นายกรัฐมนตรี		นายกรัฐมนตรี	
คนที่	รายชื่อนายกรัฐมนตรี	สมัยที่	ชุดที่	คน	เข้ารับตำแหน่ง	ออกจากตำแหน่ง	เข้าสู่ตำแหน่งโดย
7	นายปรีดี พนมยงค์	1	15	16	24 มี.ค. 2489	7 มิ.ย. 2489	มติสภา
7	นายปรีดี พนมยงค์	2	-	-	8 มิ.ย. 2489	9 มิ.ย. 2489	มติสภา
7	นายปรีดี พนมยงค์	3	16	16	11 มิ.ย. 2489	23 ส.ค. 2489	มติสภา
8	พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์	1	17	18	23 ส.ค. 2489	30 พ.ค. 2490	มติสภา
8	พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์	2	18	21	30 พ.ค. 2490	8 พ.ย. 2490	มติสภา
4	นายดวง อภัยวงศ์	3	19	21	10 พ.ย. 2490	21 ก.พ. 2491	มติคณะอภิรตมต.
4	นายดวง อภัยวงศ์	4	20	24	21 ก.พ. 2491	8 เม.ย. 2491	มติสภา
3	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	3	21	26	8 เม.ย. 2491	25 มิ.ย. 2492	มติสภา
3	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	4	22	26	25 มิ.ย. 2492	29 พ.ย. 2494	มติสภา
3	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	5	23	16	29 พ.ย. 2494	6 ธ.ค. 2494	มติรัฐประหาร
3	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	6	24	25	6 ธ.ค. 2494	24 มี.ค. 2495	มติสภา
3	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	7	25	27	24 มี.ค. 2495	21 มี.ค. 2500	มติสภา
3	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	8	26	30	21 มี.ค. 2500	16 ก.ย. 2500	มติสภา
9	นายพจน์ สารสิน	1	27	29	21 ก.ย. 2500	1 ม.ค. 2501	มติสภา

ตอนที่	การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี		คณะรัฐมนตรี		นายกรัฐมนตรี		นายกรัฐมนตรี		นายกรัฐมนตรี	
	รายชื่อนายกรัฐมนตรี	สมัยที่	ชุดที่	คน	เข้ารับตำแหน่ง	ออกจากตำแหน่ง	เข้าสู่ตำแหน่งโดย	ออกจากตำแหน่งโดย	เข้าสู่ตำแหน่งโดย	ออกจากตำแหน่งโดย
10	พล.ท. ถนอม กิตติขจร	1	28	34	1 ม.ค. 2501	20 ต.ค. 2501	มติสภา	ปฏิวัติ นำโดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์		
11	จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์	1	29	14	9 ก.พ. 2502	8 ธ.ค. 2506	มติสภา	อัญกรรม		
10	พล.อ. ถนอม กิตติขจร	2	30	19	9 ธ.ค. 2506	7 มี.ค. 2512	มติสภา	มีการเลือกตั้งทั่วไป (ตามรัฐธรรมนูญ 2511)		
10	จอมพล ถนอม กิตติขจร	3	31	28	7 มี.ค. 2512	17 พ.ย. 2514	มติสภา	ปฏิวัติ นำโดย จอมพล ถนอม กิตติขจร		
10	จอมพล ถนอม กิตติขจร	4	32	28	18 ธ.ค. 2515	14 ต.ค. 2516	มติสภา	ลาออกเพราะการจลาจล วันมหาวิปโยค		
12	นายสัญญา ธรรมศักดิ์	1	33	27	14 ต.ค. 2516	27 พ.ค. 2517	พระบรมราชโองการฯ	รวม 4 สมัย ของ จอมพล ถนอม กิตติขจร ลาออกอ้างเหตุผล 6 เดือนแล้วรัฐบาลยังจัดร่างรัฐธรรมนูญไม่เสร็จ		
12	นายสัญญา ธรรมศักดิ์	2	34	30	27 พ.ค. 2517	15 ก.พ. 2518	มติสภา	มีการเลือกตั้งทั่วไป (ตามรัฐธรรมนูญ 2517)		
6	ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช	2	35	30	15 ก.พ. 2518	14 มี.ค. 2518	มติสภา	รวม 2 สมัย ของ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ไม่ได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎรเมื่อ แถลงนโยบาย		
13	ม.ร.ว. ศักดิ์สิทธิ์ ปราโมช	1	36	26	14 มี.ค. 2518	20 เม.ย. 2519	มติสภา	รัฐบาลยุบสภา 12 ม.ค. 2519 เลือกตั้งทั่วไป		
6	ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช	3	37	35	20 เม.ย. 2519	25 ก.ย. 2519	มติสภา	ลาออกเพราะวิกฤตการณ์เกี่ยวกับ จอมพล ถนอม กลับมาอุปสมบท		
6	ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช	4	38	33	25 ก.ย. 2519	6 ต.ค. 2519	มติสภา	ปฏิรูปการเมือง นำโดย พล.ร.อ. สังัด ชลออยู่ รวม 4 สมัย ของ ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช		
14	นายธานินทร์ กรัยวิเชียร	1	39	17	8 ต.ค. 2519	20 ต.ค. 2520	มติคณะปฏิรูปฯ	ปฏิวัติ นำโดย พล.ร.อ. สังัด ชลออยู่		
15	พล.อ. เกียรติศักดิ์ ชมะนันทน์	1	40	33	11 พ.ย. 2520	12 พ.ค. 2522	มติคณะปฏิรูปฯ	มีการเลือกตั้งทั่วไป (ตามรัฐธรรมนูญ 2521)		
15	พล.อ. เกียรติศักดิ์ ชมะนันทน์	2	41	44	12 พ.ค. 2522	3 มี.ค. 2523	มติสภา	ลาออกเพราะวิกฤตการณ์น้ำมันและผู้ก่อเหตุพฤษทศกัย รวม 2 สมัย ของ พล.อ. เกียรติศักดิ์ ชมะนันทน์		
16	พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์	1	42	37	3 มี.ค. 2523	30 เม.ย. 2526	มติสภา	รัฐบาลยุบสภา 19 มี.ค. 2526 เลือกตั้งทั่วไป		
16	พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์	2	43	44	30 เม.ย. 2526	5 ต.ค. 2529	มติสภา	รัฐบาลยุบสภา 4 พ.ค. 2529 เลือกตั้งทั่วไป		

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี		คณะรัฐมนตรี		นายกรัฐมนตรี		นายกรัฐมนตรี		
คนที่	ราชชื่อนายกรัฐมนตรี	สมัยที่	ชุดที่	คน	เข้ารับตำแหน่ง	ออกจากตำแหน่ง	เข้าสู่ตำแหน่งโดย	
16	พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์	3	44	44	5 ส.ค. 2529	4 ส.ค. 2531	มติสภา	รัฐบาลอยู่บสภ 29 เม.ย. 2529 เลื่อนตั้งทั่วไป รวม 3 สมัย ของ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์
17	พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ	1	45	45	4 ส.ค. 2531	9 ธ.ค. 2533	มติสภา	ลาออกแล้วจัดตั้งรัฐบาลใหม่
17	พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ	2	46	45	9 ธ.ค. 2533	23 ก.พ. 2534	มติสภา	รชช. ยึดอำนาจ นำโดย พล.อ. สุรพร คงสมพงษ์
18	นายอานันท์ ปันยารชุน	1	47	34	2 มี.ค. 2534	7 เม.ย. 2535	ปธ.รชช. เห็นชอบ	รวม 2 สมัย ของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ
19	พล.อ. สุจินดา คราประยูร	1	48	50	7 เม.ย. 2535	10 มี.ย. 2535	มติสภา	มีการเลือกตั้งทั่วไป (ตามรัฐธรรมนูญ 2534)
18	นายอานันท์ ปันยารชุน	2	49	25	10 มี.ย. 2535	23 ก.ย. 2535	มติสภา	ลาออกเพราะเกิดการจลาจล “พฤษภาทมิฬ”
20	นายชวน หลีกภัย	1	50	48	23 ก.ย. 2535	13 ก.ค. 2538	มติสภา	รัฐบาลอยู่บสภ 30 มี.ย. 2535 เลื่อนตั้งทั่วไป
21	นายบรรหาร ศิลปอาชา	1	51	49	13 ก.ค. 2538	25 พ.ย. 2539	มติสภา	รวม 2 สมัย ของนายอานันท์ ปันยารชุน
22	พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ	1	52	49	25 พ.ย. 2539	9 พ.ย. 2540	มติสภา	รัฐบาลอยู่บสภ 19 พ.ค. 2538 เลื่อนตั้งทั่วไป
20	นายชวน หลีกภัย	2	53	48	9 พ.ย. 2540	17 ก.พ. 2544	ประธานสภาฯ เลือก	ลาออกเมื่อ 6 พ.ย. 2540 เพราะวิกฤตการณ์
23	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร	1	54	37	17 ก.พ. 2544	11 มี.ค. 2548	มติสภา	ทางเศรษฐกิจและเพื่อให้ทำผู้เหมาะสมแทนเพื่อ
23	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร	2	55	35	11 มี.ค. 2548	19 ก.ย. 2549	มติสภา	จัดตั้งรัฐบาลใหม่
24	พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์	1	56	26	1 ต.ค. 2549	6 ก.พ. 2551	ประธาน คมช. แต่งตั้ง	รัฐบาลอยู่บสภเมื่อ 9 พ.ย. 2543 เลื่อนตั้งทั่วไป

ที่มา : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

เปรียบเทียบจำนวนรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งและการกบฏ
การปฏิวัติ การรัฐประหารในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550

๗

รัฐธรรมนูญ และวันที่ประกาศใช้		การเลือกตั้ง		การกบฏ การปฏิวัติ การรัฐประหาร		
ฉบับที่	วัน เดือน ปี	ครั้งที่	วัน เดือน ปี	ครั้งที่	วัน เดือน ปี	กลุ่มผู้ก่อการ
1	27 มิ.ย. 2475	1	15 พ.ย. 2476	1	20 มิ.ย. 2476	คณะรัฐประหาร
2	10 ธ.ค. 2475	2	7 พ.ย. 2480	2	11 ต.ค. 2476	กบฏบวรเดช
3	10 พ.ค. 2489	3	12 พ.ย. 2481	3	8 พ.ย. 2490	คณะรัฐประหาร
4	9 พ.ย. 2490	4	6 ม.ค. 2489	4	1 ต.ค. 2491	กบฏเสนานิการ
5	23 มี.ค. 2492	5	5 ส.ค. 2489	5	26 ก.พ. 2492	กบฏวังหลวง
6	8 มี.ค. 2495	6	29 ม.ค. 2491	6	29 มิ.ย. 2494	กบฏแมนฮัตตัน
7	28 ม.ค. 2502	7	5 มิ.ย. 2492	7	29 พ.ย. 2494	คณะรัฐประหาร
8	20 มิ.ย. 2511	8	26 ก.พ. 2495	8	16 ก.ย. 2500	คณะรัฐประหาร
9	15 ธ.ค. 2515	9	26 ก.พ. 2500	9	21 ต.ค. 2501	คณะปฏิวัติ
10	7 ต.ค. 2517	10	15 ธ.ค. 2500	10	17 พ.ย. 2514	คณะปฏิวัติ
11	22 ต.ค. 2519	11	10 ก.พ. 2512	11	6 ต.ค. 2519	คณะปฏิรูป
12	9 พ.ย. 2520	12	26 ม.ค. 2518	12	26 มี.ค. 2520	กบฏ 26 มี.ค.
13	22 ธ.ค. 2521	13	4 เม.ย. 2519	13	20 ต.ค. 2520	คณะปฏิวัติ
14	1 มี.ค. 2534	14	22 เม.ย. 2522	14	1 เม.ย. 2524	กบฏ 1 เม.ย.
15	9 ธ.ค. 2534	15	18 เม.ย. 2526	15	9 ก.ย. 2528	กบฏ 9 ก.ย.
16	11 ต.ค. 2540	16	27 ก.ค. 2529	16	23 ก.พ. 2534	คณะ รสช.
17	1 ต.ค. 2549	17	24 ก.ค. 2531	17	19 ก.ย. 2549	คณะ คปค.
18	24 ส.ค. 2550	18	22 มี.ค. 2535			
		19	13 ก.ย. 2535			
		20	2 ก.ค. 2538			
		21	17 พ.ย. 2539			
		22	6 ม.ค. 2544			
		23	6 ก.พ. 2548			
		24	2 เม.ย. 2549			
		25	23 ธ.ค. 2550			

เหตุการณ์สำคัญทางการเมืองไทย
ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550

๑๐

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง	เหตุการณ์ทางด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทางการเมืองอื่นๆ
24 มิ.ย. 2475	คณะผู้ก่อการที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินเรียกตนเองว่า “คณะราษฎร” ถือเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกของประเทศไทย		มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยคณะทหารและพลเรือน
27 มิ.ย. 2475		แต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราว จำนวน 70 คน	ประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2475 และแต่งตั้งพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของไทย
มิ.ย-ธ.ค. 2475	นายปรีดี พนมยงค์ กับพวกใน “คณะราษฎร” พยายามที่จะพัฒนาโครงสร้างพรรคในระดับจังหวัด มีการส่งผู้แทนไปปราศรัยเผยแพร่ ตั้งสาขาและรับสมาชิก		เริ่มเกิดความแตกแยกเป็นกลุ่มเป็นพวกภายใน “คณะราษฎร”
10 ธ.ค. 2475		เตรียมการเลือกตั้ง ส.ส. จำนวนครึ่งหนึ่งของ ส.ส.	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร และแต่งตั้ง

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
		ในรัฐสภา โดย ส.ส. อีกร ครั้งหนึ่งมาจากการ แต่งตั้ง	พระยามโนปกรณีย์ เป็น นายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2
ม.ค. 2476	หลวงวิจิตรวาทการ ก่อตั้งพรรค “คณะ ชาติ” แต่รัฐบาล ไม่ยินยอม และยัง ประกาศยุบเลิก “คณะราษฎร” อีกร ทั้งห้ามจัดตั้งพรรค การเมืองใดๆ ขึ้นด้วย “คณะราษฎร” เปลี่ยน ชื่อเป็น “สมาคม คณะราษฎร”		
มี.ค. 2476	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง	เกิดกรณีความขัดแย้งเรื่อง “เค้าโครงเศรษฐกิจ” ของ นายปรีดี พนมยงค์ โดย รัฐสภาให้การสนับสนุนร่าง เค้าโครงนี้ ในขณะที่คณะ รัฐมนตรีนำโดยพระยา มโนปกรณีย์ มีท่าทีคัดค้าน	
1 เม.ย. 2476	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		พระยามโนปกรณีย์นิวัติจาก ประกาศปิดสภา โดยการ สนับสนุนจากกลุ่มอนุรักษ นิยมและกลุ่มนายทหาร อาวุโสในคณะราษฎร และ ออก พ.ร.บ. ว่าด้วยคอม- มิวนิสต์ ทำให้นายปรีดี ต้องลี้ภัยออกนอกประเทศ

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
20 มิ.ย. 2476	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		กลุ่มทหารหนุ่มนำโดย พ.ท. หลวงพิบูลสงครามทำ รัฐประหารล้มรัฐบาลพระยา มโนปกรณ์ฯ และแต่งตั้ง พ.อ. พระยาพหลพลพยุห- เสนาเป็นนายกรัฐมนตรี
27 มิ.ย. 2476	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		มีพระบรมราชโองการเปิด รัฐสภา
12 ส.ค. 2476	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		นายปรีดี เดินทางกลับเข้า ประเทศ
11-27 ต.ค. 2476	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		เกิด “กบฏบวรเดช” แต่ ปราบโดยกำลังทหารของ รัฐบาล นำโดย พ.ท. หลวง พิบูลฯ เป็นการเพิ่มอำนาจ และบารมีของ พ.ท. หลวง พิบูลฯ ให้มากขึ้น
15 พ.ย. 2476	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง	การเลือกตั้งครั้งแรกด้วยวิธี อ้อม มี ส.ส. ได้รับเลือก ทั้งหมด 78 คน	
16 ธ.ค. 2476	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		พ.อ. พระยาพหลฯ ได้รับ แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี
13 ก.ย. 2477	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง	รัฐสภาไม่เห็นชอบกับ บัญญัติของรัฐบาล ซึ่งขอ ความเห็นชอบเรื่องความ ตกลงระหว่างประเทศใน การควบคุมจำกัดยาง	พ.อ. พระยาพหลฯ ลาออก จากนายกรัฐมนตรี และจัด ตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ เมื่อ 22 ก.ย.

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
6 มี.ค. 2478	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		รัชกาลที่ 7 ทรงสละราช สมบัติ พระบาทสมเด็จพระ พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงครองราชย์สืบแทนแต่ ยังทรงพระเยาว์ จึงได้มีผู้ สำเร็จราชการแทนพระองค์
ก.ค. 2480	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง	รัฐสภาตั้งกระทู้ถามและ อภิปรายอย่างกว้างขวาง กรณีการขายที่ดินของ พระคลังข้างที่ให้แก่บุคคล บางคน	พ.อ. พระยาพหลฯ ลาออก และจัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุด ใหม่อีกครั้ง
7 พ.ย. 2480	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง	การเลือกตั้งครั้งที่ 2 มี ส.ส. ได้รับเลือก 91 คน	พ.อ. พระยาพหลฯ ได้รับ การแต่งตั้งเป็นนายก รัฐมนตรีอีกครั้ง
ก.ย. 2481	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง	รัฐสภาทำการทำทนาย คณะรัฐมนตรีชุด พ.อ. พระยาพหลฯ โดยลงมติ แก้ไขข้อบังคับการประชุม สภาให้รัฐบาลแถลง รายละเอียดในการเสนอ ร่าง พ.ร.บ. งบประมาณ ซึ่งรัฐบาลเห็นว่าต้องสงวน เป็นความลับ	พ.อ. พระยาพหลฯ ยุบสภา ลาออกจากนายกรัฐมนตรี พ.อ. หลวงพิบูลสงครามได้ รับแต่งตั้งเป็นนายก รัฐมนตรีแทน
12 พ.ย. 2481	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง	การเลือกตั้งครั้งที่ 3 มี ส.ส. ได้รับเลือก 91 คน	
ธ.ค. 2481	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		มีการจับกุมบุคคล 40 คน ในข้อหาพยายามก่อการ กบฏ และศาลทหารพิพากษา ประหารชีวิต 18 คน

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
29 ม.ค. 2482	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		กบฏ พ.อ. พระยาทรง- สุรเดชถูกปราบปราม พ.อ.พระยาทรงฯ ลี้ภัยออก นอกประเทศ
2483-2484	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		เกิดสงครามอินโดจีน ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ซึ่งทำให้ลัทธิชาตินิยมแพร่ หลายมากขึ้น ญี่ปุ่นได้เข้ามา ไกล่เกลี่ยให้ไทยกับฝรั่งเศส ลงนามในอนุสัญญาสันติ- ภาพ เมื่อ 9 พ.ค. 2488
8 ธ.ค. 2484	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่ ประเทศไทย ยื่นคำขาดขอ ยกทัพผ่านแดนไปพม่า คณะรัฐมนตรียินยอมตาม ข้อเสนอแนะ นายปรีดี ลาออกจากรัฐมนตรี และ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์
25 ม.ค. 2485	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		ประเทศไทยประกาศ สงครามกับอังกฤษ และ สหรัฐอเมริกา
7 ธ.ค. 2485	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง	รัฐบาลเสนอแก้ไข รัฐธรรมนูญและประกาศ พ.ร.บ. ขยายกำหนดเวลา อายุสภาผู้แทนราษฎร ชุดนี้ออกไปอีก 2 ปี โดยอ้างว่าสถานการณ์ไม่ เหมาะสมต่อการเลือกตั้ง	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
2485-2488	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		นายปรีดี เป็นผู้นำขบวนการเสรีไทยต่อต้านญี่ปุ่น โดยการสนับสนุนจาก ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เอกอัครราชทูตไทยประจำ กรุงวอชิงตัน ในขณะที่ กองทัพอากาศภายใต้การนำของจอมพล ป. ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่น
24 ก.ค. 2487	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง	รัฐสภาไม่อนุมัติพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ และพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุรีมณฑล	จอมพล ป. ลาออก มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรีแทน
ธ.ค. 2487	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง	ประกาศขยายอายุสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มอีก 2 ปี	
ส.ค. 2488	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		ญี่ปุ่นยอมแพ้ นายทวี บุณยเกตุ ได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีแทนนายควง ส่วนจอมพล ป. ถูกจับกุมในข้อหาอาชญากรรมสงคราม
17 ก.ย. 2488	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		ม.ร.ว. เสนีย์ เดินทางกลับจากวอชิงตัน และได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีทำการเจรจาติสสงครามกับอังกฤษ

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง	เหตุการณ์ทางด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ
15 ต.ค. 2488	ไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง	ม.ร.ว. เสนีย์ ประกาศยุบสภา ให้เลือกตั้งใหม่ เพราะสภาชดชยายอายุ ไม่รับร่างพระราชกฤษฎีกา อชญากรสงครามที่ให้ลงโทษการกระทำในลักษณะฟาสซิสต์	
ธ.ค. 2488	ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จัดตั้ง “พรรคก้าวหน้า”		
6 ม.ค. 2489	กลุ่มอดีตเสรีไทย จัดตั้ง “พรรคสหชีพ” ผู้สนับสนุนนายปรีดี คนอื่น ๆ ก็จัดตั้ง “พรรคแนวรัฐธรรมนูญ” นำโดย ร.อ. หลวงธำรง นาวาสวัสดิ์	การเลือกตั้งครั้งที่ 4 มี ส.ส. ได้รับเลือกทั้งหมด 96 คน พรรคทั้งสองของ นายปรีดี ได้รับเสียงข้างมากในสภา โดยได้รับคะแนนเสียงมากเป็นพิเศษในเขตชนบท ขณะที่ พรรคก้าวหน้ากุมคะแนนเสียงในกรุงเทพฯ	รัฐสภาเลือกนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี
มี.ค. 2489		เกิดความขัดแย้งในรัฐสภา เกี่ยวกับเรื่องนโยบาย และอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ ที่นิยมระบอบเสรีนิยม แม้เสียงในสภา เมื่อ ส.ส. กลุ่ม นายปรีดี เสนอร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองการใช้จ่ายประชาชนในภาวะคับขัน	นายควง อภัยวงศ์ ลาออก นายปรีดี ได้รับแต่งตั้งเป็น นายกรัฐมนตรีแทน

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
9 พ.ค. 2489			ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ แก้ไขใหม่ ซึ่งนายปรีดี พยายามผลักดันจนเป็นผล สำเร็จ มีบทบัญญัติให้ ยกเลิกสมาชิกสภาประเภท แต่งตั้ง โดยให้วุฒิสภามา จากการคัดเลือกของ ส.ส. ในสภาผู้แทนราษฎร
9 มิ.ย. 2489			พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล สวรรคตด้วยอาวุธปืน โดย ยังไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด แต่มีข่าวลือในหมู่ประชา- ชนทั่วไปว่า นายปรีดี อยู่ เบื้องหลังกรณีที่เกิดขึ้น
5 ส.ค. 2489		การเลือกตั้งครั้งที่ 5 มี ส.ส. 82 คน ได้รับเลือก เพิ่มเข้าไปเพื่อให้ครบองค์ รัฐสภาจำนวน 178 คน ตามรัฐธรรมนูญ มีการ เลือกสมาชิกวุฒิสภาโดย ส.ส. ในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งผลปรากฏว่าคนของ พรรคประชาธิปัตย์ได้รับ เลือกเป็นจำนวนมาก	พล.ร.ต. ถวัลย์ อ่างนาวา- สวัสดิ์ ได้รับเลือกเป็น นายกรัฐมนตรีแทนนายปรีดี เมื่อ 23 ส.ค. 2489
พ.ค. 2490		รัฐสภาเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล พล.ร.ต. ถวัลย์ แต่รัฐบาลยังคง ชนะเสียงข้างมาก	พล.ร.ต. ถวัลย์ ลาออกจาก ตำแหน่งโดยมารยาททาง การเมือง แต่ได้รับแต่งตั้ง ให้ดำรงตำแหน่งใหม่อีกครั้ง

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง	เหตุการณ์ทางด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ
8 พ.ย. 2490	พรรคสหชีพ และพรรคแนวรัฐธรรมนูญของนายปรีดี ยุกตนเองโดยปริยาย ในขณะที่มีการจัดตั้ง “พรรคธรรมาธิปไตย” สนับสนุนหลวงพิบูลฯ ขึ้น		เกิดการรัฐประหารโดยการนำของจอมพล ผิน พล.ต.อ. เผ่า พล.อ. สฤษดิ์ ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ และได้ใช้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับชั่วคราว แทน คณะทหารได้ขอร้องให้นายควง ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ส่วนนายปรีดี ต้องลี้ภัยออกนอกประเทศ
29 ม.ค. 2491	มีการจัดตั้ง “สหพรรค” ที่สนับสนุน จอมพล ป. ขึ้นภายหลังจากการเลือกตั้ง	การเลือกตั้งครั้งที่ 6 มี ส.ส. ได้รับเลือกเข้าสภา 99 คน พรรคประชาธิปไตยได้รับเสียงข้างมากในรัฐสภา (53 ที่นั่ง)	
6-8 เม.ย. 2491			คณะทหารบีบบังคับให้นายควง ลาออกจากตำแหน่ง และให้จอมพล ป. ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน
1 ต.ค. 2491			มีความพยายามที่จะก่อการกบฏโดยฝ่ายเสนานิการ แต่คณะผู้ก่อการถูกจับกุมตัวเสียก่อน
ม.ค.-มี.ค. 2492		เกิดกรณีความขัดแย้งระหว่างพรรคประชาธิปไตยกับคณะรัฐมนตรี เรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งยุติลง	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 เมื่อ 23 มี.ค. 2492

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
		โดยทางคณะรัฐมนตรียอม ผ่อนปรนให้	
26 ก.พ. 2492			เกิด “กบฏวังหลวง” โดย พวกทหารเรือ และกลุ่มผู้ สนับสนุนนายปรีดี แต่ถูก ปราบปรามโดยกำลังทหาร ของรัฐบาล
5 มิ.ย. 2492		การเลือกตั้งครั้งที่ 7 เป็นการเลือกตั้งเพิ่ม เฉพาะ 19 จังหวัด มี ส.ส. ได้รับเลือก 21 คน	จอมพล ป. ได้รับแต่งตั้ง เป็นนายกรัฐมนตรีต่อ
พ.ย. 2492		วุฒิสภาไม่รับร่าง พ.ร.บ. งบประมาณ	
ม.ค. 2493		วุฒิสภาลงมติไม่รับร่าง พ.ร.บ. งบประมาณอีก ครั้งหนึ่ง	
29 มิ.ย. 2494			เกิดกบฏจากทหารเรืออีก ครั้งหนึ่ง แต่ถูกปราบปราม ลงได้ มีผู้บาดเจ็บล้มตาย หลายคน (กบฏแมน- ฮัตตัน)
29 พ.ย. 2494	ไม่มีพรรคการเมือง		เกิดรัฐประหารเงียบโดย คณะทหาร จอมพล ป. ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ และนำรัฐธรรมนูญฉบับ ถาวร พ.ศ. 2475 มาแก้ไข ใช้แทน อีกทั้งยังห้ามจัดตั้ง

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
			พรรคการเมืองใด ๆ ขึ้นด้วย คณะทหารได้แต่งตั้งจอมพล ป. เป็นนายกรัฐมนตรี
26 ก.พ. 2495	คณะกรรมการศึกษา ทางด้านนิติบัญญัติที่ นำโดย พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ซึ่ง สนับสนุนรัฐบาลเริ่ม ปรากฏตัวในขณะที่ พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคการเมือง อื่นๆ หายตัวไป	การเลือกตั้งครั้งที่ 8 มี ส.ส. ได้รับเลือกทั้งหมด 123 คน วุฒิสมาชิกได้รับ การแต่งตั้งโดยคณะ รัฐมนตรี	จอมพล ป. ได้รับแต่งตั้ง เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง หนึ่ง
2496-2497		รัฐสภาไม่ยอมรับร่างพ.ร.บ. ปฏิรูปที่ดินของรัฐบาล จอมพล ป. โดยแปรญัตติ ว่า “ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง”	
28 ก.ย. 2498	รัฐสภาผ่านกฎหมาย พรรคการเมืองฉบับ แรก พรรคประชาธิ- ปัตย์เริ่มมีบทบาทอีก ครั้งหนึ่ง ส่วนทาง รัฐบาลก็จัดตั้งพรรค “เสรีมนังคศิลา” ภายใต้การนำของ จอมพล ป. และ พล.ต.อ. เผ่า		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
26 ก.พ. 2500	มีพรรคการเมืองส่ง ผู้แทนสมัครทั้งสิ้น 23 พรรค แต่ได้รับ เลือกเพียง 8 พรรค และผู้สมัครอิสระอีก 13 คน	การเลือกตั้งครั้งที่ 9 มี ส.ส. ได้รับเลือกทั้งหมด 160 คน พรรคเสรีมนังค- ศิลาได้รับเสียงข้างมากใน สภา ท่ามกลางข้อกล่าวหา ว่าการเลือกตั้งนี้เป็นไป โดยไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม	จอมพล ป. ได้รับเลือกเป็น นายกรัฐมนตรี ภายหลัง การเลือกตั้ง
กลางปี 2500	“พรรคสหภูมิ” ก่อตั้งขึ้นโดย ลูกพี่ลูกน้องของ จอมพล สฤษดิ์		นักศึกษาก่อการประท้วง เรื่องการเลือกตั้งสกปรก โดยการสนับสนุนของ จอมพล สฤษดิ์ พร้อมกันนั้นจอมพล สฤษดิ์ และพวกก็ลาออกจาก คณะรัฐมนตรีและออกจาก พรรคเสรีมนังคศิลาด้วย
ต้น ก.ย. 2500		รัฐสภาเปิดการอภิปราย ทั่วไปเกี่ยวกับนโยบายของ รัฐบาล	
16 ก.ย. 2500			จอมพล สฤษดิ์ ทำ รัฐประหาร จอมพล ป. และ พล.ต.อ. เผ่า ต้องลี้ภัยออก นอกประเทศ นายพจน์ สารสิน ได้รับการแต่งตั้ง เป็นนายกรัฐมนตรี มีการ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ชั่วคราว เพื่อรอการประกาศ ใช้ใหม่ พร้อมกับการแต่งตั้ง สมาชิกรัฐสภาขึ้นมาใหม่

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
ปลาย ก.ย. 2500	ภายหลังการ รัฐประหาร จอมพล สฤษดิ์ได้จัดตั้ง “พรรคชาติสังคม” ขึ้น โดยเปลี่ยนมา จากพรรคสหภูมิ		นายพจน์ สารสิน ดำรง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
15 ธ.ค. 2500	มีพรรคการเมืองส่ง เข้ารับเลือกตั้ง 30 พรรค แต่ได้รับเลือก เพียง 8 พรรค และ ส.ส. อิสระ 58 คน	การเลือกตั้งครั้งที่ 10 มี ส.ส. ได้รับเลือกทั้งหมด 160 คน โดยพรรคชาติ สังคมของจอมพล สฤษดิ์ ได้รับคะแนนเสียงข้างมาก	นายพจน์ สารสิน ดำรง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
1 ม.ค. 2501			พล.ท. ถนอม กิตติขจร ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายก รัฐมนตรี
21 ต.ค. 2501	ประกาศยุบเลิก พรรคการเมือง ทั้งหมด	รัฐสภาถูกยุบเลิก	จอมพล สฤษดิ์ ทำการรัฐ- ประหารอีกครั้งหนึ่ง และ ดำรงตำแหน่งเป็นนายก- รัฐมนตรีเอง ประกาศยกเลิก รัฐธรรมนูญและทำการ ปกครองภายใต้กฎอัยการศึก
29 ม.ค. 2502	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง	แต่งตั้งสมาชิกสภาว่าง รัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่เป็น สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จำนวน 240 คน	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ชั่วคราว
8 ธ.ค. 2506	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		จอมพล สฤษดิ์ ถึงแก่ อสัญกรรม จอมพล ถนอม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สืบแทน

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
20 มิ.ย. 2511	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ใหม่ พร้อมกับเตรียมการ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร ในกรณีได้อนุญาต ให้มีการจัดตั้งพรรค การเมืองขึ้นได้ แต่วุฒิ- สมาชิกยังมาจากการแต่งตั้ง ตามเดิม
9 ต.ค. 2511	กฎหมายพรรคการ เมืองมีผลใช้บังคับ พรรคประชาธิปัตย์ รวบรวมสมาชิกขึ้น ใหม่อีกครั้งหนึ่ง และยังมีการจัดตั้ง พรรคการเมืองเล็ก ๆ ขึ้นอีกมาก		
16 ต.ค. 2511	ฝ่ายรัฐบาลจัดตั้ง “พรรคสหประชา ไทย” ขึ้น		
10 ก.พ. 2512	ส่งสมัครทั้งสิ้น 14 พรรค แต่ได้รับ เลือกเพียง 7 พรรค และผู้สมัครอิสระอีก จำนวนหนึ่ง	การเลือกตั้งครั้งที่ 11 มี ส.ส. ได้รับเลือกทั้งหมด 219 คน โดยพรรคสห- ประชาไทยของรัฐบาล ได้ 76 ที่นั่ง พรรคประชา- ธิปัตย์ได้ 57 ที่นั่ง ผู้สมัคร อิสระได้ 71 ที่นั่ง และ พรรคเล็กพรรคน้อยอีก 15 ที่นั่ง	จอมพล ถนอม ได้รับเลือก เป็นนายกรัฐมนตรี

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง	เหตุการณ์ทางด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ
2512-2514	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคสหประชาไทย เพิ่มจาก 75 ที่นั่งเป็น 127 ที่นั่ง โดยเพิ่มมาจากพรรคเล็ก พรรคน้อยทั้งหลาย	เกิดกรณีความขัดแย้งระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารเรื่อง พ.ร.บ. งบประมาณ การเพิ่มภาษี การควบคุมหนังสือพิมพ์ โครงสร้างฝ่ายตุลาการ สิทธิหน้าที่ของพลเมือง โครงการพัฒนา นโยบายต่างประเทศ การฉ้อราษฎร์บังหลวงของรัฐบาลและปัญหาอื่น ๆ อีกมาก	
17 พ.ย. 2514	ไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง	ฝ่ายนิติบัญญัติถูกยุบเลิก	คณะปฏิวัติ นำโดยจอมพล ถนอม และจอมพล ประภาสทำการรัฐประหาร ยกเลิกรัฐธรรมนูญ ห้ามจัดตั้งพรรคการเมือง จัดการปกครองภายใต้ “สภาบริหารแห่งชาติ”
2515	ไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง		ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ชักชวนประชาชนประท้วงสินค้าญี่ปุ่น ประท้วงกรณีทุ่งใหญ่ และความไม่เป็นธรรมอื่นๆ มีประชาชนเข้าร่วมเป็นอันมาก
ธ.ค. 2515	ไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง	แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจำนวน 299 คน ทำหน้าที่รัฐสภา	ประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2515 และจอมพล

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
			ถนอม ได้รับแต่งตั้งเป็น นายกรัฐมนตรี
14 ต.ค. 2516	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		ศูนย์นิสิตฯ เป็นผู้นำการ ประท้วงและการเรียกร้องให้ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เกิด การจลาจล จอมพล ถนอม จอมพล ประภาสและ พันเอกณรงค์ ต้องเดินทาง ออกนอกประเทศ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ รับการแต่งตั้งให้ดำรง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
ธ.ค. 2516	ไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง	แต่งตั้งสมาชิกสภานิติ- บัญญัติแห่งชาติจำนวน 299 คน โดยแต่งตั้งจาก การเลือกตั้งกันเองของ สมาชิกสภาแห่งชาติ 2,347 คน	
ต.ค. 2517	ประกาศใช้ พ.ร.บ. พรรคการเมือง ระบุ ให้ผู้สมัครรับเลือก- ตั้งต้องเป็นสมาชิก พรรคการเมือง และ นายกรัฐมนตรีต้อง เป็น ส.ส. ด้วย		ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2517
26 ม.ค. 2518	มีพรรคการเมืองที่ จดทะเบียนก่อนวัน เลือกตั้งถึง 42 พรรค	การเลือกตั้ง ครั้งที่ 12 มี ส.ส. ได้รับเลือกทั้งหมด 269 คน ไม่มีพรรคใดที่ได้	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง	เหตุการณ์ทางด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ
	แต่ได้รับเลือกเพียง 22 พรรค	รับเสียงข้างมากในสภา	
ก.พ. 2518			ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ที่มีจำนวน ส.ส. ในสภามากที่สุด ได้มีโอกาสจัดตั้งรัฐบาล แต่ไม่ได้รับความไว้วางใจในการแถลงนโยบาย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ จึงเป็นแกนกลางจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นสำเร็จและดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี
มี.ค.-ธ.ค. 2518	มีพรรคการเมืองเพิ่มขึ้นอีก		มีเหตุการณ์วุ่นวายทางการเมืองบ่อยครั้ง ทั้งการประท้วง การเดินขบวน การลอบสังหารผู้นำชาวนา การขับไล่ฐานทัพอเมริกา และจอมพล ประภาสเดินทางกลับประเทศไทย เป็นต้น
ม.ค. 2519		พรรคประชาธิปัตย์เตรียมเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐบาล	ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ประกาศยุบสภา เมื่อ 12 ม.ค. 2519
4 เม.ย. 2519	สังสรรค์ทั้งสิ้น 39 พรรค แต่ได้รับเลือกเพียง 19 พรรค	การเลือกตั้งครั้งที่ 13 มี ส.ส. ได้รับเลือกทั้งสิ้น 279 คน พรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกสูงสุด 114 คน แต่ยังไม่เกินกึ่งหนึ่งของ ส.ส.ในสภา	พรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนกลางจัดตั้งรัฐบาลผสม ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
ก.ย. 2519			จอมพล ถนอม เดินทาง กลับประเทศ เกิดความ วุ่นวายทางการเมือง ม.ร.ว. เสนีย์ ประกาศลาออก กลางสภา แต่ได้รับเลือกเข้า ดำรงตำแหน่งใหม่อีก ครั้งหนึ่ง
6 ต.ค. 2519	ห้ามจัดตั้ง พรรคการเมือง	แต่งตั้งสมาชิกสภา ปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน จำนวน 340 คน ทำหน้าที่ รัฐสภา	เกิดการจลาจล และปราบ ปรามนักศึกษาที่มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ คณะ ทหารนำโดย พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ เข้ายึดอำนาจ ประกาศยุบสภา ยกเลิก รัฐธรรมนูญ และแต่งตั้ง นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี
26 มี.ค. 2520	ห้ามจัดตั้ง พรรคการเมือง		พล.อ. ฉลาด ทิรัญศิริ ทำการรัฐประหารแต่ ไม่สำเร็จ ถูกกองทัพ ประหารชีวิต และจับผู้ร่วม ก่อการอีกมาก
20 ต.ค. 2520	ห้ามจัดตั้ง พรรคการเมือง	แต่งตั้งสมาชิกสภา นิติบัญญัติแห่งชาติ จำนวน 360 คน	คณะทหารนำโดย พล.ร.อ. สงัด ทำการปฏิวัติล้มรัฐบาล นายธานินทร์ กรัยวิเชียร พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ ได้รับแต่งตั้ง ให้ดำรงตำแหน่งนายก- รัฐมนตรี

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง	เหตุการณ์ทางด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ
ธ.ค. 2521	บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ยังไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองในการเลือกตั้งที่จะมีขึ้น		ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2521
22 พ.ย. 2522	การสมัครรับเลือกตั้ง กระทำในนามกลุ่มการเมือง	การเลือกตั้งครั้งที่ 14 มี ส.ส. ได้รับเลือกทั้งหมด 340 คน ไม่มีกลุ่มการเมืองใดได้รับเสียงข้างมากในสภา มีการแต่งตั้งวุฒิสมาชิกจำนวน 3 ใน 4 ของ ส.ส. ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา	พล.อ. เกรียงศักดิ์ ได้อาศัยเสียงสนับสนุนจากวุฒิสมาชิก ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
ม.ค.-ก.พ. 2523	ยังไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง	กลุ่ม ส.ส. ที่ได้รับการเลือกตั้งเตรียมเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐบาล	เกิดวิกฤตการณ์ด้านปัญหาน้ำมันและค่าครองชีพ ประกอบกับความขัดแย้งทางด้านรัฐสภา ทำให้ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ประกาศลาออกกลางสภา เมื่อ 28 ก.พ. 2523
3 มี.ค. 2523	ยังไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง		พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น
ก.พ.-มี.ค. 2524	ไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง	เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มกิจสังคมและกลุ่มชาติไทยที่เป็นพรรค	พล.อ. เปรม ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 1

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
		รัฐบาลกรณีการซื้อน้ำมัน จากซาอุดีอาระเบีย	
1-3 เม.ย. 2524	ยังไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		กลุ่มทหารหนุ่มในกองทัพ- บกมี พล.อ. สันต์ จิตรปฏิ- มา และ พล.อ. มนูญ รูปขจร เป็นหัวหน้าทำการปฏิวัติแต่ ไม่สำเร็จ พล.อ. สันต์ หนี ไปประเทศพม่า มีนายทหาร นายตำรวจที่ร่วมก่อการถูก จับกุมหลายคน
พ.ค. 2524	ยังไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง		รัฐบาลออกกฎหมายนิร- โทษกรรมแก่ผู้ร่วมก่อการ กบฏทุกคน
มิ.ย. 2524	ยังไม่มีการจัดตั้ง พรรคการเมือง	รัฐสภาลงมติอนุมัติ พ.ร.บ. พรรคการเมือง	พล.อ. สันต์ เดินทางกลับ ประเทศ
9 ก.ค. 2524	ประกาศใช้ พ.ร.บ. พรรคการเมือง		
14 ก.ค. 2524			คณะรัฐมนตรีมีมติให้เสนอ ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่ม เติมเข้าสู่การพิจารณาของ รัฐสภา (1) ให้แก้ไขวิธีการเลือกตั้ง จากการรวมเขตและเลือก เป็นคณะ เป็นแบบแบ่งเขต ไม่ต้องเป็นคณะ (2) ยกเลิกบทเฉพาะกาล ที่ไม่ให้ ส.ส. ต้องสังกัด พรรคการเมือง

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
			(3) ให้ ส.ส. ต้องสังกัดพรรคการเมืองภายใน 180 วัน นับแต่ใช้รัฐธรรมนูญและลาออกจากสมาชิกพรรคไม่ได้ ถ้าลาออกหรือพ้นจากพรรคด้วยกรณีใดๆ ต้องพ้นจากการเป็น ส.ส.
2 มิ.ย. 2525		เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล 8 กระทรวง ซึ่ง พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ส.ส.จังหวัดร้อยเอ็ดและคณะเป็นผู้เสนอ	
25 มิ.ย. 2525		วุฒิสมาชิกไม่สนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่รัฐบาลเสนอต่อรัฐสภา เป็นผลให้ร่างดังกล่าวต้องตกไป	
11 ส.ค. 2525			คนร้ายขวางระเบิดบ้านพักนายกรัฐมนตรี พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์
16 ม.ค. 2526	พล.ต. พิจิตร กุลละ- วณิชย์ ผู้บัญชาการ กองพลที่ 1 รักษา พระองค์กล่าวหาว่า องค์การในตะวัน- ออกกลางให้เงิน 600 ล้านบาทแก่		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
	พรรคการเมืองเพื่อใช้ ชื่อเสียงในการเลือก ตั้งปี พ.ศ. 2526 โดย มีเงื่อนไขว่าถ้าพรรค ดังกล่าวได้รับเลือก เป็นรัฐบาลจะรับรอง องค์การดังกล่าว		
18 เม.ย. 2526	เลือกตั้งทั่วไปได้ ส.ส. ทั้งหมด 324 คน พรรคกิจสังคมได้รับ เลือกตั้งมากที่สุด 93 คน		
14 มิ.ย. 2526			พรรคชาติไทยจัดอภิปราย รัฐบาลที่โรงแรมไฮแอท- เซ็นทรัลพลาซ่า
13 ก.ค. 2526		ส.ส. อภิปรายไม่ไว้วางใจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง คมนาคม นายสมัคร สุนทรเวช	
30 เม.ย. 2526			มีพระบรมราชโองการโปรด เกล้าฯ แต่งตั้ง พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายก รัฐมนตรี
27 ม.ค. 2527		พรรคชาติไทยยื่นญัตติ อภิปรายไม่ไว้วางใจนายก- รัฐมนตรีต่อประธาน รัฐสภา แต่เสียงไม่ครบ	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
		จำนวน 165 เสียงตาม รัฐธรรมนูญมาตรา 137	
19 มี.ค. 2528			คนร้ายขวางระเบิดบ้าน พล.ต. ประमाण อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย
28 มี.ค. 2528			คนร้ายขวางระเบิดบ้าน พล.ต. ชาดิชาย ชุณหะวัณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย
31 พ.ค. 2528		นายบรรหาร ศิลปอาชา เลขาธิการพรรคชาติไทย กับคณะรวม 80 คน ยื่น ญัตติเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ รัฐมนตรีรายบุคคลตาม มาตรา 137 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521	
9 ก.ย. 2528			คณะกรรมการประกอบด้วย พล.อ. เสริม ฅ นคร พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ พล.อ. ยศ เทพหัสดิน ฅ อัยยยา ใช้กำลังเข้ายึดอำนาจรัฐบาล พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์
27 ก.ค. 2529	เลือกตั้งทั่วไปได้ ส.ส. ทั้งหมด 347 คน พรรคประชาธิปัตย์ ได้รับเลือกตั้งมากที่สุด จำนวน 100 คน		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง	เหตุการณ์ทางด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทางการเมืองอื่นๆ
11 ส.ค. 2529			มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี
28 ม.ค. 2530	ยุบพรรคการเมือง 4 พรรค ได้แก่ พรรคประชาเสรี พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย พรรคประชาธิปไตย และพรรคเกษตรกร เนื่องจากไม่ส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งเมื่อ 27 ก.ค. 2529		
29 เม.ย. 2531			ยุบสภาผู้แทนราษฎร
24 ก.ค. 2531	เลือกตั้งทั่วไปได้ ส.ส. ทั้งหมด 357 คน พรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้งมากที่สุด		
4 ส.ค. 2531			มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี
19 ก.ค. 2532		อภิปรายไม่ไว้วางใจเป็นรายบุคคล ได้แก่ นายสุบิน ปิ่นขยัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรี	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
		ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี พล.ต. สนั่น ขจร- ประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงเกษตรและสห- กรณ์ และนายประจวบ ไชยสาส์น รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทค- โนโลยี และการพลังงาน	
21 ก.พ. 2532	พรรคการเมืองฝ่าย ค้าน 4 พรรค ได้แก่ พรรคกิจประชาคม พรรคประชาชนและ พรรคก้าวหน้า ยุบ รวมเข้ากับพรรค รวมไทย เปลี่ยนชื่อ พรรคเป็นพรรค เอกภาพ		
28 ธ.ค. 2532			นายพิชัย รัตตกุล หัวหน้า พรรคประชาธิปัตย์ลาออก จากตำแหน่งรองนายก รัฐมนตรี
22 มี.ย. 2533			ทหารยึดรถกระจายเสียง อเนกประสงค์ของ อ.ส.ม.ท. ข้อหาที่มีความสามารถดักฟัง ข่าวทางทหาร
18-19 ก.ค. 2533			เปิดอภิปรายทั่วไปไม่ได้ วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
25 ส.ค. 2533			ปลดนายภิญญา ช่วยปลอด รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง พาณิชย์ออกจาก ตำแหน่ง เนื่องจากมีเรื่อง อื้อฉาวเกี่ยวกับการนำเข้า ตู้ฆ่าไฟฟ้า
8 พ.ย. 2533			ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง ขัดแย้งกับทหารกรณีรถ กระจายเสียงอเนกประสงค์ ของ อ.ส.ม.ท.
8 ธ.ค. 2533			พล.อ. ชชาติชาย ชุณหะวัณ ลาออกจากตำแหน่งนายก รัฐมนตรี
9 ธ.ค. 2533			มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พล.อ. ชชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี
10 ธ.ค. 2533			จัดตั้งรัฐบาล 6 พรรค 297 เสียง โดย พล.อ. ชชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นหัวหน้า รัฐบาล
23 ก.พ. 2534	ประกาศกฎอัยการ ศึกและให้พรรค การเมืองยุติกิจกรรม ทางการเมือง ชั่วคราว		คณะทหารนำโดย พล.อ. สุนทร คงสมพงษ์ พล.อ. สุจินดา คราประยูร ใช้กำลังยึดอำนาจรัฐบาล พล.อ. ชชาติชาย ชุณหะวัณ

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
26 ก.พ. 2534			มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ เป็นประธาน คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.)
1 มี.ค. 2534			ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2534
2 มี.ค. 2534			มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี
9 มี.ค. 2534			คณะ รสช. ปล่อยตัว พล.อ.ชาติชาย ออกจากการควบคุม
12 มี.ค. 2534			พล.อ.ชาติชาย และครอบครัวเดินทางออกนอกประเทศ
15 มี.ค. 2534		แต่งตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ 292 คน	
2 พ.ค. 2534			เลิกใช้กฎอัยการศึก
4 พ.ค. 2534			กรรมการตรวจสอบทรัพย์สินที่ตั้งโดย รสช. ประกาศรายชื่อผู้ร่ำรวยผิดปกติ 4 รายแรก ได้แก่ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง นายประมวล สภาวสุ พล.ต.อ. ประมาณ

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
			อดีตรัฐมนตรี และนายมนตรี พงษ์พานิช
17 พ.ค. 2534			คณะรัฐมนตรีอนุมัติงบประมาณ 200 ล้านบาทให้ กระทรวงมหาดไทย จัดทำโครงการเผยแพร่ ประชาธิปไตย
20 มิ.ย. 2534	ยื่นจดทะเบียนพรรค สามัคคีธรรม โดย นายณรงค์ วงศ์วรรณ		
26 ก.ค. 2534			คณะกรรมการตรวจสอบ ทรัพย์สินประกาศยึดทรัพย์ พล.อ.ชาติชาย และ นายพิทักษ์ อินทรวินัยนันท์
3 ส.ค. 2534			พล.อ.ชาติชาย กลับ ประเทศไทยเพื่อชี้แจง กรณีถูกยึดทรัพย์
23 ส.ค. 2534	กระทรวงมหาดไทย รับแจ้งการจัดตั้ง พรรคการเมือง 11 พรรคต้องยื่นจด ทะเบียนใน 1 ปี		
5 ก.ย. 2534			ทหารและฝ่ายปกครองจับ พระประจักษ์ คุตตจิตโต เจ้าสำนักสงฆ์เขาหัวน้ำผุด ต.ปะคำ อ.เสิงสาง

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
			จ. นครราชสีมา ขั้วหา ขัดขวางการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่
30 พ.ย. 2534			คณะกรรมการตรวจสอบ ทรัพย์สินประกาศยึดทรัพย์ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง
7 ธ.ค. 2534	ตั้งคณะกรรมการ องค์กรกลางควบคุม การเลือกตั้ง		
9 ธ.ค. 2534			ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534
24 ธ.ค. 2534	คณะรัฐมนตรี กำหนดให้วันที่ 22 มี.ค. 2535 เป็นวัน เลือกตั้งทั่วไป		ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง กลับประเทศไทยหลังจาก ลี้ภัยการเมืองที่ประเทศ เดนมาร์ก
25 ธ.ค. 2534		สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ผ่าน พ.ร.บ. การเลือกตั้ง ในวาระ 3 และให้ประกาศ ใช้เป็นกฎหมายได้	
8 มี.ค. 2535			องค์กรกลางขึ้นบัญชีดำ 30 ผู้สมัคร ส.ส. มีหลักฐาน ชัดเจนว่ากระทำผิด กฎหมายเลือกตั้ง
22 มี.ค. 2535	เลือกตั้งทั่วไปได้ ส.ส. ทั้งหมด 360 คน พรรคสามัคคีธรรม ได้รับเลือกตั้งมาก ที่สุด 79 คน		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
3 เม.ย. 2535		ประชุมสภาผู้แทนราษฎร นัดแรก เลือกนายอาทิตย์ อุไรรัตน์ เป็นประธานสภา ผู้แทนราษฎร	
10 เม.ย. 2535			มีพระบรมราชโองการโปรด เกล้าฯ ให้ พล.อ. สุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี
17 เม.ย. 2535			มีพระบรมราชโองการโปรด เกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี 48 คน
17-20 พ.ค. 2535			มีผู้ชุมนุมที่สนามหลวง ประมาณ 5 แสนคนเศษ เพื่อเรียกร้องให้ พล.อ. สุจินดา ลาออกจาก ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และให้มีการแก้ไข รัฐธรรมนูญให้นายก- รัฐมนตรีต้องเป็น ส.ส.
20 พ.ค. 2535			พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ให้ พล.อ. สุจินดา และ พล.ต. จำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าและให้ช่วยกัน คลี่คลายสถานการณ์ความ รุนแรงทางการเมือง
24 พ.ค. 2535			พล.อ. สุจินดา ประกาศ ลาออกจากตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
25 พ.ค. 2535			รัฐสภาประชุมพิจารณาร่าง รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม 4 ฉบับ โดยทุกฉบับผ่าน วาระที่ 2
6 มิ.ย. 2535			พรรคฝ่ายค้านพยายาม จัดตั้งรัฐบาลแต่ไม่ประสบ ความสำเร็จ จึงมีพระบรม ราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ นายอานันท์ ปันยารชุน เป็น นายกรัฐมนตรี
10 ส.ค. 2535			กลุ่มนักวิชาการ 115 คน นำโดย นายชัยอนันต์ สมุทวนิช ทูลเกล้าฯ ถวาย ฎีกาขอพระราชทานสมัชชา แห่งชาติ เพื่อเป็นสถาบัน ทางสังคมเป็นกระจกสะท้อน วิถีชีวิตคนไทย...ซึ่งจะก่อให้เกิด สำนึกกว่าเป็นรัฐของชาว ไทยทุกส่วน...
13 ก.ย. 2535	เลือกตั้งทั่วไปได้ ส.ส. ทั้งหมด 360 คน พรรคประชา ธิปไตยได้รับเลือกตั้ง มากที่สุด 79 คน		
23 ก.ย. 2535			มีพระบรมราชโองการโปรด เกล้าฯ แต่งตั้งนายชวน หลีกภัย ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
29 ก.ย. 2535			มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี จำนวน 48 คน
21-22 ต.ค. 2535		คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภา	
29 ต.ค. 2535		(1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตรัง (นายชวน หลีกภัย) ได้รับโล่รางวัล ส.ส. ที่มีคุณภาพมากที่สุด จากการลงประชามติของประชาชนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ (2) ประชุมสภาผู้ตติเรื่องขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อทบทวนและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน	
6 พ.ย. 2535		พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พล.ต.อ. ประमाण อติเรกสาร เป็นผู้นำฝ่ายค้าน	คณะกรรมการพิสูจน์ และสืบหาบุคคลที่สูญหายจากเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมือง ระหว่าง 17-21 พ.ค. 2535 แถลงว่ามีผู้เสียชีวิต 44 คน และผู้สูญหาย 108 คน
14 เม.ย. 2536			นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ โฆษกประจำสำนักนายก-

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง	เหตุการณ์ทางด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ
			รัฐมนตรี แถลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มบรรทมลินธุ์ของ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ว่า ยังไม่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และทุกคนมีความตั้งใจดีที่จะทำงานให้รัฐบาล ซึ่งองค์ประกอบของกลุ่มน่าจะมาจากพรรคการเมืองที่ร่วมรัฐบาลอยู่ และอำนาจหน้าที่ก็ไม่ควรให้ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น
27 เม.ย. 2536		สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร พรรคพลังธรรม (นายอาร สุนทรระกูล) ลาออกจาก ส.ส. โดยให้เหตุผลว่าเพื่อรักษาภาพพจน์ที่ดีของสถาบันสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากมีการกล่าวหาเรื่องการปั่นหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ โดยพาดพิงถึงบริษัทที่นายอาร เป็นประธานอยู่ด้วย	
11 ก.ค. 2536	เลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กทม. แทนนายอาร สุนทรระกูล ผู้ได้รับเลือกตั้งคือ นาง ลลิตา ฤกษ์สำราญ		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
	พรรคประชากรไทย ได้รับเลือก 37,758 คะแนน		
13 ก.ค. 2536	ครม. รับทราบคำสั่ง สำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 99/2536 เรื่อง การแต่งตั้งคณะ กรรมการปรับปรุง และพัฒนาระบบ พรรคการเมือง		
22 ส.ค. 2536	เลือกตั้งซ่อม ส.ส. จังหวัดศรีสะเกษ แทนนายปิยะณัฐ วัชรภรณ์ ผู้ได้รับ เลือกตั้งคือ นาย มานพ จรัสดำรงนิത്യ พรรคความหวังใหม่ ได้รับเลือก 52,425 คะแนน		
10 ก.ย. 2536	พล.ต. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้า พรรคกิจสังคมแถลง ว่า หัวหน้าพรรค ชาติพัฒนา กิจสังคม ประชากรไทย มवलชน และราษฎร ได้ลงนามในบันทึก ข้อตกลงรวม 5 พรรค การเมืองเป็นพรรค		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
	เดียว ใช้ชื่อว่า พรรค กิจสังคม โดย พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นหัวหน้าพรรค		
12-15 ก.ย. 2536			นายชวน หลีกภัย นายก- รัฐมนตรีแจ้งให้พรรค กิจสังคมลาออกจากการร่วม รัฐบาล และมีพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้รัฐมนตรี สังกัดพรรคกิจสังคม 5 คน พ้นจากตำแหน่ง ตั้งแต่วันที่ 15 ก.ย. 2536
12 ต.ค. 2536	ร.ต.อ. เฉลิม อยู่- บำรุง หัวหน้าพรรค มวลชนแถลงว่า ที่ ประชุมพรรคมีมติ ให้รวมพรรคกับ พรรคกิจสังคมโดย ใช้ชื่อพรรคกิจสังคม		
29 ต.ค. 2536		พรรคร่วมฝ่ายค้านยื่น ญัตติอภิปรายทั่วไปเพื่อลง มติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี เป็นรายบุคคล คือ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง มหาดไทย และนายอุทัย พิมพ์ไจชน รัฐมนตรีว่า การกระทรวงพาณิชย์	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
10-12 พ.ย. 2536		พรรคฝ่ายค้านอภิปราย ไม่ไว้วางใจ รมต. กระทรวงมหาดไทย และ รมต. กระทรวงพาณิชย์ มีความบกพร่อง ขาด ความสามารถ และใช้ อำนาจที่ไม่เป็นธรรมใน การบริหารราชการ ซึ่งผล การลงมติรัฐมนตรีทั้งสอง ได้รับความไว้วางใจจาก สภาผู้แทนราษฎร	
24 พ.ย. 2536		สภาเปิดประชุมระเบียบ วาระแนวทางการแก้ไข รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534	
26 ม.ค. 2537		นายมารุต บุณนาค ประธานรัฐสภา แถลงว่า จะหารือร่วมกับหัวหน้า พรรคการเมืองทุกพรรค เกี่ยวกับการพิจารณา แก้ไขรัฐธรรมนูญในวันที่ 15 ก.พ. 2537	
16 ก.พ. 2537			นายชุมพล ศิลปอาชา ประธานคณะกรรมการ วิสามัญศึกษาแนวทางการ แก้ไขรัฐธรรมนูญ แถลงผล การประชุมคณะทำงานของ

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
			พรรคการเมือง 10 พรรค ว่า ที่ประชุมได้กร่างแก้ไข 8 ประเด็น ได้แก่ (1) การลดอายุผู้มีสิทธิออก เสียงเลือกตั้งเหลือ 18 ปี (2) การจัดตั้งศาลปกครอง (3) อำนาจของคณะ กรรมาธิการ (4) จำนวน ส.ส. ตาม อัตราส่วนประชากร (5) การส่งผู้สมัครรับ เลือกตั้ง (6) การตั้งกระทู้ถาม (7) การกำหนดตัวผู้นำ ฝ่ายค้านในสภา (8) จำนวนสมาชิกวุฒิสภา
25 ก.พ. 2537			พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา แถลงว่า จะต้องแก้ไข รัฐธรรมนูญ 25 ประเด็นใน 22 มาตรา ไม่ใช่แค่เพียง 8 ประเด็น
19 มี.ค. 2537		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ตราพระราช กฤษฎีกาเรียกประชุมสมัย วิสามัญแห่งรัฐสภาตั้งแต่วันที่ 31 มีนาคม 2537	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
3 เม.ย. 2537			องค์กรประชาธิปไตย 13 องค์กร ได้เรียกร้องรัฐบาล และฝ่ายค้านให้นำร่างแก้ไข รัฐธรรมนูญที่เป็นความตกลง ร่วมของ 10 พรรคการเมือง มาพิจารณาต่อ และให้ ประชาชนร่วมกันติดตาม การแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วย
24 เม.ย. 2537	นายธนภูมิ แสงเงิน แถลงการจัดตั้งพรรค ธรรมประชาธิปไตย โดยจะขอขึ้นจด ทะเบียนในเดือน พฤษภาคม 2537		
25 เม.ย. 2537			พล.ต. จำลอง ศรีเมือง ส.ส. กทม. พรรคพลังธรรม แถลงว่า นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ปฏิเสธ เงื่อนไขการเข้าร่วมรัฐบาล ของตนทั้ง 3 ข้อ โดยเฉพาะ ข้อเสนอให้ตั้งบริษัทมหาชน แก้ไขปัญหาจราจร
30 เม.ย. 2537		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ เรียกประชุมรัฐสภา สมัยประชุมสามัญประจำปี ครั้งที่ 2 ของรัฐสภา พ.ศ. 2537 ในวันที่ 1 พฤษภาคม 2537	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
7 พ.ค. 2537	การประชุมใหญ่พรรค ชาติไทย นายบรรหาร ศิลปอาชา ได้รับเลือก เป็นหัวหน้าพรรคและ นายเสนาะ เทียน- ทอง เป็นเลขาธิการ พรรค โดย พล.ต.อ. ประमाण อติเรกสาร เป็นประธาน		
23 พ.ค. 2537	นายพีระพงษ์ ถนอมพงษ์พันธ์ ยื่นขอจดทะเบียนตั้ง พรรคหลักสยาม		
25 พ.ค. 2537			ร.ต. ฉลาด วรฉัตร อดีตนายก ประท้วงรัฐบาลหน้ารัฐสภา เรียกร้องให้ (1) รัฐธรรมนูญ มาจากสภาผู้แทนราษฎร (2) ครม. มาจากการเลือกตั้ง โดยตรง (3) ผู้ว่าราชการ จังหวัดมาจากการเลือกตั้ง ทุกจังหวัด (4) นายกเทศ- มนตรีทุกเทศบาลมาจากการ เลือกตั้ง
28 พ.ค. 2537	การประชุมใหญ่ พรรคพลังธรรม นายบุญชู โรจน- เสถียร ได้รับเลือก เป็นหัวหน้าพรรค อีกสมัย		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
1 มิ.ย. 2537		นายบรรหาร ศิลปอาชา ได้รับพระกรุณาโปรด เกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นผู้ นำฝายค้ำในรัฐสภา แทน พล.ต.อ. ประमाण อดิเรกสาร ซึ่งลาออกจาก หัวหน้าพรรคชาติไทย	
6 มิ.ย. 2537	นายสถาปน์ ศิริพันธ์ ยื่นขอจดทะเบียน พรรคสหชีพเป็น พรรคการเมือง		
13-14 มิ.ย. 2537			รัฐบาลจัดตั้งคณะกรรมการ พัฒนาประชาธิปไตย และ เริ่มประชุมนัดแรกเพื่อลด กระแสวิกฤตการกีดกัน ทางการเมืองขององค์กร ประชาธิปไตย
16 มิ.ย. 2537			ร.ต. ฉลาด วรฉัตร มอบตัว ต่ออธิบดีกรมตำรวจเพื่อ สู้คดีกบฏ ล้มล้างรัฐธรรมนูญ และหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ กลุ่มผู้ชุมนุมประมาณ 5,000 คนที่หน้ารัฐสภา สลายตัว
21 มิ.ย. 2537	คณะกรรมการบริหาร พรรคพลังธรรม ยื่นใบลาออกจาก ตำแหน่ง ตั้งนาย		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
	บุญชู เป็นหัวหน้าพรรค โดยให้เหตุผลว่าเพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไขการบริหารพรรคใหม่		
8 ก.ค. 2537		หัวหน้าพรรคร่วมฝ่ายค้านนำโดยนายบรรหาร ศิลปอาชาหัวหน้าพรรคชาติไทยร่วมกันยื่นญัตติเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล 4 คน ได้แก่ นายบุญชู โรจนเสถียร รองนายกรัฐมนตรี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย น.ต. ประสงค์ สุ่นศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และ พ.อ. วินัย สมพงษ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม โดยให้เหตุผลว่าทั้ง 4 ขาดประสิทธิภาพในการบริหารงาน และใช้เงื่อนไขประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง	
12 ก.ค. 2537	นายอำนาจ วีรธรรม แกลงข่าวการตั้ง		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
	พรรคนำไทย โดยมี คำขวัญว่า “มองไกล จับไว ใจกล้า”		
29 ก.ค. 2537	ยื่นจดทะเบียนพรรค นำไทย		
7 ส.ค. 2537		เลือกตั้งซ่อม ส.ส. จังหวัด นครพนม แทนนายทอง ศิริปรีชาพงษ์ ผู้ได้รับเลือก คือ นายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงศ์ พรรคความหวัง ใหม่ ได้รับเลือก 73,834 คะแนน	
11 ส.ค. 2537			ศาลอุทธรณ์ยกฟ้องคดีสภา ปฏิวัติที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ยื่นฟ้องนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร และพวก โดย ศาลพิเคราะห์ว่าการกระทำ ของจำเลยเป็นเพียงการ เสนอความคิดใหม่เพื่อ ให้การปกครองประเทศเป็น ประชาธิปไตยโดยการปฏิวัติ แบบสันติ
2 ก.ย. 2537		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัวทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ตราพระราช กฤษฎีกาเรียกประชุมสมัย วิสามัญแห่งรัฐสภา ตั้งแต่วันที่ 14 กันยายน 2537	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
6 ก.ย. 2537			นายอุทัย พิมพ์ใจชน รัฐมนตรีว่าการกระทรวง พาณิชย์ ถูกนายสุเมธ สุวรรณเมนะ ขว้างอุจจาระ ใส่หน้า ขณะแถลงข่าวสาเหตุ การสั่งพักราชการนายเพชร อิสรเสนา ณ อยุธยา ปลัดกระทรวงพาณิชย์
10 ก.ย. 2537	พรรคนำไทยเลือกตั้ง คณะกรรมการ บริหารพรรค นาย อำนาจ วีรวรรณ เป็นหัวหน้าพรรค ม.ร.ว.เกษมสโมสร เกษมศรี เป็น เลขาธิการพรรค		
16 ก.ย. 2537		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ตราพระราช กฤษฎีกาเรียกประชุม รัฐสภา พ.ศ. 2537 ใน วันที่ 21 กันยายน 2537	
17 ก.ย. 2537	พรรคพลังธรรม ประชุมใหญ่วิสามัญ เลือก พล.ต. จำลอง ศรีเมือง เป็นหัวหน้า พรรค นางสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ เป็น เลขาธิการพรรค		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
13 ต.ค. 2537			รัฐมนตรีของพรรค พลังธรรม 4 คน ขอลาออก จากการร่วมรัฐบาล
6 ธ.ค. 2537			นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ลาออกจากตำแหน่ง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ เพื่อ แสดงสปิริตและยุติความวุ่น วายทางการเมือง กรณีการ ออกเอกสารสิทธิ สปก.4-01 ที่จังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีการ กล่าวหาว่าผู้ได้รับเอกสาร สิทธิไม่ใช่เกษตรกรแต่เป็น เศรษฐี
8 ธ.ค. 2537		ที่ประชุมรัฐสภาพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราช อาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่ม เติมมาตรา 198 และ 199 โดยมติที่ประชุมให้คงไว้ ตามร่างเดิมของคณะ กรรมาธิการวิสามัญ โดย ส.ส.พรรคความหวังใหม่ ลงมติร่วมกับ ส.ส. ฝ่าย ค้าน ต่อมารัฐบาลแถลง ว่านายกรัฐมนตรีได้เชิญ พรรคความหวังใหม่ออก จากการร่วมรัฐบาล	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง	เหตุการณ์ทางด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ
13 ธ.ค. 2537			นายนิพนธ์ พร้อมพันธุ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ลาออกจากตำแหน่ง และนายมารุต บุนนาค ประธานสภาผู้แทนราษฎร แถลงว่าจะไม่มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 14 ธ.ค. 2537 เพื่อพิจารณาญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจ เนื่องจากรัฐมนตรีได้ลาออกจากตำแหน่งแล้ว
14 ธ.ค. 2537			ส.ส. กลุ่ม 23 ของพรรคพลังธรรม นำโดยนายบุญชู โรจนเสถียร ออกแถลงการณ์ให้พรรคทบทวนบทบาทในการอยู่ร่วมรัฐบาล เพื่อสร้างศรัทธาให้ประชาชน ขณะที่นายสุเทพ อัครถาวร ขอลาออกจากตำแหน่งรองหัวหน้าพรรค โดยแถลงว่าไม่เห็นด้วยที่พรรคจะร่วมจัดตั้งรัฐบาลกับพรรคฝ่ายค้านซึ่งเคยลงคะแนนเสียงแตกต่างจากรัฐบาลในประเด็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญ
4 ม.ค. 2538		แกนนำพรรคฝ่ายค้าน 4 พรรค (ชาติไทย	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
		ความหวังใหม่ ประชากรไทย และกิจสังคม) ยื่นญัตติอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ รัฐบาลของนายชวน หลีกภัย โดยให้เหตุผลว่า รัฐบาลไร้ประสิทธิภาพ ขาดความรู้ความสามารถ ขาดวิจรณ์ญาณ และขาด ความชอบธรรม เกิดความเสียหายต่อการบริหาร ราชการ	
10 ก.พ. 2538			พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธย ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2538
9 เม.ย. 2538	พรรคความหวังใหม่ ประชุมใหญ่เลือกตั้ง คณะกรรมการบริหาร พรรค โดย พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นหัวหน้าพรรค นายสุขวิช รังสิตพล เป็นเลขาธิการพรรค		
15 เม.ย. 2538	พรรคประชาธิปัตย์ ประชุมใหญ่เลือกตั้ง กรรมการบริหาร พรรค โดยนายชวน		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
	หลีกภัย เป็นหัวหน้า พรรค พ.ต. สนั่น ชจรประศาสน์ เป็น เลขาธิการพรรค		
24 เม.ย. 2538		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัวทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ตราพระราช กฤษฎีกาเรียกประชุม รัฐสภาสมัยสามัญประจำปี ครั้งที่ 2 ของรัฐสภา พ.ศ. 2538 วันที่ 1 พ.ค. 2538	
15 พ.ค. 2538			พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา แถลงผลการประชุมพรรค ชาติพัฒนาว่า พรรคมีมติให้ สนับสนุนรัฐบาลในการเปิด อภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติ ไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ
16 พ.ค. 2538			นายพินิจ จารุสมบัติ รองหัวหน้าพรรคเสรีธรรม แถลงผลการประชุมพรรคว่า มีมติให้การสนับสนุน รัฐบาลในการอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ เนื่องจากรัฐบาลบริหาร ประเทศตามนโยบายมา ตลอด แม้จะมีปัญหา

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
			สปก.4-01 ก็ได้แก้ไขตาม แนวทางของคณะกรรมการ กฤษฎีกา
17 พ.ค. 2538		สภาผู้แทนราษฎรได้ ประชุมพิจารณาญัตติเปิด อภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติ ไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้ง คณะที่พรรคฝ่ายค้านเป็น ผู้เสนอ	
18 พ.ค. 2538			พล.ต. จำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรม แถลงผลการประชุมพรรค ภายหลังการเปิดอภิปรายฯ รัฐมนตรีทั้งคณะว่า พรรคมี มติให้ ส.ส.พรรคพลังธรรม งดออกเสียง และรัฐมนตรี ของพรรคทุกคนลาออกจาก การร่วมรัฐบาล ตั้งแต่วันที่ 19 พ.ค. 2538 เป็นต้นไป
19 พ.ค. 2538		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัวทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ตราพระราช กฤษฎีกายุบสภาผู้แทน- ราษฎร พ.ศ. 2538 เพื่อ ให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้ แทนราษฎรขึ้นใหม่ เนื่องจากพรรคการเมือง ต่างๆ มีความแตกแยกจน	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
		ไม่สามารถจะดำเนินการ ทางการเมืองได้อย่างมี เอกภาพ และให้มีการ เลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 ก.ค. 2538	
22 พ.ค. 2538			เลขาธิการพรรคพลังธรรม แถลงผลการประชุม กรรมการบริหารพรรคว่า พรรคมีมติให้ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้าพรรค
27 พ.ค. 2538	พรรคหลักสยาม ประกาศรวมพรรค กับพรรคพลังธรรม โดยให้เหตุผลว่า (1) อุดมการณ์ตรง กัน (2) แนวนโยบาย ปฏิรูปการเมือง ทั้ง กระจายอำนาจและ ความโปร่งใส (3) เป็น ประโยชน์ต่อประชาชน ในการเลือกตั้ง		
29 พ.ค. 2538	พรรคดำรงไทยขอ เปลี่ยนแปลงรายชื่อ กรรมการบริหาร พรรค โดยนายวีระ มุสิกพงศ์ เป็น หัวหน้า และ พ.ท. ไพโรจน์ เพชรสม เป็นเลขาธิการพรรค		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
9 มิ.ย. 2538			กระทรวงมหาดไทยประกาศ ยอดผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จะ มีในวันที่ 2 ก.ค. 2538 ว่ามี จำนวนรวม 2,285 คน ประกอบด้วย (1) พรรค ประชาธิปัตย์ 324 คน (2) พรรคชาติไทย 271 คน (3) พรรคพลังธรรม 235 คน (4) พรรคความหวังใหม่ 218 คน (5) พรรคชาติ- พัฒนา 215 คน (6) พรรค นำไทย 199 คน (7) พรรค มวลชน 175 คน (8) พรรค ประชากรไทย 158 คน (9) พรรคเอกภาพ 136 คน (10) พรรคดำรงไทย 122 คน (11) พรรคเสรีธรรม 115 คน (12) พรรค กิจสังคม 117 คน
13 มิ.ย. 2538			สมาพันธ์ประชาธิปไตยร่วมกับ ชาวมุสลิมแออัดคลองเตย 80 คน ร้องทุกข์กล่าวโทษ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ สน. ทุ่งมหาเมฆ และ สน.บางรัก ว่าปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
			<p>ประชาชนผู้หนึ่งผู้ใด คือ</p> <p>(1) อนุมัติให้ปฏิรูปที่ดิน ประมาณ 5,000 ไร่ ในเขต ป่าเขา ประบางคราม บุกรุก เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า จังหวัดกระบี่ เมื่อ 27 พ.ค. 2537</p> <p>(2) อนุมัติให้ใช้พื้นที่ สปก.ทำเหมืองแร่ได้ ซึ่ง เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย เมื่อ 10 มิ.ย. 2537</p> <p>(3) อนุมัติ สปก. 4-01 ให้แก่ เศรษฐีเกิดอย่างน้อย 10 คน ต่อมารัฐบาลเพิกถอน 7 ราย เมื่อ เม.ย. และ พ.ค. 2538 ซึ่งเป็นการกระทำผิด พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรรม พ.ศ. 2518</p> <p>(4) อนุมัติให้ปฏิรูปที่ดินใน พื้นที่ป่าชายเลน เขตป่าสงวน แห่งชาติ ป่าคลองหัวเขี้ยว ป่าคลองสุย จ.ระนอง โดย ผิดกฎหมาย</p>
22 มิ.ย. 2538	<p>เลขาธิการคณะ กรรมการกฤษฎีกา แดลงผลการ พิจารณาเรื่องค่าใช้จ่ายในการหาเสียง เลือกตั้ง ซึ่งเลขาธิการรัฐมนตรีขอให้</p>		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
	ตีความว่า ค่าใช้จ่าย ในการโฆษณาพรรค การเมืองทางสื่อ ต่างๆ ไม่ถือเป็นค่า ใช้จ่ายของผู้สมัคร ส.ส. แต่ละคน		
27 มิ.ย. 2538	รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย แถลงการตีความของ คณะกรรมการ กฤษฎีกาว่า การย้าย สถานที่นับคะแนน จากหน่วยเลือกตั้งมา เป็นที่อำเภอว่าไม่ สามารถออกเป็น พระราชกำหนดได้ เพราะขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 175		
29 มิ.ย. 2538			เจ้าหน้าที่ตำรวจภายใต้ การนำของ พล.ต.ต. เสรี เตมีเยส ตรวจค้นบ้านพัก ของญาติผู้สมัคร ส.ส. เขต 1 พรรคชาติไทย จ.บุรีรัมย์ พบเงินสด 11,399,900 บาท ซึ่งสันนิษฐานว่าเตรียม ซื้อเสียง
2 ก.ค. 2538	การเลือกตั้งทั่วไปมีผู้ ใช้สิทธิ 23,462,746		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง	เหตุการณ์ทางด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทางการเมืองอื่นๆ
	<p>คน ผู้มีสิทธิ 37,817,983 คน คิด เป็นร้อยละ 62.04 พรรคชาติไทยได้รับ เลือก 92 คน พรรค ประชาธิปัตย์ 86 คน พรรคความหวังใหม่ 57 คน พรรคชาติ- พัฒนา 53 คน พรรค พลังธรรม 23 คน พรรคกิจสังคม 22 คน พรรคนำไทย 18 คน พรรคประชากร ไทย 18 คน พรรค เสรีธรรม 11 คน พรรคเอกภาพ 8 คน และพรรคมวลชน 3 คน</p>		
4 ก.ค. 2538		<p>พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ตราพระราช- กฤษฎีกาเรียกประชุม รัฐสภาในวันที่ 10 ก.ค. 2538</p>	<p>พรรคนำไทยประกาศเข้า ร่วมจัดตั้งรัฐบาลโดยแถลง ว่ามีนโยบายสอดคล้องกับ พรรคชาติไทย และพรรคมี จุดมุ่งหมายว่าต้องการทำ งานทำประโยชน์ให้เป็นที่ ตามเป้าหมายที่ให้ไว้กับ ประชาชน</p>
10 ก.ค. 2538		<p>ประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยสามัญ สมัยที่ 1 ครั้งที่ 1/2538 ที่ประชุมเลือก</p>	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
		นายบุญเฮื้อ ประเสริฐ- สุวรรณ เป็นประธานสภา ผู้แทนราษฎร	
11 ก.ค. 2538		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัวมีพระบรมราช- โองการโปรดเกล้าฯ แต่ง ตั้งนายบุญเฮื้อ ประเสริฐสุวรรณ เป็น ประธานสภาผู้แทนราษฎร	
13 ก.ค. 2538			พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัวทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ตั้งนายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรค ชาติไทย เป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ 21
18 ก.ค. 2538			พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัวทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี
26 ก.ค. 2538		รัฐบาลโดยนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี แถลงนโยบายต่อรัฐสภา	
4 ส.ค. 2538		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัวมีพระบรมราช- โองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิ- ปัตย์เป็นผู้นำฝ่ายค้านใน สภาผู้แทนราษฎร	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
16 ส.ค. 2538	ที่ประชุมคณะ กรรมการบริหาร พรรคความหวังใหม่ มีมติแต่งตั้งนาย สุรพร ดนัยตั้งตระกูล เป็นโฆษกพรรค แทนนายจาตุรนต์ ฉายแสง ซึ่งลาออก		
18 ส.ค. 2538	พรรคเสรีธรรม ประชุมใหญ่ เลือก นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ เป็นหัวหน้าอิกวาระ และนายพินิจ จารุสมบัติ เป็น เลขาธิการพรรค		
22 ส.ค. 2538	โฆษกพรรคชาติไทย แถลงว่ามติที่ประชุม พรรคได้แต่งตั้งนาย บุรินทร์ หิรัญบุรณะ ส.ส.สระแก้ว เป็น ผู้อำนวยการพรรค ชาติไทยคนแรก		
29 ก.ย. 2538		พระบาทสมเด็จพระ พระเจ้าอยู่หัว ทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรา พระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาตั้งแต วันที่ 8 ต.ค. 2538	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
3 พ.ย. 2538			รัฐบาลแถลงผลงานรัฐบาล รอบ 3 เดือน เกี่ยวกับเรื่อง การแก้ปัญหาอุทกภัย สินค้าราคาแพง การจรรยา ยาเสพติด และการปฏิรูป การเมือง
24 พ.ย. 2538		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระ ราชกฤษฎีกาเรียกประชุม สมัชชาวิสามัญแห่งรัฐสภา ตั้งแต่วันที่ 6 ธ.ค. 2538	
1 ธ.ค. 2538			คณะอนุกรรมการปฏิรูป การเมืองและรับฟังความคิด เห็นประชาชน แถลงว่า ประชาชนร้อยละ 94.1 เห็น ควรให้ปฏิรูปการเมือง โดย ให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน การแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 211 แก้ไขไม่ให้พรรค การเมืองอยู่ภายใต้ผู้มี อิทธิพล และได้มาซึ่ง รัฐมนตรีที่มีคุณสมบัติที่ เหมาะสม แก้ไขระบบการ คัดเลือกสมาชิกวุฒิสภา ลดปัญหาการซื้อเสียง ปัญหาฉ้อราษฎร์บังหลวง และปัญหารัฐบาลขาด เสถียรภาพ

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
2 ธ.ค. 2538	พรรคกิจสังคม ประชุมใหญ่เลือกตั้ง คณะกรรมการ บริหารพรรค โดย นายมนตรี พงษ์พานิช เป็น หัวหน้า และนาย สุวิทย์ คุณกิตติ เป็น เลขาธิการพรรค		
8 ธ.ค. 2538		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ตราพระราช กฤษฎีกาปิดประชุม สมัย วิสามัญแห่งรัฐสภา ตั้งแต่ วันที่ 12 ธ.ค. 2538	
9 ม.ค. 2539			ส.ส.ฝ่ายค้านยื่นหนังสือของ แกนนำพรรคร่วมฝ่ายค้าน ขอให้รัฐบาลของนาย บรรหาร ศิลปอาชา ดำเนิน การหาข้อเท็จจริงกรณี หัวหน้าพรรคชาติไทยใน ฐานะนายกรัฐมนตรี ถูก กล่าวหาว่ารับสินบนจาก บริษัทค้าอาวุธของประเทศ สวีเดน
20 ม.ค. 2539	พรรคชาติไทย ประชุมใหญ่ เลือกตั้ง คณะกรรมการ		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
	บริหารพรรค โดย นายบรรหาร ศิลป- อาชา เป็นหัวหน้าอีก วาระ และนายเสนาะ เทียนทอง เป็น เลขาธิการพรรค		
2 ก.พ. 2539		นายกรัฐมนตรีลงนาม ในคำสั่งสำนักนายก รัฐมนตรีที่ 17/2539 แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ธุรการ เบื้องต้นในการสรรหา สมาชิกวุฒิสภา	
26 ก.พ. 2539		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ตราพระราช กฤษฎีกาประชุมรัฐสภา สมัยสามัญประจำปี ครั้งที่ 2 ของรัฐสภา พ.ศ. 2539 วันที่ 1 มี.ค. 2539	
28 ก.พ. 2539			นายกรัฐมนตรีปรับ ครม. โดยปรับตำแหน่งระหว่าง รัฐมนตรีภายในพรรค กิจสังคม
22 มี.ค. 2539		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกวุฒิ สภา ตามมาตรา 100 ของ รัฐธรรมนูญแห่งราช	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
		อาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2538 จำนวน 260 คน	
9 เม.ย. 2539		พรรคร่วมฝ่ายค้านนำโดย นายชวน หลีกภัย ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล 10 คน	
3 พ.ค. 2539	(1) เลือกตั้งซ่อม ส.ส. จังหวัดเชียงราย ผู้ได้รับเลือกตั้งคือ นายมงคล จงสุทธามณี พรรคชาติพัฒนา ได้ 96,951 คะแนน (2) เลือกตั้งซ่อม ส.ส. จังหวัดสุรินทร์ ผู้ได้รับเลือกตั้งคือ นายทศพร มูลศาสตรสาทร ได้ 111,696 คะแนน		
24 พ.ค. 2539		พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาปิดประชุมรัฐสภาสามัญประจำปี ครั้งที่ 2 ของรัฐสภา ตั้งแต่วันที่ 30 พ.ค. 2539	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
27 พ.ค. 2539			นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ลาออกจากตำแหน่ง โดยให้เหตุผลว่าได้รับบัญชาจากนายกรัฐมนตรีและได้รับแรงกดดันจากพรรคร่วมรัฐบาลบางพรรค
15 มิ.ย. 2539			พรรคประชากรไทยโดย นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรค แถลงว่าได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งต่อ นายกรัฐมนตรีแล้ว และจะมีผลให้รัฐมนตรีในสังกัดพรรคพ้นจากตำแหน่งตั้งแต่วันที่ 15 มิ.ย. 2539 ด้วย
20 มิ.ย. 2539			การประชุมคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา 211 ซึ่งนายชัยอนันต์ สมุทวณิช เป็นประธาน มีมติให้สภาร่างรัฐธรรมนูญมีสมาชิก 99 คน โดยสมาชิก 76 คน มาจากการเลือกตั้งของประชาชนจังหวัดละ 1 คน ส่วนสมาชิกซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญอีก 23 คน มาจากการเลือกตั้งทางอ้อม โดยสมาชิก 76 คนแรก

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
30 มิ.ย. 2539			พรรคประชากรไทย โดย นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรค แถลงว่ามติที่ ประชุมพรรคเห็นชอบให้ กลับเข้าร่วมรัฐบาลใหม่ เพื่อเสถียรภาพของรัฐบาล และสานงานต่อ
5 ก.ค. 2539		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ตราพระราช กฤษฎีกาเรียกประชุม รัฐสภา พ.ศ. 2539 ใน วันที่ 10 ก.ค. 2539	
14 ก.ค 2539	พรรคพลังธรรม ประชุมใหญ่ เลือกตั้ง คณะกรรมการบริหาร พรรค โดย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็น หัวหน้าพรรคอีกวาระ และนางสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ เป็น เลขาธิการพรรค		
31 ก.ค. 2539			นายชัยอนันต์ สมุทวณิช ประธานคณะกรรมการ วิสามัญพิจารณาร่างรัฐ- ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทยแก้ไขเพิ่มเติม ได้ยื่น ร่าง พ.ร.บ.แก้ไขรัฐธรรมนูญ

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
			ที่คณะกรรมการการฯ แก้ไข เสร็จแล้วต่อประธานรัฐสภา เพื่อบรรจุเข้าสู่ระเบียบวาระ การประชุมต่อไป
20 ส.ค. 2539		แกนนำพรรคร่วมฝ่ายค้าน นำโดยนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ยื่นญัตติขอเปิดอภิปราย ทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ นายบรรหาร ศิลป- อาชา นายกรัฐมนตรี โดย ให้เหตุผลสรุปได้ว่า นายก- รัฐมนตรีขาดความรู้ความ สามารถในการบริหาร ราชการแผ่นดิน และ ร่วมกับพรรคพวกแสวงหา ผลประโยชน์โดยมิชอบ ทำให้ประเทศชาติเสียหาย	
16 ก.ย. 2539			(1) รัฐบาลโดยนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี แถลงผลงานรัฐบาลครบรอบ 1 ปี โดยเน้นการสานต่องาน ของรัฐบาลชุดเดิม และแก้ไข ปัญหาต่างๆ อาทิ ปัญหา จราจรใน กทม. ราคาสินค้า แพง ปัญหาสาธารณสุขโรค ราคาพืชผลตกต่ำ และ ปัญหาสิ่งแวดล้อม (2) ศาลจังหวัดบุรีรัมย์

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
			พิพากษายกฟ้องคดีเงินซื้อ เสียง โดยรับเงินของกลาง 11.4 ล้านบาทไว้ เนื่องจาก ศาลเชื่อว่าจำเลยเตรียมเงิน ดังกล่าวไว้ซื้อเสียงแน่นอน
18 ก.ย. 2539		ประชุมสภาผู้แทนราษฎร พิจารณาญัตติเปิด อภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติ ไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี	
27 ก.ย. 2539		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระ ราชกฤษฎีกายุบสภา ผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539 และให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 17 พ.ย. 2539 โดยนายกรัฐมนตรีแถลง เหตุผลว่า การบริหาร ประเทศโดยรัฐบาลผสม หลายพรรคจะนำไปสู่ ความขัดแย้งและปัญหา ทางการเมือง และมีแนว โน้มจะทวีความรุนแรง ยิ่งขึ้น หากปล่อยทิ้งไว้จะ เป็นชนวนให้เกิดปัญหา ความไม่เชื่อมั่นในระบบ และกลไกของรัฐ อันจะ เป็นอันตรายต่อการ	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
		ปกครองแบบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา ในที่สุด	
1 ต.ค. 2539			นายเสนาะ เทียนทอง เลขาธิการพรรคชาติไทย ประกาศลาออกจากพรรค มีผลตั้งแต่ 1 ต.ค. 2539 โดยให้เหตุผลว่า ตนและ พรรคพวกมีอุดมการณ์ ทางการเมืองในแนวทาง เดียวกันกับพรรคความหวัง ใหม่
2 ต.ค. 2539	(1) พรรคนำไทย ประกาศระงับกิจกรรมทางการเมืองไว้ ก่อนจนกว่าจะมีการ ปฏิรูประบบการเมือง ของไทยในลักษณะที่ น่าพอใจ (2) พรรคเสรีธรรม แถลงว่า นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ หัวหน้า พรรคขอลาออกไป สมัครรับเลือกตั้งใน กทม. สังกัดพรรค ประชาธิปัตย์ เนื่อง จากจังหวัดฉะเชิง- เทราเป็นสนามเลือก ตั้งที่มีปัญหาเรื่อง		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง	เหตุการณ์ทางด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ
	ความบริสุทธิ์ ยุติธรรม มีการใช้อิทธิพล อำนาจมืด และเงินจำนวนมาก		
4 ต.ค. 2539			นายกรัฐมนตรีลงนามในคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 167/2539 แต่งตั้งคณะกรรมการองค์การกลางการเลือกตั้ง โดย พล.อ. สายหยุด เกิดผล เป็นประธาน และนายโคทม อารียา เป็นกรรมการและเลขานุการ
21 ต.ค. 2539			นายอุทัย พิมพ์ใจชน ที่ปรึกษาพรรคเอกภาพ ลาออก เนื่องจากไม่พอใจที่หัวหน้าพรรคเอกภาพรับ นายเนวิน ชิดชอบ อดีต ส.ส.จังหวัดบุรีรัมย์กับพวก ซึ่งเป็นผู้ต้องหาคดีข้อเสียดังกล่าว
25 ต.ค. 2539	พรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง 13 พรรค คือ (1) พรรคชาติพัฒนา (2) พรรคประชาธิปัตย์ (3) พรรคชาติไทย (4) พรรคประชากรไทย		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
	<p>(5) พรรคกิจสังคม (6) พรรคเอกภาพ (7) พรรคพลังธรรม (8) พรรคความหวังใหม่ (9) พรรคเสรีธรรม (10) พรรคมวลชน (11) พรรคเสรีประชา- ธิปไตย (12) พรรคแรงงานไทย (13) พรรคไท</p> <p>มีผู้สมัครรวม 2,310 คน โดยพรรค ประชาธิปไตยส่งมาก ที่สุด 376 คน มี 2 พรรคที่ยุบลง เนื่องจากไม่ส่งผู้ สมัครรับเลือกตั้ง คือ นำไทยและอนุรักษ นิยม</p>		
17 พ.ย. 2539	<p>การเลือกตั้งทั่วไปมีผู้ ได้รับเลือกตั้ง 393 คน พรรคการเมือง ที่ได้รับเลือกตั้ง 11 พรรค พรรค ความหวังใหม่ได้รับ เลือกมากที่สุด 125 คน พรรคพลังธรรม และพรรคไทน้อย ที่สุด พรรคละ 1 คน</p>		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
20 พ.ย. 2539	ยุบพรรคการเมือง 2 พรรคที่สมาชิกไม่ได้ รับการเลือกตั้ง คือ พรรคแรงงานไทย และพรรคเสรี ประชาธิปไตย		
23 พ.ย. 2539		ประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยสามัญ สมัยที่ 1 ครั้งที่ 1/2539 โดยนายบุญชู โรจนเสถียร ส.ส.จังหวัด นครสวรรค์ ซึ่งมีความ อาวุโสสูงสุดทำหน้าที่ ประธานชั่วคราว ที่ประชุม ลงมติเลือกนายวันมูหะมัด- นอร์ มะทา ส.ส.จังหวัด ยะลา เป็นประธานสภา ผู้แทนราษฎร	
25 พ.ย. 2539		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ แต่งตั้ง พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้า พรรคความหวังใหม่ เป็น นายกรัฐมนตรี	
29 พ.ย. 2539	พรรคเอกภาพประ- ชุมใหญ่เลือกตั้งคณะ กรรมการบริหาร พรรค โดยนาย ไชยยศ สะสมทรัพย์	พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง รัฐมนตรี 49 คน และนาย บรรหาร ศิลปอาชา	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
	เป็นหัวหน้าอิกวาระ และนายเนวิน ชิดชอบ เป็น เลขาธิการพรรค พรรคเสรีธรรม ประชุมใหญ่เลือกตั้ง คณะกรรมการ บริหารพรรค โดย นายพินิจ จารุสมบัติ เป็นหัวหน้าพรรค และนายเอกภาพ พลชื้อ เป็น เลขาธิการพรรค	ลาออกจากตำแหน่งนายก รัฐมนตรีรักษาการ	
1 ธ.ค. 2539			คณะรัฐมนตรีเข้าถวายสัตย์ ปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่ง หน้าที่
11 ธ.ค. 2539			คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบาย ต่อรัฐสภา และเปิดโอกาส ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาอภิปราย โดยไม่มีการลงมติ
13 ธ.ค. 2539			ผู้สมัครสมาชิกสภาร่างรัฐ- ธรรมนูญ (สสร.) จากทั่ว ประเทศ มียอดรวมทั้งสิ้น 19,544 คน
21 ธ.ค. 2539		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
		เกล้าฯ แต่งตั้งนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรค ประชาธิปัตย์เป็นผู้นำฝ่าย ค้านในรัฐสภา	
26 ธ.ค. 2539		ประชุมรัฐสภาเพื่อเลือกตั้ง สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) 99 คน แบ่งเป็น ตัวแทนจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ 76 คน ผู้เชี่ยวชาญอีก 23 คน ประกอบด้วยสาขา กฎหมายมหาชน 8 คน สาขารัฐศาสตร์หรือ รัฐประศาสนศาสตร์ 8 คน ผู้มีประสบการณ์ด้าน การเมือง การบริหาร หรือ การร่างรัฐธรรมนูญอีก 7 คน	
7 ม.ค. 2540			มีการเลือกตั้งประธานสภา ร่างรัฐธรรมนูญ โดย นาย อุทัย พิมพ์ใจชน ได้รับ เลือกเป็นประธานด้วย คะแนน 65 คะแนน
8 ม.ค. 2540			พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ แต่งตั้งนายอุทัย พิมพ์ใจชน เป็นประธาน สภาร่างรัฐธรรมนูญ

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
18 ม.ค. 2540			พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว พระราชทานพระ- บรมราชวโรกาสให้สมาชิก สภาร่างรัฐธรรมนูญ(สสร.) เข้าเฝ้าฯ และทรงมีพระราช ดำรัสให้ สสร. ศึกษา รัฐธรรมนูญที่มีอยู่หลาก หลายทั้งสั้นและยาว แต่หาก มีข้อความมากเกินไปจะ ทำให้ลำบากต่อการร่าง รัฐธรรมนูญที่เหมาะสม นอกจากนั้น สสร. ยังต้อง ร่างกฎหมายลูกด้วย การ แก้ไขรัฐธรรมนูญจึงไม่ควร ให้ความยากลำบากเกินไป และเนื่องจากโลกมีความ เจริญ และมีวิวัฒนาการไป ตลอดจึงต้องมีรัฐธรรมนูญที่ สามารถใช้ได้ทุกโอกาส และ ต้องมีความคล่องตัว
14 ก.พ. 2540		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระ ราชกฤษฎีกาปิดประชุม รัฐสภา ตั้งแต่วันที่ 21 ก.พ. 2540	
18 มี.ค. 2540	พรรคชาติไทย ประชุมใหญ่เลือกตั้ง คณะกรรมการ		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
	บริหารพรรค โดย นายบรรหาร ศิลป- อาชา เป็นหัวหน้า อิกวาระ และนาย ปองพล อติเรกสาร เป็นเลขาธิการ		
8 พ.ค. 2540		สภาร่างรัฐธรรมนูญลงมติ รับร่างรัฐธรรมนูญ และ แต่งตั้งคณะกรรมการ แปรญัตติ 33 คนด้วย	
27 มิ.ย. 2540		พระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎี- กษาเรียกประชุมรัฐสภา สมัยสามัญประจำปี ครั้งที่ 2 ของรัฐสภา พ.ศ. 2540 ในวันที่ 1 ก.ค. 2540	
29 มิ.ย. 2540			นายกรัฐมนตรีแถลงผลงาน รัฐบาลในรอบ 6 เดือน โดย ในด้านเศรษฐกิจนั้นได้แถลง ว่าเศรษฐกิจประสบปัญหา ซบเซามานาน เนื่องจากคน ไทยบางกลุ่มใช้จ่ายเงินตรา ต่างประเทศมากเกินไป ทำให้มีการเรียกร้องลดค่า เงินบาทนั้น รัฐบาลจะใช้เป็น มาตรการสุดท้าย เพราะจะ ก่อให้เกิดผลเสียอย่างมาก ต่อประเทศชาติ

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
15 ส.ค. 2540		สภาร่างรัฐธรรมนูญเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญในวาระ 3 และส่งมอบให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร	
21 ส.ค. 2540		พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี ขอเปิดอภิปรายทั่วไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 171 ในวันที่ 28 ส.ค. 2540 เพื่อชี้แจงและรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการเงิน การคลังของประเทศ และความ เป็นอยู่ของประชาชน	
8 ก.ย. 2540		ผู้นำฝ่ายค้านและหัวหน้าพรรคแกนนำ ยื่นญัตติอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี (พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ) โดยให้เหตุผลว่า การบริหารราชการแผ่นดินของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประเทศชาติ โดยเฉพาะเศรษฐกิจถึงขั้นล้มละลาย ส่งผล	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
		<p>กระทบต่อความเชื่อมั่น เชื่อถือ เกียรติภูมิ และ ศักดิ์ศรีของประเทศชาติ โดยรวม จนเกิดภาวะ วิกฤตศรัทธาต่อผู้นำ รัฐบาล และระบบ การเมือง พล.อ. ชวลิต ขาดความรับผิดชอบทั้งคำ พูด การแสดงออก การ ตัดสินใจ ไร้ความสามารถ ไร้ประสิทธิภาพ ปราศจาก ภาวะความเป็นผู้นำ ขาด วิสัยทัศน์ มีพฤติกรรม ฉ้อฉล เห็นแก่ประโยชน์ ส่วนตัวและพรรคพวก เลือกปฏิบัติ ปล่อยปละ ละเลยให้มีการฉ้อราษฎร์ บังหลวง แสวงหาผล ประโยชน์โดยมิชอบ ไม่ให้ ความเป็นธรรมต่อ ข้าราชการประจำ มีเจตนา หลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตาม กฎหมาย จงใจปิดบัง บิดเบือนข้อมูล ข้อเท็จจริง ที่สาธารณชนพึงรับรู้ ปล่อยให้มีการคุกคามการ เสนอข่าวสารของ สื่อมวลชน และลิดรอน สิทธิเสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็นของประชาชน</p>	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
29 ก.ย. 2540		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัยสามัญ ประจำปี ครั้งที่ 2 ตั้งแต่ วันที่ 29 ก.ย. 2540	
11 ต.ค. 2540		ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ (ใหม่) ฉบับ พ.ศ. 2540	
17 ต.ค. 2540		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมสมัยวิสามัญแห่ง รัฐสภาตั้งแต่วันที่ 22 ต.ค. 2540	
24 ต.ค. 2540			รัฐบาลปรับคณะรัฐมนตรี และแต่งตั้งรัฐมนตรีใหม่ 20 คน
30 ต.ค. 2540		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมสมัยวิสามัญแห่ง รัฐสภา ตั้งแต่วันที่ 5 พ.ย. 2540	
6 พ.ย. 2540			นายกรัฐมนตรีลาออกจาก ตำแหน่งโดยให้มีผลตั้ง แต่วันที่ 7 พ.ย. 2540
9 พ.ย. 2540			พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ 23
14 พ.ย. 2540			มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง รัฐมนตรี 48 คน

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
15 พ.ย. 2540			คณะรัฐมนตรีเข้าเฝ้าถวาย สัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับ ตำแหน่งหน้าที่
20 พ.ย. 2540		คณะรัฐมนตรีแถลง นโยบายต่อรัฐสภา โดย ไม่มีการลงมติ	
28 พ.ย. 2540		มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ เป็นผู้นำฝ่ายค้านในรัฐสภา	
2 มี.ค. 2541		แกนนำพรรคร่วมฝ่ายค้าน นำโดย พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ยื่นญัตติ อภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติ ไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้ง คณะ โดยระบุเหตุผลว่า คณะรัฐมนตรีมีพฤติกรรม ส่อไปในทางทุจริต ไร้ ประสิทธิภาพ ปล่อยปละ ละเลยให้มีการฉ้อราษฎร์ บังหลวง เพื่อเอื้อ ประโยชน์ให้ตนและพวก พ้อง ไม่ปฏิบัติตามรัฐ- ธรรมนูญ และนโยบายที่ แถลงไว้ต่อรัฐสภา ไม่ สามารถให้ความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินแก่	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
		ประชาชน ใช้ความรุนแรง และการกระทำโหดร้าย ทารุณต่อประชาชน	
3 เม.ย. 2541	ที่ประชุมใหญ่พรรค ชาติพัฒนา เลือกตั้ง คณะกรรมการบริหาร พรรค โดย พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นหัวหน้าอีกวาระ		
11 เม.ย. 2541			มีพระบรมราชโองการโปรด เกล้าฯ แต่งตั้งประธานศาล รัฐธรรมนูญ และตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญประกอบ ด้วย (1) นายเชาวน์ สายเชื้อ (2) นายโกเมน ภัทรภิรมย์ (3) นายจุมพล ณ สงขลา (4) พล.ท. จุล อติเรก (5) นายชัยอนันต์ สมุทวนิช (6) นายประเสริฐ นาสกุล (7) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ (8) นายมงคล สระฐาน (9) นายสุจินดา ยงสุนทร (10) นายสุวิทย์ ธีระพงษ์ (11) นายอนันต์ เกตุวงศ์ (12) นายอิสสระ นิตินันท์ - ประกาศ และ (13) นายอูระ หวังอ้อมกลาง

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
24 เม.ย. 2541	<p>กรรมการการเลือกตั้ง แถลงว่า มีการจัดตั้ง พรรคการเมืองใหม่ 13 พรรค คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) พรรคพลังไทย (2) พรรคพัฒนาไทย (3) พรรคมหาราษฎร์ ธิปไตย (4) พรรคเกษตรเสรี (5) พรรคกสิกรไทย (6) พรรครักชาติไทย (7) พรรคเสรีไทย (8) พรรคสหชีพ (9) พรรคประชาชน (10) พรรคแรงงานไทย (11) พรรคแห่งชาติ (12) พรรคชาติประชา ไทย (13) พรรคพลัง ประชาชน 		
14 พ.ค. 2541		<p>มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมสมัยวิสามัญแห่ง รัฐสภาตั้งแต่วันที่ 20 พ.ค. 2541</p>	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
2 มิ.ย. 2541	พรรคความหวังใหม่ ประชุมใหญ่เลือกตั้ง คณะกรรมการบริหาร พรรค โดย พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นหัวหน้าอิกวาระ และนายเสนาะ เทียนทอง เป็น เลขาธิการ		
11 มิ.ย. 2541	พรรคไทยมีมติให้นาย สุวัฒน์ ยมจินดา เป็นหัวหน้าพรรค แทนนายธนบดินทร์ แสงสถาพร		
13 มิ.ย. 2541		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญนิติบัญญัติ พ.ศ. 2541 ในวันที่ 24 มิ.ย. 2541	
18 มิ.ย. 2541			นายกรัฐมนตรี มีคำสั่งแต่งตั้ง คณะกรรมการนโยบาย สังคมแห่งชาติ เพื่อบรรเทา ความเดือดร้อนของ ประชาชนจากปัญหา เศรษฐกิจ และแก้ไขปัญหา ความยากจนของประชาชน ทุกพื้นที่ทั่วประเทศให้ได้ โดยเร็ว

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
22 มิ.ย. 2541	พรรคชาติพัฒนา ประชุมใหญ่เลือกตั้ง นายกร ทัพพะรังสี เป็นหัวหน้าพรรค แทน พล.อ.ชาติชาย ชุนทะวัน ที่ถึงแก่ อสัญกรรม และนาย สุวัจน์ ลิปตพัลลภ เป็นเลขาธิการ		
14 ก.ค. 2541	พรรคไทยรักไทย แถลงการจัดตั้งพรรค และนโยบายของ พรรคที่โรงแรม สยามซิตี โดย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้า และนายประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ เป็น เลขาธิการ		
18 ส.ค. 2541	พรรคมวลชน ยุบ ร่วมกับพรรค ความหวังใหม่		
23 พ.ย. 2541		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญทั่วไป	
10 เม.ย. 2542		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญทั่วไป	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
24 มิ.ย. 2542		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญทั่วไป	
22 ต.ค. 2542		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญทั่วไป	
23 พ.ย. 2542		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญทั่วไป	
15 ธ.ค. 2542		รัฐบาลนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ถูกอภิปราย ไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้ง คณะเป็นเวลา 5 วัน โดยมี ผลการลงมติไว้วางใจ	
21 มี.ค. 2543		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญทั่วไป	
24 มิ.ย. 2543		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญนิติบัญญัติ	
22 ต.ค. 2543		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญนิติบัญญัติ	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
9 พ.ย. 2543		นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร โดยให้เหตุผลว่า การปฏิบัติภารกิจสำคัญของรัฐบาลหลายประการ ได้แก่ การตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ การแก้ปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้ดำเนินการสำเร็จลุล่วงเรียบร้อยแล้ว ซึ่งการยุบสภาในครั้งนี้ นับเป็นครั้งที่ 11 ตั้งแต่มีการปกครองในระบบรัฐสภา	
6 ม.ค. 2544	การเลือกตั้งทั่วไปตามรัฐธรรมนูญปี 2540 ที่มี ส.ส. 2 ระบบ คือแบบบัญชีรายชื่อ และแบบแบ่งเขต 500 คนทั่วประเทศ		วันเลือกตั้ง
3 ก.พ. 2544	คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ และ ส.ส.แบบแบ่งเขต 500 คนทั่วประเทศ		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
	ประเทศมาจาก พรรคการเมือง 9 พรรค โดยพรรค ไทยรักไทย ได้ ส.ส. มากที่สุด 248 คน พรรคประชาธิปัตย์ ได้ 128 คน พรรค ชาติไทย ได้ 41 คน พรรคความหวังใหม่ ได้ 36 คน พรรค ชาติพัฒนา ได้ 29 คน พรรคเสรีธรรม ได้ 14 คน พรรค ราษฎร ได้ 2 คน พรรคกิจสังคม ได้ 1 คน และพรรค ถิ่นไทยได้ 1 คน		
4 ก.พ. 2544		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญทั่วไป	
4 มิ.ย. 2544		มีพระราชกฤษฎีกา ปิดประชุมรัฐสภาสมัย ประชุมสามัญทั่วไป	
1 ส.ค. 2544		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัย ประชุมสามัญนิติบัญญัติ	
6 ก.ย. 2544	พรรคเสรีธรรม ยุบรวมกับพรรค ไทยรักไทย		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
29 พ.ย. 2544		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญนิติบัญญัติ	
4 ก.พ. 2545		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญทั่วไป	
28 มี.ค. 2545	พรรคความหวังใหม่ ยุบรวมกับพรรค ไทยรักไทย		
22 พ.ค. 2545		รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 15 คน เป็นเวลา 3 วัน โดยมีผลการลงมติ ไว้วางใจ	
4 มิ.ย. 2545		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัย ประชุมสามัญทั่วไป	
1 ส.ค. 2545		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัย ประชุมสามัญนิติบัญญัติ	
28 พ.ย. 2545		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัย ประชุมสามัญนิติบัญญัติ	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
4 ก.พ. 2546		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญทั่วไป	
28 พ.ค. 2546		รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 5 คน เป็นเวลา 2 วัน โดยมีผลการลงมติ ไว้วางใจ	
4 มิ.ย. 2546		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญทั่วไป	
1 ส.ค. 2546		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญนิติบัญญัติ	
28 พ.ย. 2546		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม นิติบัญญัติ	
4 ก.พ. 2547		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัยประชุม สามัญทั่วไป	
19 พ.ค. 2547		รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
		ถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 9 คน เป็นเวลา 3 วัน โดยมีผลการลงมติ ไว้วางใจ	
3 มิ.ย. 2547		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัย ประชุมสามัญทั่วไป	
1 ส.ค. 2547		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัย ประชุมสามัญนิติบัญญัติ	
21 ก.ย. 2547	พรรคชาติพัฒนา ยุบรวมกับพรรค ไทยรักไทย		
29 พ.ย. 2547		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัย ประชุมสามัญนิติบัญญัติ	
6 ม.ค. 2548	พรรคต้นตระกูลไทย ยุบรวมกับพรรค ชาติไทย		
4 มี.ค. 2548		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัย ประชุมสามัญทั่วไป	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
27 มิ.ย. 2548		รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 1 คน คือ นายสุริยะ จรุงเรืองกิจ เป็นเวลา 1 วัน โดยมีผล การลงมติไว้วางใจ	
2 ก.ค. 2548		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัย ประชุมสามัญทั่วไป	
22 ส.ค. 2548		มีพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาสมัย ประชุมสามัญนิติบัญญัติ	
20 ธ.ค. 2548		มีพระราชกฤษฎีกาปิด ประชุมรัฐสภาสมัย ประชุมสามัญนิติบัญญัติ	
24 ก.พ. 2549		พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ประกาศ ยุบสภาผู้แทนราษฎร โดย ให้เหตุผลว่า มีการชุมนุม สาธารณะตั้งข้อเรียกร้อง ทางการเมือง ได้ขยายตัว อย่างกว้างขวาง ส่อเค้าว่า จะมีการเผชิญหน้าจนอาจ ปะทะกับฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย	

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง	เหตุการณ์ทางด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ
		<p>และอาจมีการสอดแทรกฉวยโอกาสจากผู้ประสงค์จะเห็นความไม่สงบเรียบร้อยในบ้านเมือง จุดชนวนให้เกิดความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันจนลุกลามถึงขั้นการก่อการจลาจลวุ่นวาย สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินได้ แม้รัฐบาลได้ดำเนินการตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญด้วยการขอเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมรัฐสภาแล้ว ก็ยังไม่อาจแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันระหว่างผู้ชุมนุมเรียกร้องกับรัฐบาล สภาพดังกล่าวย่อมไม่เป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ และการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้ระบบรัฐสภา ซึ่งการยุบสภาในครั้งนี้ นับเป็นครั้งที่ 12 ตั้งแต่มีการปกครองในระบอบรัฐสภา</p>	
2 เม.ย. 2549	เลือกตั้งทั่วไป พรรคไทยรักไทย ได้ ส.ส. 475 คน ได้จัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียว		

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
19 ก.ย. 2549			ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2540 คณะปฏิรูปการ ปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข (คปค.) นำโดย พล.อ. สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก
1 ต.ค. 2549			ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ชั่วคราว โดยมีทั้งหมด 39 มาตรา มีจุดเด่นคือ ให้ประชาชนและสื่อมี เสรีภาพแสดงความคิดเห็น มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้ พล.อ. สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี
3 ต.ค. 2549	พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายก รัฐมนตรี ลาออก จากหัวหน้าพรรค ไทยรักไทย		
12 ต.ค. 2549			มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสภา นิติบัญญัติแห่งชาติ ตาม มาตรา 5 ของรัฐธรรมนูญ ฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2549 จำนวน 242 คน บริหารประเทศ

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่น ๆ
3 พ.ย. 2549			นายกรัฐมนตรี พล.อ. สุรยุทธ์ จุลานนท์ แถลงนโยบายการบริหาร ประเทศ
19 ก.พ. 2550			ประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ โดยมีระยะเวลาในการร่าง รัฐธรรมนูญ 180 วัน
30 พ.ค. 2550	คณะตุลาการศาล รัฐธรรมนูญมีคำ วินิจฉัยสั่งยุบพรรค ไทยรักไทย พร้อม เพิกถอนสิทธิ ทางการเมือง กรรมการบริหาร พรรค จำนวน 111 คน และสั่งยุบพรรค พัฒนาชาติไทย และ พรรคแผ่นดินไทย พร้อมเพิกถอนสิทธิ เลือกตั้งกรรมการ บริหารทั้ง 2 พรรค จำนวน 19 คน และ 3 คน ตามลำดับ		
5 มิ.ย. 2550			คณะรัฐมนตรีมีมติให้ พรรคการเมืองสามารถ ดำเนินกิจกรรมทาง การเมืองได้

วัน เดือน ปี	เหตุการณ์เกี่ยวกับ พรรคการเมือง	เหตุการณ์ทาง ด้านรัฐสภา	เหตุการณ์ทาง การเมืองอื่นๆ
11 มิ.ย. 2550			คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ แนวทางปฏิบัติในการออก เสียงประชามติในการรับ หรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ ปี 2550
23 ส.ค. 2550			ลงประชามติร่าง รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 18
24 ส.ค. 2550			ประกาศใช้ รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550
23 ธ.ค. 2550	เลือกตั้งทั่วไป พรรคพลังประชาชน ได้ที่นั่งเป็นอันดับ หนึ่ง พรรคประชา- ธิปัตย์ อันดับสอง		

รัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ของไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550

- ฉบับที่ 1 พระราชบัญญัติธรรมนูญแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475
- ฉบับที่ 2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475
(แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 1) รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยนามประเทศ พุทธศักราช 2482
(แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 2) รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยบทเฉพาะกาล พุทธศักราช 2483
(แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 3) รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2485
- ฉบับที่ 3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489
- ฉบับที่ 4 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2490
(แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2490
(แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2491
(แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2491
- ฉบับที่ 5 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492
- ฉบับที่ 6 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495
- ฉบับที่ 7 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502
- ฉบับที่ 8 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511
- ฉบับที่ 9 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515
- ฉบับที่ 10 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 (แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 1)
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2518
- ฉบับที่ 11 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519
- ฉบับที่ 12 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520
- ฉบับที่ 13 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521
- ฉบับที่ 14 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534
- ฉบับที่ 15 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534
- ฉบับที่ 16 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- ฉบับที่ 17 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549
- ฉบับที่ 18 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ระยะเวลาที่ใช้รัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550

๑๒

รัฐธรรมนูญ		ระยะเวลาที่ใช้ในการปกครอง	รวมเวลา
ฉบับที่	พ.ศ.		
1	2475 (ชั่วคราว)	27 มิ.ย. 2475 - 10 ธ.ค. 2475	5 เดือน 13 วัน
2	2475 (10 ธ.ค.)	10 ธ.ค. 2475 - 9 ธ.ค. 2489	13 ปี 4 เดือน 29 วัน
3	2489	10 พ.ค. 2489 - 8 พ.ย. 2490	1 ปี 5 เดือน 28 วัน
4	2490	9 พ.ย. 2490 - 23 มี.ค. 2492	1 ปี 4 เดือน 14 วัน
5	2492	23 มี.ค. 2492 - 29 พ.ย. 2494	2 ปี 8 เดือน 6 วัน
6	2495 (แก้ไขเพิ่มเติมจาก 2475)	8 มี.ค. 2495 - 20 ต.ค. 2501	6 ปี 7 เดือน 12 วัน
7	2502	28 ม.ค. 2502 - 20 มิ.ย. 2511	9 ปี 4 เดือน 22 วัน
8	2511	20 มิ.ย. 2511 - 17 พ.ย. 2514	3 ปี 4 เดือน 27 วัน
9	2515	15 ธ.ค. 2515 - 7 ต.ค. 2517	1 ปี 9 เดือน 22 วัน
10	2517	7 ต.ค. 2517 - 6 ต.ค. 2519	2 ปี
11	2519	22 ต.ค. 2519 - 20 ต.ค. 2520	11 เดือน 28 วัน
12	2520	9 พ.ย. 2520 - 22 ธ.ค. 2521	1 ปี 1 เดือน 13 วัน
13	2521	22 ธ.ค. 2521 - 23 ก.พ. 2534	12 ปี 2 เดือน 1 วัน
14	2534	1 มี.ค. 2534 - 9 ธ.ค. 2534	9 เดือน 8 วัน
15	2534	9 ธ.ค. 2534 - 11 ต.ค. 2540	5 ปี 10 เดือน 2 วัน
16	2540	11 ต.ค. 2540 - 19 ก.ย. 2549	8 ปี 11 เดือน 9 วัน
17	2549	1 ต.ค. 2549 - 24 ส.ค. 2550	10 เดือน 24 วัน
18	2550	24 ส.ค. 2550 - ปัจจุบัน	—

สภาเดี่ยว			สองสภา			
รัฐธรรมนูญ		ที่มาของสมาชิก	รัฐธรรมนูญ		ที่มาของสมาชิก	จำนวนสมาชิกวุฒิสภาต่อจำนวน ส.ส.เลือกตั้ง
ฉบับที่	พ.ศ.	รัฐสภา	ฉบับที่	พ.ศ.	วุฒิสภา	
(ชั่วคราว)	2475	แต่งตั้งทั้งหมด	3	2489	เลือกตั้งทางอ้อม	1 : 1.8
2	2475	เลือกตั้งและแต่งตั้ง	4	2490	แต่งตั้ง	1 : 1
6	2495	เลือกตั้งและแต่งตั้ง	5	2492	แต่งตั้ง	1 : 1.2
7	2502	แต่งตั้งทั้งหมด	8	2511	แต่งตั้ง	3 : 4
9	2515	แต่งตั้งทั้งหมด	10	2517	แต่งตั้ง	1 : 2.7
11	2519	แต่งตั้งทั้งหมด	13	2521	แต่งตั้ง	3 : 4
12	2520	แต่งตั้งทั้งหมด	15	2534	แต่งตั้ง	1 : 1.3
14	2534	แต่งตั้งทั้งหมด	16	2540	เลือกตั้ง	1 : 2.5
17	2549	แต่งตั้งทั้งหมด	18	2550	ผสม	1 : 3.3

- หมายเหตุ 1. รัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 พ.ศ. 2475 และฉบับที่ 6 พ.ศ. 2495 (นำฉบับ พ.ศ. 2475 มาแก้ไขเพิ่มเติม และประกาศใช้ใหม่) นั้น เป็นระบบ “สภาเดี่ยว” แต่มีสมาชิก 2 ประเภท จำนวนเท่ากัน ประเภทที่ 1 แต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ ส่วนประเภทที่ 2 ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้ง
2. รัฐธรรมนูญฉบับที่กำหนดให้มี 2 สภานั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งทั่วไปโดยประชาชน
3. รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2489 กำหนดให้ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งตัวแทนของตนมาทำการเลือกตั้งวุฒิสภา จึงเป็น “การเลือกตั้งทางอ้อม” โดยในครั้งแรกนั้นให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะนั้น ทำหน้าที่เป็นองค์คณะผู้เลือกตั้งไปพลางก่อน แต่ต่อมาได้เกิดการรัฐประหารโดย จอมพล ป. เมื่อ พ.ศ. 2490 รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงถูกประกาศยกเลิกไป
4. รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2489, ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2492 และฉบับที่ 10 พ.ศ. 2517 ระบุจำนวนสมาชิกไว้แน่นอนว่าต้องมีจำนวน 80, 100 และ 100 ตามลำดับ เมื่อนำไปเทียบกับอัตราส่วนกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงได้สัดส่วนตามที่ระบุในตาราง ส่วนรัฐธรรมนูญฉบับที่ 4, 8 และ 13 ได้กำหนดอัตราส่วนของสมาชิกทั้งสองสภาไว้แน่นอน

เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ 17 ฉบับ ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550

๑๕

สาระสำคัญ	ฉบับที่	2475 ชั่วคราว	2475	2489	2490	2492	2495	2502	2511	2515	2517	2519	2520	2521	2534*	2540	2549	2550	บท บรร ทัด
1. นายกรัฐมนตรีต้องมาจากสภาผู้แทนราษฎร											/				/	/		/	4
2. คณะรัฐมนตรีทั้งหมดต้องมาจากสภาผู้แทนฯ																			-
3. คณะรัฐมนตรีบางส่วนต้องมาจากสภาผู้แทนฯ			/								/			/	/	/	/	/	2
4. รัฐมนตรีต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ				/		/					/			/	/	/	/	/	8
5. สมาชิกสภาต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ				/		/					/			/	/	/	/	/	5
6. รัฐบาลเป็นผู้แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกประเภท 2			/		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	8
7. รัฐบาลเป็นผู้แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมด			/					/		/	/	/	/						5
8. ประธานสภานโยบายเป็นผู้แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา																			-
9. รัฐบาลต้องแถลงนโยบายโดยมีการลงมติไว้วางใจ			/		/	/	/				/								5
10. รัฐบาลต้องแถลงนโยบายโดยไม่มีผลการลงมติไว้วางใจ									/					/	/	/	/	/	5
11. สมาชิกวุฒิสภามีสิทธิลงมติไว้วางใจรัฐบาล		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	9
12. เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนฯ มีสิทธิลงมติไว้วางใจ											/	/	/	/	/	/	/	/	4
13. รัฐบาลมีสิทธิยุบสภา				/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	10
14. ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง									/		/	/	/	/	/	/	/	/	5
15. ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องสังกัดพรรคการเมือง		/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	6
16. มีการกำหนดจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองต้องส่งสมัคร														/	/				2
17. การเลือกตั้งเป็นแบบรวมเขต					/	/	/	/	/	/									4

(ต่อ) เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ 17 ฉบับ ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550

๑๕

สาระสำคัญ	ฉบับที่	2475	2475	2489	2490	2492	2495	2502	2511	2515	2517	2519	2520	2521	2534*	2540	2549	2550	บทบัญญัติ
18. การเลือกตั้งแบบกึ่งแบ่ง-กึ่งรวม											/			/	/				3
19. สภาเดี่ยว (สมาชิกแต่งตั้ง+เลือกตั้ง)			/				/			/								/	2
20. สภาเดี่ยว (แต่งตั้งทั้งหมด)		/						/		/								/	6
21. สองสภา (เลือกตั้งโดยตรง+ทางอ้อม)				/															1
22. สองสภา (เลือกตั้ง+แต่งตั้ง)					/	/			/					/	/				6
23. สองสภา (เลือกตั้งทั้งหมด)																/			1
24. การเลือกตั้ง ส.ส. แบบแบ่งเขตเบอร์เดี่ยว และแบบบัญชีรายชื่อ																/			1
25. รัฐมนตรีต้องไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา																/			1
26. นายกรัฐมนตรีจะยุบสภาผู้แทนราษฎรระหว่างที่สมัยตุลาการไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจไม่ได้																/			1
27. นายกรัฐมนตรีต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ต้องพ้นสมาชิกภาพเมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี																/			1
28. การยื่นญัตติอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีต้องเสนอชื่อผู้สมควรเป็นนายกรัฐมนตรี																/			1
29. สองสภา (เลือกตั้ง+ส.ว.สรรหาและเลือกตั้ง)																		/	1
30. การเลือกตั้ง ส.ส. แบบแบ่งเขตเรียงเบอร์ แบบสัดส่วน (ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรในแต่ละเขตเลือกตั้ง)																		/	1

*หมายเหตุ ไม่รวมรัฐธรรมนูญชั่วคราว ฉบับ พ.ศ. 2534

พัฒนาการของพรรคการเมืองในประเทศไทย
ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550

๑๕

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับพรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
2475-2488	“คณะราษฎร” ทำการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย แต่ยังไม่ยอมให้ก่อตั้งพรรคการเมืองใดๆ โดยได้ให้เหตุผลว่าสภาพการณ์ทางการเมืองยังไม่เรียบร้อยและคนไทยส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจวิธีการเล่นการเมืองในระบบพรรค	“คณะราษฎร” นับเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกของไทย แต่ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สมาคมคณะราษฎร” เมื่อ พ.ศ. 2476 หลวงวิจิตรวาทการและสมาชิกคณะราษฎร บางคนพยายามจะจัดตั้งพรรคการเมืองในชื่อว่า “คณะชาติ” แต่พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ไม่อนุญาต
2489-2494	สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2489 มีบทบัญญัติที่อนุญาตให้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้	1. พรรคก้าวหน้า 2. พรรคสหชีพ 3. พรรคแนวรัฐ- ธรรมนูญ 4. พรรคประชาธิปไตย 5. พรรคประชาชน 6. พรรคกสิกร 7. พรรคธรรมาธิปไตย 8. พรรคสังคมประชาธิปไตย 9. พรรคกสิกรรมกร
2495-2497	29 พ.ย. 2494 จอมพล ป. ทำการรัฐประหาร ห้ามการจัดตั้งพรรคการเมือง	- ไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง -
2498-2501	จอมพล ป. กลับจากการเดินทางรอบโลก เห็นตัวอย่างระบบพรรคการเมืองในต่างประเทศ รัฐบาลจึงเสนอร่าง พ.ร.บ. พรรคการเมืองเข้าสู่รัฐสภา ซึ่งที่ประชุมได้ลงมติรับหลักการ และประกาศใช้เมื่อ 28 ก.ย. 2498	พรรคที่จดทะเบียนก่อนการเลือกตั้งวันที่ 26 ก.พ. 2500 1. พรรคเสรีมนังคศิลา 2. พรรคประชาธิปไตย 3. พรรคเสรีประชา- ธิปไตย 4. พรรคเศรษฐกิจ 5. พรรคธรรมาธิปไตย 6. พรรคกรรมกร

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับ พรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
	<p>(1) การเลือกตั้งเมื่อ 26 ก.พ. 2500 ส่งสมัครทั้งสิ้น 23 พรรค แต่ได้รับเลือกเพียง 8 พรรค และผู้สมัครอิสระอีก 13 คน</p> <p>(2) การเลือกตั้งเมื่อ 15 ธ.ค. 2500 ส่งสมัครทั้งสิ้น 30 พรรค แต่ได้รับเลือกเพียง 8 พรรค และผู้สมัครอิสระอีก 58 คน</p>	<p>7. พรรคชาวนา 15. พรรคหนุ่มไทย</p> <p>8. พรรคสังคมนิยม- 16. พรรคสหพันธ์- ประชาธิปไตย เกษตรกร</p> <p>9. พรรคสงเคราะห์ 17. พรรคราษฎร อาชีพและการกุศล 18. พรรคคนดี</p> <p>10. พรรคชาตินิยม 19. พรรคอิสระ</p> <p>11. พรรคสหภราดร 20. พรรคประชาชน</p> <p>12. พรรคสังคมนิยม 21. พรรคศรีอารีย์- เมตไตร 22. พรรคไทยมุสลิม</p> <p>13. พรรคขบวนการ- 23. พรรคสยาม- ไฮด์ปาร์ค ประเทศ</p> <p>14. พรรคชาติ- พรรคที่จดทะเบียนก่อนการเลือกตั้ง ประชาธิปไตย วันที่ 15 ธ.ค. 2500</p> <p>1. พรรคสหภูมิ 4. พรรคชาติสังคมนิยม</p> <p>2. พรรคขบวนการ 5. พรรคปิตุภูมิ สหพันธ์รัฐสภา 6. พรรคประชา- นิยม ราษฎร</p> <p>3. พรรคอิสาน 7. พรรคสหพันธ์ ประชาธิปไตย พรรคที่ก่อตั้งหลังการเลือกตั้ง วันที่ 15 ธ.ค. 2500 แล้ว</p> <p>1. พรรคชาติสังคมนิยม (พรรคสหภูมิรวมกับ พรรคเสรีนิยมคิลลา)</p>
2502-2510	จอมพล สฤษดิ์ ทำการรัฐประหารเมื่อ 20 ต.ค. 2501 ประกาศยกเลิก พ.ร.บ. พรรคการเมือง และห้ามชุมนุมทางการเมือง	- ไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง -

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับ พรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น																
2511-2514	<p>รัฐบาลจอมพล ถนอม ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2511 และประกาศ พ.ร.บ. พรรคการเมือง เมื่อ 15 ต.ค. 2511</p> <p>(1) การเลือกตั้งเมื่อ 10 ก.พ. 2512 ลงสมัครทั้งสิ้น 14 พรรค แต่ได้รับเลือกเพียง 7 พรรค และผู้สมัครอิสระอีก 71 คน</p>	<p>พรรคการเมืองที่จดทะเบียนก่อนการเลือกตั้งวันที่ 10 ก.พ. 2512</p> <table border="0"> <tr> <td>1. พรรคสหประชาไทย</td> <td>7. พรรคสัมมาอาชีพช่วยชาวนา</td> </tr> <tr> <td>2. พรรคประชา-ธิปไตย</td> <td>8. พรรคชาวนาชาโวไร</td> </tr> <tr> <td>3. พรรคประชาชน</td> <td>9. พรรคสยามใหม่</td> </tr> <tr> <td>4. พรรคแนวร่วมเศรษฐกิจ</td> <td>10. พรรคประชา-พัฒนา</td> </tr> <tr> <td>5. พรรคเสรีประชาธิปไตย</td> <td>11. พรรคแรงงาน</td> </tr> <tr> <td>6. พรรคแนวประชาธิปไตย</td> <td>12. พรรคไทยธิปไตย</td> </tr> <tr> <td></td> <td>13. พรรคอิสระ</td> </tr> <tr> <td></td> <td>14. พรรคอิสลาม</td> </tr> </table> <p>(เฉพาะพรรคอิสระ เป็นพรรคที่รวมตัวภายหลังการเลือกตั้ง โดยเป็นการรวมตัวกันของ ส.ส. ที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใด)</p>	1. พรรคสหประชาไทย	7. พรรคสัมมาอาชีพช่วยชาวนา	2. พรรคประชา-ธิปไตย	8. พรรคชาวนาชาโวไร	3. พรรคประชาชน	9. พรรคสยามใหม่	4. พรรคแนวร่วมเศรษฐกิจ	10. พรรคประชา-พัฒนา	5. พรรคเสรีประชาธิปไตย	11. พรรคแรงงาน	6. พรรคแนวประชาธิปไตย	12. พรรคไทยธิปไตย		13. พรรคอิสระ		14. พรรคอิสลาม
1. พรรคสหประชาไทย	7. พรรคสัมมาอาชีพช่วยชาวนา																	
2. พรรคประชา-ธิปไตย	8. พรรคชาวนาชาโวไร																	
3. พรรคประชาชน	9. พรรคสยามใหม่																	
4. พรรคแนวร่วมเศรษฐกิจ	10. พรรคประชา-พัฒนา																	
5. พรรคเสรีประชาธิปไตย	11. พรรคแรงงาน																	
6. พรรคแนวประชาธิปไตย	12. พรรคไทยธิปไตย																	
	13. พรรคอิสระ																	
	14. พรรคอิสลาม																	
2515-2516	<p>จอมพล ถนอม ทำการรัฐประหารเมื่อ 17 พ.ย. 2514 ยกเลิกรัฐธรรมนูญและ พ.ร.บ. พรรคการเมือง</p>	<p>- ไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง-</p>																
2517-2519	<p>ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อ 14 ต.ค. 2516 ก่อให้เกิดรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2517 และมีการประกาศใช้ พ.ร.บ. พรรคการเมืองตามมา โดยระบุให้ผู้สมัครเป็น ส.ส. ทุกคน จะต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง</p>	<p>พรรคที่จดทะเบียนก่อนการเลือกตั้งวันที่ 26 ก.พ. 2518</p> <table border="0"> <tr> <td>1. พรรคกสิกรรมกร</td> <td>23. พรรคแหลมทอง</td> </tr> <tr> <td>2. พรรคพัฒนาจังหวัด</td> <td>24. พรรคอธิปไตย</td> </tr> <tr> <td>3. พรรคประชาธิปไตย</td> <td>25. พรรคแรงงาน</td> </tr> <tr> <td>4. พรรคประชาธิปไตย</td> <td>26. พรรคมหาชน</td> </tr> <tr> <td>5. พรรคเกษตรกร</td> <td>27. พรรคศรีอารีเยะ</td> </tr> </table>	1. พรรคกสิกรรมกร	23. พรรคแหลมทอง	2. พรรคพัฒนาจังหวัด	24. พรรคอธิปไตย	3. พรรคประชาธิปไตย	25. พรรคแรงงาน	4. พรรคประชาธิปไตย	26. พรรคมหาชน	5. พรรคเกษตรกร	27. พรรคศรีอารีเยะ						
1. พรรคกสิกรรมกร	23. พรรคแหลมทอง																	
2. พรรคพัฒนาจังหวัด	24. พรรคอธิปไตย																	
3. พรรคประชาธิปไตย	25. พรรคแรงงาน																	
4. พรรคประชาธิปไตย	26. พรรคมหาชน																	
5. พรรคเกษตรกร	27. พรรคศรีอารีเยะ																	

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับพรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
	<p>(1) การเลือกตั้งเมื่อ 26 ก.พ. 2518 ส่งสมัครทั้งสิ้น 42 พรรค แต่ได้รับเลือกตั้ง 22 พรรค</p> <p>(2) การเลือกตั้งเมื่อ 4 เม.ย. 2519 ส่งสมัครทั้งสิ้น 39 พรรค แต่ได้รับเลือกตั้งเพียง 19 พรรค</p>	<p>6. พรรคเสรีชน</p> <p>7. พรรคพลังใหม่</p> <p>8. พรรคสงเคราะห์อาชีพและการกุศล</p> <p>9. พรรคราษฎร</p> <p>10. พรรคแนวสันติ</p> <p>11. พรรคสันติชน</p> <p>12. พรรคขบวนการมวลชน</p> <p>13. พรรคพลังราษฎร</p> <p>14. พรรคประชาธิปไตย</p> <p>15. พรรคประชาชนสันติ</p> <p>16. พรรคประชาชนก้าวหน้า</p> <p>17. พรรคพลังประชาชน</p> <p>18. พรรคสยาม</p> <p>19. พรรคกิจสังคม</p> <p>20. พรรคเกษตรสังคม</p> <p>21. พรรคสังคมพัฒนา</p> <p>22. พรรคธรรมสังคม</p> <p>28. พรรคสังคม-ประชาธรรม</p> <p>29. พรรคสังคม-ชาตินิยม</p> <p>30. พรรคสังคม-ก้าวหน้า</p> <p>31. พรรคสังคมนิยมเสรีประชาธิปไตย</p> <p>32. พรรคสังคม-นิยมแห่งประเทศไทย</p> <p>33. พรรครัฐบุรุษ</p> <p>34. พรรคไท</p> <p>35. พรรคแผ่นดินไทย</p> <p>36. พรรคเศรษฐกิจ</p> <p>37. พรรคไทย-สันติภาพ</p> <p>38. พรรคชาติไทย</p> <p>39. พรรคฟื้นฟูชาติไทย</p> <p>40. พรรคไทยรวมไทย</p> <p>41. พรรคแนวร่วมสังคมนิยม</p> <p>42. พรรคกรรมกร</p> <p>พรรคที่จดทะเบียนเพิ่มก่อนการเลือกตั้งวันที่ 4 เม.ย. 2519</p>

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับ พรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
		1. พรรคธรรมมาธิปไตย 7. พรรคพลังเสรี 2. พรรคแนวร่วมประ- 8. พรรคพลังสยาม ชาธิปไตย 9. พรรคไทสังคม 3. พรรคพิทักษ์ไทย 10. พรรคชาติสยาม 4. พรรคชาตินิยม 11. พรรคนิยมไทย 5. พรรคสยามใหม่ 12. พรรคไทยอิสระ 6. พรรคกรุงสยาม
2520-2521	พล.ร.อ. สัตต์ ชลออยู่ หัวหน้า คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน กระทำการรัฐประหารยกเลิก รัฐธรรมนูญ และ พ.ร.บ. พรรคการเมือง	- ไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง -
2522-2523	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2521 และให้มีการเลือกตั้งเมื่อ 22 เม.ย. 2522 แต่บทเฉพาะกาล ของรัฐธรรมนูญยังไม่อนุญาตให้มี การส่งสมัครในนามของพรรค การเมือง จึงมีการส่งสมัครในนาม ของ “กลุ่มการเมือง” แทน	- ไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง -
มิถุนายน 2524	รัฐสภาลงมติผ่าน พ.ร.บ. พรรคการเมือง ประกาศใช้ เมื่อ 8 ก.ค. 2524	

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับ พรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
2525-2535	<p>ภายหลังการยึดอำนาจเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2534 และยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2521 คณะรัฐประหารได้ออกประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ฉบับที่ 7 และฉบับที่ 20 ให้ระงับการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง อย่างไรก็ตาม ประกาศทั้ง 2 ฉบับได้ยกเลิกและเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองได้เคลื่อนไหวทางการเมืองโดยอิสระในปีเดียวกัน และภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 โดยมีสาระสำคัญคือ กำหนดให้มีสำนักงานนายทะเบียนพรรคการเมืองขึ้นในกระทรวงมหาดไทย และได้เพิ่มมาตรา 28 ทวิ กำหนดให้พรรคการเมืองและหัวหน้าพรรคดำเนินการเกี่ยวกับสมาชิกทั้งทางด้านทะเบียนและจำนวน รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับบัญชีแสดงทรัพย์สินของสาขาพรรคฯ ด้วย ในมาตรา 46 แก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับเหตุของการ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. พรรคปวงชนชาวไทย 2. พรรคประชาธิปไตย 3. พรรคราชฎ 4. พรรคชาติไทย 5. พรรคประชากรไทย 6. พรรครวมพลังใหม่ 7. พรรคกิจสังคม 8. พรรคเสรีนิยม 9. พรรคสหประชาธิปไตย 10. พรรคเอกภาพ 11. พรรคมวลชน 12. พรรคพลังธรรม 13. พรรคเกษตรอุตสาหกรรมไทย 14. พรรคชาวไทย 15. พรรคเสรีประชาธิปไตย 16. พรรคความหวังใหม่ 17. พรรคประชาชาติ 18. พรรคชาติประชาชน 19. พรรคประชาธิปไตย 20. พรรคสามัคคีธรรม 21. พรรคท้องถิ่นก้าวหน้า 22. พรรคประชาไทย 23. พรรคเกษตรกรไทย 24. พรรคส่งเสริมประชาธิปไตย 25. พรรคพลังประชาชน 26. พรรคเสรีธรรม 27. พรรคเสรีภาพ 28. พรรครวมไทย

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับ พรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
	<p>เลิกพรรคการเมืองเพิ่มจากเดิม โดยกำหนดว่า พรรคฯ ที่ส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งทั่วไปไม่ถึง 120 คน หรือไม่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้ง หรือมีการรวมพรรคการเมือง ทั้งนี้ เป็นผลให้สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลงด้วย นอกจากนี้ยังบัญญัติในหมวด 3 ทวิ ว่าด้วยการรวมพรรคการเมือง ตั้งแต่มาตรา 49 ทวิ ถึงมาตรา 49 จ. โดยกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ ทั้งนี้การรวมพรรคการเมืองแบ่งได้ 2 กรณี คือ การรวมพรรคการเมืองโดยรวมกันเพื่อตั้งเป็นพรรคการเมืองใหม่และการรวมเข้าเป็นพรรคเดียวกับอีกพรรคการเมืองที่เป็นหลัก</p>	
2535	<p>22 มี.ค. 2535 เลือกตั้งทั่วไป มีผู้ได้รับเลือกตั้ง 360 คน พรรคการเมืองส่งผู้สมัคร 15 พรรค ได้รับเลือก 11 พรรค พรรคสามัคคีธรรมได้รับเลือกมากที่สุด 79 คน</p> <ul style="list-style-type: none"> • พรรคประชาชนไทย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคเกษตรกรไทย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค 	

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับ พรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
	<ul style="list-style-type: none"> • พรรคส่งเสริมประชาธิปไตย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคพลังประชาชน ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคเสรีธรรม ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคเสรีภาพ ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรครวมไทย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค <p>13 ก.ย. 2535 เลือกตั้งทั่วไป มีผู้ได้รับเลือกตั้ง 360 คน พรรคการเมืองส่งผู้สมัคร 13 พรรค ได้รับเลือก 11 พรรค พรรคประชาธิปไตยได้รับเลือกมากที่สุด 79 คน</p>	
2536	<p>มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 99/2536 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงและพัฒนาพรรคการเมือง พรรคมวลชนยุบรวมเข้ากับพรรคกิจสังคม</p>	
2537	<ul style="list-style-type: none"> • พรรคธรรมประชาธิปไตย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคสยามประชาธิปไตย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคเสรีชน ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค 	

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับพรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
	<ul style="list-style-type: none"> • พรรคสันติภาพ ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคหลักสยาม ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคพิทักษ์ไทย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคพลังประชาธิปไตย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคกิจประชาธิปไตย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคไทยก้าวหน้า ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคสหชีพ ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคดำรงไทย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคประชาชน ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคนำไทย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคชาวไทย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค 	
2538	<p>พรรคหลักสยามยุบรวมเข้ากับพรรคพลังธรรม 2 ก.ค. 2538 เลือกตั้งทั่วไป มีผู้ได้รับเลือกตั้ง 391 คน พรรคการเมืองส่งผู้สมัคร 12 พรรค ได้รับเลือก 11 พรรค พรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้ง</p>	

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับพรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
2538	มากที่สุด 92 คน พรรคมวลชน ยื่นจดทะเบียนจัดตั้งพรรคใหม่	
2539	<p>พรรคนำไทยประกาศระงับกิจกรรมทางการเมืองไว้ก่อนจนกว่าจะมีการปฏิรูปการเมืองให้เป็นที่น่าพอใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> • พรรคไทยประชาธิปไตย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคไท ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค <p>17 พ.ย. 2539 เลือกตั้งทั่วไป มีผู้ได้รับเลือกตั้ง 393 คน พรรคการเมืองส่งผู้สมัคร 13 พรรค ได้รับเลือก 11 พรรค พรรคความหวังใหม่ ได้รับเลือกตั้งมากที่สุด 125 คน พรรคแรงงานไทยและพรรคเสรีประชาธิปไตยถูกยุบเลิก เนื่องจากไม่มีสมาชิกได้รับการเลือกตั้ง</p>	
2540	<p>ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่ร่างโดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญแนวการปฏิรูปการเมืองตามกรอบของคณะกรรมการธิการวิสามัญพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา 211 ซึ่งมี นายชัยอนันต์ สมุทวณิช เป็นประธาน</p>	

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับ พรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
2540	<p>ส่งผลให้พรรคการเมืองต้องมีการปรับตัวอีกครั้งเพื่อเตรียมรับกับ พ.ร.บ. พรรคการเมือง และการเลือกตั้งฉบับใหม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • พรรคชาติประชาธิปไตย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคเกษตรเสรี ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคกสิกรไทย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรครักชาติ ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคเสรีไทย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคสหชีพ ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค 	
2541	<p>ประกาศใช้ พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 พรรคมวลชนยุบรวมกับพรรคความหวังใหม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • พรรคแห่งชาติ ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคแรงงานไทย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคชาติประชาไทย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคพลังไทย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค 	<p>พรรคการเมืองที่จดทะเบียนไว้และดำเนินการอยู่จนถึงวันที่ 23 ก.ค. 2541 คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พรรคชาติพัฒนา 2. พรรคประชาธิปัตย์ 3. พรรคชาติไทย 4. พรรคประชากรไทย 5. พรรคกิจสังคม 6. พรรคเอกภาพ 7. พรรคพลังธรรม 8. พรรคความหวังใหม่ 9. พรรคเสรีธรรม 10. พรรคไท 11. พรรคไทยประชาธิปไตย

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับ พรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
	<ul style="list-style-type: none"> • พรรคพลังประชาชน ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคธรรมราชานุวัตร ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคกิจประชา ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคเกษตรมหาชน ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคมหาชน ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค • พรรคไทยรักไทย ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรค 	<ul style="list-style-type: none"> 12. พรรคชาติประชาธิปไตย 13. พรรคปฏิรูป 14. พรรคราษฎร 15. พรรครวมสยาม 16. พรรคประชาชน
2541-2549	<p>พรรคการเมืองที่ถูกสั่งให้ยุบเลิกตาม พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จำนวน 80 พรรค คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> (1) พรรคปฏิรูป (2) พรรคมหาราษฎรธิปไตย (3) พรรคชีวิตใหม่ (4) พรรคชาตินิยม (5) พรรคชาติสามัคคี (6) พรรคไทยก้าวหน้า (7) พรรคธรรมรัฐ (8) พรรครักชาติ (9) พรรคประชาสังคม (10) พรรคไทยพัฒนา (11) พรรคประชารัฐ (12) พรรคแนวร่วมเกษตรกร (13) พรรคพลังสามัคคี 	<p>พรรคการเมืองที่ยังดำเนินการอยู่จนถึงวันที่ 8 มีนาคม 2550 จำนวน 39 พรรค คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> (1) พรรคไทยรักไทย (2) พรรคพลังประชาชน (3) พรรคไทยเป็นไท (เดิมพรรคคนขอปลดหนี้) (4) พรรคกสิกรไทย (5) พรรคกฤษฎาไทยมั่นคง (เดิมพรรคไทยมั่นคง) (6) พรรคชีวิตที่ดีกว่า (7) พรรคไทยช่วยไทย (8) พรรคสยาม (9) พรรคเพื่อฟ้าดิน (เดิมพรรคสหกรณ์) (10) พรรคเผ่าไท (11) พรรคแผ่นดินไทย (12) พรรคมวลชน (จัดตั้งใหม่ พ.ศ. 2545) (13) พรรคความหวังใหม่ (จัดตั้งใหม่ พ.ศ. 2545) (14) พรรคเพื่อนเกษตรกรไทย (เดิมพรรคเกษตรกรไทย) (15) พรรคธัมมาธิปไตย

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับ พรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
	(14) พรรคไทยสามัคคี (15) พรรคชาติเกษตรกรไทย (16) พรรครักสามัคคี (17) พรรครวมสยาม (18) พรรคสังคมนิยมประชาชน (19) พรรคพิทักษ์ไทย (20) พรรคเสรีธรรม (21) พรรคชาวไร่ชาวนาไทย (22) พรรคศรัทธาประชาชน (23) พรรคพลังเกษตรกร (24) พรรคนิคมมหาชน (25) พรรคประชาชน (26) พรรคพัฒนาสังคม (27) พรรคถิ่นไทย (28) พรรคเอกภาพ (29) พรรคสังคมไทย (30) พรรคสังคมใหม่ (31) พรรคพลังไทย (32) พรรคชาวนาพัฒนาประเทศ (33) พรรคความหวังใหม่ (34) พรรคพลังใหม่ (35) พรรคโบราณรักษ์ (36) พรรคพัฒนาไทย (37) พรรคสร้างสรรค์ไทย (38) พรรคไทยรวมพลัง (39) พรรควิถีไทย (40) พรรคเกษตรเสรี (41) พรรคนำไทย (42) พรรคชาติประชาชน (43) พรรคเสรีไทย (44) พรรคไทยมหารัฐ (45) พรรคธรรมาธิปไตย (46) พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย	(16) พรรคธรรมชาตไทย (17) พรรคพัฒนาชาติไทย (18) พรรคเกษตรกรไทย (19) พรรครักษ์แผ่นดิน (20) พรรคพลังเกษตรกร (21) พรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า (22) พรรคประชาชาติไทย (23) พรรคประชาราช (24) พรรคดำรงไทย (25) พรรคเกษตรกรแรงงานไทย (26) พรรคสันติภาพไทย (27) พรรคแรงงาน (28) พรรคนิติศาสตร์ไทย (29) พรรคพลังแผ่นดิน (30) พรรคเครือข่ายชาวนาแห่งประเทศไทย (31) พรรครักเมืองไทย (32) พรรคพลังแผ่นดินไท (33) พรรคเสรีประชาไทย (34) พรรคพลเมืองไทย (35) พรรคเอกราช (36) พรรคชาติสามัคคี (37) พรรคสังคมไทย (38) พรรคราษฎรรักไทย (39) พรรคอยู่ดีมีสุข

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับ พรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
	(47) พรรคไทยมหาชน (48) พรรคแก้ปัญหาชาติ (49) พรรคสันติภาพ (50) พรรคพลังมหาชน (51) พรรคสังคมพัฒนา (52) พรรคไทยเสรี (53) พรรคไท (54) พรรคอำนาจประชาชน (55) พรรคเกษตรกร (56) พรรคเสรีธรรม (57) พรรคไทยประชาธิปไตย (58) พรรคเกษตรก้าวหน้า (59) พรรคพลังเสรีธรรม (60) พรรคก้าวหน้า (61) พรรคไทยพิทักษ์ไทย (62) พรรคชาติพัฒนา พ.ศ. 2547 (ยุบรวมกับพรรคไทยรักไทย) (63) พรรคชาวไทย (64) พรรคชาติประชาไทย (65) พรรคแรงงานไทย (66) พรรคเสรีประชาธิปไตย (67) พรรครวมไทย (68) พรรคชาติประชาชน (69) พรรคต้นตระกูลไทย (ยุบรวมกับพรรคไทยรักไทย) (70) พรรคประชาธิปไตย (71) พรรคพัฒนาสังคมไทย (72) พรรคแรงงาน (73) พรรคชาติพัฒนา (พ.ศ. 2548) (74) พรรคชาติประชาธิปไตย (75) พรรคทางเลือกที่สาม (76) พรรคประชาชนไทย	

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับ พรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในยุคนั้น
	(77) พรรคเสรี (78) พรรครู้แจ้งเห็นจริง (79) พรรครักษ์ถิ่นไทย (80) พรรคประเทศไทย (81) พรรคไทยรักไทย	
2549	2 เม.ย. 2549 เลือกตั้งทั่วไป พรรคไทยรักไทยได้ ส.ส. 475 คน ซึ่ง 36 ที่นั่งใน กทม. เป็น ส.ส.เขต จากพรรคไทยรักไทยทั้งหมด	
2550	30 พ.ค. 2550 คณะตุลาการศาล รัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรค ไทยรักไทย พรรคพัฒนาชาติไทย พรรคแผ่นดินไทย และ พรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า กับ ให้เพิกถอนสิทธิทางการเมืองของ กรรมการบริหารพรรคไทยรักไทย 111 คน พรรคพัฒนาชาติไทย 19 คน พรรคแผ่นดินไทย 3 คน และ พรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า 9 คน เป็นเวลา 5 ปีนับตั้งแต่มีกำสั่งให้ ยุบพรรค และยกคำร้องในส่วน ให้ยุบพรรคประชาธิปัตย์ 23 ธ.ค. 2550 เลือกตั้งทั่วไป โดยพรรคพลังประชาชนได้ ส.ส. มากที่สุดเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล ส่วนพรรคประชาธิปัตย์คะแนน รองลงมาเป็นฝ่ายค้าน	

หมายเหตุ ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2550 รวมเวลา 75 ปี มีช่วงระยะเวลาที่มีการดำเนินกิจกรรมพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการเพียง 42 ปีเท่านั้น ส่วนระยะเวลาอีก 33 ปี อยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของคณะทหาร ที่ห้ามจัดตั้งพรรคการเมือง หรือให้มีพรรคการเมือง แต่ห้ามทำกิจกรรมทางการเมือง อย่างเช่น ภายหลังกการรัฐประหารเมื่อ 19 กันยายน 2549 พรรคไทยรักไทยถูกยุบพรรค

การออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตั้งทั่วไป
ตั้งแต่ พ.ศ. 2476-2550

๑๖

ครั้งที่	การเลือกตั้งเมื่อ (วัน เดือน ปี)	ผู้มีสิทธิออกเสียง (คน)	ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (คน)	ร้อยละ : ผู้ไปใช้สิทธิ เลือกตั้ง
1.	15 พ.ย. 2476	4,278,231	1,773,532	41.45
2.	7 พ.ย. 2480	6,123,239	2,462,535	40.22
3.	12 พ.ย. 24812	6,310,172	2,210,332	35.03
4.	6 ม.ค. 2489	6,431,827	2,091,788	32.52
5.	29 ม.ค. 2491	7,176,464	2,117,464	29.51
6.	26 ก.พ. 2495	7,602,591	2,461,291	32.37
7.	26 ก.พ. 2500	9,859,039	5,668,566	57.50
8.	15 ธ.ค. 2500	9,911,118	4,370,586	44.10
9.	10 ก.พ. 2512	14,820,080	7,285,832	49.16
10.	26 ม.ค. 2518	18,343,486	9,473,320	51.64
11.	4 เม.ย. 2519	20,623,430	9,072,629	43.99
12.	22 เม.ย. 2522	22,581,780	9,913,401	43.90
13.	18 เม.ย. 2526	24,224,470	12,295,339	50.76
14.	27 ก.ค. 2529	26,224,305	16,070,957	61.28
15.	24 ก.ค. 2531	26,658,638	16,944,931	63.56
16.	22 มี.ค. 2535	32,436,283	19,216,466	59.24
17.	13 ก.ย. 2535	31,855,156	19,760,377	62.03
18.	2 ก.ค. 2538	37,817,983	23,462,746	62.04
19.	17 พ.ย. 2539	38,564,593	24,070,750	62.42
20.	6 ม.ค. 2544	42,759,001	29,909,271	69.95
21.	6 ก.พ. 2548	44,572,101	32,341,330	72.56
22.	2 เม.ย. 2549	การเลือกตั้ง ไม่เสร็จสมบูรณ์	-	-
23.	23 ธ.ค. 2550	44,002,593	32,759,009	74.45

- หมายเหตุ 1. ไม่นับรวมการเลือกตั้งเพิ่มที่กระทำในบางจังหวัด เพื่อให้มีจำนวนสมาชิกครบองค์รัฐสภาตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ จำนวน 2 ครั้ง คือ การเลือกตั้งเมื่อ 5 ส.ค. 2489 และการเลือกตั้งเมื่อ 5 มิ.ย. 2492
2. จากการเลือกตั้งทั่วไปทั้ง 23 ครั้ง มีประชาชนผู้มีสิทธิไปใช้สิทธิเฉลี่ยร้อยละ 59.14

ที่มา กองการเลือกตั้ง, กรมการปกครอง, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

สถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 22 ครั้ง

การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่	วัน เดือน ปี	วิธี	จำนวนผู้แทนราษฎร	ผู้สืบทอดออกเสียงเลือกตั้ง	ผู้ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง	%	จังหวัดที่มีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด	%	จังหวัดที่มีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยที่สุด	%
1	15 พฤศจิกายน 2476	ทางอ้อม	78	4,278,231	1,773,532	41.45	เพชรบุรี	78.82	แม่ฮ่องสอน	17.71
2	7 พฤศจิกายน 2480	แบ่งเขต	91	6,123,239	2,462,535	40.22	นครนายก	80.50	แม่ฮ่องสอน	22.24
3	12 พฤศจิกายน 2481	แบ่งเขต	91	6,310,132	2,200,332	34.87	นครนายก	67.36	ตรัง	16.28
4	6 มกราคม 2489	แบ่งเขต	96	6,431,827	2,091,788	32.52	บุรีรัมย์	54.85	สุพรรณบุรี	13.40
(เพิ่ม)	5 สิงหาคม 2489	แบ่งเขต	82	5,819,662	2,026,833	34.83	สุพรรณบุรี	57.49	นราธิวาส	16.62
5	28 มกราคม 2491	รวมเขต	99	7,076,891	2,007,464	28.37	ระนอง	58.69	สมุทรปราการ	15.68
(เพิ่ม)	5 มิถุนายน 2492	รวมเขต	21	3,518,276	870,208	24.73	สุพรรณบุรี	45.12	อุดรธานี	12.02
6	26 กุมภาพันธ์ 2495	รวมเขต	123	7,602,591	2,961,291	38.95	สุพรรณบุรี	77.78	พระนครศรีอยุธยา	23.30
7	26 กุมภาพันธ์ 2500	รวมเขต	160	7,859,039	5,668,566	72.13	สุพรรณบุรี	93.00	สุพรรณบุรี	42.46
8	15 ธันวาคม 2500	รวมเขต	160	9,911,118	4,370,589	44.10	ระนอง	73.00	อุดรธานี	29.92
9	10 กุมภาพันธ์ 2512	รวมเขต	219	14,820,180	7,285,832	49.16	ระนอง	73.95	พระนครศรีอยุธยา	34.66
10	26 มกราคม 2518	แบ่งเขต	269	18,343,486	9,473,320	51.64	ภูเก็ต	67.87	เพชรบูรณ์	32.18
11	4 เมษายน 2519	แบ่งเขต	279	20,623,430	9,072,629	43.99	นครพนม	63.53	เพชรบูรณ์	26.64
12	22 เมษายน 2522	แบ่งเขต	301	20,927,965	9,328,415	44.57	ยโสธร	77.11	กรุงเทพมหานคร	19.45
13	18 เมษายน 2526	แบ่งเขต	324	24,224,470	12,295,339	50.76	ยโสธร	79.62	กรุงเทพมหานคร	32.57
14	27 กรกฎาคม 2529	แบ่งเขต	347	26,160,100	16,079,949	61.47	ชัยภูมิ	85.15	กรุงเทพมหานคร	38.13
15	24 กรกฎาคม 2531	แบ่งเขต	357	26,658,638	16,944,931	63.56	ยโสธร	90.42	สมุทรสงคราม	35.92
16	22 มีนาคม 2535	แบ่งเขต	360	32,436,170	19,216,670	59.24	มุกดาหาร	87.11	กรุงเทพมหานคร	42.57
17	13 กันยายน 2535	แบ่งเขต	360	31,855,156	19,760,377	62.03	มุกดาหาร	90.41	กรุงเทพมหานคร	47.39
18	2 กรกฎาคม 2538	แบ่งเขต	391	37,817,983	23,462,746	62.04	มุกดาหาร	83.80	กรุงเทพมหานคร	49.82
19	17 พฤศจิกายน 2539	แบ่งเขต	393	38,564,593	24,070,750	62.42	สระแก้ว	87.71	กรุงเทพมหานคร	48.97
20	6 มกราคม 2544	แบ่งเขตและบัญชีรายชื่อ	500	42,759,001	29,909,271	69.95	ลำพูน	83.95	อุดรธานี	58.31
21	6 กุมภาพันธ์ 2549	แบ่งเขตและบัญชีรายชื่อ	500	44,572,101	32,341,330	72.56	ลำพูน	86.56	หนองคาย	62.55
22	2 เมษายน 2549	แบ่งเขตและบัญชีรายชื่อ	500	การเลือกตั้งไม่เสร็จสมบูรณ์	-	-	-	-	-	
23	23 ธันวาคม 2550	กึ่งจังหวัด	480	44,002,593	32,759,009	74.45	ลำพูน	88.90	สุพรรณบุรี	66.73

หมายเหตุ 1. การเลือกตั้งเมื่อ 5 ส.ค. 2489 เป็นการเลือกตั้งเพิ่มเติมเฉพาะใน 47 จังหวัด และการเลือกตั้งเมื่อ 5 มิ.ย. 2492 เป็นการเลือกตั้งเพิ่มเติมเฉพาะใน 19 จังหวัด การเลือกตั้งเพิ่มทั้ง 2 ครั้ง กระทำตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีจำนวน ส.ส. ครบองค์รัฐสภาตามที่ระบุไว้ ทั้งนี้ จึงนับได้ว่าเป็นปัจจุบันนี้ ประเทศไทยมีการเลือกตั้งทั้งสิ้น 21 ครั้ง แต่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปเพียง 19 ครั้ง

2. วิธีการเลือกตั้งแบบผสม หมายถึง เป็นแบบผสมระหว่างเขตกับรวมเขต

การใช้กำลังทหารเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
ในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550

๑๘

ปฏิวัติ	รัฐประหาร	ปฏิรูป	กบฏ
1. คณะราษฎร ปฏิวัติ เมื่อ 24 มิ.ย. 2475	1. พล.อ. พระยาพหลฯ ทำการรัฐประหาร เมื่อ 20 มิ.ย. 2476	1. พล.ร.อ. สวัสดิ์ ชโลออยู่ ปฏิรูป เมื่อ 6 ต.ค. 2519	1. “กบฏบวรเดช” เมื่อ 11 ต.ค. 2476 โดย พระองค์เจ้าบวรเดชฯ
2. จอมพล สฤษดิ์ ปฏิวัติ เมื่อ 20 ต.ค. 2501	2. พล.ท. ผิน ชุณหะวัณ ทำการรัฐประหาร เมื่อ 8 พ.ย. 2490	2. พล.อ. สนิธิ บุญยรัตกลิน ปฏิรูป เมื่อ 19 ก.ย. 2549	2. “กบฏนายทหารนายสิบ” เมื่อ 3-4 ส.ค. 2478
3. จอมพล ถนอม ปฏิวัติ เมื่อ 17 พ.ย. 2514	3. จอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำการรัฐประหาร เมื่อ 29 พ.ย. 2494		3. “กบฏเสนานิการ” เมื่อ 1 ต.ค. 2491 โดย พล.ต. สมบูรณ์ ศรานุกิต
4. พล.ร.อ. สวัสดิ์ ชโลออยู่ ปฏิวัติ เมื่อ 20 ต.ค. 2520	4. จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการรัฐประหาร เมื่อ 16 ก.ย. 2500		4. “กบฏวังหลวง” เมื่อ 26 ก.พ. 2492 โดย นาย ปรีดี พนมยงค์
	5. พล.อ. สุนทร คงสมพงษ์ ทำการรัฐประหาร เมื่อ 23 ก.พ. 2534		5. “กบฏแมนฮัตตัน” เมื่อ 29 มิ.ย. 2494 โดย น.อ. อานนท์ ปุณฺทริกาภา
			6. “กบฏ 26 มี.ค.” เมื่อ 26 มี.ค. 2520 โดย พล.อ. ฉลาด หิรัญศิริ
			7. “กบฏ 1 เมษา” เมื่อ 1 เม.ย. 2524 โดย พล.อ. สันต์ จิตรปฏิมา
			8. “กบฏ 9 กันยายน” เมื่อ 9 ก.ย. 2528 โดย พล.อ. เสริม ณ นคร
(รวม 4 ครั้ง)	(รวม 5 ครั้ง)	(รวม 2 ครั้ง)	(รวม 8 ครั้ง)

ทหารกับการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาประเภทแต่งตั้ง
ในระหว่าง พ.ศ. 2475-2550

๑๗

สมาชิกประเภทแต่งตั้ง	จำนวนสมาชิกทั้งหมด	ทหาร	ตำรวจ	พลเรือน	จำนวนทหารคิดเป็นร้อยละ
1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราว พ.ศ. 2475	70	56	-	14	80.00
2. สมาชิกประเภทที่ 2 ในรัฐสภา พ.ศ. 2476	78	48	-	30	61.54
3. สมาชิกประเภทที่ 2 ในรัฐสภา พ.ศ. 2480	91	56	-	35	61.54
4. สมาชิกวุฒิสภา ในรัฐสภา พ.ศ. 2489	80	30	-	50	37.50
5. สมาชิกวุฒิสภา ในรัฐสภา พ.ศ. 2490	100	34	1	65	34.00
6. สมาชิกประเภทที่ 2 ในรัฐสภา พ.ศ. 2494	123	91	11	21	73.98
7. สมาชิกประเภทที่ 2 ในรัฐสภา พ.ศ. 2500	121	104	3	14	85.95
8. สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2502	240	163	18	59	67.92
9. สมาชิกวุฒิสภา ในรัฐสภา พ.ศ. 2512	164	105	12	47	64.02
10. สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2515	299	185	11	103	61.87
11. สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2516	299	25	16	258	8.36
12. สมาชิกวุฒิสภา ในรัฐสภา พ.ศ. 2518	100	14	4	82	14.00
13. สมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2519	340	141*	14	185	41.47
14. สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2520	360	205*	12	143	56.94
15. สมาชิกวุฒิสภา ในรัฐสภา พ.ศ. 2522	225	173*	6	46	76.89
(15) สมาชิกวุฒิสภา ในรัฐสภา พ.ศ. 2524 (จับสลากออก 1 ใน 3 แล้วแต่งตั้งใหม่)	225	155	4	66	68.89
16. สมาชิกวุฒิสภา ในรัฐสภา พ.ศ. 2526 (เฉพาะแต่งตั้งใหม่)	243 (109)	- (45)	- (4)	- (60)	- (41.28)
17. สมาชิกวุฒิสภา ในรัฐสภา พ.ศ. 2528 (เฉพาะแต่งตั้งใหม่)	243 (76)	- (54)	- (2)	- (20)	- (71.05)
18. สมาชิกวุฒิสภา ในรัฐสภา พ.ศ. 2530 (เฉพาะแต่งตั้งใหม่)	260 (75)	- (39)	- (2)	- (34)	- (52.00)
19. สมาชิกวุฒิสภา ในรัฐสภา พ.ศ. 2531 (เฉพาะแต่งตั้งใหม่)	268 (7)	- (4)	- (-)	- (3)	- (57.14)

สมาชิกประเภทแต่งตั้ง	จำนวนสมาชิกทั้งหมด	ทหาร	ตำรวจ	พลเรือน	จำนวนทหารคิดเป็นร้อยละ
20. สมาชิกวุฒิสภา ในรัฐสภา พ.ศ. 2532 (เฉพาะแต่งตั้งใหม่)	268 (95)	- (35)	- (3)	- (57)	- (36.84)
21. สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2534	292	149	3	140	51.03
22. สมาชิกวุฒิสภา ในรัฐสภา พ.ศ. 2535	270	147	5	118	54.44
23. สมาชิกวุฒิสภา ในรัฐสภา พ.ศ. 2539	260	52	4	204	20.00
24. สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2549	242	65	14	163	26.86

- หมายเหตุ**
1. การแยกประเภท ถือตามจำนวนรายชื่อสมาชิกตามประกาศการแต่งตั้งครั้งแรกของแต่ละชุด ไม่ได้รวมถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายหลัง อาทิเช่น การลาออก, การออกตามวาระ, การจับสลากออก และการแต่งตั้งใหม่ เป็นต้น ยกเว้นในรัฐสภา พ.ศ. 2524 และที่ระบุว่า (เฉพาะแต่งตั้งใหม่) ที่แยกให้เห็นไว้เป็นพิเศษ
 2. จำนวนทหารในรัฐสภา พ.ศ. 2519, 2520 และ 2522 ตามเครื่องหมาย (*) นั้น แยกไว้เฉพาะทหารประจำการ ที่ดำรงตำแหน่งอยู่เมื่อมีประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้ง ไม่ได้นับรวมทหารที่เป็นข้าราชการบำนาญเข้าไปด้วย แต่ในรัฐสภาปีอื่นๆ นอกนั้น ไม่ได้แยกไว้ เนื่องจากไม่ทราบข้อมูลแน่ชัด

สาเหตุที่อ้างในการก่อการกบฏ การปฏิวัติ และ
การรัฐประหาร ครั้งสำคัญ ๆ ในประเทศไทย

๒๐

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
24 มิ.ย. 2475	“คณะราษฎร” พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา พ.อ. พระยาทรงสุรเดช หลวงประดิษฐมนูธรรม	1. รัฐบาลของกษัตริย์ไม่ได้ปกครองประเทศเพื่อประชาชน กตขี่เบียดเบียนประชาชน 2. เพื่อจัดการปกครองโดยมีสภา	สำเร็จ
20 มิ.ย. 2476	“คณะรัฐประหาร” พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา พ.ท. หลวงพิบูลสงคราม น.ท. หลวงศุภชลาศัย	คณะรัฐมนตรีปิดสภาผู้แทน ราษฎร และงดใช้รัฐธรรมนูญ	สำเร็จ
11 ต.ค. 2476	“กบฏบวรเดช” พระองค์เจ้าบวรเดชกฤษดาการ พล.ต. พระยาจินดาจักรรัตน์ พล.ต. พระยาทรงอักษร พ.อ. พระยาศรีสิทธิสงคราม	1. คณะรัฐมนตรีปล่อยให้คนดู หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ 2. รัฐบาลนำเอาหลวงประดิษฐ์- มนูธรรมกลับเข้ามา เพื่อ ดำเนินการปกครองแบบ คอมมิวนิสต์ต่อไป	ไม่สำเร็จ
8 พ.ย. 2490	“คณะรัฐประหาร” พล.ท. ผิน ชุณหะวัณ พล.อ.ท. หลวงกาจสงคราม พล.ต. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พล.ต.ต. เผ่า ศรียานนท์	1. ประเทศชาติตกอยู่ในภาวะ วิกฤตกาล ประชาชนได้รับความ เดือดร้อนเพราะขาดแคลน อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สินค้า อุปโภค บริโภค มีราคาสูงมาก เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมโทรม ทางศีลธรรมอย่างไม่เคยเกิด ขึ้นมาก่อน 2. การดำเนินงานของรัฐบาลและ รัฐสภาตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ	สำเร็จ

วันยี่ตอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		เพื่อแก้ไขปัญหา ไม่ประสบผล ดีเลยแม้แต่น้อย	
1 ต.ค. 2491	“กบฏเสนาธิการ” พล.ต. สมบูรณ์ ศรีนาชิต พล.ต. เนตร เขมะโยธิน พล.ต. หลวงรณกรรรมโกวิท	เพื่อปรับปรุงกองทัพบกให้พ้น จากความเสื่อมทราม และไม่ ต้องการให้ทหารเข้ามาเล่น การเมือง	ไม่สำเร็จ
26 ก.พ. 2492	“กบฏวังหลวง” นายปรีดี พนมยงค์	จอมพล ป. บริหารประเทศ ด้วยอำนาจเผด็จการ และการ ก้าวขึ้นสู่อำนาจของจอมพล ป. ก็เป็นไปอย่างไม่ถูกต้อง โดย ใช้วิธีบังคับให้รัฐบาลนายควง ลาออก	ไม่สำเร็จ
29 มิ.ย. 2494	“กบฏแมนฮัตตัน” น.อ. อานนท์ ปุณศรีภักภา พล.ร.ต. ทหาร ขำศิริชัย น.ต. มนัส จารุภา น.ต. ประกาย พุทธาวี น.ต. สุภัทร ตันตยาภรณ์	คณะรัฐบาลชุดจอมพล ป. ได้บริหารราชการนำพา ประเทศชาติไปสู่ความ เหลวแหลกนานาประการ	ไม่สำเร็จ
29 พ.ย. 2494	“คณะรัฐประหาร” จอมพล ป. พิบูลสงคราม	1. สถานการณ์ของโลกอยู่ในภาวะ คับขัน ภัยแห่งคอมมิวนิสต์ได้ แทรกซึมเข้ามาอย่างรุนแรง ทั้งในคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา 2. รัฐบาลไม่สามารถปราบปราม การทุจริตในวงราชการได้ เป็น เหตุให้เกิดความเสื่อมโทรม มากขึ้น	สำเร็จ

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
16 ก.ย. 2500	“คณะรัฐประหาร” จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์	<ol style="list-style-type: none"> 1. รัฐบาลจอมพล ป. บริหารประเทศไม่เป็นที่ไว้วางใจของประชาชนและไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองได้ 2. บ้านเมืองอยู่ในสถานการณ์อันแสนจะยุ่งยาก ที่มีแต่จะทำให้ความทุกข์ลำบากมาสู่ประชาชนชาวไทยทั่วทั้งวัน 	สำเร็จ
20 ต.ค. 2501	“คณะปฏิวัติ” จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ภัยคอมมิวนิสต์คุกคามประเทศไทย เศรษฐกิจ สังคม ก่อความและสร้างความลำบากแก่รัฐบาลในการดำเนินงานบริหารประเทศเป็นอันตรายต่อสถาบันต่างๆ ในสังคมและทำให้ต่างประเทศขาดความไว้วางใจ 2. บุคคลบางกลุ่มแอบอิงใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เป็นเครื่องมือขัดขวางความก้าวหน้าของการทำงาน ทำลายความสงบและทำให้เกิดความแตกแยกสามัคคีในหมู่คนไทย 3. เหตุการณ์ภายนอกประเทศ คับขัน อาจเกิดผลกระทบต่อประเทศได้ทุกขณะ 	สำเร็จ
17 พ.ย. 2514	“คณะปฏิวัติ” จอมพล ถนอม กิตติขจร	<ol style="list-style-type: none"> 1. ภัยคอมมิวนิสต์คุกคามประเทศ มุ่งหวังจะเปลี่ยนแปลงระบอบ 	สำเร็จ

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>การปกครองในปัจจุบัน</p> <p>2. สมาชิกรัฐสภาบางพวก อาศัยสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ใช้อิทธิพลทั้งภายในและภายนอกรัฐสภาก่อวนการบริหารงานของรัฐบาล ยุยงให้มีการกระทำที่กระด้างกระเดื่องต่อรัฐบาล และกระทำการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน</p>	
6 ต.ค. 2519	<p>“คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน”</p> <p>พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่</p> <p>พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. นิสิต นักศึกษาบางกลุ่มกระทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ มีเจตนาที่จะทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นส่วนหนึ่งของแผนการของคอมมิวนิสต์ และยังต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ที่เข้าจับกุม ทำให้สถานการณ์เกิดความระส่ำระสาย 2. รัฐมนตรีบางคน นักการเมืองบางกลุ่มและสื่อสารมวลชนหลายแห่งให้การสนับสนุนเหตุการณ์ร้ายอย่างแข็งขันและออกนอกหน้า 3. รัฐสภาไม่มีความแตกแยก แม้จะเป็นนักการเมืองที่อยู่ในพรรคเดียวกันก็ตาม และไม่ได้ปฏิบัติตามอาณัติที่ประชาชนได้มอบไว้ให้ เป็นการพันวิสัยที่ระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินไปตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญได้ 	สำเร็จ

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		4. การกระทำการก่เพื่อรักษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้ดำรงอยู่ตลอดไป	
26 มี.ค. 2520	“คณะปฏิวัติ” พล.อ. จลาต หิรัญศิริ	1. สถานการณ์ของประเทศทางด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม มีความเสื่อมโทรมลงจนเกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติเพิ่มขึ้นทุกขณะ 2. ความสามัคคีของคนในชาติ กำลังได้รับความเสียหาย เพราะความไม่หวังดีต่อบ้านเมืองโดยสุจริตของบุคคลบางกลุ่ม	ไม่สำเร็จ
20 ต.ค. 2520	“คณะปฏิวัติ” พล.ร.อ. ส้งัด ชลออยู่ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	1. การบริหารงานของรัฐบาลทำให้ความสามัคคีในหมู่ประชาชนและข้าราชการ มีความแตกแยก ข้าราชการหัวไหนในการปฏิบัติราชการ การเศรษฐกิจและการลงทุนของต่างประเทศลดลงและไม่แน่นอนจนยากจะแก้ไข 2. การกำหนดระยะเวลาพัฒนา ระบอบประชาธิปไตย ออกเป็น 3 ขั้นตอน ขั้นตอนละ 4 ปี นั้น เป็นเวลานานเกินความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน 3. การจัดการเลือกตั้งทั่วไปตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2519	สำเร็จ

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>ที่มีอยู่นั้น ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ และอาจก่อให้เกิดความแตกแยกในสถาบันต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น สมควรที่จะมีการแก้ไข</p>	
1 เม.ย. 2524	<p>“คณะปฏิวัติ” พล.อ. สันต์ จิตรปฏิมา พล.ท. วศิน อิศรางกูร ณ อยุธยา พ.อ. มนูญ รูปขจร</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. สถานการณ์ของประเทศทุก ๆ ด้านระส่ำระสายและทรุดลงอย่างหนัก เพราะความอ่อนแอของผู้บริหารประเทศ พรรคการเมืองต่าง ๆ แตกแยก ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลสั่นคลอนเป็นจุดอ่อนให้คณะบุคคลซึ่งไม่หวังดีต่อประเทศเคลื่อนไหวที่จะใช้กำลังเข้ายึดอำนาจการปกครอง เพื่อเปลี่ยนเป็นระบบเผด็จการแบบถาวร 2. ประชาชนกำลังได้รับความเดือดร้อนและหวาดหวั่นอย่างแสนสาหัส ในการดำรงชีวิตในภาวะเศรษฐกิจสังคมเช่นนี้ มีความแตกต่างมากในระบบสังคมที่ไม่เท่าเทียม คนรวยสามารถกอบโกยผลประโยชน์ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ขณะที่คนจนต้องยากเข็ญอย่างแสนสาหัส อันจะก่อให้เกิดอันตรายอย่างใหญ่หลวงที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อมโทรมของประเทศชาติ 3. ระบบราชการกำลังเสื่อมโทรม 	ไม่สำเร็จ

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>ลงด้วยระบบการทุจริตฉ้อฉล โกงกินอย่างกว้างขวาง และมีความล่าช้าในระบบราชการอันก่อให้เกิดความท้อแท้แก่ประชาชน</p> <p>4. กลุ่มผลประโยชน์ต่างช่วงชิง ยุ้งและบ่อนทำลายความมั่นคงของรัฐ กอบโกยผลประโยชน์ในลักษณะมือใครยาวสาวได้สาวเอา</p> <p>5. เศรษฐกิจของประเทศทรุดโทรม ค่าครองชีพสูงขึ้นทุกด้าน เงินคงคลังร่อยหรอ หนี้สินของชาติเพิ่มพูนขึ้นจนเป็นภาระแก่ประชาชนมากขึ้นทุกวัน</p> <p>6. เพื่อเปลี่ยนแปลงนโยบาย เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ให้สามารถแก้ไขปัญหาพื้นฐานของชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น</p>	
9 ก.ย. 2528	<p>“กบฏ 9 กันยายน”</p> <p>พล.อ. เสริม ฌ นคร</p> <p>พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์</p> <p>พล.อ. ยศ เทพหัสดิน ฌ อยุรยา</p> <p>พล.อ. มนูญ รูปขจร</p>	<p>1. นับตั้งแต่รัฐบาลของ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ได้บริหารประเทศมาถึง 4 ชุดแล้ว คณะทหาร ตำรวจ พลเรือน ได้ติดตามการบริหารราชการแผ่นดิน และเหตุการณ์บ้านเมืองมาตลอด ได้เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ประชาชนทั่วไปว่าสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ</p>	ไม่สำเร็จ

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>ของประเทศต้องประสบกับภาวะตกต่ำจนถึงที่สุด โดยเฉพาะพี่น้องเกษตรกรที่เป็นกระดูกสันหลังของชาติ ต้องพบกับชะตากรรมที่เลวร้ายยิ่งขึ้น เพราะต้นทุนการผลิตต่าง ๆ ทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นการผลิตข้าว อ้อย หรือมันสำปะหลัง ตลอดจน ข้าวโพดเพิ่มขึ้นทุกปีในอัตราที่สูง แต่ราคาขายตกต่ำอย่างมาก โดยเฉพาะราคาข้าวเปลือกในปัจจุบันตกต่ำจากราคาเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ส่วนชาวไร่อ้อยต่างประสบกับภาวะล้มละลายกันเป็นจำนวนมาก เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศต้องประสบชะตากรรมเช่นนี้จึงส่งผลให้ธุรกิจและอุตสาหกรรมอื่น ๆ ของประเทศตกต่ำไปด้วย เพราะประชาชนส่วนใหญ่ขาดกำลังซื้อทำให้ธุรกิจอุตสาหกรรมจำนวนมากต้องปิดตัวเอง เลิกกิจการไป รวมทั้งธุรกิจการก่อสร้างจำนวนมากต้องประสบกับปัญหาล้มละลายเช่นกัน ผลกระทบที่ตามมา คือปริมาณคนว่างงานเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกับบัณฑิตหรือผู้จบการศึกษา มากขึ้น แต่ปริมาณงานที่เรามีให้น้อยลง ผลงานที่บังเกิดขึ้นแก่</p>	

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>ประชาชนดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของโครงการและโครงสร้างต่างๆ ทางนโยบาย เศรษฐกิจของรัฐบาลอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น</p> <p>2. รัฐบาลปล่อยให้พวกทุจริต มิฉฉาชน กระทำการทุจริต ฉ้อโกงประชาชนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เช่น เห็นได้ชัดเจนจากการล้มละลายของสถาบันการเงินจำนวนมาก ทั้งๆ ที่รัฐบาลมีหน้าที่ควบคุมและกำกับงานของสถาบันการเงินเหล่านี้ แต่กลไกของรัฐบาลก็ปล่อยให้ผู้บริหารสถาบันเหล่านี้ นำเงินฝากของประชาชนที่อุดหนุนเก็บหอมรอมริบมาด้วยหยาดเหงื่อแรงกายไปถลุงเล่นตามอำเภอใจ ทำให้ประชาชนต้องเสียเงินรวมกันนับจำนวนหลายพันล้านบาท ในขณะที่ผู้บริหารงานสถาบันการเงินยังคงลอยนวลเสพสุขอยู่ต่อไป พฤติกรรมของบุคคลเหล่านี้นับว่าเป็นความร้ายแรงกว่าอาชญากรหลายเท่า เพราะเป็นการฉ้อโกงประชาชนให้ได้รับความทุกข์ร้อนระทมขมขื่นจนหลายคนต้องฆ่าตัวตาย ในขณะที่สถาบันการเงินที่ดีต้อง</p>	

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>พลอยไม่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชนทั่วไปด้วย สภาพการณ์เหล่านี้ ยิ่งเป็นการตอกย้ำให้ประจักษ์ชัดยิ่งขึ้นถึงประสิทธิภาพของการบริหารของรัฐบาลภายใต้การนำของ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์</p> <p>3. ด้านการค้า ประเทศชาติต้องประสบภาวะวิกฤตอย่างหนัก ต้องขาดดุลการค้าติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี บางปีขาดดุลสูงเกือบถึงหนึ่งแสนล้านบาท ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงถึงระบบการเงินการคลังของประเทศ มีการลดค่าเงินบาทติดต่อกันหลายครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งก็ส่งผลกระทบต่อประชาชนเดือดร้อนอย่างทั่วหน้า เพราะราคาสินค้าต่าง ๆ มีอัตราสูงขึ้น ในขณะที่รายได้มีมูลค่าลดลง นอกจากนี้เงินสำรองคงคลังก็ลดต่ำสุดเป็นประวัติการณ์ รัฐบาลต้องดิ้นรนอย่างหนักในการหาเงินมาจ่ายเป็นค่าเงินเดือนข้าราชการและรายจ่ายงบประมาณแผ่นดิน ปัญหาดังกล่าวนับเป็นการผลกระทบให้กับประชาชน ประชาชนต้องรับภาระอย่างหนักขึ้นด้วยการเก็บภาษีเพิ่มขึ้น และหมายความว่า</p>	

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>ประชาชนยิ่งยากจนลง รัฐบาลยิ่งทุจริตภาสีเลือดเนื้อของประชาชนมากยิ่งขึ้น ประชาชนต้องประสบกับความขมขื่นอย่างท้วหน้า สภาพการณ์เลวร้ายเหล่านี้ล้วนเป็นผลมาจากการบริหารงานที่ล้มเหลวของรัฐบาลทั้งสิ้น จากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำสุดขีดดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาทางสังคมอย่างมากมาย โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรมและการประทุษร้ายต่อพลเมืองดี ทำให้ผู้ประกอบสัมมาอาชีพต่างดำรงอยู่ด้วยความหวาดผวาค่ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สภาพเช่นนี้นับวันจะทวีความรุนแรง</p> <p>4. สำหรับในด้านการเมืองนั้น รัฐบาลไม่มีความเด็ดขาดในการตัดสินใจแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ทั้งนี้เพราะรัฐบาลขาดความเป็นเอกภาพเนื่องจากเป็นรัฐบาลของพรรคการเมืองทั้ง 4 พรรคร่วมกับพรรคการเมืองของนายกรัฐมนตรี การตัดสินใจใด ๆ จึงเป็นการประนีประนอมผลประโยชน์ร่วมกันของแต่ละฝ่ายมากกว่าการยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง</p>	

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>พฤติกรรมของผู้บริหารเช่นนี้ ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือ ในระบอบการเมืองที่เป็น ประชาธิปไตย ซึ่งจะเป็น อันตรายอย่างยิ่งในการวาง รากฐานต่อการพัฒนา ประชาธิปไตยในอนาคต ดังนั้น คณะปฏิวัติจึงพิจารณาเห็นว่า หากปล่อยให้รัฐบาลภายใต้ การนำของ พล.อ. เปรม ติณ- สูลานนท์ บริหารประเทศชาติ สืบไปก็จะนำภัยพิบัติมาสู่ ประเทศชาติราชบัลลังก์ และ สถาบันต่าง ๆ อันเป็นที่ยึดเหนี่ยว ของประชาชน คณะปฏิวัติจึง จำเป็นต้องยึดอำนาจการ ปกครองเพื่อวางแนวทางในการ บริหารประเทศเสียใหม่เพื่อให้ เกิดความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม รวมทั้ง ราชบัลลังก์อันจะนำความสงบสุข และความสงบเรียบร้อยมาสู่ ประชาชนอย่างแท้จริง</p>	
23 ก.พ. 2534	<p>“คณะรัฐหาร” พล.อ. สุนทร คงสมพงษ์ พล.อ. สุจินดา คราประยูร พล.ร.อ. ประพันธ์ กฤษณจันทร์ พล.อ. อิสระพงศ์ หนูนุกัณฑ์</p>	<p>1. พฤติการณ์การฉ้อราษฎร์บังหลวง คณะผู้บริหารประเทศได้ฉวย โอกาสอาศัยอำนาจตามตำแหน่ง หน้าที่ทางการเมือง แสวงหา ประโยชน์ให้กับตนเองและ พรรคพวกอย่างรุนแรงอย่าง</p>	สำเร็จ

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>ไม่เคยเป็นมาก่อน จนกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาของรัฐมนตรีเกือบทุกคนที่จะต้องแสวงหาเงินสร้างฐานะความร่ำรวย เป็นฐานอำนาจทางการเมืองของตนเอง และพรรคพวกต่อไป ดังจะเห็นได้จากโครงการขนาดใหญ่ ขนาดกลาง จะมีนักการเมืองในระดับรัฐบาลเข้ามามีส่วนผลักดันให้เกิดขึ้นโดยอ้างถึงประโยชน์ที่ประเทศจะได้รับ แต่แท้จริงแล้วเป็นการอำพรางการแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ เท่านั้น ทั้ง ๆ ที่รู้ดีอยู่แล้วว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวงกันอย่างกว้างขวางในกลุ่มนักการเมืองระดับรัฐมนตรีรวมทั้งข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจระดับสูงบางท่านก็ตาม แต่นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลกลับไม่เอาใจใส่ที่จะแก้ไขอย่างจริงจัง นอกจากนั้นยังประพฤติดมิชอบเสียเอง โดยอ้างเหตุผลต่าง ๆ นานาเป็นการบังหน้า และกลับแสดงความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาด้วยการยืนยันว่า หากพบผู้ใดประพฤติดมิชอบให้นำใบเสร็จมายืนยันด้วย เมื่อการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้เติบโตอย่างรวดเร็วและรุนแรงจนไม่</p>	

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>สามารถจะหยุดยั้งได้ หากขึ้น ปล่อยทิ้งไว้อาจสร้างความ หายนะอย่างถึงที่สุดให้กับชาติ บ้านเมืองไทย จึงเป็นเหตุผล ความจำเป็นประการแรกที่จะ ต้องเข้าควบคุมอำนาจในการ ปกครองประเทศ</p> <p>2. ข้าราชการการเมืองใช้อำนาจ กดขี่ข่มเหงข้าราชการประจำ ผู้ซื่อสัตย์สุจริต จากการทำ ข้าราชการการเมืองได้เข้ามามี บทบาทและอำนาจสูงสุดในแต่ละ ส่วนราชการจึงได้ถือโอกาสนี้ สร้างบารมีทางการเมืองหา สมัครพรรคพวกเพื่อเป็นฐาน คะแนนเสียง เพื่อแสวงหา ประโยชน์ให้ตนเองและพรรค พวกจึงทำให้ข้าราชการประจำ ผู้ซื่อสัตย์สุจริตไม่ยอมตกเป็น เครื่องมือของนักการเมือง รับราชการไม่เจริญก้าวหน้า ถูก ข่มเหงรังแกหากมิยินยอมเป็น พรรคพวก หลายท่านต้องลาออก จากราชการประจำโดยไม่มีทาง ต่อสู้ จึงนับว่าเป็นการทำลายขวัญ กำลังใจ และชนบทรรมเนียม ประเพณีของข้าราชการอย่าง ไม่เคยเป็นมาก่อนในอดีต ปัญหา อันนี้จึงเป็นเหตุผลประการที่สอง ของการเข้าควบคุมอำนาจการ</p>	

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>ปกครองประเทศ</p> <p>3. รัฐบาลเป็นเผด็จการทางรัฐสภา นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้า รัฐบาลได้ร่วมมือกับพรรค การเมืองร่วมรัฐบาล รวมทั้ง คณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี บ้านพิษณุโลกได้ใช้อุบายอัน แสบยลทางการเมืองสร้าง ภาพลวงตาประชาชนว่าเป็นการ ปกครองระบอบประชาธิปไตย แล้วพลิกแพลงหาประโยชน์ ทำให้เป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปว่า แท้จริงแล้วเนื้อหาปฏิบัติทาง การเมืองของรัฐบาลชุดนี้ ได้ใช้ ประโยชน์จากนักการเมือง ระดับรัฐมนตรีที่ทำหน้าที่ฝ่าย บริหาร รวมทั้งสมาชิกสภาผู้ แทนราษฎร ที่เป็นฝ่าย นิติบัญญัติ นำประเทศ ไปสู่การปกครองในรูปแบบ เผด็จการทางรัฐสภาโดยมี ประชาธิปไตยบังหน้า เป็นการ รวมอำนาจปกครองไว้ได้โดย ล้นเชิง เมื่อเป็นเช่นนี้การวางตัว บุคคลในตำแหน่งสำคัญทางการ เมืองและข้าราชการประจำจึงตก อยู่กับพรรคพวกของนายก รัฐมนตรีทั้งสิ้น เป็นช่องทางที่ ก่อให้เกิดการกอบโกยผล ประโยชน์อย่างมหาศาลที่ไม่มี บุคคลใดจะสามารถต่อต้านหรือ</p>	

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>ทัดทานได้ จึงนับว่าเป็นภัยอันตรายยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข</p> <p>4. การทำลายสถาบันทางทหาร สถาบันทางทหารเป็นสถาบันข้าราชการประจำเพียงสถาบันเดียวที่ไม่ยอมตกอยู่ใต้อิทธิพลทางการเมืองของนักการเมือง พรรคการเมือง ถึงแม้ว่ารัฐบาลชุดปัจจุบันจะได้ใช้ความพยายามนานัปการ เพื่อบีบบังคับทำลายเอกภาพ ความรัก ความสามัคคีภายในกองทัพอย่างต่อเนื่องตลอดมาก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถกระทำได้จากภาพโดยรวมโดยทั่วไปจะเห็นว่ารัฐบาลได้เผชิญหน้ากับฝ่ายทหารมาโดยตลอดไม่ว่าจะเป็นกรณีลิตเติลตีก รถวิทยุสื่อสารเคลื่อนที่ การไม่ปลด ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง จากการเป็นรัฐมนตรี ตามสัญญาสุภาพบุรุษ การปล่อยข่าวการปลดผู้นำทางทหาร เป็นต้น จากการกระทำด้วยเล่ห์เพทุบายทำลายฝ่ายทหารดังกล่าว ฝ่ายทหารจึงไม่สามารถจะอดกลั้นอีกต่อไปได้ และเป็นเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดการ</p>	

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>ควบคุมอำนาจการปกครองประเทศขึ้นในครั้งนี่</p> <p>5. การบิดเบือนคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์เมื่อปี 2525 ประมาณ 9 ปีเศษที่ผ่านมา พล.ต. มนูญ รูปขจร และพรรคพวก ได้บังอาจคบคิดวางแผนทำลายล้างราชวงศ์จักรีเพื่อล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไปสู่แบบที่ตนเองและคณะได้กำหนดไว้ การวางแผนชั่วร้ายดังกล่าวไม่สามารถกระทำได้สำเร็จ พล.ต. มนูญ และพรรคพวกจำนวนถึง 53 คนถูกจับกุมในที่สุดและได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มคณะบุคคลที่มีอิทธิพลทางการเมืองให้ได้รับการประกันตัวจนสามารถก่อการปฏิวัติได้อีกถึง 3 ครั้ง นอกจากนั้น ยังได้รับการอุ้มชูจาก พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ให้ได้รับการเติบโตในอาชีพรับราชการจนเป็นนายทหารชั้นนายพลโดยรวดเร็ว ทั้งที่กระทำผิดโทษฐานก่อการกบฏและต้องคดีลอบสังหารบุคคลสำคัญ โดยเฉพาะคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ก็พยายามที่จะเบี่ยงเบนความเป็น</p>	

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		<p>จริงและโยนความผิดให้ผู้อื่น ซึ่งสร้างความโกรธแค้นให้พี่น้องประชาชนที่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง การกระทำอันแสดงออกถึงความไม่จงรักภักดีเช่นนี้ เป็นเรื่องสำคัญที่สุดที่ทหารไม่สามารถจะอดทนอดกลั้นได้อีกต่อไป จึงได้ร่วมปรึกษาหารือกันทั้ง 3 เหล่าทัพ รวมทั้งฝ่ายพลเรือนและตำรวจ เข้าควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ จากเหตุผลและความจำเป็นทั้งห้าประการดังกล่าว คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติไม่สามารถที่จะปล่อยให้สภาวะระส่ำระสายของบ้านเมืองเกิดขึ้นรุนแรงต่อไปอีกได้ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองประเทศ และคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ จะดำเนินการจัดระบบการบริหารราชการแผ่นดินให้กลับสู่สภาพปกติโดยเร็วที่สุด</p>	
19 ก.ย. 2549	<p>“คณะปฏิรูปการปกครองฯ” พล.อ. สนธิ บุญยรัตกลิน พล.อ. สพรุ่ง กัลยาณมิตร พล.ต.อ. โกวิท วัฒนะ พล.อ. บุญสร้าง เนียมประดิษฐ์</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปัญหาความขัดแย้ง แบ่งฝ่าย สลายความรู้รักสามัคคีของชนในชาติ 2. การบริหารราชการแผ่นดินส่อไปในทางทุจริตประพฤตินิยมชอบอย่างกว้างขวาง 	สำเร็จ

วันยึดอำนาจ	คณะผู้ก่อการ	สาเหตุที่อ้าง	ผล
		3. หน่วยงาน องค์กรอิสระถูก ครอบงำทางการเมือง ไม่สามารถ สนองเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญ 4. หมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรม เดชานุภาพแห่งองค์พระมหา กษัตริย์	

หมายเหตุ สาเหตุที่อ้างต่างๆ ข้างต้นนั้น สรุปความจากแถลงการณ์ของคณะผู้ก่อการแต่ละชุด

จำนวนทหาร ตำรวจและพลเรือน
ในคณะรัฐมนตรีแต่ละชุด ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550

๒๑

รัฐบาล ชุดที่	นายกรัฐมนตรี	จำนวน คณะรัฐ มนตรี	ทหาร	ตำรวจ	พลเรือน	จำนวน ทหาร-ตำรวจ คิดเป็น ร้อยละ	จำนวน พลเรือน คิดเป็น ร้อยละ
1.	พระยามโนปกรณ์นิติธาดา	15	8	-	7	53.33	46.67
2.	"	20	8	-	12	40.00	60.00
3.	"	18	9	-	9	50.00	50.00
4.	พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา	15	7	-	8	46.67	53.33
5.	"	18	7	-	11	38.89	61.11
6.	"	17	7	-	10	41.18	58.82
7.	"	20	10	-	10	50.00	50.00
8.	"	19	11	1	7	63.16	36.84
9.	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	24	13	1	10	58.33	41.67
10.	"	23	14	1	8	65.22	34.78
11.	นายควง อภัยวงศ์	20	8	-	12	40.00	60.00
12.	นายทวี บุญยเกตุ	23	4	1	18	21.74	78.26
13.	ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช	22	1	1	20	9.09	90.91
14.	นายควง อภัยวงศ์	21	5	-	16	23.81	76.19
15.	นายปรีดี พนมยงค์	16	3	-	13	18.75	81.25
16.	"	16	5	-	11	31.25	68.75
17.	พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์	18	5	-	13	27.78	72.22
18.	"	19	4	-	15	21.05	78.95
19.	นายควง อภัยวงศ์	21	5	-	16	23.81	76.19
20.	"	24	7	-	17	29.17	70.83
21.	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	26	9	-	17	34.62	65.38
22.	"	25	10	-	15	40.00	60.00
23.	"	16	9	-	7	56.25	43.75
24.	"	25	16	2	7	72.00	28.00
25.	"	26	17	2	7	73.08	26.92
26.	"	29	19	2	8	72.41	27.59
27.	นายพจน์ สารสิน	26	15	-	11	57.69	42.31
28.	จอมพล ถนอม กิตติขจร	29	13	-	16	44.83	55.17
29.	จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์	14	5	-	9	35.71	64.29
30.	จอมพล ถนอม กิตติขจร	18	7	-	11	38.89	61.11
31.	"	26	10	2	14	46.15	53.85
32.	"	28	10	2	16	42.86	57.14

รัฐบาล ชุดที่	นายกรัฐมนตรี	จำนวน คณะรัฐ มนตรี	ทหาร	ตำรวจ	พลเรือน	จำนวน ทหาร-ตำรวจ คิดเป็น ร้อยละ	จำนวน พลเรือน คิดเป็น ร้อยละ
33.	นายสัญญา ธรรมศักดิ์	29	6	3	20	31.03	68.97
34.	”	31	3	2	26	16.13	83.87
35.	ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช	31	3	-	28	9.68	90.32
36.	ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช	27	-	-	27	-	100.00
37.	ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช	31	3	-	28	9.68	90.32
38.	”	29	2	-	27	6.90	93.10
39.	นายธานินทร์ กรัยวิเชียร	18	4	-	14	22.22	77.78
40.	พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	33	9	-	24	27.27	72.73
41.	”	43	13	1	29	32.56	67.44
(41)	”	38	13	-	25	34.21	65.79
42.	พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์	37	6	-	31	16.22	83.78
(42)	”	40	10	-	30	25.00	75.00
(42)	”	42	9	-	33	21.43	78.57
43	”	44	6	-	38	13.64	86.36
44	”	44	8	-	36	18.18	81.82
45	พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ	45	4	1	40	11.11	88.89
46	”	45	4	1	40	11.11	88.89
47	นายอานันท์ ปันยารชุน	34	8	1	25	26.47	73.53
48	พล.อ. สุจินดา คราประยูร	50	5	1	44	12.00	88.00
49	นายอานันท์ ปันยารชุน	25	1	1	23	8.00	92.00
50	นายชวน หลีกภัย	48	1	-	47	2.08	97.92
51	นายบรรหาร ศิลปอาชา	49	-	-	49	-	100
52	พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ	49	-	-	49	-	100
53	นายชวน หลีกภัย	49	1	-	48	2.04	97.96
54	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร	36	1	1	34	5.56	94.44
55	”	36	1	1	34	5.56	94.44
56	พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์	29	3	-	26	10.34	89.66

- หมายเหตุ
1. “จำนวนคณะรัฐมนตรี” ในที่นี้ หมายถึง จำนวนบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลแต่ละชุด ไม่ได้หมายถึงจำนวนตำแหน่งรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลนั้น เพราะในบางรัฐบาลรัฐมนตรีบางคนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีมากกว่า 1 ตำแหน่ง
 2. “จำนวนคณะรัฐมนตรี” ตามตารางคือตามประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้งรัฐมนตรีที่กระทำเป็นครั้งแรกของคณะรัฐบาลแต่ละชุด ไม่ได้รวมถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในภายหลัง อันเนื่องมาจากการลาออกหรือการแต่งตั้งเพิ่ม ยกเว้นการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีชุดที่ 41 และ 42 ที่ได้แสดงให้เห็นไว้เป็นพิเศษ
 3. จำนวนทหารและตำรวจที่เป็นรัฐมนตรีตามตาราง นับรวมกันทั้งทหารและตำรวจที่เป็นข้าราชการประจำ และทหารและตำรวจที่ปลดเกษียณออกไปเป็นข้าราชการบำนาญ แต่ไม่ได้นับนายทหารและตำรวจที่ลาออกจากราชการไปเพื่อเล่นการเมือง เช่น พล.ต. ประมาณ, พล.ต. ชาติชาย, พล.ต. ศิริ, พ.อ. ถนัด หรือ น.อ.ท. ทินกร เป็นต้น

รายชื่อผู้บัญชาการทหารบก และ
ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2550

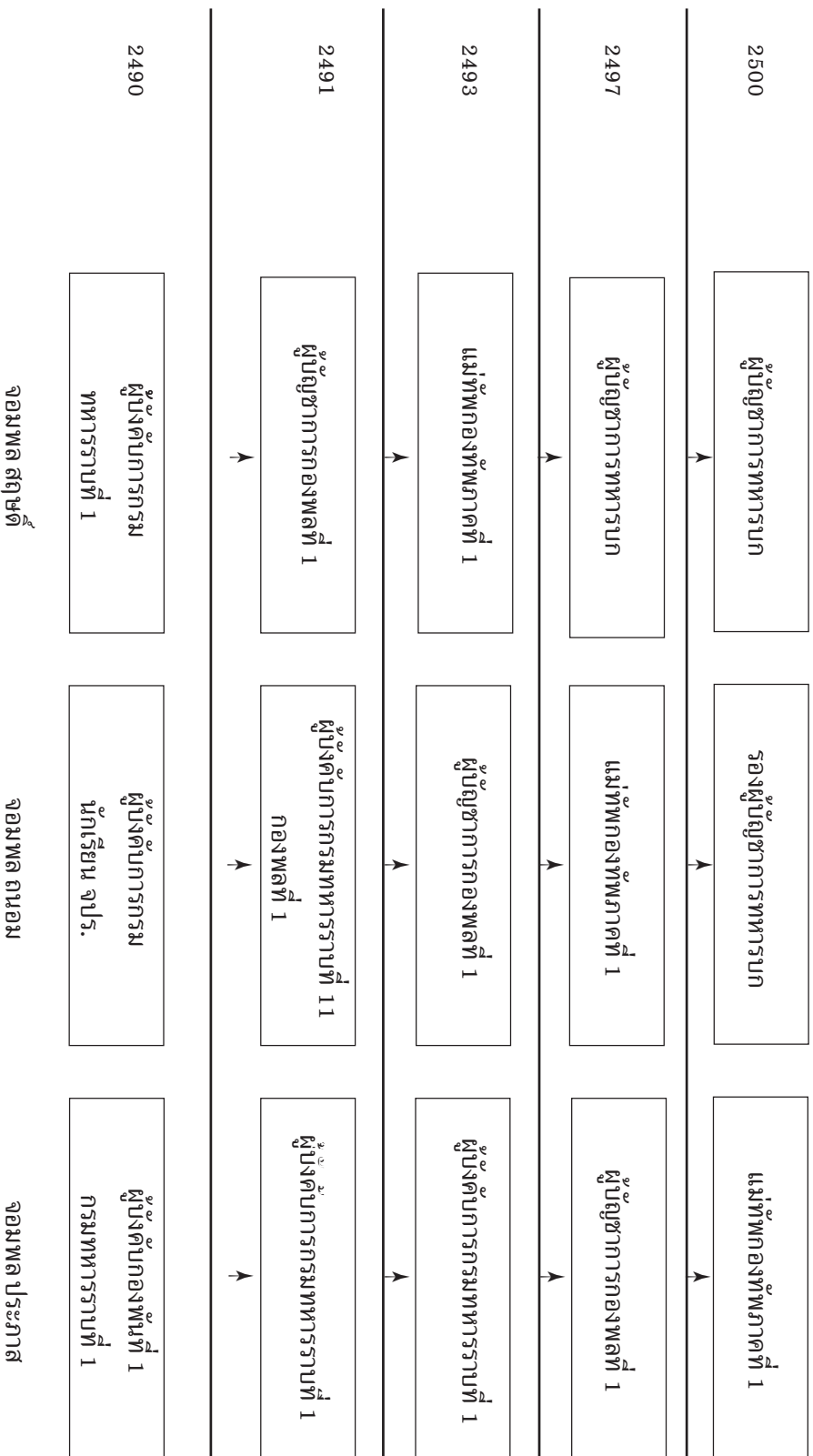
๒๒

ลำดับที่	ยศ, ชื่อ	ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง	รวมระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง
1	พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา	6 ก.ค. 2475 - 18 มิ.ย. 2476	11 เดือน 13 วัน
2	พล.ต. พระยาพิชัยสงคราม	19 มิ.ย. 2476 - 23 มิ.ย. 2476	5 วัน
3	พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา	24 มิ.ย. 2476 - 3 ม.ค. 2481	4 ปี 6 เดือน 9 วัน
4	พ.อ. หลวงพิบูลสงคราม	4 ม.ค. 2481 - 5 ส.ค. 2487	6 ปี 7 เดือน 2 วัน
5	พล.ท. หลวงเกรียงศักดิ์พิชิต	6 ส.ค. 2487 - 23 ส.ค. 2487	18 วัน
6	พล.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา	24 ส.ค. 2487 - 29 มี.ค. 2489	1 ปี 7 เดือน 6 วัน
7	พล.อ. หลวงอดุลเดชจรัส	26 ส.ค. 2489 - 8 พ.ย. 2490	1 ปี 2 เดือน 13 วัน
8	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	9 พ.ย. 2490 - 15 พ.ค. 2491	6 เดือน 7 วัน
9	พล.ท. ผิน ชุณหะวัณ	28 พ.ค. 2491 - 23 มิ.ย. 2497	6 ปี - 26 วัน
10	พล.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์	25 มิ.ย. 2497 - 8 ธ.ค. 2506	9 ปี 5 เดือน 13 วัน
11	พล.อ. ถนอม กิตติขจร	11 ธ.ค. 2506 - 30 ก.ย. 2507	9 เดือน 21 วัน
12	พล.อ. ประภาส จารุเสถียร	1 ต.ค. 2507 - 30 ก.ย. 2516	8 ปี 11 เดือน 29 วัน
13	พล.อ. กฤษณ์ สีวะรา	1 ต.ค. 2516 - 30 ก.ย. 2518	1 ปี 11 เดือน 29 วัน
14	พล.อ. บุญชัย บำรุงพงศ์	1 ต.ค. 2518 - 30 ก.ย. 2519	11 เดือน 29 วัน
15	พล.อ. เสริม ณ นคร	1 ต.ค. 2519 - 30 ก.ย. 2522	2 ปี 11 เดือน 29 วัน
16	พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์	1 ต.ค. 2522 - 30 ก.ย. 2524	1 ปี 11 เดือน 29 วัน
17	พล.อ. ประยุทธ์ จารุมณี	1 ต.ค. 2524 - 30 ก.ย. 2525	11 เดือน 29 วัน
18	พล.อ. อาทิตย์ กำลังเอก	1 ต.ค. 2525 - 20 พ.ค. 2529	3 ปี 7 เดือน 20 วัน
19	พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ	27 พ.ค. 2529 - 29 มี.ค. 2533	3 ปี 10 เดือน 3 วัน
20	พล.อ. สุจินดา คราประยูร	29 มี.ค. 2533 - 6 เม.ย. 2535	2 ปี - 8 วัน
21	พล.อ. อิศระพงศ์ หนูนภักดิ์	7 เม.ย. 2535 - 1 ส.ค. 2535	3 เดือน 25 วัน
22	พล.อ. วิมล วงศ์วานิช	1 ส.ค. 2535 - 30 ก.ย. 2538	3 ปี 1 เดือน
23	พล.อ. ประมล ผลาสินธุ์	1 ต.ค. 2538 - 30 ก.ย. 2539	11 เดือน 29 วัน
24	พล.อ. เศรษฐา ฐานะจาโร	1 ต.ค. 2539 - 30 ก.ย. 2541	1 ปี 11 เดือน 29 วัน
25	พล.อ. สุรยุทธ์ จุลานนท์	1 ต.ค. 2541 - 30 ก.ย. 2545	3 ปี 11 เดือน 29 วัน
26	พล.อ. สมศักดิ์ อัตระนันท์	1 ต.ค. 2545 - 30 ก.ย. 2546	11 เดือน 29 วัน
27	พล.อ. ชัยสิทธิ์ ชินวัตร	1 ต.ค. 2546 - 30 ก.ย. 2547	11 เดือน 29 วัน
28	พล.อ. ประวิตร วงษ์สุวรรณ	1 ต.ค. 2547 - 30 ก.ย. 2548	11 เดือน 29 วัน
29	พล.อ. สนธิ บุญยรัตกลิน	1 ต.ค. 2548 - 30 ก.ย. 2550	1 ปี 11 เดือน 29 วัน
30	พล.อ. อนุพงษ์ เผ่าจินดา	1 ต.ค. 2550 - ปัจจุบัน	-

หมายเหตุ	จอมพล ป.	ได้รับเลื่อนยศเป็นจอมพล	เมื่อ	28 ก.ค. 2484
	พล.ท. ผิน	" "	เมื่อ	31 มี.ค. 2496
	พล.ท. สฤษดิ์	" "	เมื่อ	1 ม.ค. 2499
	พล.อ. ถนอม	" "	เมื่อ	10 ม.ค. 2507
	พล.อ. ประภาส	" "	เมื่อ	18 มิ.ย. 2516

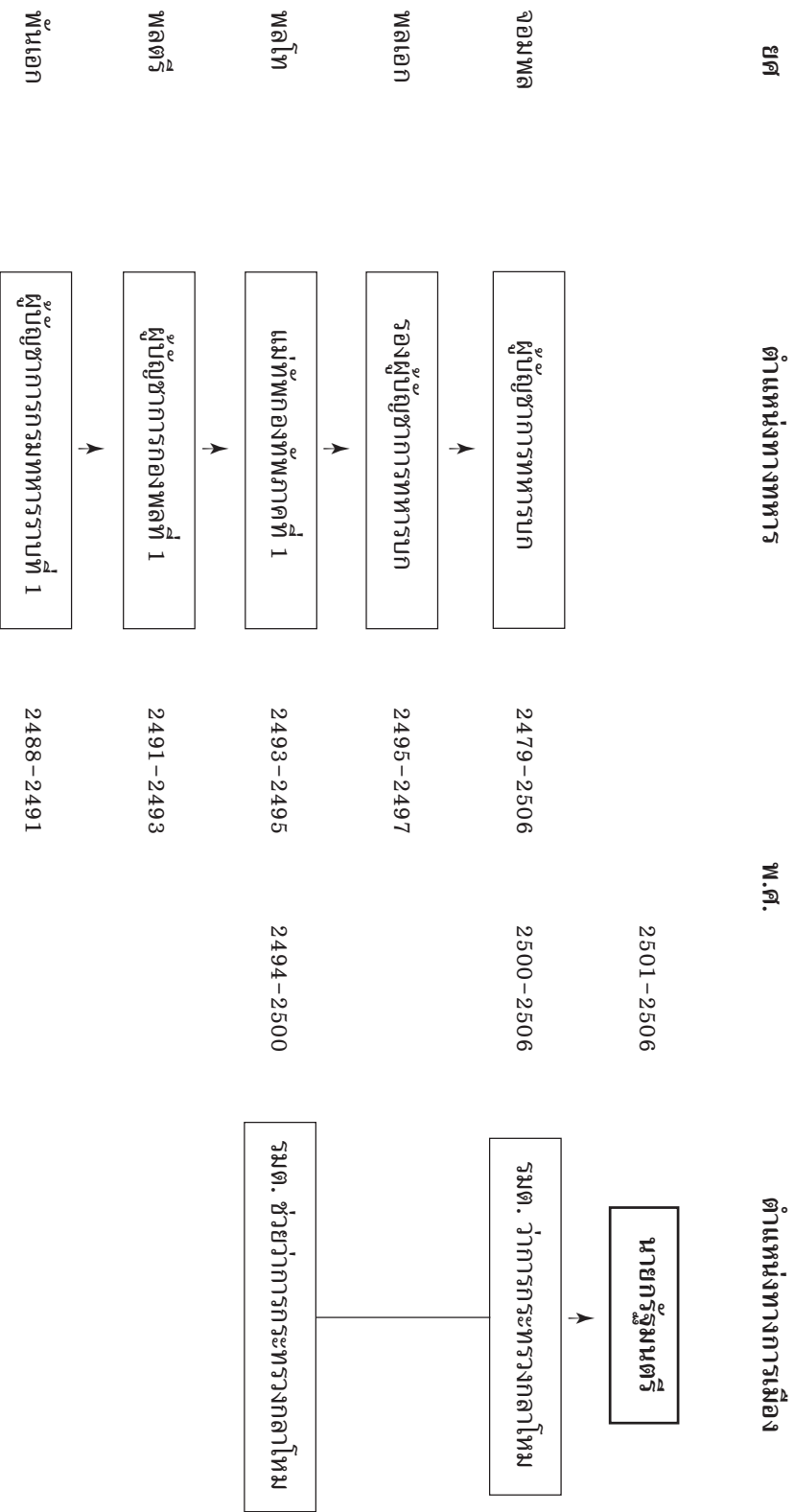
การดำรงตำแหน่งทางทหารของ จอมพล สฤษดิ์ จอมพล ถนอม และจอมพล ประภาส
ระหว่างปี พ.ศ. 2490 - 2500

๒๓

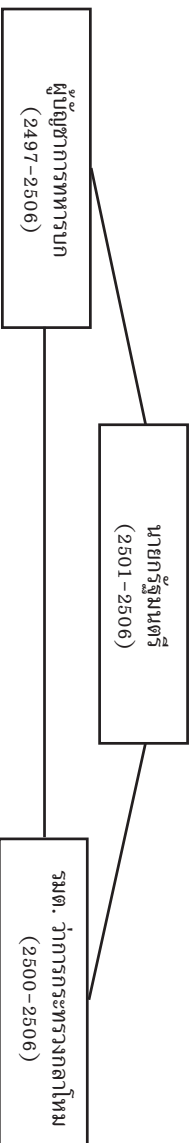
การก้าวขึ้นสู่อำนาจทางทหารและอำนาจทางการเมืองของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

๒๔

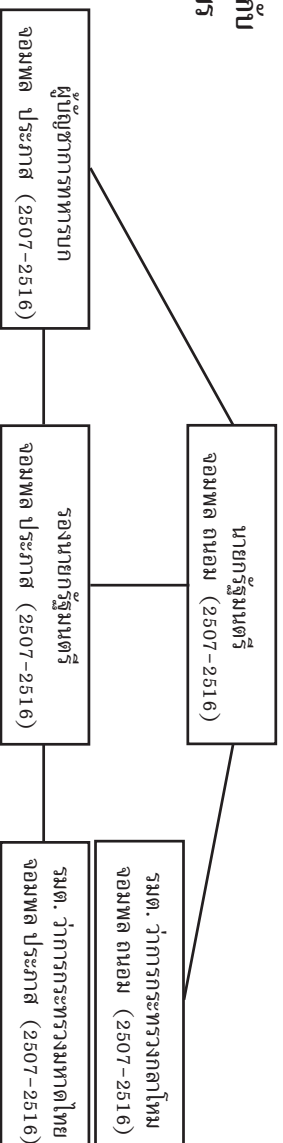

การดำรงตำแหน่งทางการเมืองควบคู่กับตำแหน่งทางการของจอมพล สฤษดิ์,
จอมพล ถนอม กับจอมพล ประภาส และพลเอก เปรม

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

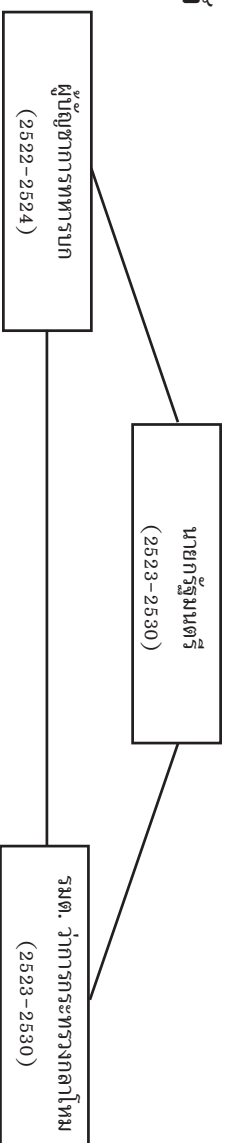

จอมพล ถนอม กิตติขจร กับ
จอมพล ประภาส จารุเสถียร

*นอกจากนี้ พลเอก ธรรมนูญ กิตติขจร ลูกชายของจอมพล ถนอม ยังได้แต่งงานกับลูกสาวของ จอมพล ประภาส เมื่อ พ.ศ. 2501 ด้วย

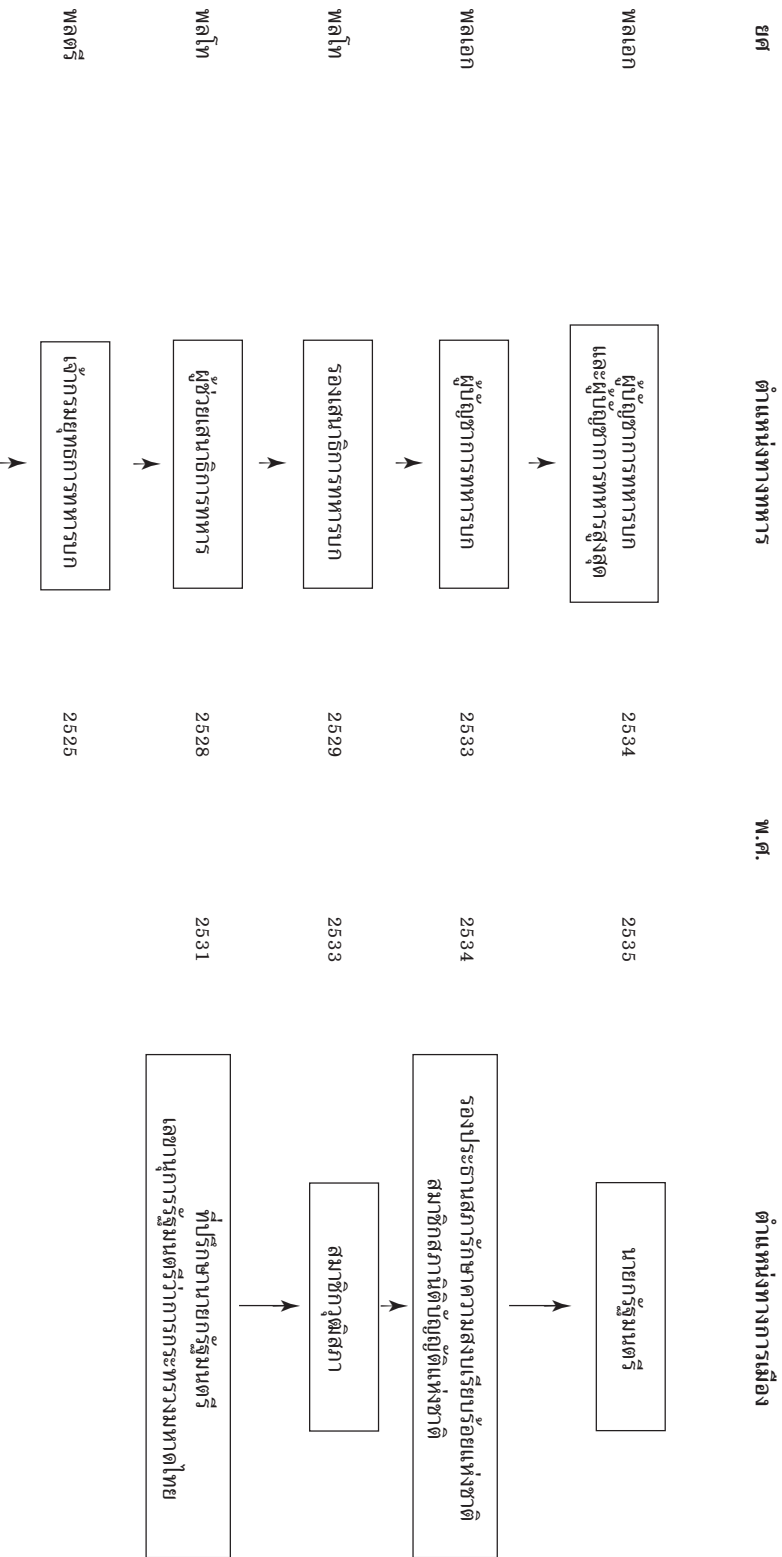
พลเอก เปรม ติณสูลานนท์

การดำรงตำแหน่งทางทหารควบคู่กับตำแหน่งทางการเมืองของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์

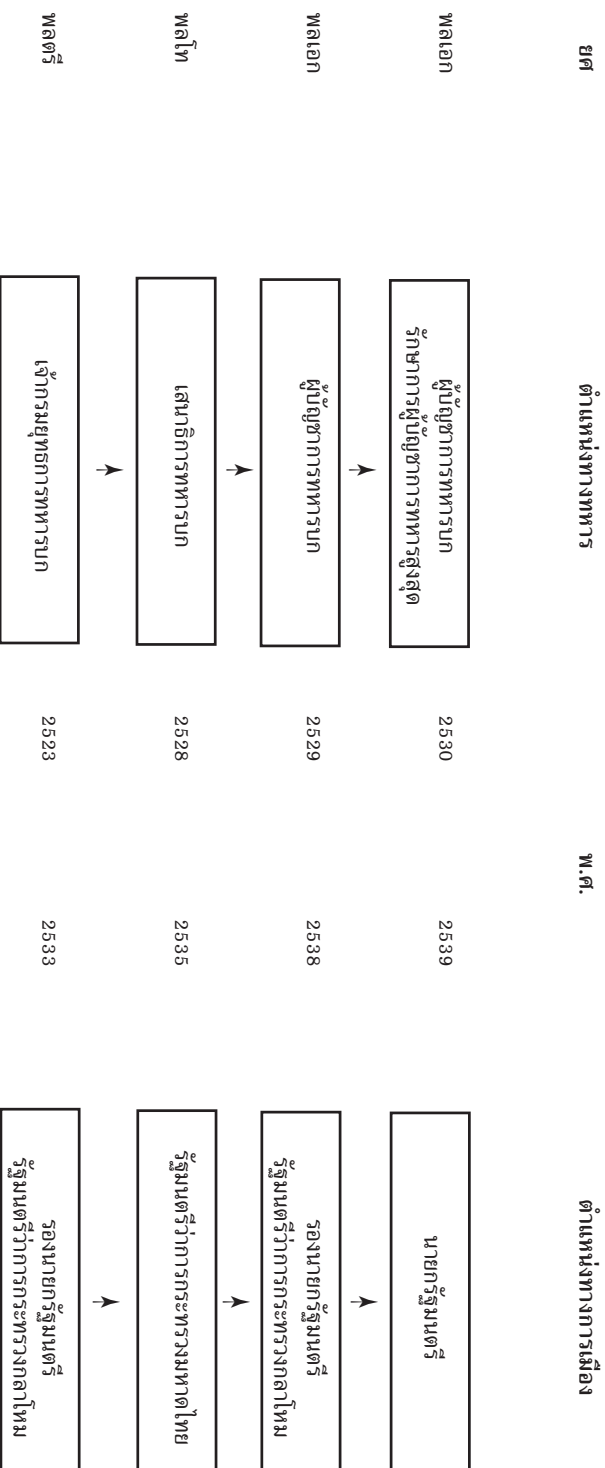
๒๖

ชื่อ พลเอก	ปี ประชารัฐไทย	ยศ	ตำแหน่งทางทหาร	พ.ศ.	ตำแหน่งการเมือง
พลเอก			ผู้บัญชาการทหารบก	2522-2524	2523-2530
		↓	ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก	2520-2521	2522
		↓	แม่ทัพกองทัพภาคที่ 2	2517-2519	2520-2522
		↓	รองแม่ทัพกองทัพภาคที่ 2	2515-2516	2519-2520
พลตรี			รองแม่ทัพกองทัพภาคที่ 2	2511	2511-2514
		↓	ผู้บังคับการศูนย์การทหารม้า	2510	2502-2510
		↓	ผู้บังคับกองพัน ทหารม้ายานเกราะที่ 4	2497	
พันตรี			ผู้บังคับกองร้อยที่ 3 กองพันทหารม้ายานเกราะที่ 4	2493	
		↓	ผู้บังคับกองร้อยที่ 2 กองพันทหารม้ายานเกราะที่ 1	2489	
		↓	ผู้บังคับหมวด กรมทหารม้ายานเกราะ	2484	
		↓			
ร้อยโท			นายกรัฐมนตรีและ รมต. ว่าการ กระทรวงกลาโหม		
		↓	รมต. ว่าการกระทรวงกลาโหม		
		↓	รมต. ช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย		
		↓	สมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน		
ร้อยโท			สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร		
		↓	วุฒิสมาชิก		
		↓	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร		
		↓	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร		

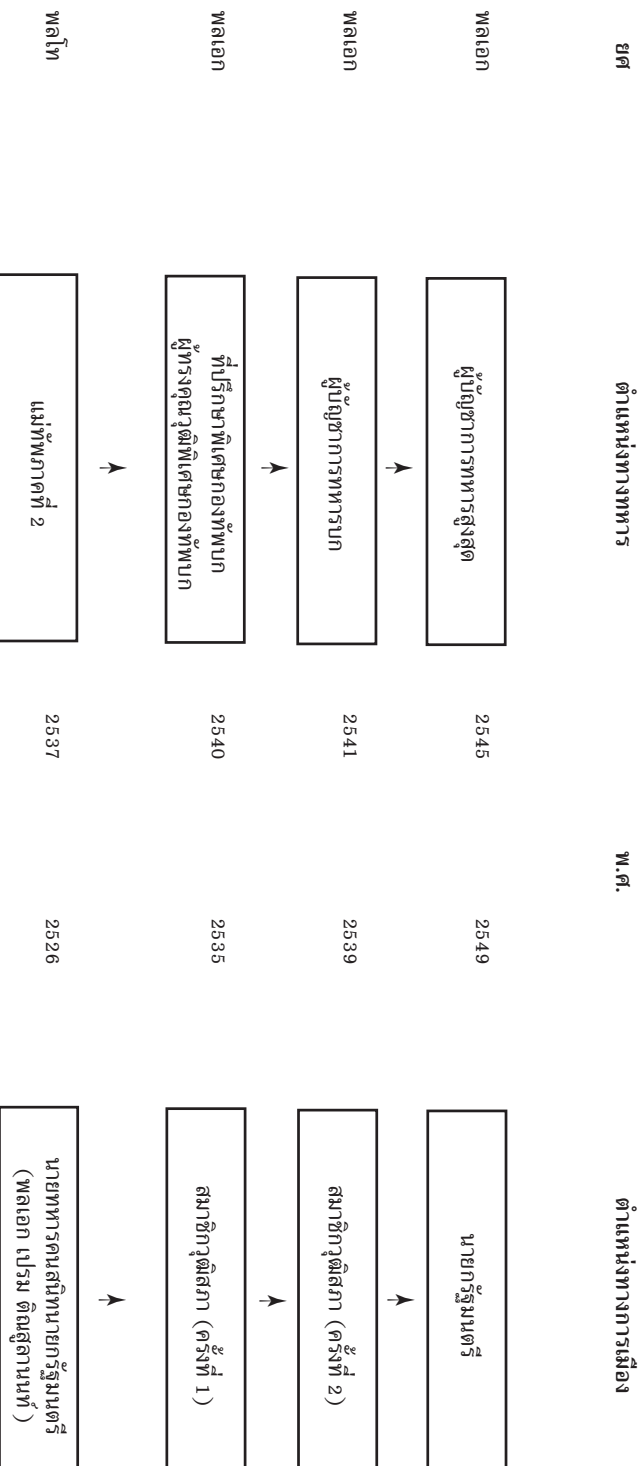

การก้าวขึ้นสู่อำนาจทางทหารและอำนาจทางการเมืองของพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ

๒๘

การก้าวขึ้นสู่อำนาจทางทหารและอำนาจทางการเมืองของพลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

จดหมายของ พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา
ถึงพระยามโนปกรณนิติธาดา

๓๐

ปารุสวัน แผนกทหาร

วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476

กราบเรียน พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี

ด้วยคณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือนได้พิจารณาลงมติเห็นพร้อมกันเป็นเอกฉันท์ว่า จำเดิมแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินสยาม โดยการกระทำของคณะราษฎรเป็นต้นมา จนบัดนี้ก็จวนเจียนจะรอบปีอยู่แล้ว คณะรัฐมนตรีซึ่งมีได้ทำเป็นนายกฯ มาจนได้บริหารราชการแผ่นดินไปมากมาย มีกิจการหลายอย่างซึ่งดำเนินการไปโดยชอบด้วยทำนองคลองธรรม และก่อให้เกิดคุณประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมือง สมดังความมุ่งหมายของผู้ที่เสียสละเลือดเนื้อ เพื่อใคร่เห็นความเจริญของประเทศอยู่บ้าง แต่ก็มีกิจการอื่นอีกมากมาย ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ดำเนินไปอันก่อให้เกิดความไม่พึงประสงค์ของบุคคลทั่วไปและของคณะทหารบก ทหารเรือ ถ้าได้พิจารณาโดยถ่องแท้แล้วเห็นว่าการบริหารราชการแผ่นดินเท่าที่คณะรัฐมนตรีได้ปฏิบัติมานั้น ก็มีแต่จะทำให้ประเทศและชาติอันเป็นที่รักยิ่งของเราดำเนินไปสู่ความหายนะเป็นที่ยิ่งแท้

ฉะนั้น เพื่อเห็นแก่อิสรภาพ ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน จึงใคร่ให้ได้ทำพร้อมทั้งคณะสละตำแหน่งที่ประจำอยู่ในบัดนี้เสีย และขอให้ได้ทำซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงเปิดสภาผู้แทนราษฎร และเลือกตั้งคณะรัฐมนตรีต่อไป ถ้าหากการนี้ขัดข้องไม่สามารถดำเนินไปโดยทันทีดังที่กราบเรียน คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน จะได้เชิญกระผม นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา มาเป็นผู้รักษาพระนคร บริหารราชการแผ่นดินสืบต่อไป

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา

พี่น้องที่รักทั้งหลาย

ด้วยคณะทหาร ข้าราชการพลเรือน ตำรวจ และประชาชนของชาติไทย มีความเห็นร่วมกันเป็นเอกฉันท์ว่า ภาวะการณ์ของชาติไทยเท่าที่ปรากฏในปัจจุบันนี้ คณะรัฐบาลปัจจุบันไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงเป็นเหตุให้พี่น้องทั้งหลายได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส ดังที่ผจญอยู่ในเวลานี้ คณะรัฐบาลปัจจุบันก็รู้ว่าตนไม่สามารถจะทำการแก้ไขได้ เช่น ไม่สามารถแก้ไขในเรื่องการระดมของประชาชน โดยเฉพาะเรื่องข้าว มีหน้าซำยังปล่อยให้เกิดทุจริตเรื่องนี้และเรื่องอื่นๆ อย่างขนานใหญ่ ทั้งๆ ที่รัฐบาลมีอำนาจ สามารถป้องกันและปราบปรามได้นับว่าเป็นการกระทำที่ราษฎรได้รับความทรมานในทางจิตใจและร่างกายอย่างยิ่งยวด ยิ่งกว่านั้นพวกนักการเมืองบางคนก็ถือเอาการเมืองเป็นเครื่องบังหน้า ยังฉวยโอกาสในยามที่บ้านเมืองคับแค้นเช่นนี้ทำการฉ้อราษฎร์บังหลวง กอบโกยเอาผลประโยชน์เข้าสู่ตนเองโดยมิได้ละอายใจแต่อย่างใด ในขณะที่ราษฎรทั้งประเทศจะอดตาย แต่พวกคณะรัฐบาลและพวกฉวยโอกาสบางเหล่ากลับมีความเป็นอยู่อย่างสุขสำราญและฟุ่มเฟือย โดยไม่คำนึงถึงเสียงร่ำร้องของประชาชนแต่ประการใด ความเหลวแหลกในการปฏิบัติของวงการรัฐบาล เป็นผลให้เกิดความทุกข์ร้อนขึ้นทุกหย่อมหญ้า

โดยเหตุที่ได้ตระหนักถึงความเหลวแหลกของวงการรัฐบาล และความทุกข์ยากของประชาชนเช่นนี้ จึงจำใจต้องกระทำกรณียัดอำนาจบังคับให้รัฐบาลลาออก และจัดคณะรัฐบาลขึ้นใหม่ต่อไปตามรัฐธรรมนูญ เพื่อช่วยกันกวาดล้างทุจริต และความเหลวแหลกนานาประการในวงการรัฐบาลเสีย และกำจัดความเดือดร้อนทุกข์เข็ญของประชาชนโดยรีบด่วน

ฉะนั้น เพื่อความสงบเรียบร้อย ขอให้บรรดาประชาชนทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศตั้งอยู่ในความสงบ อย่าได้ทำการใดๆ เป็นการขัดขวางเป็นอันขาด บรรดาข้าราชการทั้งหลายพึงรักษาหน้าที่ของตนตามปกติและรอรับคำสั่งต่อไป ในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2490 ให้ข้าราชการทุกคนปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ

คณะทหาร

9 พฤศจิกายน 2490

แถลงการณ์ของคณะรัฐประหาร

29 พฤศจิกายน 2494

๓๒

เนื่องจากสถานการณ์ของโลกในปัจจุบันนี้ ตกอยู่ในความคับขันทั่วไป ภัยแห่งคอมมิวนิสต์ ได้คุกคามเข้ามาอย่างรุนแรง ในคณะรัฐมนตรีปัจจุบันก็ดี ในรัฐสภาก็ดี มีอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ เข้าแทรกซึมอยู่เป็นอันมาก แม้ว่ารัฐบาลจะพยายามสักเพียงใด ก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาเรื่อง คอมมิวนิสต์ได้ ไม่สามารถปราบปรามการทุจริตที่เรียกว่าคอร์รัปชัน ดังที่มุ่งหมายจะปราบนั้น ความเสื่อมโทรมมีมากขึ้นจนเป็นที่วิตกกันทั่วไปว่า ประเทศชาติจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในสภาพ การเมืองอย่างนี้

คณะทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 คณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 พร้อมด้วยประชาชนผู้รักชาติ มุ่งความมั่นคงดำรงอยู่แห่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์บรมราชจักรีวงศ์ และระบอบรัฐธรรมนูญ ได้พร้อมใจกันเป็นเอกฉันท์ กระทำการเพื่อนำเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับลงวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2475 กลับมาใช้ให้ความรุ่งเรืองสถาพรแก่ประเทศชาติสืบไป

จึงขอประกาศให้มหาชนทราบดังต่อไปนี้

1. อำนาจและหน้าที่ของรัฐบาลปัจจุบันได้สิ้นสุดลงในวันเวลาที่ประกาศนี้
2. รัฐสภาในปัจจุบัน ทั้งสภาผู้แทนและวุฒิสภาเป็นอันยุบไป
3. มีคณะบริหารประเทศชั่วคราวดังรายนามต่อไปนี้

- 1) พลเอก ผิน ชุณหะวัณ
- 2) พลโท เดช เดชประดิษฐ์
- 3) พลโท สฤษดิ์ ธนะรัชต์
- 4) พลเรือตรี หลวงยุทธศาสตร์โกศล
- 5) พลเรือตรี หลวงชำนาญอรุณยุทธ
- 6) พลเรือตรี สุนทร สุนทรนาเวิน
- 7) พลอากาศเอก ฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี
- 8) พลอากาศโท หลวงเชิดวุฒากาศ
- 9) พลอากาศโท หลวงปรุงปรีชาภาส

4. คณะบริหารประเทศชั่วคราวกำลังดำเนินการกราบทูลพระกรุณา เพื่อแต่งตั้งสมาชิก ประเภท 2 ตามมาตรา 65 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 และจัดตั้งคณะรัฐบาลบริหารประเทศ ตามความในบทบัญญัติมาตรา 46 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับนั้น ดังจะได้ประกาศให้มหาชนทราบโดย เร็วที่สุด

ขอพี่น้องชาวไทยทั้งหลาย จงให้ความร่วมมือแก่การเปลี่ยนแปลงอันใหญ่ครั้งนี้ และ
มั่นใจในคณะบริหารประเทศชั่วคราวว่าจะดำเนินการในทางเป็นผลดีที่สุดแก่ประเทศชาติและ
ราษฎร ทั้งจะเทิดทูนองค์พระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพสักการะอย่างแน่นแฟ้น ส่วนชนชาว
ต่างประเทศ ก็ขอให้มั่นใจว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นการภายใน ส่วนชนชาวต่างประเทศจะไม่
เปลี่ยนแปลงประการใด จะคงรักษาอุดมคติของสหประชาชาติ รักษาการไมตรีกับนานาประเทศ
ต่อต้านและปราบปรามคอมมิวนิสต์ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และให้ความร่วมมือเป็นสุขแก่ชาวต่างประเทศ
ที่ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองทุกประการ

ประกาศ ณ วันที่ 29 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2494

คณะบริหารประเทศชั่วคราว

แถลงการณ์ของคณะรัฐประหาร

16 กันยายน 2500

๓๓

พี่น้องชาวไทยทั้งหลาย

บัดนี้บ้านเมืองอยู่ในสถานการณ์อันแสนยุ่งยาก และมีแต่จะนำความทุกข์ลำบากมาสู่ประชาชนชาวไทยทั้บทวีขึ้นทุกวัน ฉะนั้น คณะทหารจึงเห็นเป็นภาระอันสุดแสนที่จะดำเนินการโดยวิธีสงบเพื่อแก้ไขสถานการณ์ได้ต่อไป จึงจำเป็นต้องส่งกำลังเข้ายึดพระนคร และตำบลต่างๆ ไว้แล้ว โดยสันติ

ฉะนั้น ขอให้พี่น้องประชาชนทั้งหลายจงตั้งอยู่ในความสงบ และคอยฟังประกาศของคณะทหารต่อไป

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

16 กันยายน 2500

เนื่องจากประกาศฉบับที่ 1 ของคณะปฏิวัติที่ได้แจ้งให้ประชาชนทราบว่า การยึดอำนาจครั้งนี้ได้กระทำด้วยความจำเป็นที่สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกทวีตึงเครียด เป็นภัยอันใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีอื่น ๆ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงไปใช้วิธีใด นอกจากยึดอำนาจและการปฏิบัติในทางที่เหมาะสมนั้น คณะปฏิวัติขอชี้แจงเหตุผลให้แจ้งชัดต่อไป

ทางสถานการณ์ภายใน ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยยิ่งใหญ่ เป็นที่ประจักษ์แจ้งอยู่ทั่วไปในเรื่องความแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่พยายามสร้างอิทธิพลเหนือจิตใจของประชาชนชาวไทย การแทรกแซงของตัวแทนคอมมิวนิสต์มีอยู่ทุกกระเส ในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ใช้วิธีโฆษณาชวนเชื่อและแผนการที่ฉลาดหลายอย่าง ทุ่มเงินทองเป็นจำนวนมหาศาล ดำเนินการทั้งในทางลับและเปิดเผย ทำความพยายามทุกวิถีทางที่จะให้เกิดความเสื่อมโทรม ระส่ำระสายในประเทศ ขูดโค่นราชบัลลังก์ ล้มล้างพระพุทธศาสนา และทำลายสถาบันทุก ๆ อย่างที่ชาติไทยเราได้ฝังรักษา มาด้วยความเสียสละอย่างยี่งวด

พวกตัวแทนและเครื่องมือของคอมมิวนิสต์ ได้ก่อความยากลำบากในการที่จะทำการบริหารกิจการของประเทศให้ลุล่วงไปถึงจุดประสงค์อันเป็นคุณประโยชน์ การเจรจากับต่างประเทศก็ประสบกับความขัดข้อง ด้วยเหตุที่บุคคลพวกนี้คอยแต่จะสร้างสถานการณ์ให้เกิดความกินแหนงแคลงใจให้กับประเทศที่เป็นมิตร รัฐบาลไม่มีเวลาหรือโอกาสที่จะระดมกำลังความคิดและกำลังแรงงานเพื่องานจรรโลงประเทศชาติ แม้แต่ต้องเผชิญกับการก่อความและอุปสรรคภายในที่พวกนั้นสร้างขึ้นโดยจงใจแต่จะทำลาย ยิ่งกว่านั้น ยังพยายามทำทั้งในการติดต่อทางลับและการโฆษณาเปิดเผยให้ต่างประเทศขาดความไว้วางใจในชาติไทย โดยมีได้คำนึงถึงว่าการกระทำนั้น ๆ จะเกิดความเสียหายร้ายแรงแก่ประเทศชาติเพียงไร

ปวงชนชาวไทยได้เสียสละและเสี่ยงภัยนำระบอบรัฐธรรมนูญเข้ามาใช้ เพื่อถือเอาสิทธิและเสรีภาพเป็นทางจรรโลงประเทศชาติ แต่มีคนบางพวกบางเหล่าที่เห็นแก่ตัวเองแอบอิงเอาระบอบรัฐธรรมนูญเป็นทางก่อความทำลายความสงบ ใช้สิทธิและเสรีภาพเป็นเครื่องมือขัดขวางความก้าวหน้าของการทำงาน ก่อความรำฉาน ยุแยงให้แตกความสามัคคีกันในชาติ จึงใจคนให้โน้มเอียงไปในทางเป็นปฏิปักษ์ซึ่งกันและกัน ต้องการจะเห็นแต่ความยุ่งยาก ความเสื่อมโทรม ระส่ำระสายและความแตกสลายของประเทศชาติในที่สุด

เรื่องทั้งหลายเหล่านี้ เป็นผลร้ายพิชแรงสำหรับประเทศชาติ ไม่มีทางจะบำบัดด้วยวิธีการปลีกย่อย แต่ละเรื่องละรายไม่สามารถจะแก้ไขด้วยวิถีทางเปลี่ยนรัฐบาล เปลี่ยนตัวคนหรือเพียงแต่

แก่ระบบบางอย่าง เปรียบประจูดุโรคร้ายที่ไม่มีทางรักษาด้วยยาเกินยาคา จำต้องใช้วิธีผ่าตัดถึงขั้น ศัลยกรรม การปฏิบัติเป็นวิธีเดียวที่จะรักษาโรคร้ายของประเทศชาติดังที่กล่าวมานี้

นอกจากเหตุการณ์ภายใน เหตุการณ์ภายนอกก็เพิ่มความลำบากหนักใจยิ่งขึ้นทุกที โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถวถิ่นใกล้เคียงกับประเทศไทย เหตุร้ายอาจจะเกิดขึ้นในวันในพรุ่ง และถ้า เหตุร้ายเหล่านั้นเข้ามาถึงประเทศไทยในขณะที่บ้านเมืองของเราเต็มไปด้วยความคิดทำลายกัน ความเป็นปึกแผ่นซึ่งกันและกัน ความกลั่นแกล้งเสกสรรสร้างสถานการณ์ที่ร้ายแรง และความ ต้องการของคนพวกที่อยากเห็นความเสื่อมโทรม ระส่ำระสายอยู่เช่นนี้ ประเทศชาติก็จะถึงความ ตกต่ำโดยไม่มีปัญหา ทางเดียวที่จะกอบกู้ประเทศชาติไว้ได้ ก็ด้วยการตัดสินใจเสียภัยต่อสู้อภัย กับความคิดในทางทำลาย หากทางสร้างสรรค์เสถียรภาพให้แก่ประเทศชาติใหม่ ให้อยู่บนรากฐานตาม ระบบประชาธิปไตยอย่างมั่นคง จัดระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของชาติ และประชาชนชาวไทย มีแผนการจะยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางที่ถาวร เพื่อให้ผลแก่ประชาชนอย่าง ทัวถึง

และเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายอันนี้ จำเป็นที่คณะปฏิวัติต้องทำการยึดอำนาจ โดยยกเลิก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2495 ด้วยเหตุที่บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญยังไม่ รัดกุมพอจะแก้สถานการณ์ที่เป็นอยู่ในบัดนี้ รัฐบาลต้องลาออกไปก็ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องสร้าง รัฐธรรมนูญใหม่ให้รัดกุมเข้มแข็งพอที่จะต่อสู้กับภัยเฉพาะหน้าของประเทศชาติ การเลิกรัฐธรรมนูญ เป็นผลให้สภาผู้แทนราษฎรต้องหมดอายุไปด้วย คณะปฏิวัติมีความเสียใจที่พฤติการณ์ต้องเป็น เช่นนี้ ทั้ง ๆ ที่คณะปฏิวัติได้มีความคิดเป็นปึกแผ่นต่อสภาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด ตรงกันข้าม คณะปฏิวัติเห็นอกเห็นใจที่ทั้งสภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาลลาออกไป ได้ปฏิบัติงานมาโดยเต็มความ สามารถ อุปสรรคทั้งหลายหรือภัยของชาติไม่ได้เกิดจากการมีสภาผิดหรือมีรัฐบาลผิด แต่เกิดจาก พฤติการณ์อันพันวิสัยที่สภาหรือรัฐบาลจะแก้ไขด้วย

นอกจากเรื่องสร้างรัฐธรรมนูญใหม่แล้ว แผนการปฏิวัติในเรื่องอื่น ๆ จะเป็นอย่างไรจะได้ แจ้งให้มหาชนทราบในประกาศฉบับหลัง ๆ ในขั้นนี้คณะปฏิวัติขอยืนยันให้ประกันไว้ก่อนว่า

1. จะเคารพรักษาสีทมิฬมนุษยชนตามปฏิญญาสากล ที่ได้ทำขึ้นในสมัยชาแห่ง สหประชาชาติ จะไม่ทำอะไรให้ผิดพลาดและละเมิดปฏิญญานั้น นอกจากจะมีเหตุการณ์ที่จำเป็นต้องทำเพื่อรักษาความปลอดภัยของประเทศชาติอย่างแท้จริง
2. จะเชิดชูรักษาไว้ซึ่งอิสรภาพของศาล ให้ศาลมีอิสระสมบูรณ์ในการพิจารณาพิพากษา อรรถคดีตามบทกฎหมายโดยมิต้องอยู่ใต้อำนาจ อิทธิพล หรือการแทรกแซงอย่างหนึ่งอย่างใดจาก คณะปฏิวัติหรือจากรัฐบาลที่คณะปฏิวัติจะตั้งขึ้นเลยเป็นอันขาด
3. จะปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศอย่างสมบูรณ์ ความผูกพันใด ๆ ที่ประเทศไทย มีอยู่ตามสัญญาระหว่างประเทศ คณะปฏิวัติและรัฐบาลซึ่งคณะนี้จะจัดตั้งขึ้น จะถือปฏิบัติอย่าง

เครื่องครัด และจะเคารพปฏิบัติตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและที่เป็นชนบประเพณีซึ่งยึดถือปฏิบัติกันมาในระหว่างนานอารยประเทศทั้งหลาย นอกจากนี้จะได้ปฏิบัติหน้าที่อันมีอยู่ตามฐานะภาคีในสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในประการสำคัญที่สุด คณะปฏิวัติยึดมั่นอยู่เสมอว่า พระมหากษัตริย์กับชาติไทยจะแยกกันมิได้ ประวัติศาสตร์ของชาติไทยตั้งแต่ต้นมาจนบัดนี้ ตั้งอยู่บนรากฐานสถาบันที่ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นสัญลักษณ์ของชาติ และทั้งเป็นมิ่งขวัญของประชาชน คณะปฏิวัติจะรักษารากฐานแห่งสถาบันอันนี้ไว้โดยเต็มความสามารถ และจะกระทำทุกวิถีทางที่จะให้องค์พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ จะมีให้มีการละเมิดอย่างหนึ่งอย่างใดต่อพระองค์ ต่อพระบรมวงศานุวงศ์ และต่อราชประเพณีที่ชาติไทยได้เชิดชูยกย่องมาตลอดกาล

ให้ประชาชนมั่นใจว่า คณะปฏิวัติจะรักษาคำมั่นสัญญาเป็นประกัน 4 ข้อที่กล่าวข้างต้นนี้ ผู้รักสงบ ผู้หวังดีต่อประเทศชาติ ผู้ที่ไม่ประกอบกรรมทำความแตกร้ายทำลายจะไม่ต้องรับความกระทบกระเทือนอย่างหนึ่งอย่างใดในการปฏิวัติครั้งนี้เลย.

ประกาศ ณ วันที่ 20 ตุลาคม 2501

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

ตามที่คณะปฏิวัติได้แจ้งให้ทราบ ว่า คณะปฏิวัติได้ยึดอำนาจปกครองประเทศไว้เรียบร้อยแล้ว คณะปฏิวัติขอชี้แจงเหตุผลถึงความจำเป็นในการยึดอำนาจครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

คณะปฏิวัติได้พิจารณาถึงสถานการณ์ของโลกและภัยที่คุกคามประเทศโดยละเอียดแล้ว เห็นว่าจะมีผลกระทบกระเทือนถึงความมั่นคงของประเทศและราชบัลลังก์ และกำลังทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ทั้งมุ่งจะเปลี่ยนระบอบการปกครองไปสู่ระบอบอื่นซึ่งมิใช่ระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ดังจะเห็นได้จากการยุบสภานิติบัญญัติให้ผู้ก่อการร้ายก่อความยุ่งยากอยู่ ณ ที่ต่างๆ ของประเทศไทยในขณะนี้ สถานการณ์ดังกล่าวนี้ ถ้าหากไม่รีบดำเนินการแก้ไขโดยเด็ดขาดแล้ว จะเป็นภัยอันตรายต่อประเทศชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์ และประชาชน

สำหรับสถานการณ์ภายในประเทศ นับแต่ประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 และได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนแล้ว ปรากฏว่าได้มีบุคคลบางจำพวกอาศัยสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ยุบ บ่อนทำลาย ใช้อิทธิพลทั้งภายในและภายนอก สภานิติบัญญัติ ก่อความวุ่นวายการบริหารราชการของรัฐบาลให้ดำเนินไปด้วยความยากลำบากและล่าช้า ไม่ทันต่อเหตุการณ์ ทั้งกระทำการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน แทนที่ทุกฝ่ายจะร่วมสามัคคีกัน เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อป้องกันภัยอันตราย แต่บุคคลบางกลุ่มบางคณะกลับฉวยโอกาสทำการ ก่อความ ชัดขวาง มิให้รัฐบาลดำเนินการแก้ไขโดยสะดวก เช่น ยุยงให้ประชาชนและสถาบันต่างๆ เป็นปฏิปักษ์ และกระด้างกระเดื่องต่อรัฐบาล ให้นักศึกษาเดินขบวน ให้กรรมกรนัดหยุดงาน พฤติการณ์เหล่านี้เป็นเหตุฉุกละหุกการบริหารราชการ ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลได้พยายามทุกวิถีทางที่จะให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายทั้งในด้านฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารอยู่ตลอดเวลา

การแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าว ถ้าจะดำเนินการตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ย่อมไม่ทันต่อเหตุการณ์ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการยึดอำนาจการปกครอง เพื่อให้สามารถแก้ไขสถานการณ์ได้โดยเฉียบขาดและฉับพลัน

กล่าวโดยสรุป ถึงแม้ว่าสถานการณ์ภายนอกประเทศจะผันผวนไปในทางเลวร้ายเพียงใด ถ้าหากเหตุการณ์ภายในสงบเรียบร้อย การแก้ไขเพื่อเตรียมรับสถานการณ์ภายนอกย่อมกระทำได้โดยง่าย แต่ถ้าเหตุการณ์ภายในมีแต่ความยุ่งเหยิง แดกแยก ชัดแย้งซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา

การแก้ไขสถานการณ์ ซึ่งมีใช้เพียงภายนอก แต่รวมถึงภายใน จะกระทำได้อย่างยิ่งเป็นทวีคูณ และจะเป็นภัยอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศและราชบัลลังก์ คณะปฏิวัติจึงมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการยึดอำนาจการปกครองทั้ง ๆ ที่คณะปฏิวัติมีความตั้งใจรักษาความสามัคคีอันดีกับทุกฝ่ายในชาติ เพื่อความอยู่รอดของประเทศชาติและประชาชนชาวไทย

แผนดำเนินการต่อไปเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติ จะได้ประกาศให้ทราบต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ 16 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2514

จอมพล ถ. กิตติขจร

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

แถลงการณ์ของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

6 ตุลาคม 2519

๓๖

ขณะนี้ คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศตั้งแต่วันที่ 18.00 นาฬิกา วันที่ 6 ตุลาคม พุทธศักราช 2519 เป็นต้นไป และสถานการณ์ทั้งหลายตกอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินโดยทั่วไปแล้ว

บัดนี้ คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ประจักษ์ถึงภัยพิบัติที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนี้ เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป กล่าวคือ ได้มีกลุ่มบุคคลซึ่งประกอบด้วยนิสิตนักศึกษาบางกลุ่ม ได้ทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ อันเป็นการเหยียบย่ำจิตใจของคนไทยทั้งชาติ โดยเจตจำนงทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนการของคอมมิวนิสต์ที่จะเข้ายึดครองประเทศไทย เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าจับกุมก็ได้ต่อสู้ด้วยอาวุธร้ายแรงที่ใช้ในราชการสงคราม โดยร่วมมือกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ชาวเวียดนามต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย ประชาชนและเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก สถานการณ์โดยทั่วไปก็เริ่มเลวลงเป็นลำดับ จนเกิดความระส่ำระสายขึ้นโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปรากฏแจ้งชัดว่ารัฐมนตรีบางนาย และนักการเมืองบางกลุ่ม ตลอดจนสื่อสารมวลชนหลายแห่งมีส่วนสนับสนุนอยู่อย่างแข็งขันและออกนอกหน้า เหตุการณ์เลวร้ายดังกล่าวมานี้ ย่อมจะทำให้รัฐบาลไม่สามารถรักษาสถานการณ์บ้านเมืองตามวิถีทางรัฐธรรมนูญไว้ได้ หากปล่อยไว้เช่นนี้ก็นับวันที่ประเทศชาติและประชาชนจะต้องประสบกับความวิบัติยิ่งขึ้นเป็นลำดับจนยากที่จะแก้ไข คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินจึงมีความจำเป็นต้องเข้ายึดอำนาจการปกครอง เพื่อให้สามารถแก้ไขสถานการณ์ได้โดยเฉียบพลัน ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของชาติ และมีให้ประเทศไทยต้องตกไปเป็นเหยื่อของจักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์

อนึ่ง ถึงแม้ว่าในขณะนี้จะมีรัฐสภาอยู่ แต่ก็เป็นที่แจ้งประจักษ์แก่ประชาชนแล้วว่า นักการเมืองที่อยู่ในพรรคเดียวกันก็แตกแยกกัน ไม่ยึดถืออุดมคติของพรรค และไม่ได้ปฏิบัติตามอาณัติที่ประชาชนได้มอบไว้ให้ ซึ่งเป็นการพินัยที่ระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญได้

คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเทิดทูนพระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพสักการะอย่างสูงสุด ผู้ใดจะละเมิดมิได้ การยึดอำนาจครั้งนี้เพื่อรักษาสถาบันที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแห่งรัฐให้ดำรงอยู่ตลอดไป องค์พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ได้รับการอารักขาจากคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินอย่างปลอดภัยแล้วทุกประการ

คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินจะไม่เปลี่ยนแปลงสถาบันใด ๆ เกินกว่าความจำเป็น เพื่อความปลอดภัยของประเทศชาติ ชนชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะทูตานุทูต สถานทูต

สถานกงสุล และองค์การระหว่างประเทศ คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ให้ความคุ้มครองอย่างเข้มแข็ง

คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ขอยืนยันว่าจะยึดมั่นในความปรารถนาร่วมกันของปวงชนชาวไทย ในอันที่จะดำรงไว้ซึ่งระบอบการปกครองประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จึงจะบากบั่นจนสุดความสามารถที่จะให้ระบอบการปกครองดังกล่าวมีขึ้นด้วยรากฐานอันมั่นคง เป็นขั้นเป็นตอนให้จงได้ และจะดำเนินการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินให้ไปสู่ระบอบการปกครองประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข อันเหมาะสมแก่สถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อบรรลุผลสำเร็จในที่สุด

พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ ร.น.

(สงัด ชลออยู่)

หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

ประกาศของคณะปฏิวัติ

29 มีนาคม 2520

๓๗

โดยที่สถานการณ์ทั่วไปทางด้านความมั่นคง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศกำลังเสื่อมทรามอย่างหนักลงทุกขณะ จนน่าวิตกถึงความอยู่รอดของชาติในอนาคต แม้รัฐบาลซึ่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินจัดตั้งขึ้น จะได้ใช้ความพยายามแก้ไขโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม ก็ไม่สามารถให้ภาวะแห่งความเสื่อมทรามกลับฟื้นคืนดีขึ้นมาได้ และการปล่อยให้เวลานั้นนานต่อไปความเสียหายย่อมจะเกิดขึ้นแก่ประเทศไทยและประชาชนคนส่วนรวม สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ความสามัคคีของคนในชาติกำลังได้รับความเสียหาย เพราะความไม่หวังดีต่อบ้านเมืองโดยสุจริตของบุคคลบางกลุ่ม เพื่อรักษาไว้ซึ่งเอกราช อธิปไตย ความมั่นคงของชาติ และเพื่อความผาสุกของประชาชน ตลอดจนสถาบันอันเป็นที่เคารพสูงสุด คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ คณะปฏิวัติอันประกอบด้วยกำลังของทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ จึงพร้อมใจกันเข้ายึดอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้ ตั้งแต่วันที่ 05.00 น. ของวันที่ 26 มีนาคม พุทธศักราช 2520 ทั้งนี้ เพื่อเป็นแกนกลางของบรรดาผู้รักชาติ ที่จะร่วมมือกันในอนาคตที่จะแก้ไขสถานการณ์ของบ้านเมืองให้ดีขึ้น และเพื่อสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้สำเร็จโดยเร็วที่สุด คณะปฏิวัติจึงขอประกาศให้พี่น้องชาวไทยได้ทราบ และขอให้ทุกท่านตั้งอยู่ในความสงบ ทำมาหากินต่อไปโดยปกติสุข ผู้ใดขัดขืนและก่อการอันเป็นการบ่อนทำลายความสงบสุขของประชาชน และขัดต่อเจตนารมณ์ของคณะปฏิวัติจะถูกจัดการอย่างเด็ดขาดโดยทันที

ประกาศ ณ วันที่ 29 มีนาคม พุทธศักราช 2520

พลเอก ประเสริฐ ธรรมศิริ

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

เพื่อนพี่น้องประชาชนชาวไทย ที่เคารพรัก

ตามที่คณะปฏิวัติได้แจ้งให้ท่านทั้งหลายทราบว่า คณะปฏิวัติได้ยึดอำนาจการปกครองไว้เรียบร้อยแล้ว ตั้งแต่เวลา 18.00 นาฬิกา ของวันที่ 20 ตุลาคม พุทธศักราช 2520 คณะปฏิวัติขอชี้แจงเหตุผลความจำเป็นในการยึดอำนาจครั้งนี้ดังต่อไปนี้

นับตั้งแต่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 คณะทหาร ตำรวจ และพลเรือน ได้ติดตามการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลและเหตุการณ์บ้านเมืองตลอดมา ได้เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนโดยทั่วไปว่าความสามัคคีในหมู่ข้าราชการประชาชน มีแต่การแตกแยก ข้าราชการมีความหวั่นไหวในการปฏิบัติราชการ การเศรษฐกิจ และการลงทุนของชาวต่างประเทศลดลงและไม่แน่นอน หากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไปจะยากแก่การแก้ไข อนึ่ง คณะทหาร ตำรวจ และพลเรือน ได้ตระหนักว่าการที่จะพัฒนาระบอบประชาธิปไตย โดยแบ่งออกเป็นสามขั้นตอน ๆ ละ 4 ปีนั้น เป็นเวลานานเกินความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน คณะทหาร ตำรวจ และพลเรือนเห็นสมควรปรับปรุงระยะเวลาที่จะพัฒนาระบอบประชาธิปไตยเสียใหม่ โดยกำหนดเป้าหมายให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ในปีพุทธศักราช 2521 คณะทหาร ตำรวจ และพลเรือน ไม่มั่นใจว่าการจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 จะเป็นวิธีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ แต่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกในสถาบันต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น คณะทหาร ตำรวจ และพลเรือนไม่ประสงค์จะเห็นความแตกแยกเกิดขึ้นในหมู่ประชาชนชาวไทย จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการยึดอำนาจการปกครองโดยมีข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ คณะปฏิวัติขอชี้แจงเพิ่มเติมว่า ในระหว่างเตรียมการจัดให้มีรัฐธรรมนูญ และการเลือกตั้งภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้น คณะปฏิวัติขอเวลาแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 รวมทั้งปรับปรุงระบบการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงในทางการเมือง ความเจริญของประเทศชาติ และความผาสุกของประชาชน

แผนการดำเนินการต่อไปเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติและพี่น้องประชาชนชาวไทย คณะปฏิวัติจะได้ประกาศให้ทราบต่อไป

ขอบคุณ

แถลงการณ์ของคณะปฏิวัติ

1 เมษายน 2524

๓๙

ตามที่คณะปฏิวัติซึ่งประกอบด้วยทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจและพลเรือน ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศในนามของประชาชนชาวไทยตั้งแต่วันที่ 02.00 น. วันที่ 1 เมษายน 2524 เป็นต้นไปแล้วนั้น บัดนี้สถานการณ์ทั้งหลายตกอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะปฏิวัติโดยทั่วไปแล้ว คณะปฏิวัติขอแถลงเพื่อให้พี่น้องประชาชนที่เคารพได้ทราบสาเหตุการทำการปฏิวัติ ดังนี้

คณะปฏิวัติได้พิจารณาสถานการณ์ทุกด้านโดยถ่องแท้แล้ว เห็นว่าไม่มีวิถีทางใดที่จะรักษาบ้านเมืองให้อยู่รอดปลอดภัยและนำความสงบเรียบร้อยมาสู่พี่น้องประชาชนชาวไทยได้ จึงได้ตัดสินใจยึดอำนาจการปกครองอย่างเด็ดขาดเพื่อให้อำนาจของคณะปฏิวัติเข้ามาแก้ปัญหาของชาติ ซึ่งทวีที่บวมขึ้นเป็นลำดับ จนถึงขั้นวิกฤตและเสื่อมโทรมเท่าทุกวันนี้

หากปล่อยให้อำนาจการปกครองประเทศยังอยู่ในมือของรัฐบาลที่อ่อนแอ และไร้ความเป็นปึกแผ่น และไร้ความเด็ดเดี่ยวในการแก้ไขปัญหาของชาติต่อไป ประเทศก็จะล่อแหลมต่อการเป็นเหยื่อของระบอบเผด็จการแบบถาวรของคณะบุคคลซึ่งไม่หวังดีในที่สุด และนับวันที่พี่น้องประชาชนจะได้รับความทุกข์ในการดำรงชีวิตจนเหลือกำลังที่จะแก้ไขสถานการณ์ได้

นับแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาทราบเท่าทุกวันนี้ เกือบ 50 ปีบริบูรณ์ คณะผู้บริหารประเทศยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาของชาติให้ลุ่ลวงตามเป้าหมายได้เลย เพราะที่ผ่านมามีการใช้ขบวนการประชาธิปไตยแต่เพียงในนามเป็นเครื่องมือตักตวงผลประโยชน์ส่วนตน แทนที่จะกระทำเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนรวมตามเป้าหมายของการปกครองแบบนั้น

ดังจะเห็นได้จากการที่คณะผู้บริหารมิได้อุทิศตนเป็นผู้แทนปวงชนรักษาผลประโยชน์ของชาติอย่างจริงจัง ไร้อุดมการณ์ ก่อความแตกแยกและสั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาลในอดีตมาตลอด

พฤติกรรมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องของผู้บริหารประเทศเช่นนี้ หากปล่อยทิ้งไว้ คณะปฏิวัติเห็นว่าจะเป็นการนำประเทศไปสู่ความหายนะในที่สุด จึงได้ตัดสินใจเข้าแก้ไขสถานการณ์โดยรีบด่วน เพื่อขจัดให้ภาวะไร้เสถียรภาพของคณะผู้บริหาร ขจัดจุดอ่อนที่ประเทศจะถูกแทรกแซงจากลัทธิและผู้ที่ไม่หวังดีต่อประเทศ และเพื่อขจัดภาวะไร้กฎหมาย ไร้ความสงบเรียบร้อยภายในประเทศอันยังจะให้เกิดความชะงักงันทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

พี่น้องประชาชนที่เคารพทั้งหลาย คณะปฏิวัติตระหนักถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของท่าน ประชาชนส่วนใหญ่กำลังได้รับความเดือดร้อนและหวาดหวั่นอย่างแสนสาหัสในการดำรงชีวิตในภาวะชีวิต ในภาวะเศรษฐกิจและสังคมเช่นนี้ คณะปฏิวัติไม่สามารถจะทนทานต่อภาวะที่กลุ่มผลประโยชน์ต่างช่วงชิง ยุยงและบ่อนทำลายความมั่นคงของรัฐ กอบโกยผลประโยชน์ในลักษณะมือใครยาวสาวได้สาวเอาอีกต่อไป ในขณะที่ปล่อยให้ระบบราชการ ซึ่งเป็นกลไกอันสำคัญของรัฐเสื่อมโทรมลงได้ ด้วยระบบการทุจริต ฉ้อฉล โกงกินกันอย่างกว้างขวาง ภาวะคนล้นงานและความล่าช้าในระบบราชการเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความท้อแท้ให้แก่ประชาชนผู้เสียภาษามาโดยตลอด

ในทางเศรษฐกิจ ถือว่าเป็นความผิดพลาดอย่างใหญ่หลวงของรัฐบาลที่ไม่ตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างเด็ดขาด ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับความเดือดร้อนอย่างแสนสาหัส ค่าครองชีพสูงขึ้นในทุกด้าน รัฐบาลไม่สามารถช่วยบรรเทาทุกข์ให้ประชาชนได้ เงินคงคลังร่อยหรอจนบางครั้งถึงกับติดลบเหมือนอย่างในขณะนี้ มีผลเสียต่อเครดิตของประเทศชาติเป็นส่วนรวม หนี้สินของชาตินับว่าพอกพูนขึ้น เป็นภาระต่อประชาชนมากขึ้นทุกวัน ในภาวะเช่นนี้การปล่อยทิ้งไว้หรือปล่อยให้มีการดำเนินการเศรษฐกิจไปในแนวเดิม ประชาชนส่วนใหญ่ก็จะตกอยู่ในสภาพสิ้นหวังและไม่รู้อนาคตตนเอง

ในทางสังคม เสื่อมทรามลงอย่างหนัก ยาเสพติดและแหล่งอบายมุขระบาดแพร่หลาย ทำลายอนาคตของชาติและเยาวชน วัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยมีมา ความโอบอ้อมอารีเห็นอกเห็นใจกันก็เสื่อมหายไป เพราะสภาพสังคมอันฟอนเฟะไร้ความเป็นธรรมบีบให้ทุกคนเห็นแก่ตัวเพื่อความอยู่รอด ในขณะที่สังคมอีกส่วนหนึ่งมีแต่ความสมบูรณ์พูนสุข ฟุ้งเฟ้อ สถานะบริวาร แหล่งเสื่อมโทรมด้านวัฒนธรรมและศีลธรรม การจุดคร่าอนาคต การขู่เข็ญกระทำชั่วเราและคิดทางเพศเหล่านี้มีออกดาดื่นทั่วไป กฎหมายบ้านเมือง ระเบียบคำสั่งของทางราชการมิได้มีการนำไปสู่การปฏิบัติหรือบังคับใช้เพื่อเกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม ความเสื่อมศรัทธาในคณะรัฐบาลปัจจุบันเป็นเหตุให้ประชาชนไม่มั่นใจว่ารัฐบาลจะนำประเทศชาติไปไต่รอดปลอดภัยหรือไม่ เพราะแนวทางการบริหารของคณะรัฐบาลขาดความเด็ดขาดในการแก้ปัญหา มิได้แสดงออกซึ่งความเป็นผู้นำในภาวะวิกฤต ปล่อยให้ความขัดแย้งทั้งในคณะรัฐบาลและความขัดแย้งอื่นๆ ของชาติลุกลามจนเป็นเหตุให้เสียหายพจน์ของคณะผู้บริหารประเทศ ไม่กล้าที่จะเปิดเผยข้อเท็จจริงในประเด็นสำคัญๆ อันเป็นความเป็นความตายของประเทศชาติซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชน

คณะปฏิวัติเห็นว่าถ้าไม่รีบแก้ไขประเทศชาติจะล่อแหลมและเสี่ยงต่อการสูญเสียเอกราชและอธิปไตยในที่สุด ซึ่งเราจะยอมเอาประเทศชาติอันเป็นที่รักยิ่งของเราเป็นเดิมพันเช่นนั้นไม่ได้ พี่น้องชาวไทยที่รักชาติที่เคารพทั้งหลาย คณะปฏิวัติขอยืนยันต่อท่านทั้งหลายว่า คณะปฏิวัติมีเป้าหมายที่ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จะแก้ปัญหาของชาติด้วยความเด็ดขาด ไม่เห็นแก่พวกพ้อง จะขจัดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินรวมทั้งความไม่เป็นธรรมในสังคม และจะกอบกู้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่กำลังเสื่อมโทรมให้

ฟื้นตัวโดยเร็ว

คณะปฏิวัติจะอยู่ในอำนาจเพียงเพื่อจำเป็นต่อการแก้ไขสถานการณ์มิให้เลวร้ายดังที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เมื่อเป็นที่มั่นใจว่าสถานการณ์ของประเทศมีความมั่นคงแล้ว คณะปฏิวัติจะจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป จึงขอให้พวกท่านสนับสนุนและคอยฟังคำสั่งของคณะปฏิวัติ ทั้งนี้เพื่อความสถาพรและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศไทยอันเป็นที่รักยิ่งของเราสืบไป

พลเอก สฤษดิ์ จิตรปฏิมา
หัวหน้าคณะปฏิวัติ

นับตั้งแต่รัฐบาลของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้บริหารประเทศมาถึง 4 ชุดแล้ว คณะทหาร ตำรวจ พลเรือน ได้ติดตามการบริหารราชการแผ่นดินและเหตุการณ์บ้านเมืองมาตลอด ได้เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ประชาชนทั่วไปว่า สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศต้องประสบกับภาวะตกต่ำจนถึงที่สุด โดยเฉพาะพี่น้องเกษตรกรที่เป็นกระดูกสันหลังของชาติ ต้องพบกับชะตากรรมที่เลวร้ายยิ่งขึ้น เพราะต้นทุนการผลิตต่าง ๆ ทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการผลิตข้าว อ้อย หรือมันสำปะหลัง ตลอดจนข้าวโพดต่าง ๆ เพิ่มขึ้นทุกปีในอัตราที่สูงแต่ราคาขายตกต่ำอย่างมาก โดยเฉพาะราคาข้าวเปลือกในปัจจุบันตกต่ำจากราคาเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ส่วนชาวไร่อ้อยต่างประสบกับภาวะล้มละลายกันเป็นจำนวนมาก เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศต้องประสบชะตากรรมเช่นนี้ จึงส่งผลให้ธุรกิจและอุตสาหกรรมอื่น ๆ ของประเทศตกต่ำไปด้วย เพราะประชาชนส่วนใหญ่ขาดกำลังซื้อ จึงส่งผลให้ธุรกิจอุตสาหกรรมจำนวนมากต้องปิดตัวเองเลิกกิจการไป รวมทั้งธุรกิจก่อสร้างจำนวนมากต้องประสบกับปัญหาล้มละลายเช่นกัน ผลกระทบที่ตามมาคือ ปริมาณคนว่างงานเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกับบัณฑิตตกงานปริมาณนับเป็นแสน ในขณะที่ผู้จบปริญญาหรือผู้จบการศึกษามากขึ้น แต่ปริมาณงานที่เรามีให้น้อยลง ผลงานที่บังเกิดขึ้นแก่ประชาชนดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของโครงการและโครงสร้างต่าง ๆ ทางนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลอย่างชัดเจน

นอกจากนี้รัฐบาลยังปล่อยให้พวกทุจริตมิฉะฉานกระทำการทุจริตฉ้อโกงประชาชนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เช่น เห็นได้ชัดเจนจากการล้มละลายของสถาบันการเงินจำนวนมาก ทั้งที่รัฐบาลมีหน้าที่ควบคุมและกำกับงานของสถาบันการเงินเหล่านี้ แต่กลไกของรัฐบาลก็ปล่อยให้ผู้บริหารสถาบันเหล่านี้นำเงินฝากของประชาชนที่อุตสาหกรรมรับมาด้วยหยาดเหงื่อแรงกายไปถูกลงเล่นตามอำเภอใจ ทำให้ประชาชนต้องเสียเงินรวมกันนับจำนวนหลายพันล้านบาท ในขณะที่ผู้บริหารงานสถาบันการเงินยังคงลอยนวลเสพสุขอยู่ต่อไป พฤติกรรมของบุคคลเหล่านี้ นับว่าเป็นความร้ายแรงกว่าอาชญากรหลายเท่า เพราะเป็นการฉ้อโกงประชาชนให้ได้รับความทุกข์ร้อนระทมขมขื่น จนหลายคนต้องฆ่าตัวตาย ในขณะที่สถาบันการเงินก็ต้องพลอยไม่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชนทั่วไปด้วย สภาพการณ์เหล่านี้ ยิ่งเป็นการตอกย้ำให้ประจักษ์ชัดยิ่งขึ้นถึงประสิทธิภาพของการบริหารของรัฐบาลภายใต้การนำของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์

ในส่วนด้านการค้ำประกัน ประเทศชาติต้องประสบภาวะวิกฤตอย่างหนัก ต้องขาดดุลการค้าติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี บางปีขาดดุลสูงเกือบถึงหนึ่งแสนล้านบาท ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงถึงระบบการเงินการคลังของประเทศ มีการลดค่าเงินบาทติดต่อกันหลายครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งก็ส่งผลกระทบต่อประชาชนเดือดร้อนอย่างทั่วหน้า เพราะราคาสินค้าต่าง ๆ มีอัตราสูงขึ้น ในขณะที่

รายได้มีมูลค่าลดลง นอกจากนี้เงินสำรองคงคลังก็ลดต่ำสุดเป็นประวัติการณ์ รัฐบาลต้องดิ้นรนอย่างหนักในการหาเงินมาจ่ายเป็นค่าเงินเดือนข้าราชการ และรายจ่ายงบประมาณแผ่นดิน

ปัญหาดังกล่าวนับเป็นการผลกระทบให้กับประชาชน ประชาชนต้องรับภาระอย่างหนักขึ้น ด้วยการเก็บภาษีเพิ่มขึ้น และหมายความว่า ประชาชนยิ่งยากจนลงรัฐบาลยิ่งขาดดุลงบประมาณยิ่งเพิ่ม ประชาชนมากยิ่งขึ้น ประชาชนต้องประสบกับความขมขื่นอย่างทั่วหน้า สภาพการณ์เลวร้ายเหล่านี้ล้วนเป็นผลมาจากการบริหารงานที่ล้มเหลวของรัฐบาลทั้งสิ้น จากสถานะเศรษฐกิจตกต่ำสุดขีดดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาทางสังคมอย่างมากมาย โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรม และการประทุษร้ายต่อพลเมืองดี ทำให้ผู้ประกอบสัมมาอาชีพต่างดำรงอยู่ด้วยความหวาดผวาคือความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สภาพเช่นนี้นับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

สำหรับในด้านการเมืองนั้น รัฐบาลไม่มีความเด็ดขาดในการตัดสินใจแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ทั้งนี้ เพราะรัฐบาลขาดความเป็นเอกภาพเนื่องจากเป็นรัฐบาลของพรรคการเมืองทั้ง 4 พรรค ร่วมกับพรรคการเมืองของนายกรัฐมนตรี การตัดสินใจใดๆ จึงเป็นการประนีประนอมผลประโยชน์ร่วมกันของแต่ละฝ่ายมากกว่าการยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง พฤติกรรมของผู้บริหารเช่นนี้ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือในระบอบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งจะเป็อันตรายอย่างยิ่งในการวางรากฐานต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในอนาคต ดังนั้น คณะปฏิวัติจึงพิจารณาเห็นว่าหากปล่อยให้รัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์บริหารประเทศชาติสืบไป ก็จะนำภัยพิบัติมาสู่ประเทศชาติ ราชบัลลังก์ คณะปฏิวัติจึงจำเป็นต้องยึดอำนาจการปกครองเพื่อวางแนวทางในการบริหารประเทศเสียใหม่ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม รวมทั้งราชบัลลังก์ อันจะนำความสงบสุขและความสงบเรียบร้อยมาสู่ประชาชนอย่างแท้จริง แผนการดำเนินงานต่างๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติที่รักยิ่งของเรชาวไทยทุกคน คณะปฏิวัติจะได้ประกาศให้ทราบต่อไป

ขอขอบคุณ

พลเอก เสริม ณ นคร

แถลงการณ์ของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ

23 กุมภาพันธ์ 2534

๕๑

ตามที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้เข้าควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2534 เวลา 11.30 น. เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อเท็จจริง เหตุผล และความจำเป็นของการเข้าควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศ จึงขอเรียนให้ทราบ ดังนี้

ประการแรก พฤติการณ์การฉ้อราษฎร์บังหลวง คณะผู้บริหารประเทศได้ฉวยโอกาส อาศัยอำนาจตามตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง แสวงหาประโยชน์ให้กับตนเองและพรรคพวกอย่าง รุนแรงอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน จนกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาของรัฐมนตรีเกือบทุกคนที่จะต้อง แสวงหาเงินสร้างฐานะความร่ำรวยเป็นฐานอำนาจทางการเมืองของตนเองและพรรคพวกต่อไป ดังจะเห็นได้จากโครงการขนาดใหญ่ ขนาดกลาง จะมีนักการเมืองในระดับรัฐบาลเข้ามามีส่วน ผลักดันให้เกิดขึ้นโดยอ้างถึงประโยชน์ที่ประเทศจะได้รับ แต่แท้จริงแล้วเป็นการอำพรางการ แสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เท่านั้น ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่แก่ใจว่ามีการฉ้อราษฎร์บังหลวงกันอย่าง กว้างขวางในกลุ่มนักการเมืองระดับรัฐมนตรี รวมทั้งข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจระดับสูง บางท่านก็ตาม แต่นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลกลับไม่เอาใจใส่แก้ไขอย่างจริงจัง นอกจากนี้ ยังประพฤติดมิชอบเสียเองโดยอ้างเหตุผลต่างๆ นานาเป็นการบังหน้า และกลับแสดงความ บริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาด้วยการยืนยันว่า หากพบผู้ใดประพฤติดมิชอบให้นำไปเสริ้จมายืนยันด้วย เมื่อการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้เติบโตอย่างรวดเร็วและรุนแรงจนไม่สามารถจะหยุดยั้งได้ หากขึ้น ปลดปล่อยทิ้งไว้อาจสร้างความหายนะอย่างถึงที่สุดให้กับชาติบ้านเมืองได้ จึงเป็นเหตุผลความจำเป็น ประการแรกที่จะต้องเข้าควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศ

ประการที่สอง ข้าราชการการเมืองใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงข้าราชการประจำผู้ซื่อสัตย์สุจริต จากการที่ข้าราชการการเมืองได้เข้าไปมีบทบาทและอำนาจสูงสุดในแต่ละส่วนราชการ จึงได้ถือ โอกาสนี้สร้างบารมีทางการเมืองหาสมัครพรรคพวกเพื่อเป็นฐานคะแนนเสียง เพื่อแสวงหา ประโยชน์ให้ตนเองและพรรคพวก จึงทำให้ข้าราชการประจำผู้ซื่อสัตย์ สุจริต ไม่ยอมตกเป็น เครื่องมือของนักการเมือง รับราชการไม่เจริญก้าวหน้า ถูกข่มเหงรังแกหากมิยินยอมเป็นพรรคพวก หลายนานต้องลาออกจากราชการ สิ่งเหล่านี้เป็นความเจ็บช้ำน้ำใจของข้าราชการประจำที่ไม่มี หนทางต่อสู้ จึงนับว่าเป็นการทำลายขวัญกำลังใจ และขนบธรรมเนียมประเพณีข้าราชการอย่าง ไม่เคยเป็นมาก่อนในอดีต ปัญหาข้อนี้จึงเป็นเหตุผลประการที่สองของการเข้าควบคุมอำนาจการ ปกครองประเทศ

ประการที่สาม รัฐบาลเป็นเผด็จการทางรัฐสภา นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลได้

ร่วมมือกับพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลรวมทั้งคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี บ้านพิษณุโลก ได้ใช้อุบายอันแยบยลทางการเมืองสร้างภาพลวงตาประชาชนว่าเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแล้วพลิกแพลงหาประโยชน์ ทำให้เป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปว่าแท้จริงแล้วเนื้อหาปฏิบัติทางการเมืองของรัฐบาลชุดนี้ ได้ใช้ผลประโยชน์เป็นส่วนนำ นักการเมืองระดับรัฐมนตรีที่ทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร รวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ นำประเทศไปสู่การปกครองในรูปแบบเผด็จการทางรัฐสภา โดยมีประชาธิปไตยบังหน้า เป็นการรวมอำนาจปกครองไว้ได้โดยสิ้นเชิง เมื่อเป็นเช่นนี้ การวางตัวบุคคลในตำแหน่งสำคัญทางการเมืองและข้าราชการประจำ จึงตกอยู่กับพรรคพวกของนายกรัฐมนตรีทั้งสิ้น เป็นช่องทางที่ก่อให้เกิดการกอบโกยผลประโยชน์อย่างมหาศาล ที่ไม่มีบุคคลใดจะสามารถต่อต้านหรือทัดทานได้ จึงนับว่าเป็นภัยอันตรายยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ประการที่สี่ การทำลายสถาบันทางทหาร สถาบันทางทหารเป็นสถาบันข้าราชการประจำเพียงสถาบันเดียวที่ไม่ยอมตกอยู่ใต้อิทธิพลทางการเมืองของนักการเมือง พรรคการเมือง ถึงแม้ว่ารัฐบาลชุดปัจจุบันจะได้ใช้ความพยายามนานัปการ เพื่อบีบบังคับทำลายเอกภาพ ความรัก ความสามัคคีภายในกองทัพอย่างต่อเนื่องตลอดมาก็ตาม แต่ก็ไม้อาจสามารถกระทำได้จากภาพโดยทั่วไปจะเห็นว่ารัฐบาลได้เผชิญหน้ากับฝ่ายทหารมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นกรณี ลิตเติลดิก รลวิทย์ เคลื่อนที่ การไม่ปลดร้อยตำรวจเอก เฉลิม อยู่บำรุง จากการเป็นรัฐมนตรีตามสัญญาสุภาพบุรุษ การปล่อยข่าวการปลดผู้นำทางทหาร เป็นต้น จากการกระทำด้วยเล่ห์เพทุบายทำลายฝ่ายทหารดังกล่าว ฝ่ายทหารจึงไม่สามารถจะอดกลั้นอีกต่อไปได้ และเป็นเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการควบคุมอำนาจการปกครองประเทศขึ้นในครั้งนี้

ประการที่ห้า การบิดเบือนคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์เมื่อปี 2525 ประมาณ 9 ปีเศษที่ผ่านมา พลตรี มนูญ รูปขจร และพรรคพวกได้บังอาจคบคิดวางแผนทำลายล้างราชวงศ์จักรีเพื่อล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไปสู่แบบที่ตนเองและคณะได้กำหนดไว้ การวางแผนชั่วร้ายดังกล่าวไม่สามารถกระทำสำเร็จ พลตรี มนูญ และพรรคพวกจำนวนถึง 53 คนถูกจับกุมในที่สุด และได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มคณะบุคคลที่มีอิทธิพลทางการเมืองให้ได้รับการประกันตัว จนสามารถก่อการปฏิวัติได้อีกถึง 3 ครั้ง นอกจากนั้น ยังได้รับการอุ้มชูจากพลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ให้ได้รับการเติบโตในอาชีพราชการจนเป็นนายทหารชั้นนายพลโดยรวดเร็ว ทั้งที่กระทำผิดโทษฐานก่อการกบฏ และต้องคดีลอบสังหารบุคคลสำคัญ

โดยเฉพาะคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ก็พยายามที่จะเบี่ยงเบนความเป็นจริงและโยนความผิดให้ผู้อื่น ซึ่งสร้างความโกรธแค้นให้พี่น้องประชาชนที่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง การกระทำอันแสดงออกถึงความไม่จงรักภักดีเช่นนี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุดที่ทหารไม่สามารถจะอดทน อดกลั้นได้อีกต่อไป จึงได้ร่วม

ปรึกษาหารือกันทั้ง 3 เหล่าทัพ รวมทั้งพลเรือนและตำรวจ เข้าควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ จากเหตุผลและความจำเป็นทั้งห้าประการดังกล่าว คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ไม่สามารถที่จะปล่อยให้สภาวะระส่ำระสายของบ้านเมืองเกิดขึ้นรุนแรงต่อไปอีกได้ เพื่อดำรงไว้ซึ่ง ความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์เป็นประมุข จึงจำเป็นต้องใช้วิธีเข้าควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศ และ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติจะดำเนินการจัดระบบการบริหารราชการแผ่นดินให้กลับสู่ สภาพปกติโดยเร็วที่สุด จึงขอแถลงการณ์ให้ประชาชนได้ทราบโดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2534

พลเอก สุนทร คงสมพงษ์

หัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ

แถลงการณ์ของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๕๖

ด้วยเป็นที่ปรากฏความแน่ชัดว่า การบริหารราชการแผ่นดินโดยรัฐบาลรักษาการปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง แบ่งฝ่าย สลายความรู้สึกสามัคคีของชนในชาติ อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ชาติไทย ต่างฝ่ายต่างมุ่งหวังเอาชนะด้วยวิธีการหลากหลายรูปแบบ และมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยประชาชนส่วนใหญ่เคลือบแคลงสงสัยการบริหารราชการแผ่นดิน อันส่อไปในทางทุจริตประพฤติมิชอบอย่างกว้างขวาง หน่วยงานองค์กรอิสระถูกรวบงำทางการเมือง ไม่สามารถสนองตอบเจตนารมณ์ตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทำให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเกิดปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ตลอดจนหมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริย์ ผู้ทรงเป็นที่เคารพเทิดทูนของปวงชนชาวไทยอยู่บ่อยครั้ง แม้หลายภาคส่วนของสังคมจะได้พยายามประนีประนอมคลี่คลายสถานการณ์มาโดยต่อเนื่องแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งยุติลงได้ ดังนั้น คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งประกอบด้วย ผู้บัญชาการเหล่าทัพ และผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงมีความจำเป็นต้องยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินตั้งแต่นี้เป็นต้นไป โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ขอยืนยันว่า ไม่มีเจตนาเข้ามาเป็นผู้บริหารราชการแผ่นดินเสียเอง แต่จะได้คืนอำนาจการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กลับคืนสู่ปวงชนชาวไทยโดยเร็วที่สุด ทั้งนี้ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบสุขและความมั่นคงของชาติ รวมทั้งเทิดทูนไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นที่เคารพยิ่งของปวงชนชาวไทยทุกคน

ประกาศ ณ วันที่ 19 กันยายน พุทธศักราช 2549

พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน

หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

แถลงการณ์ของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (ฉบับที่ 2)

ตามที่คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้ยึดอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 19 กันยายน พุทธศักราช 2549 ตามความจำเป็นที่ระบุไว้ในแถลงการณ์ของคณะปฏิรูปฯ ฉบับที่ 1 นั้น

คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ขอแจ้งให้ทราบว่า ในด้านเศรษฐกิจ คณะปฏิรูปฯ มีนโยบายที่จะดูแลให้เศรษฐกิจขยายตัวต่อไปอย่างมีเสถียรภาพโดยต่อเนื่องและมั่นคง โดยจะดำรงไว้ซึ่งระบบเศรษฐกิจเสรีที่เปิดกว้างให้เอกชนเป็นผู้มีบทบาทนำในกิจกรรมเศรษฐกิจของประเทศ ส่งเสริมการลงทุนของเอกชนทั้งในประเทศและจากต่างประเทศ สนับสนุนการส่งออกซึ่งเป็นจักรกลสำคัญในการขยายตัวของเศรษฐกิจ และดูแลให้การไหลเข้าออกของเงินทุนเป็นไปอย่างเสรีดังที่เป็นอยู่

นอกจากนี้ เพื่อให้เศรษฐกิจรอดหน้าต่อไปอย่างราบรื่น คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จะดูแลให้การอนุมัติงบประมาณค่าใช้จ่ายและลงทุนประจำปีงบประมาณ 2550 เสร็จสิ้นภายในสิ้นปีพุทธศักราช 2549 เพื่อให้สามารถเริ่มเบิกจ่ายได้เต็มขอบเขต ตั้งแต่เดือนมกราคม พุทธศักราช 2550 เป็นต้นไป และจะเร่งดำเนินการลงทุนเพื่อปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจในโครงการต่างๆ ที่รออยู่โดยเร็ว อาทิเช่น โครงการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะช่วยประหยัดการใช้น้ำมันของประเทศ ตลอดจนโครงการอื่นๆ ที่ได้ศึกษาครบถ้วนแล้วว่าเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน

ประกาศ ณ วันที่ 25 กันยายน พุทธศักราช 2549

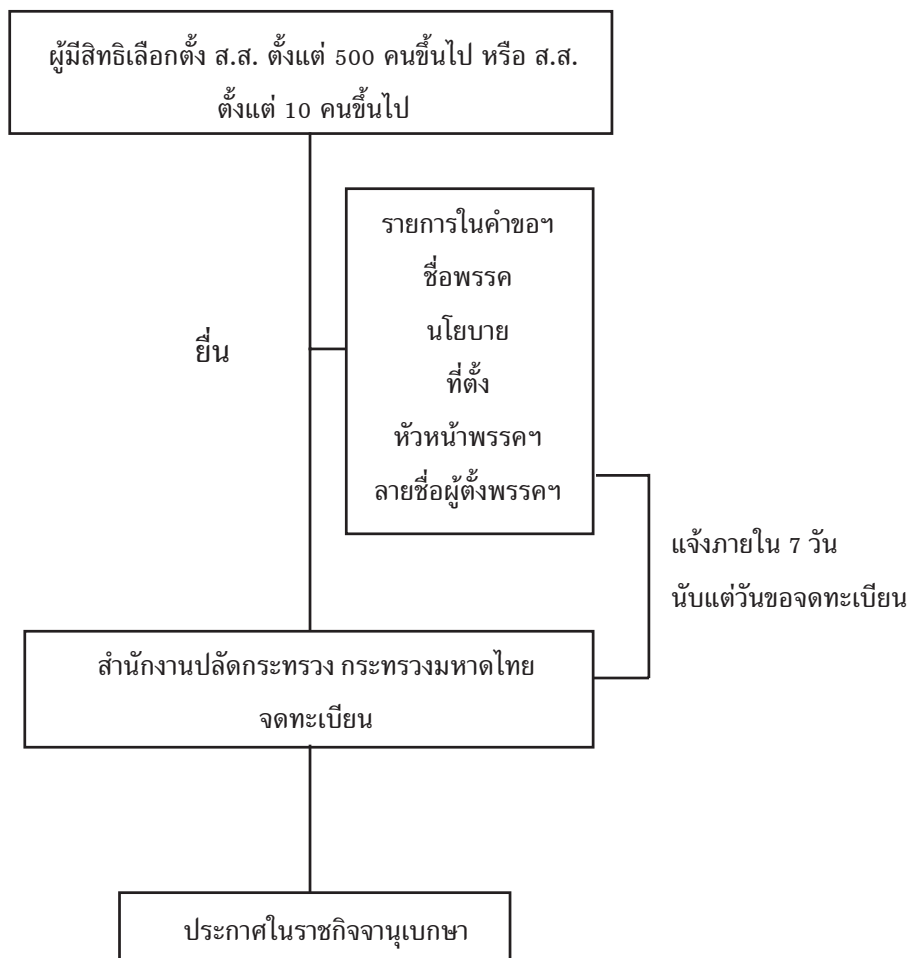
พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน

หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การจัดตั้งพรรคการเมือง
ตาม พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2498

๕๓

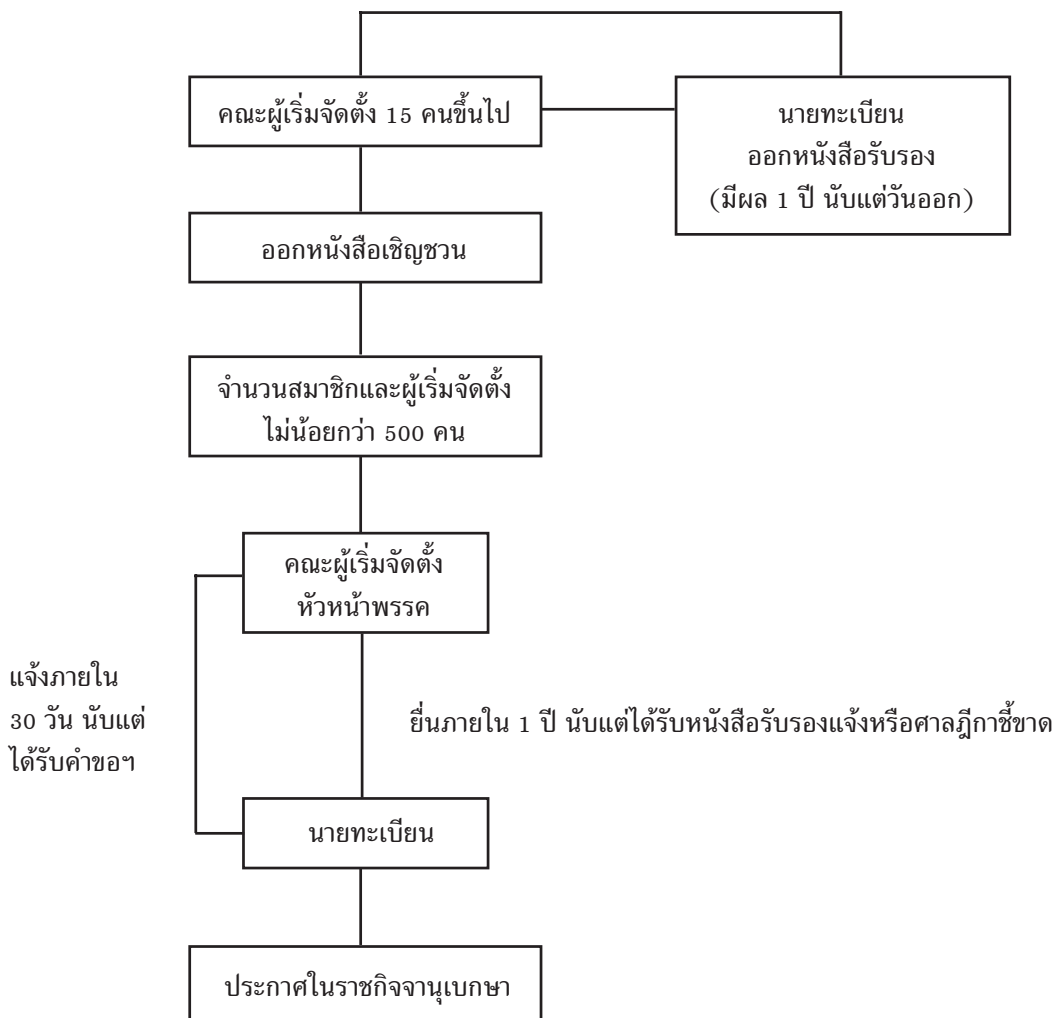

หมายเหตุ พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ.พรรคการเมือง 2498 จำนวนทั้งสิ้น 30 พรรคฯ

การจัดตั้งพรรคการเมือง
ตาม พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2511

๕๕

แจ้งภายใน 15 วัน นับแต่ได้รับแจ้ง

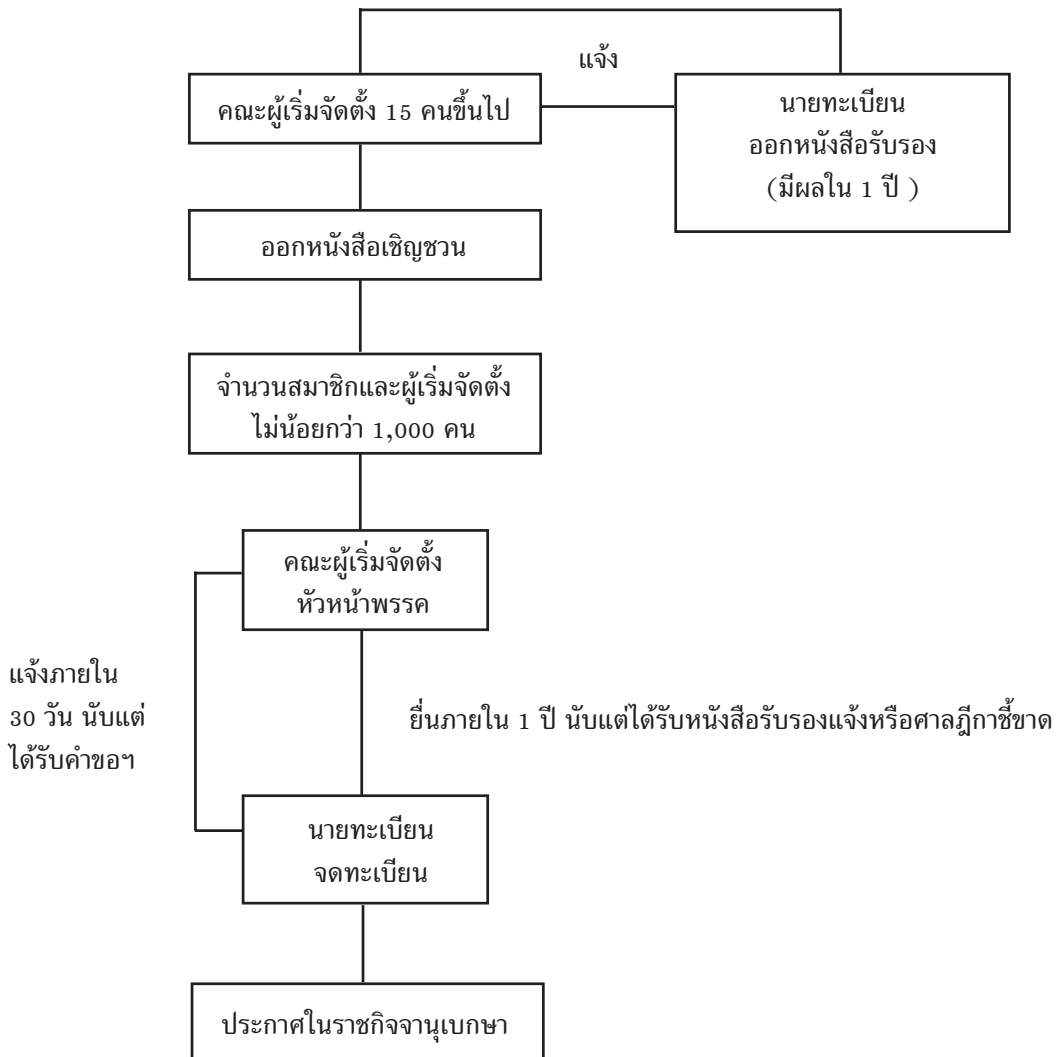

หมายเหตุ พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2511 จำนวนทั้งสิ้น 17 พรรคฯ

การจัดตั้งพรรคการเมือง
ตาม พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2517

๕๕

แจ้งภายใน 15 วัน นับแต่ได้รับแจ้ง

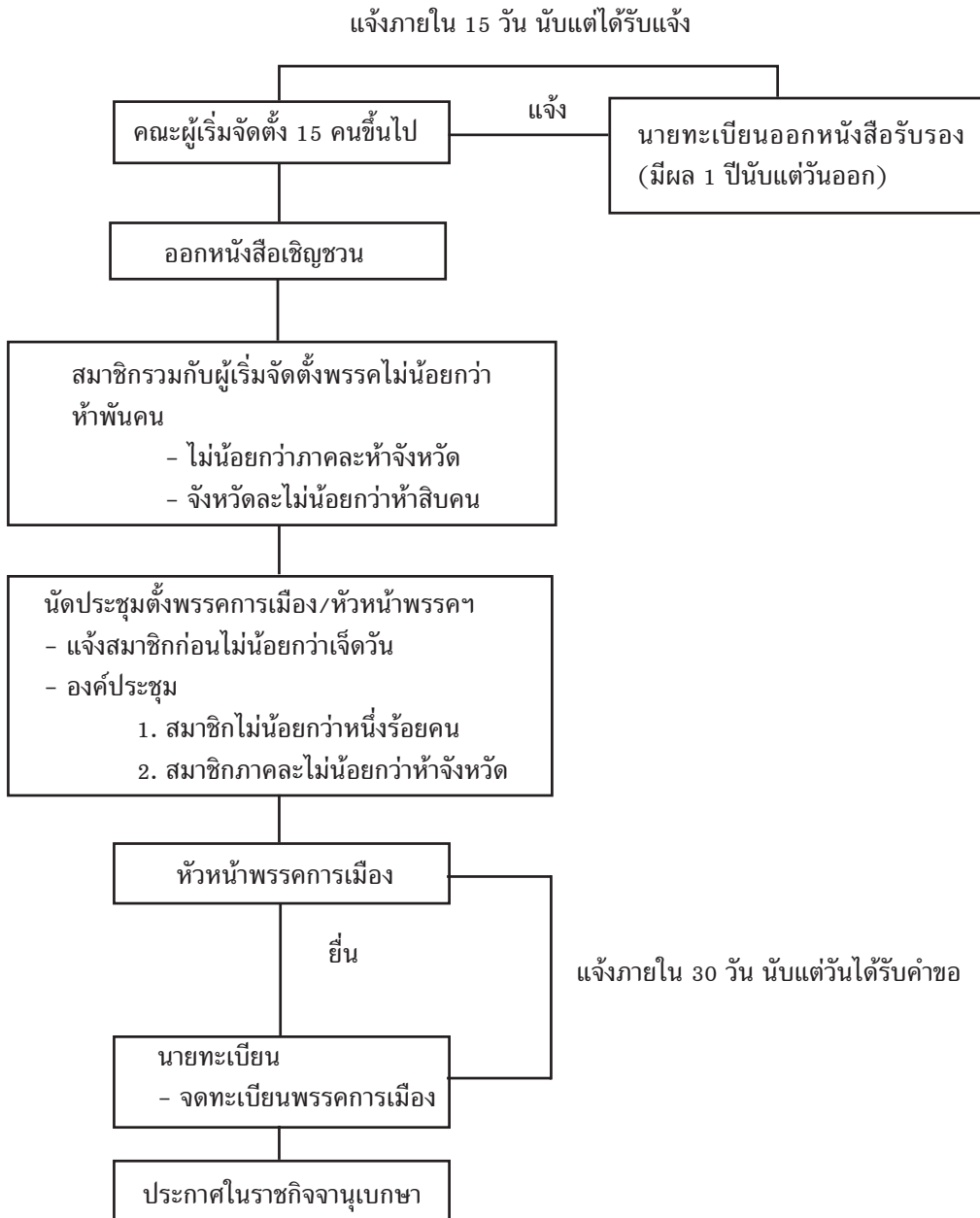

หมายเหตุ พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2517 จำนวนทั้งสิ้น 57 พรรคฯ

การจัดตั้งพรรคการเมือง

ตาม พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2524

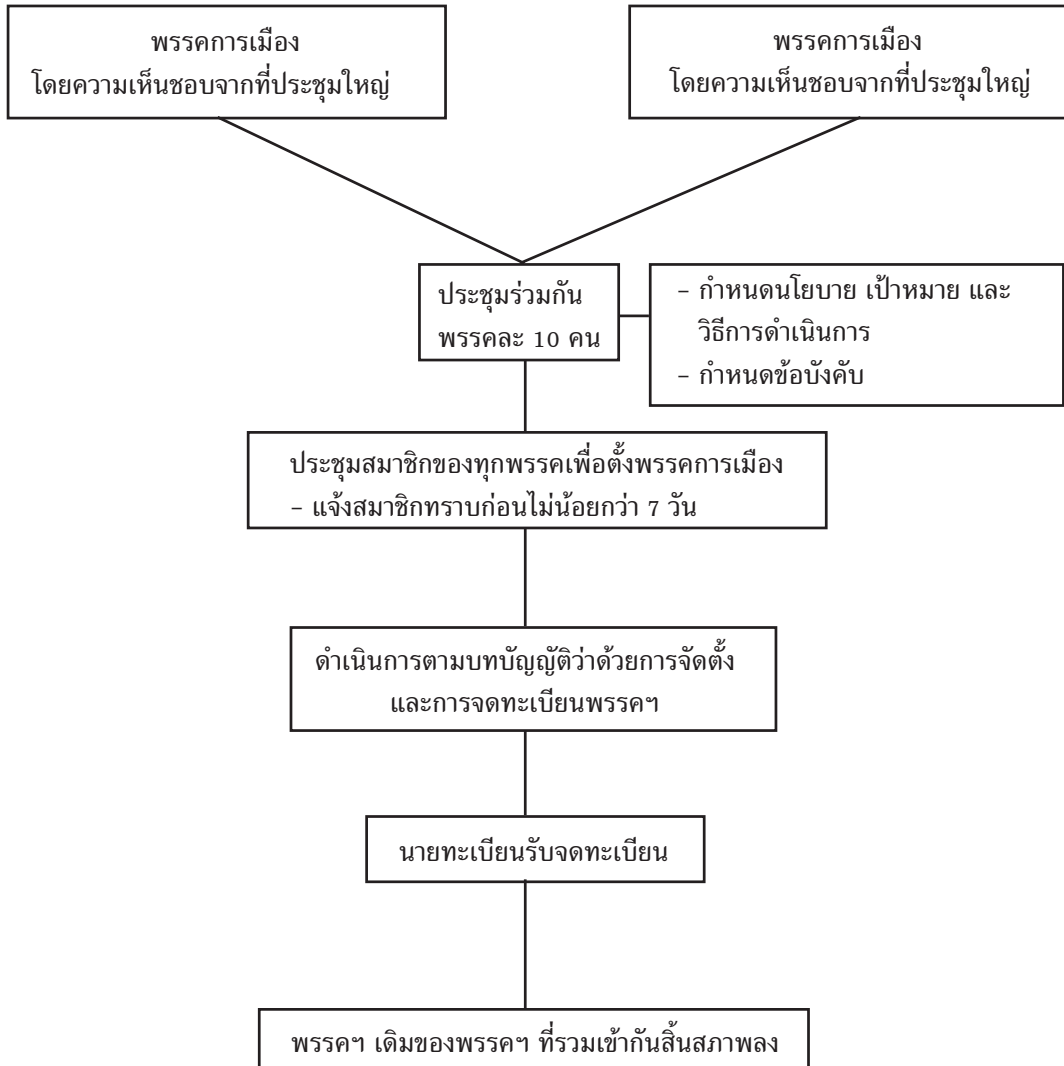
๕๖

หมายเหตุ - พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ในปัจจุบันที่ได้จดทะเบียน และมีสิทธิส่งสมาชิกเข้ารับสมัครรับเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ 22 มีนาคม 2535 จำนวนทั้งสิ้น 21 พรรคฯ

การรวมกันของพรรคการเมือง เพื่อตั้งเป็นพรรคการเมืองใหม่

๕๗

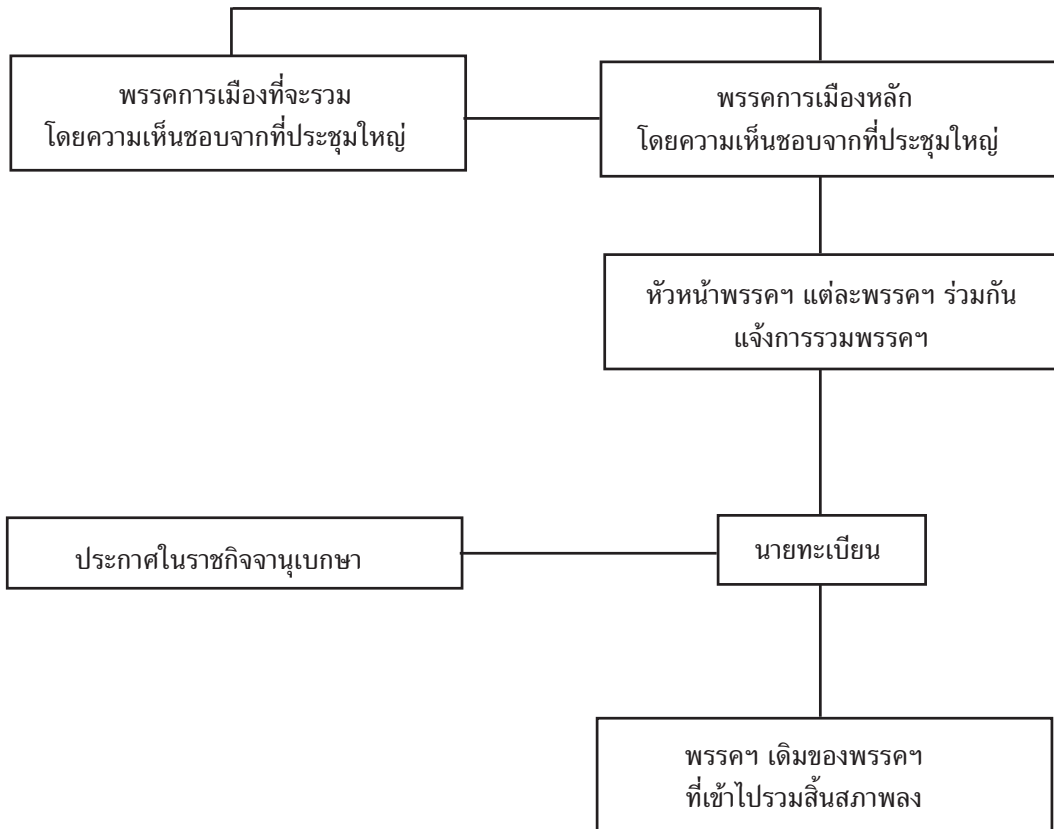

การรวมพรรคการเมือง

โดยการรวมเข้าเป็นพรรคเดียวกับอีกพรรคที่เป็นหลัก

๕๘

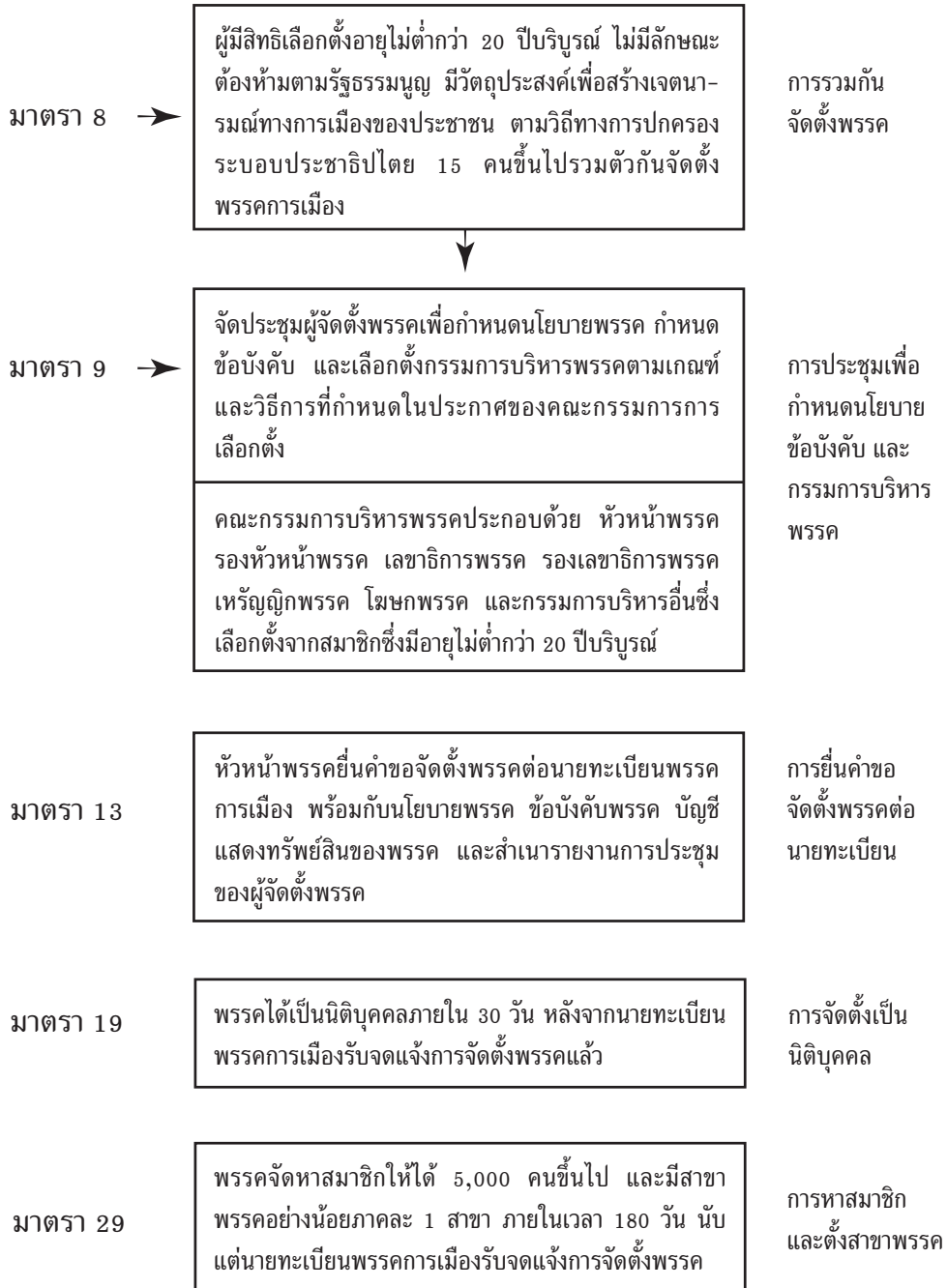
สมัครเข้าเป็นสมาชิกภายใน 30 วัน

ที่มา ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

การจัดตั้งพรรคการเมือง
ตาม พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2541

๕๗

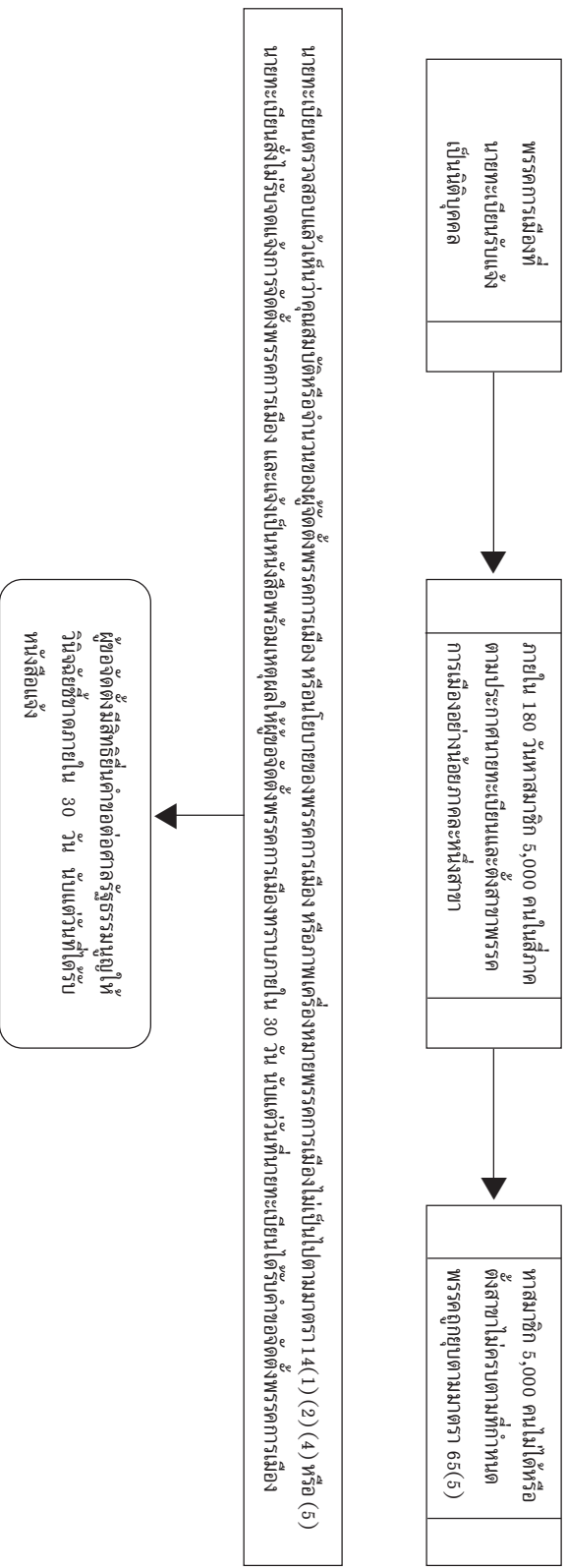
การพิจารณาตรวจสอบคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง

๕๐

กรณีที่ นายทะเบียนพิจารณาตรวจสอบตามตรา 14

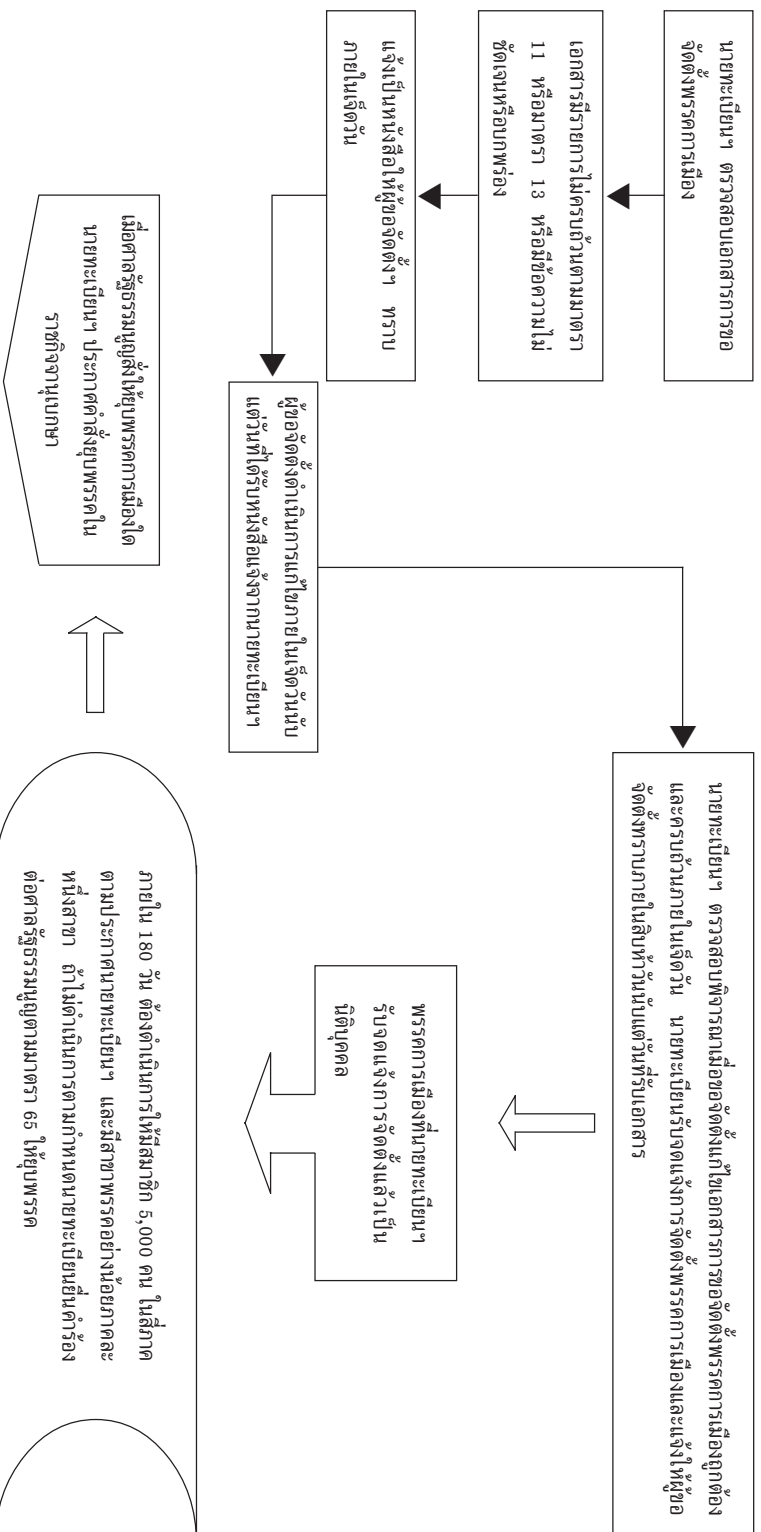
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

นายทะเบียนตรวจสอบแล้วเห็นว่าถูกต้องและครบถ้วน นายทะเบียนรับจดทะเบียนและแจ้งแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมืองทราบภายใน 30 วันนับแต่วันที่รับคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง

การพิจารณาตรวจสอบคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง

กรณีที่ 1 นายทะเบียนพิจารณาพิจารณาตรวจสอบเอกสารการขอจัดตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา 14(3) และมาตรา 15 แล้วผู้ขอจัดตั้งแก้ไขตามที่แจ้ง

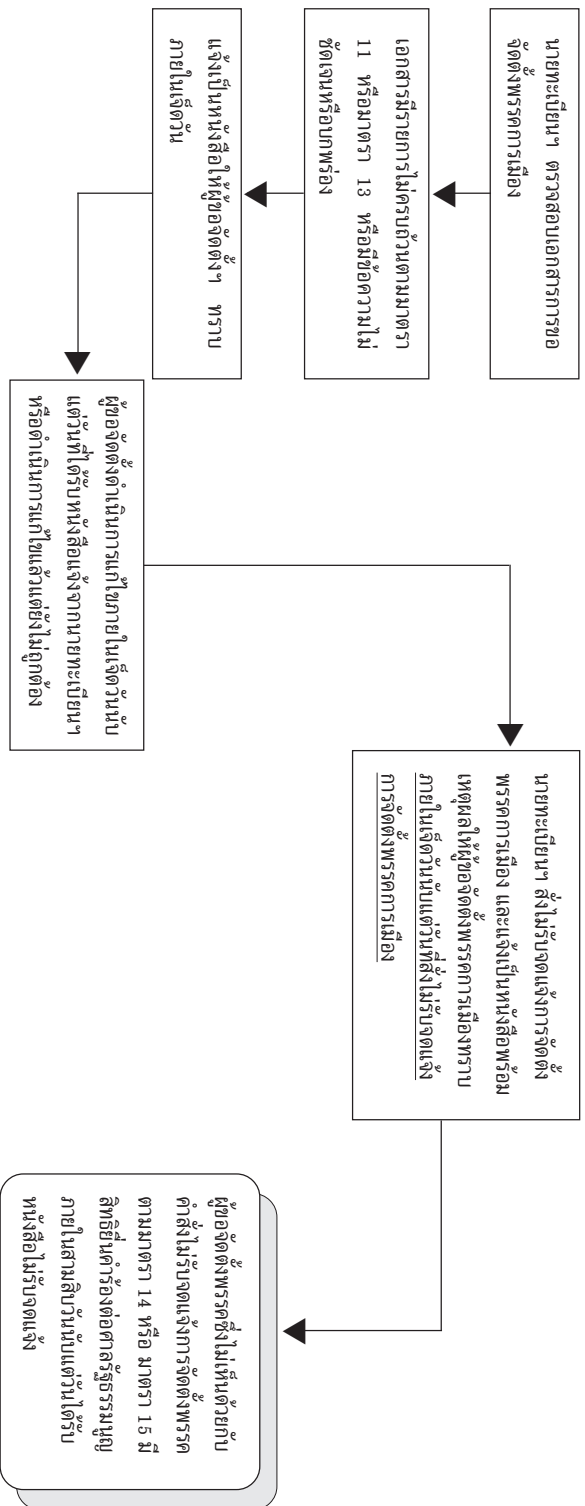

ที่มา : คณะกรรมการการเลือกตั้ง

การพิจารณาตรวจสอบคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง

กรณีที่ 2 นายทะเบียนพิจารณาตรวจสอบเอกสารการขอจัดตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา 14(3) และมาตรา 15 แต่ผู้ขอจัดตั้งไม่แก้ไขหรือแก้ไขแต่ไม่ถูกต้อง

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

๕๓

การพิจารณาตรวจสอบคำขอจัดตั้งพรรคการเมือง

กรณีที่ 3 นายทะเบียนพิจารณาเห็นว่าชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองซ้ำหรือพ้องหรือมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เมื่อผู้จัดตั้งยื่นคำขอในวันเดียวกัน

ให้ผู้จัดตั้งพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องไปทำความเข้าใจกลับภายในสิบห้าวันนับแต่ได้รับหนังสือแจ้งจากนายทะเบียนว่าผู้จัดตั้งคณะใดมีสิทธิใช้ชื่อพรรคหรือเครื่องหมายพรรคนั้น

ตกลงกันได้ ดำเนินการพิจารณาตรวจสอบตามมาตรา 14 มาตรา 15

ตกลงกันได้

นายทะเบียนพิจารณาปรับลดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองจากผู้ขอจัดตั้งที่เห็นว่าสิทธิที่ติดก่า โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังนี้

- (1) คณะผู้จัดตั้งที่มีจำนวนอดีต ส.ส. จากกาเลือกตั้งทั่วไปครั้งหลังสุดในนามพรรคการเมืองที่เคยใช้ชื่อหรือเครื่องหมายนั้นมากกว่าย่อมมีสิทธิดีกว่า
- (2) ถ้าเกณฑ์ตาม (1) เท่ากัน ให้พิจารณาจำนวนผู้จัดตั้งที่เคยสมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส. ถ้ามีจำนวนมากกว่าย่อมมีสิทธิดีกว่า
- (3) ถ้าเกณฑ์ตาม (2) เท่ากัน ให้นายทะเบียนดำเนินการจับสลากโดยเปิดเผย

➤ หรือกรณีชื่อพรรคและภาพเครื่องหมายไม่เคยมีการใช้มาก่อนในจับสลากโดยเปิดเผย

ภาคผนวก

ประวัติย่อนายกรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีคนที่ 1

ชื่อ พระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์)

เกิด 15 กรกฎาคม 2427 (กรุงเทพฯ)

การศึกษา

- เนติบัณฑิตสยาม จากสำนักงานศึกษา
อบรมกฎหมายของเนติบัณฑิตยสภา
- เนติบัณฑิตอังกฤษ สำนักเกรย์อินน์

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

28 มิถุนายน 2475 - 10 ธันวาคม 2475 (ลาออก)

10 ธันวาคม 2475 - 1 เมษายน 2476 (ลาออก)

1 เมษายน 2476 - 20 มิถุนายน 2476 (รัฐประหาร)

อสัญกรรม 1 ตุลาคม 2491 ที่ป็นัง

หมายเหตุ ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งวันเริ่มต้นถือเกณฑ์การโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีเป็นหลัก และวันที่สิ้นสุดการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรี สิ้นสุดลงในวันที่โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนใหม่

ยกเว้น กรณีปฏิวัติ/รัฐประหารให้สิ้นสุดการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ทำการปฏิวัติ/รัฐประหาร

นายกรัฐมนตรี คนที่ 2

ชื่อ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา
(พจน์ พหลโยธิน)

เกิด 29 มีนาคม 2430 (พระนคร)

การศึกษา

- โรงเรียนนายร้อยทหารบกกรุงเทพฯ
- โรงเรียนทหารในเมืองเบกซ์ เยอรมนี

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

21 มิถุนายน 2476 - 16 ธันวาคม 2476 (สภาสิ้นสุด)

16 ธันวาคม 2476 - 22 กันยายน 2477 (ลาออก)

22 กันยายน 2477 - 9 สิงหาคม 2480 (ลาออก)

9 สิงหาคม 2480 - 21 ธันวาคม 2480 (สภาสิ้นสุด)

21 ธันวาคม 2480 - 11 กันยายน 2481 (ยุบสภา)

อสัญกรรม 14 กุมภาพันธ์ 2490

นายกรัฐมนตรี คนที่ 3

- ชื่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม (แปลก ชีตตะสังคะ)
- เกิด 14 กรกฎาคม 2440 (นนทบุรี)
- การศึกษา • โรงเรียนนายร้อยทหารบก
กรุงเทพฯ
• โรงเรียนนายทหารเสนาธิการ
ฝรั่งเศส

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

16 ธันวาคม	2481 - 7 มีนาคม	2485 (ลาออก)
7 มีนาคม	2485 - 1 สิงหาคม	2487 (ลาออก)
8 เมษายน	2491 - 25 มิถุนายน	2492 (รัฐธรรมนูญใหม่)
25 มิถุนายน	2492 - 29 พฤศจิกายน	2494 (รัฐประหาร)
29 พฤศจิกายน	2494 - 6 ธันวาคม	2494 (แต่งตั้งใหม่)
6 ธันวาคม	2494 - 24 มีนาคม	2495 (รัฐธรรมนูญใหม่)
24 มีนาคม	2495 - 21 มีนาคม	2500 (สภาสิ้นสุด)
21 มีนาคม	2500 - 16 กันยายน	2500 (รัฐประหาร)

อสังกรรม 11 มิถุนายน 2507 (ประเทศญี่ปุ่น)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 4

- ชื่อ พันตรี ควง อภัยวงศ์
- เกิด 17 พฤษภาคม 2445 (พระตะบอง)
- การศึกษา • วิศวกรรมโยธาที่เอโกล ซังตรัล เดอเลียอง
ประเทศฝรั่งเศส

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

1 สิงหาคม	2487 - 31 สิงหาคม	2488 (ลาออก)
31 มกราคม	2489 - 24 มีนาคม	2489 (ลาออก)
10 พฤศจิกายน	2490 - 21 กุมภาพันธ์	2491 (สภาสิ้นสุด)
21 กุมภาพันธ์	2491 - 8 เมษายน	2491 (ลาออก)

อสังกรรม 15 มีนาคม 2511 (กรุงเทพฯ)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 5

- ชื่อ นายทวี บุญยเกต
- เกิด 10 พฤศจิกายน 2447 (กรุงเทพฯ)
- การศึกษา • วิชาเกษตรกรรม มหาวิทยาลัยในฝรั่งเศส
- ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง
31 สิงหาคม 2488 - 17 กันยายน 2488
(ลาออก)
- อสังกรรม 3 พฤศจิกายน 2514 (กรุงเทพฯ)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 6

- ชื่อ หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช
- เกิด 20 พฤษภาคม 2448
- การศึกษา • ปริญญาตรีเกียรตินิยม
มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ประเทศอังกฤษ
• เนติบัณฑิตไทย จากสำนักศึกษา
อบรมกฎหมายของเนติบัณฑิตยสภา
• เนติบัณฑิตอังกฤษ
- ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง
17 กันยายน 2488 - 31 มกราคม 2489 (ยุบสภา)
15 กุมภาพันธ์ 2518 - 14 มีนาคม 2518 (ลาออก)
20 เมษายน 2519 - 25 กันยายน 2519 (ลาออก)
25 กันยายน 2519 - 6 ตุลาคม 2519 (ปฏิรูปการปกครอง)
- อสังกรรม 28 กรกฎาคม 2540

นายกรัฐมนตรี คนที่ 7

ชื่อ นายปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐมนูธรรม)

เกิด 11 พฤษภาคม 2443 (อยุธยา)

การศึกษา

- เนติบัณฑิตสยาม
- ดอกเตอร์อั่งดรัว ประเทศฝรั่งเศส
- ประกาศนียบัตรชั้นสูงทางเศรษฐศาสตร์ ประเทศฝรั่งเศส

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

24 มีนาคม 2489 - 7 มิถุนายน 2489 (ลาออก)

8 มิถุนายน 2489 - 10 มิถุนายน 2489 (ลาออก)

11 มิถุนายน 2489 - 23 สิงหาคม 2489 (ลาออก)

อสัญกรรม 2 พฤษภาคม 2526 (ปารีส)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 8

ชื่อ พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์
(หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์)

เกิด 21 พฤศจิกายน 2444 (อยุธยา)

การศึกษา

- โรงเรียนนายเรือ กรุงเทพฯ
- เนติบัณฑิตไทย

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

23 สิงหาคม 2489 - 30 พฤษภาคม 2490 (ลาออก)

30 พฤษภาคม 2490 - 8 พฤศจิกายน 2490 (รัฐประหาร)

อสัญกรรม 3 ธันวาคม 2531 (กรุงเทพฯ)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 9

- ชื่อ นายพจน์ สารสิน
- เกิด 25 มีนาคม 2448 (กรุงเทพฯ)
- การศึกษา • เนติบัณฑิตไทย
• เนติบัณฑิตอังกฤษ
- ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง
21 กันยายน 2500 - 1 มกราคม 2501
(ลาออก)
- อสังกรรม 28 กันยายน 2543

นายกรัฐมนตรี คนที่ 10

- ชื่อ จอมพล ถนอม กิตติขจร
- เกิด 11 สิงหาคม 2454 (ตาก)
- การศึกษา • โรงเรียนนายร้อยทหารบก
ได้รับพระราชทานยศเป็นร้อยตรี 2472
- ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง
1 มกราคม 2501 - 20 ตุลาคม 2501	(ยึดอำนาจ)
9 ธันวาคม 2506 - 7 มีนาคม 2512	(ใช้รัฐธรรมนูญใหม่)
7 มีนาคม 2512 - 17 พฤศจิกายน 2514	(ปฏิวัติ)
18 ธันวาคม 2515 - 14 ตุลาคม 2516	(ลาออก)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 11

- ชื่อ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์
- เกิด 16 มิถุนายน 2451 (กรุงเทพฯ)
- การศึกษา • โรงเรียนนายร้อยทหารบก 2472
ได้รับพระราชทานยศเป็นร้อยตรี
16 พฤศจิกายน 2472
- ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง
9 กุมภาพันธ์ 2502 – 8 ธันวาคม 2506
(อสังกรรม)
- อสัญกรรม 8 ธันวาคม 2506 (กรุงเทพฯ)

นายกรัฐมนตรีคนที่ 12

- ชื่อ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์
- เกิด 5 เมษายน 2450 (กรุงเทพฯ)
- การศึกษา • โรงเรียนอัสสัมชัญจนจบชั้นมัธยมปลาย
• เข้าเรียนกฎหมายใน
โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม
ได้เนติบัณฑิตไทย
• ศึกษาวิชากฎหมายที่ประเทศอังกฤษ
ได้เนติบัณฑิตอังกฤษ 2476
- ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง
14 ตุลาคม 2516 – 22 พฤษภาคม 2517 (ลาออก)
27 พฤษภาคม 2517 – 15 กุมภาพันธ์ 2518 (ใช้รัฐธรรมนูญใหม่)
- อสัญกรรม 6 มกราคม 2545

นายกรัฐมนตรีคนที่ 13

- ชื่อ พลตรี หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช
- เกิด 20 เมษายน 2454 (สิงห์บุรี)
- การศึกษา
- โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย
 - โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
 - โรงเรียน Trent College (อังกฤษ)
 - มหาวิทยาลัย Oxford (อังกฤษ)
 - The Queen's College
- ได้รับปริญญา B.A. (Hons.)
(Philosophy, Economics and Politics) และ M.A. (Oxford)

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

14 มีนาคม 2518 - 20 เมษายน 2519 (ยุบสภา)

อสังกรรม 9 ตุลาคม 2538 (กรุงเทพฯ)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 14

- ชื่อ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร
- เกิด 5 เมษายน 2470 (กรุงเทพฯ)
- การศึกษา
- โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
 - ปริญญาตรีกฎหมาย
จากมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และ
การเมือง 2491
 - ปริญญาทางกฎหมาย
จากมหาวิทยาลัยลอนดอน 2496
และสำนักกฎหมายเกรย์อินน์ อังกฤษ 2497

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

8 ตุลาคม 2519 - 20 ตุลาคม 2520 (ปฏิวัติ)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 15

- ชื่อ พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์
- เกิด 17 ธันวาคม 2460
- การศึกษา
- โรงเรียนมัธยมปทุมคงคา
 - สำเร็จการศึกษา
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (2483)
 - วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
รุ่นที่ 5 (2507)

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

- 11 พฤศจิกายน 2520 - 12 พฤษภาคม 2522 (ใช้รัฐธรรมนูญใหม่)
- 12 พฤษภาคม 2522 - 3 มีนาคม 2523 (ลาออก)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 16

- ชื่อ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์
- เกิด 26 สิงหาคม 2463 (สงขลา)
- การศึกษา
- ชั้นต้นที่โรงเรียนมหาวชิราวุธ จังหวัดสงขลา
 - ศึกษาชั้นมัธยม 8
จากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
 - เข้าศึกษาโรงเรียนเทคนิคทหารบก
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (2481)
 - เข้าศึกษาที่โรงเรียนนายทหารม้า หลักสูตรนายทหารฝึกหัดราชการ (2490)
 - วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 9

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

- 3 มีนาคม 2523 - 30 เมษายน 2526 (ยุบสภา)
- 30 เมษายน 2526 - 5 สิงหาคม 2529 (ยุบสภา)
- 5 สิงหาคม 2529 - 4 สิงหาคม 2531 (ยุบสภา)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 17

- ชื่อ** พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
- เกิด** 5 เมษายน 2463 (กรุงเทพฯ)
- การศึกษา**
- โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (2483)
 - โรงเรียนยานเกราะ กองทัพบก
มลรัฐเคนตั๊กกี ประเทศสหรัฐอเมริกา
- ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง**
- 4 สิงหาคม 2531 - 9 ธันวาคม 2533 (ลาออก)
9 ธันวาคม 2533 - 23 กุมภาพันธ์ 2534 (ยึดอำนาจ)
- อสังกรรม** 6 พฤษภาคม 2541 (อังกฤษ)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 18

- ชื่อ** นายอานันท์ ปันยารชุน
- เกิด** 9 สิงหาคม 2475
- การศึกษา**
- ปริญญาตรี (เกียรตินิยม) สาขากฎหมาย
มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (Cambridge)
- ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง**
- 2 มีนาคม 2534 - 7 เมษายน 2535 (ใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่)
10 มิถุนายน 2535 - 23 กันยายน 2535 (ยุบสภา)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 19

- ชื่อ พลเอก สุจินดา คราประยูร
- เกิด 6 สิงหาคม 2476 (นครปฐม)
- การศึกษา
- โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ 12
 - โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 5
 - หลักสูตรผู้บังคับกองพันทหารปืนใหญ่ จากฟอร์ทซิลส์ รัฐโอคลาโฮมา สหรัฐอเมริกา
 - หลักสูตรเสนาธิการทหารบกสหรัฐอเมริกา จากฟอร์ตลีเวนเวิร์ธ

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

7 เมษายน 2535 - 10 มิถุนายน 2535 (ลาออก)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 20

- ชื่อ นายชวน หลีกภัย
- เกิด 28 กรกฎาคม 2481 (ตรัง)
- การศึกษา
- นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2505)
 - เนติบัณฑิตไทย จากสำนักอบรมศึกษาทางกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 17

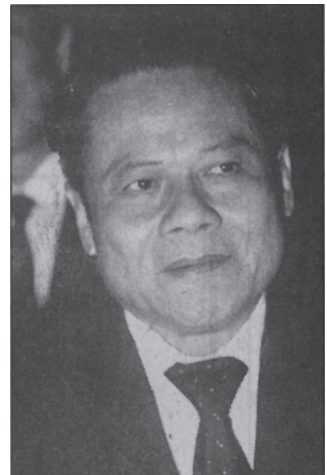

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

23 กันยายน 2535 - 13 กรกฎาคม 2538 (ยุบสภา)
9 พฤศจิกายน 2540 - 17 กุมภาพันธ์ 2544 (เลือกตั้งใหม่)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 21

- ชื่อ นายบรรหาร ศิลปอาชา
- เกิด 19 ธันวาคม 2475
- การศึกษา
- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 - นิติศาสตรบัณฑิต (กฎหมายมหาชน) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 - นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

13 กรกฎาคม 2538 – 25 พฤศจิกายน 2539 (ยุบสภา)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 22

- ชื่อ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ
- เกิด 15 พฤษภาคม 2475 (กรุงเทพฯ)
- การศึกษา
- วท.บ. โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
 - โรงเรียนทหารสื่อสาร ประเทศไทย
หลักสูตรผู้บังคับกองพัน
 - โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ประเทศไทย
 - โรงเรียนเสนาธิการทหารบก
ประเทศสหรัฐอเมริกา
 - ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขานิติศาสตร์
จากมหาวิทยาลัยเปปเปอร์ไดน์
สหรัฐอเมริกา (2530)

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

25 พฤศจิกายน 2539 – 9 พฤศจิกายน 2540 (ลาออก)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 23

- ชื่อ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร
- เกิด 26 กรกฎาคม 2492 (เชียงใหม่)
- การศึกษา
- โรงเรียนนายร้อยตำรวจ รุ่นที่ 26 (2516)
 - ปริญญาโทสาขา Criminal Justice มหาวิทยาลัย Eastern Kentucky สหรัฐอเมริกา
 - ปริญญาเอกสาขา Criminal Justice มหาวิทยาลัย Sam Houston สหรัฐอเมริกา

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

- 17 กุมภาพันธ์ 2544 - 11 มีนาคม 2548 (สภาครบวาระ 4 ปี)
- 11 มีนาคม 2548 - 19 กันยายน 2549 (ยึดอำนาจ)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 24

- ชื่อ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์
- เกิด 28 สิงหาคม 2486 (เพชรบุรี)
- การศึกษา
- โรงเรียนนายร้อย จปร. รุ่น 12
 - เสนาธิการทหารบก สหรัฐอเมริกา (2517)
 - วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (2536)

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

- 1 ตุลาคม 2549 - 6 กุมภาพันธ์ 2551

สถาบันนโยบายศึกษา

Institute of Public Policy Studies (IPPS)

สถาบันนโยบายศึกษา (Institute of Public Policy Studies) เป็นองค์กรอิสระที่ดำเนินงานภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา (Foundation for the Promotion of Public Policy Studies) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ (Konrad Adenauer Foundation) แห่งประเทศสาธารณรัฐเยอรมันนับแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน

กำเนิด

สถาบันนโยบายศึกษาก่อกำเนิดในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2528 โดยมีจุดเริ่มต้นจากโครงการศึกษานโยบายสาธารณะภายใต้สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ต่อมาสถาบันฯ ได้แยกตัวออกจากการบริหารงานของสำนักเลขาธิการสมาคมสังคมศาสตร์ ภายใต้ชื่อ “โครงการศึกษาสาธารณะ” โดยมี ศ.ดร.สมศักดิ์ ชูโต เป็นผู้อำนวยการ และ ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เป็นผู้อำนวยการร่วม

ปัจจุบัน สถาบันนโยบายศึกษามี ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เป็นประธาน และมีผู้บริหารร่วมสองคน คือ นางยศวดี บุญเกียรติ และนางทิพย์พาพร ตันติสุนทร

วัตถุประสงค์

สถาบันนโยบายศึกษาเป็นองค์กรเอกชนที่ดำเนินกิจกรรมโดยไม่มุ่งหวังผลกำไร มีวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ โดยมีการทำกิจกรรมในรูปแบบของการสัมมนา การวิจัย ผลิตสื่อและสิ่งพิมพ์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในการเมืองระบอบประชาธิปไตยตามที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ
2. จัดกิจกรรม สนับสนุนการวิจัย ผลิตสื่อต่าง ๆ เพื่อนำเสนอทางเลือกเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการปฏิรูปการเมืองและการกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถปกครองตนเองได้
3. เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสถาบันตัวแทนประชาชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายในทุก ๆ ระดับ

4. เพื่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกิจการนโยบายสาธารณะและสนับสนุนการศึกษา
ทางการเมืองในเรื่องนิติบัญญัติและการบริหาร ตลอดถึงแง่มุมอื่นๆ ของสังคมประชาธิปไตย

กิจกรรม

สถาบันนโยบายศึกษา มีการดำเนินงานในรูปแบบการจัดกิจกรรม 4 รูปแบบใหญ่ๆ
คือ

1. การจัดสัมมนาและฝึกอบรม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นและ
ถกเถียงระหว่างกลุ่มตัวแทนต่างๆ ของสังคม ต่อประเด็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญๆ ของ
รัฐบาลที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม อีกทั้งยังเป็นเวทีในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่
สำคัญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อประชาชน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันรัฐสภาและกลุ่ม
ผลประโยชน์ต่างๆ ของสังคม สถาบันฯ ถือเป็นหน้าที่ที่จะให้ความรู้ทางการเมืองแก่
ประชาชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นโดยผ่านทาง การจัดสัมมนา
ดังนั้นผู้เข้าร่วมการสัมมนาของทางสถาบันฯ จะไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

2. วิจัย สถาบันนโยบายศึกษาได้ให้การสนับสนุนแก่นักวิชาการและนักวิจัย ในการ
ศึกษาวิจัยเชิงนโยบายในเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อสาธารณชนผลงานสำคัญๆ ที่ผ่านมา
 อาทิเช่น การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น การปฏิรูปการเมือง พ.ร.บ. ข้อมูล
ข่าวสาร ฯลฯ ซึ่งผลของงานวิจัยดังกล่าวได้มีส่วนสำคัญยิ่งในการเปลี่ยนแปลงและการ
พัฒนาทางการเมืองของประเทศ

3. สิ่งพิมพ์ สถาบันนโยบายศึกษาได้จัดทำหมายข่าวรายเดือนเป็นประจำตั้งแต่
“ผู้แทนราษฎร” ในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งในต้นปี พ.ศ. 2533 ได้เปลี่ยนเป็น “จดหมายข่าว
ปฏิรูปการเมือง” และปัจจุบัน คือ จดหมายข่าว “ปฏิรูปการเมือง-กระจายอำนาจ” เนื้อหา
สาระของจดหมายข่าวของสถาบันฯ คือ การนำเสนอการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารและ
กฎหมายการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ สถาบันฯ ยังจัดพิมพ์
หนังสือ เอกสารนโยบาย เอกสารข้อมูล เอกสารวิจัย เอกสารสัมมนาต่างๆ อีกมากมาย
เป็นประจำทุกปี

4. สื่อการศึกษา สถาบันนโยบายศึกษาได้จัดทำสื่อในหลายรูปแบบเพื่อเป็นสื่อให้
ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนได้มากขึ้น

● ธนาคารเสียง (Digital Voice Bank) เป็นการรวบรวมข้อมูลเสียงของบุคคล
ต่างๆ จากโครงการฯ ตั้งแต่ปี 2530-2544 ในหัวข้อที่น่าสนใจไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในการ
ค้นคว้า อ้างอิง ข้อมูลเหล่านี้ถือเป็นหลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่จะเป็นประโยชน์ยิ่ง
ในการก่อตั้งห้องสมุดเสียงธนาคารเสียงแบ่งออกเป็น 18 ภาค ได้แก่ 1. สถาบันพระมหากษัตริย์

2. กฎหมาย 3. การเมือง 4. การเมืองต่างประเทศ 5. องค์กรระหว่างประเทศ 6. ราชการ
7. เศรษฐกิจ 8. การเกษตรและประมง 9. การท่องเที่ยวและการส่งออก 10. สังคม
11. สิ่งแวดล้อม 12. กรุงเทพมหานคร 13. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 14. การศึกษา
15. ศิลปะ 16. ศาสนา 17. กีฬา และ 18. ทั่วไป

● **ปฏิทินประวัติศาสตร์ทางการเมืองและเกมการเมือง** เช่น เกมวงเวียน
ประชาธิปไตย ไฟการเมือง ปฏิทินรัฐธรรมนูญไทย และเกมเลือกตั้ง เป็นผลงานของ
สถาบันนโยบายศึกษาในการสร้างสรรค์มิติใหม่ในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่เยาวชนและ
บุคคลทั่วไป

● **เว็บไซต์ของสถาบันนโยบายศึกษา** เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่นำเสนอจดหมาย
ข่าวรายเดือน บทความเด่น กิจกรรมของสถาบัน ที่มีทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ซึ่งท่านผู้ใช้
อินเทอร์เน็ตสามารถเข้าชมได้โดยผ่านเว็บไซต์ <http://www.fpps.or.th>

.....

สิ่งพิมพ์สถาบันนโยบายศึกษา

Policies of Thai Political Parties in the 1995 General Election (1995)	50	บาท
<i>Kiratipong Naewmalee, Nattaya Kuanrak, Prachak Kongkirati, Win Phromphaet (Translated and edited by Santhad Atthaseree, David Peters, Parichart Chotiya)</i>		
Thai Constitutions in Brief (1997)	50	บาท
<i>Parichart Siwaraksa, Chaowana Traimas, Ratha Vayagool</i>		
เปรียบเทียบนโยบาย 4 รัฐบาล (พิมพ์ครั้งที่ 2 2541)	60	บาท
<i>ปาริชาติ คิวระรักษ์</i>		
กรอบนโยบายแม่บทของพรรคการเมืองไทยยุคใหม่ (2541)	50	บาท
<i>เชาวนะ ไตรมาศ</i>		
กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส : ข้อคิดเพื่อการปรับปรุง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญไทย (2541)	160	บาท
<i>นันทวัฒน์ บรมานันท์</i>		
บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญกับการปฏิรูปการเมือง (2541)	60	บาท
<i>นันทวัฒน์ บรมานันท์</i>		
ปฏิรูปประเทศไทย...จากวิกฤตสู่สหัสวรรษใหม่ (2541)	20	บาท
<i>วุฒิพงษ์ เปรียบจริยวัฒน์</i>		
มาตรการทางกฎหมายในการเสริมสร้าง เสถียรภาพรัฐบาล (2541)	60	บาท
<i>มานิตย์ จุมปา</i>		
ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด (2541)	70	บาท
<i>ชัยอนันต์ สมุทวณิช</i>		
ข้อมูลพื้นฐาน 66 ปี ประชาธิปไตยไทย (2541)	150	บาท
<i>เชาวนะ ไตรมาศ</i>		

ศักยภาพทางการคลังของ อบต. (2541) <i>จรัส สุวรรณมาลา</i>	130	บาท
Portfolio Government and Multiple Legislative Processes / ข้อเสนอในการออกแบบระบบการเมืองและการบริหารใหม่ (2542) <i>ชัยอนันต์ สมุทวณิช</i>	20	บาท
การเลือกตั้งและพรรคการเมือง : บทเรียนจากเยอรมัน (2542) <i>บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ</i>	120	บาท
การเลือกตั้งแบบใหม่ : ทำไมคนไทยต้องไปเลือกตั้ง (2542) <i>เชาวนะ ไตรมาศ</i>	50	บาท
บทบาทใหม่ของข้าราชการไทย : ในบริบทของรัฐธรรมนูญปัจจุบัน (2542) <i>เชาวนะ ไตรมาศ</i>	50	บาท
องค์กรชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล (2542) <i>นันทวัฒน์ บรมานันท์</i>	80	บาท
ความเข้าใจเรื่องการปกครองท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 2 2543) <i>สนิท จรอนันต์</i>	70	บาท
กบฏของสงครามความเปลี่ยนแปลง : ทางเลือกและทางรอดของสังคมการเมืองไทยในสหัสวรรษใหม่ (2543) <i>เชาวนะ ไตรมาศ</i>	70	บาท
เลือกตั้งอย่างไร : คนไทยและประเทศจึงไม่เสียโอกาส (2543) <i>เชาวนะ ไตรมาศ</i>	50	บาท
การใช้กลไกรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน (2545) <i>เชาวนะ ไตรมาศ</i>	80	บาท
Thailand : State-Building, Democracy and Globalization (2002) <i>Chai-Anan Samudavanija</i>	210	บาท
รัฐบาลทำงานอย่างไร (พิมพ์ครั้งที่ 2 2546) <i>สนิท จรอนันต์</i>	120	บาท

นิติรัฐกับประชาสังคม (2546) นันทวัฒน์ บรมานันท์	210	บาท
สิ่งแวดล้อมกับความมั่นคง : ความมั่นคงของรัฐ กับความไม่มั่นคงของราษฎร (2546) ชัยอนันต์ สมุทวณิช กฤษมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	150	บาท
อนาคตที่ไล่ล่าประเทศไทย : แนวโน้มของโลก สังคม เศรษฐกิจ การเมือง กับอนาคตของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546) ธีรพัฒน์ วิสัยทอง ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ	150	บาท
คู่มือสิทธิมนุษยชน ฉบับพลเมือง (เล่ม 1) (2546) จรัล ดิษฐาอภิชัย	185	บาท
ประชาธิปไตยกับการเปลี่ยนแปลง (พิมพ์ครั้งที่ 3 2547) ชัยอนันต์ สมุทวณิช	130	บาท
การปฏิรูประบบราชการ : เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน (2547) สถาบันนโยบายศึกษา	30	บาท
คนไทยกับการเมือง : ปีติฤวิปโยค (2547) อภิญา รัตนมงคลมาศ วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์	200	บาท
วัฒนธรรมการเมืองและการปฏิรูป (พิมพ์ครั้งที่ 2 2547) วิชัย ตันศิริ	120	บาท
นโยบายพรรคการเมืองไทย (2547) เชาวนะ ไตรมาศ	150	บาท
...กว่าจะเป็นพลเมือง (2547) สถาบันนโยบายศึกษา	200	บาท
คู่มือสิทธิมนุษยชน ฉบับพลเมือง (เล่ม 2) (2548) จรัล ดิษฐาอภิชัย	150	บาท

ความเข้าใจเรื่องการปกครองท้องถิ่น (ฉบับปรับปรุง) (2548)	90	บาท
<i>สนธิ จรอนันต์</i>		
Thai Political Parties in the Age of Reform (2006)	350	บาท
<i>Siripan Nogsuan Sawasdee</i>		
บทนทางสิทธิมนุษยชน (2549)	150	บาท
<i>จรัล ดิษฐาอภิชัย</i>		
โพลเลือกตั้งกับการเมืองไทย (ในมติกฎหมาย) (2550)	150	บาท
<i>ณรงค์เดช สรุโฆษิต</i>		
อุตสาหกรรมโทรคมนาคมกับเศรษฐกิจไทย (2550)	150	บาท
<i>เศรษฐพร คูศรีพิทักษ์</i>		
ข้อมูลพื้นฐาน 75 ปี ประชาธิปไตยไทย 2475-2550 (2550)	200	บาท
<i>เขวณะ ไตรมาศ</i>		

.....

สื่อความรู้ทางการเมืองของสถาบันนโยบายศึกษา

วงเวียนประชาธิปไตย	80	บาท
แผนที่เส้นทางประชาชน-ถนนประชาธิปไตย	25	บาท
Road of Democracy Map	40	บาท
ไฟการเมือง	100	บาท
เกมการเมือง (Political Monopoly)	200	บาท
เกมเลือกตั้ง	200	บาท
ปฏิทินรัฐธรรมนูญไทย 2475-2545	50	บาท
ธนาคารเสียง (Digital Voice Bank)	-	บาท

สนใจกรุณาติดต่อ : สถาบันนโยบายศึกษา
 99/146 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว
 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
 โทร. 02-941-1832-3 โทรสาร: 02-941-1834
 E-mail: ipps_fpps@yahoo.com ; info@fpps.or.th

ประวัติย่อ

นายเชาวนะ ไตรมาศ

เกิด :

- วันที่ 14 สิงหาคม 2505 จังหวัดพังงา

การศึกษา / อบรม :

- รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจ/วิชาโทบริหารงานบุคคล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ประกาศนียบัตร Administrative of Courts, The National Judicial College สหรัฐอเมริกา
- ประกาศนียบัตร Professional Development Institute, University of North Texas สหรัฐอเมริกา
- ประกาศนียบัตร Constitution and Its Implementation as a Basis for Good Governance, Supreme Court สหรัฐอเมริกา
- ประกาศนียบัตรชั้นสูงหลักสูตรการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง (ปปร.) รุ่นที่ 11 สถาบันพระปกเกล้า

เกียรติคุณและรางวัล :

- รางวัลครูทองคำ ข้าราชการพลเรือนดีเด่น
- วุฒิบัตรกิตติมศักดิ์และเข็มแสนยาธิปไตย วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการ ทหารบกชั้นสูง

- คิษย์เก่าดีเด่นผู้ทศตนให้แก่สถาบัน สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
- คิษย์เก่าดีเด่นผู้ทำประโยชน์สร้างชื่อเสียงและเผยแพร่ปกป้องเกียรติคุณ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในรอบ 70 ปี (ประกาศเกียรติคุณในหอเกียรติยศ
ตึกโดม)
- รางวัลวิทยานิพนธ์ยอดเยี่ยมของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย เรื่อง “ความ
ขัดแย้งจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 กับแนวโน้มพัฒนาการสถาบันรัฐธรรมนูญไทย”
- รางวัลทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของมูลนิธิคอนราตอาเดนาัวร์ เรื่อง
“เจ้าพ่อกับการเมือง : การเชื่อมโยง ของชายเฒ่าอำนาจในระบบการเมืองไทย”

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ :

- ประถมาภรณ์ช้างเผือก (ป.ช.) 2551
- ประถมาภรณ์มงกุฎไทย (ป.ม.) 2548
- ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (ท.ช.) 2546
- ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.) 2542

About the Book

Basic Data on 75 Years of Thai Democracy

By Chaowana Traimas

The author has an effort to study the change in the past and in the meantime, this book also hints the unpredictable future of Thai politics. By the accumulated important information and data since the birth of Thai Democracy in 1932 till 2007, the author brings the readers to trace back the country political history and enhance the public's interest in the Thai political development.

The 75 years with 18 constitutions, this book tells the readers about many difficult facets occurred under the Thai democratization. The evidence and data as appeared can be interpreted the political weakness and trends of political conflicts in the future. This phenomenon gives the readers a very valuable basic data and comprehensive overview of Thai politics during the past 75 years.

However this book has been developed continuously since B.E. 2523. The last printed development was "The Basic Data on 66 years of Thai Democracy" which was published 10 years ago. The continuity development of this asset is aimed for public benefit and education.

การจัดทำบันทึกและรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ถือเป็นการพัฒนาคลังข้อมูลความเคลื่อนไหวทางการเมือง-การปกครองในรอบทุก 10 ปี ของสถาบันนโยบายศึกษาเพิ่มเติมจากการจัดพิมพ์ครั้งที่ผ่านมาในอดีต ตั้งแต่ปี 2523 ที่ริเริ่มโดย ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช จนกระทั่งถึง ปี 2541 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญภายหลังจากที่ได้ รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ซึ่งถือได้ว่าประชาชนมีการตื่นตัวสูงในการมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ และมีความหวังว่ารัฐธรรมนูญ ฉบับที่สมบูรณ์นี้ จะนำพาให้ประชาธิปไตยของไทยมีความก้าวหน้า จนกระทั่งมีอุบัติเหตุทางการเมือง เมื่อมีการรัฐประหารครั้งล่าสุด ปี 2549 และเราได้มีรัฐธรรมนูญใหม่อีกครั้งในปีล่าสุดนี้ คือ ปี 2550 อันจะนำไปสู่จุดเปลี่ยนทางการเมืองไทยอย่างไรในอนาคต เป็นสิ่งที่ คาดเดาได้ยาก